

Ινστιτούτο Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Η Ελληνική Οικονομία

2/09

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 56, Αύγουστος 2009

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα. Η ανάλυση στην παρούσα Έκθεση βασίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι 24/07/2009.

Το IOBE

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνικής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής

Copyright © 2009 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 - 4315

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

<http://www.iobe.gr>

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	9
1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	11
Οι μεγάλες αποκλίσεις καθιστούν ανέφικτη την πραγματοποίηση των δημοσιονομικών στόχων	11
Τα έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα	11
Αποτελεσματικοί μηχανισμοί εφαρμογής.....	11
Σε επιβράδυνση ή/και μείωση οι περισσότεροι δείκτες οικονομικής δραστηριότητας σε σχέση με το 2008	12
Η πτώση του ΑΕΠ περιορίζεται από την πορεία του εξωτερικού τομέα	12
Πιθανότερη εξέλιξη το 2009 η στασιμότητα του ΑΕΠ	12
Εντείνονται οι αρνητικές επιδράσεις στην απασχόληση	13
Οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου περιορίζουν τον πληθωρισμό.....	13
Η μεγάλη μείωση των εισαγωγών βελτιώνει το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	13
Οι επιχειρήσεις εκτιμούν ότι η κρίση θα συνεχιστεί	14
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	15
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....	15
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	15
Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	21
2.2 Το Οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....	26
Α) Οικονομικό κλίμα	26
Β) Η οικονομική πολιτική	32
Οι δημοσιονομικές εξελίξεις.....	32
Τα νέα δημοσιονομικά μέτρα.....	33
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	37
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις	37
Οικονομική Δραστηριότητα το 2009.....	37
Μεσοπρόθεσμες προοπτικές.....	39
3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας	46
3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	57
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	60
3.5 Τιμές Καταναλωτή.....	66
Εξελίξεις το 2009	66
Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις	69
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	72
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	72
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων	72
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	73
4. ΕΚΤΑΚΤΗ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	77
4.1 Εκτιμήσεις και προβλέψεις της επίδρασης της κρίσης στη δραστηριότητα των επιχειρήσεων	77
4.2 Οι επιπτώσεις της κρίσης σε βασικά μεγέθη των επιχειρήσεων κατά το επόμενο 12-μηνο	78

4.3	Τρόποι αντίδρασης επιχειρήσεων στην κρίση	80
4.4	Χρηματοδότηση και κρίση	82
4.5	Παράγοντες που επηρεάζουν τις προσπάθειες αντιμετώπισης της κρίσης.....	84
4.6	Χαρτογράφηση της ελληνικής επιχειρηματικότητας απέναντι στην κρίση	84
5.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	87

Πίνακες

Πίνακας 2.1	Διεθνές Περιβάλλον – Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές).....	20
Πίνακας 2.2	IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 1995=100).....	20
Πίνακας 2.3	IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (1995=100).....	20
Πίνακας 2.4	Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)	24
Πίνακας 2.5	Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR	26
Πίνακας 2.6	Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990-2008=100).....	26
Πίνακας 2.7	Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας.....	28
Πίνακας 2.8	Εκτιμήσεις για την πορεία του δημοσιονομικού ελλείμματος, χωρίς τα πρόσφατα μέτρα	33
Πίνακας 3.1	Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (προσωρινά αποτελέσματα, σταθερές τιμές 2000).....	39
Πίνακας 3.2	Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής (σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2000)	42
Πίνακας 3.3	Σύγκριση Προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2008- 2010 (σε σταθερές αγοραίες τιμές 2000, ετήσιες % μεταβολές)	43
Πίνακας 3.4	Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο	50
Πίνακας 3.5	Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100).....	51
Πίνακας 3.6	Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100).....	57
Πίνακας 3.7	Εξαγωγές (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία, περίοδος (Ιαν. - Απρ. 2009) ...	58
Πίνακας 3.8	Εξαγωγές ανά προορισμό (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία, περίοδος (Ιαν. - Απρ. 2009)	59
Πίνακας 3.9	Πληθυσμός (σε χιλιάδες) ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (2004-2008 ανά τρίμηνο)	63
Πίνακας 3.10	Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών (εκατ. ευρώ)	76
Πίνακας 4.1	Ποσοτική επίδραση της κρίσης σε βασικά μεγέθη των επιχειρήσεων το επόμενο 12-μηνο (% επιχειρήσεων).....	79
Πίνακας 4.2	Σταθμισμένες επιπτώσεις σε βασικά μεγέθη των επιχειρήσεων	80

Διαγράμματα

Διάγραμμα 2.1	Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR	26
Διάγραμμα 2.2	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-27 και Ελλάδα (1990-2008=100, εποχικά εξομαλυσμένα στοιχεία)	27
Διάγραμμα 2.3	Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ¹	31
Διάγραμμα 3.1	Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στη Μεταποίηση (% μεταβολή με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, 2005=100)	48
Διάγραμμα 3.2	Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επίπεδου Εργασιών (διαφορά σταθμισμένων ποσοστών απαντήσεων για υψηλότερο – χαμηλότερο του κανονικού επιπέδου εργασιών)	48
Διάγραμμα 3.3	Εξέλιξη δείκτη κύκλου εργασιών στο εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών (κλάδος 45)	51
Διάγραμμα 3.4	Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)	51
Διάγραμμα 3.5	Εξέλιξη του κύκλου εργασιών στο χονδρικό εμπόριο	53
Διάγραμμα 3.6	Εξέλιξη δείκτη κύκλου εργασιών στον τομέα Τηλεπικοινωνιών	54
Διάγραμμα 3.7	Εξέλιξη δείκτη κύκλου εργασιών στον τομέα Υπηρεσιών Πληροφορικής	55
Διάγραμμα 3.8	Εξέλιξη δείκτη κύκλου εργασιών στον τομέα νομικών, λογιστικών και παροχής συμβουλών διαχείρισης δραστηριοτήτων	55
Διάγραμμα 3.9α	Εξέλιξη δείκτη κύκλου εργασιών στον τομέα διαφήμισης, έρευνας αγοράς	55
Διάγραμμα 3.9β	Εξέλιξη δείκτη κύκλου εργασιών στον τομέα Τουρισμού	56
Διάγραμμα 3.10	Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο Σύνολο του Εργατικού Δυναμικού	65
Διάγραμμα 3.11	Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)	66
Διάγραμμα 3.12	Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)	67
Διάγραμμα 3.13	Εξέλιξη πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)	67
Διάγραμμα 3.14	Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)	68
Διάγραμμα 3.15	Εξέλιξη Εναρμονισμένων Δεικτών Καταναλωτή Ελλάδας και Ευρωζώνης (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)	69
Διάγραμμα 3.16	Προβλέψεις για τις τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών (διαφορά % θετικών αρνητικών απαντήσεων)	71
Διάγραμμα 3.17	Εμπορικό Ισοζύγιο 2001-2009 (Ιανουάριος-Μάιος)	75
Διάγραμμα 3.18	Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2001-2009 (Ιανουάριος-Μάιος)	75
Διάγραμμα 4.1	Εκτιμήσεις και προβλέψεις για την επίδραση της κρίσης (% επιχειρήσεων)	78
Διάγραμμα 4.2	Τρόποι αντίδρασης στις αρνητικές επιδράσεις της κρίσης (% επιχειρήσεων)	81
Διάγραμμα 4.3	Τρόποι περικοπής κόστους λειτουργίας (% επιχειρήσεων)	82

Διάγραμμα 4.4	Προβλήματα της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από το τραπεζικό σύστημα (% συνόλου επιχειρήσεων).....	83
Διάγραμμα 4.5	Πώς επηρεάζουν τις προσπάθειες των επιχειρήσεων να αντιμετωπίσουν την κρίση οι παρακάτω παράγοντες – συντελεστής σημαντικότητας (% επιχειρήσεων).....	83
Διάγραμμα 4.6	Ομαδοποίηση επιχειρήσεων ανάλογα με τις επιπτώσεις της κρίσης.....	86

Πίνακες Παραρτήματος

ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΑ.....	88
ΜΕΡΟΣ Α (συνοπτική λίστα διαρθρωτικών δεικτών)	89
I-A. Βασικοί Οικονομικοί Δείκτες	91
I-1a. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, E.E-27=100).....	91
I-2a. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο (ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, (E.E-27=100) PPS,/ αριθμό εργαζομένων).....	92
II-A. Απασχόληση	93
II-1a. Ποσοστό Απασχόλησης (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού).....	93
II-2a. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)	94
III-A. Καινοτομία και Έρευνα.....	95
III-1a. Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) (% του ΑΕΠ).....	95
III-2a. Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών (% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση).....	96
IV-A. Οικονομική Αναδιάρθρωση	97
IV-1a. Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών (ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι E.E-27=100)	97
IV-2a. Επιχειρηματικές Επενδύσεις (ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)	98
V-A. Κοινωνική Συνοχή	99
V-1a. Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας (% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)	99
V-2a Διασπορά Ποσοστών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια (Συντελεστής διασποράς ποσοστών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)	100
V-3a Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας (% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού)	101

VI-A. Περιβάλλον..... 102

- VI-1α. Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου (ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO₂)..... 102
- VI-2α. Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας (ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000€)..... 103
- VI-3α. Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων (ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 1995, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης 1995=100) 104

ΜΕΡΟΣ Β (άλλοι διαρθρωτικοί δείκτες) 105

I-B. Βασικοί Οικονομικοί Δείκτες 107

- I-1β. Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 1995 (% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος) 107
- I-2β. Μεταβολή της Απασχόλησης (ετήσια μεταβολή της συνολικής απασχόλησης) 108
- I-3β. Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Εν.Δ.Τ.Κ) 109
- I-4β. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ) 110
- I-5β. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ) 111

II-B. Απασχόληση 112

- II-1β. Ποσοστό Ανεργίας (άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού) 112
- II-2β. Δια Βίου Εκπαίδευση (% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης) 113

III-B. Καινοτομία και Έρευνα..... 114

- III-1β. Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση (% του ΑΕΠ) 114
- III-2β. Πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά) (% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο) 115

IV-B. Οικονομική Αναδιάρθρωση 116

- IV-1β. Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2005 (ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας) 116
- IV-2β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh) 117
- IV-3β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh) 118
- IV-4β. Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε (% του ΑΕΠ) 119
- IV-5β. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100) 120

V-B. Κοινωνική Συνοχή 121

- V-1β. Κατανομή Εισοδήματος (Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα) 121
- V-2β. Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευσή ή Κατάρτιση (ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης) 122

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η έκθεση αυτή είναι η δεύτερη που εκδίδει το IOBE για το 2009 στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Δημοσιεύεται σε μία κρίσιμη περίοδο για την ελληνική οικονομία, καθώς η εξέλιξη της τουριστικής κίνησης θεωρείται ότι θα επηρεάσει καθοριστικά τη δυναμική της και τις επιδόσεις της σε όρους μεγέθυνσης και απασχόλησης. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες** ενώ συνοδεύεται - όπως κάθε φορά - από το **Παράρτημα** των διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισαβόνας. Αναλυτικότερα:

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και υποστηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 24/07/2009, ωστόσο σε αρκετές περιπτώσεις έχουν ληφθεί υπόψη και νέα δεδομένα που προέκυψαν κατά την προηγούμενη εβδομάδα. Η **πρώτη ενότητα** περιλαμβάνει τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, η οποία προσφέρει στον αναγνώστη τα βασικά σημεία της όπως αυτά αναλύονται με λεπτομέρεια στο κείμενο. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος** με βάση τις πιο πρόσφατες εκθέσεις της Ευρ. Επιτροπής, του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ, β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα όπως αυτό σκιαγραφείται από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE και γ) την ανάλυση των εξελίξεων στην **οικονομική πολιτική**. Στην παρούσα έκθεση δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις δημοσιονομικές εξελίξεις και στα νέα φορολογικά μέτρα τα οποία ανακοινώθηκαν πρόσφατα, στην προσπάθεια μείωσης του διογκούμενου ελλείμματος γενικής κυβέρνησης.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Χαρτογραφείται το **τρέχον μακροοικονομικό περιβάλλον** αλλά και οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές, περιγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς τομείς της οικονομίας**, συνοψίζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας κατά τους πρώτους μήνες του 2009, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις σε όρους **απασχόλησης** και **ανεργίας** και αναλύεται ο **πληθωρισμός** και οι παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία του, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών**.

Τέλος, στην **τέταρτη ενότητα** της έκθεσης παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μίας έκτακτης έρευνας που εκπόνησε το IOBE με σκοπό να καταγράψει την ένταση και την έκταση των επιπτώσεων της κρίσης στις ελληνικές επιχειρήσεις, αλλά και τους τρόπους αντίδρασης σε αυτήν. Τα αποτελέσματα αυτά παρουσιάστηκαν σε δημόσια εκδήλωση σε συνεργασία με την McKinsey & Company στις 14/07/2009.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία αναμένεται να εκδοθεί στις αρχές του φθινοπώρου του 2009.

1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οι μεγάλες αποκλίσεις καθιστούν ανέφικτη την πραγματοποίηση των δημοσιονομικών στόχων

Τα στοιχεία για τα δημόσια οικονομικά το πρώτο εξάμηνο του 2009 εμφανίζουν μεγάλη απόκλιση έναντι των στόχων του προϋπολογισμού, ιδίως στο σκέλος των εσόδων. Έτσι το πρώτο εξάμηνο του 2009 τα καθαρά έσοδα μειώθηκαν κατά 0,7%, σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2008, έναντι όμως ετήσιου στόχου για αύξηση 15%. Η εξέλιξη αυτή, που είχε εκτιμηθεί άλλωστε αρκετά νωρίτερα, οδήγησε στη λήψη έκτακτων μέτρων για την κάλυψή της. Παρόλο που κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους θα εισπραχθούν οι έκτακτες εισφορές και τα υπόλοιπα φορολογικά έσοδα από τα μέτρα που εξαγγέλθηκαν, κρίνεται ιδιαίτερα αβέβαιο το κατά πόσο θα επαληθευθούν οι εκτιμήσεις για την αποδοτικότητά τους (αύξηση εσόδων κατά 0,8% του ΑΕΠ). Επιπλέον, η όποια αύξηση των εσόδων θα αντισταθμιστεί σε κάποιο βαθμό από την παράλληλη επέκταση στο σκέλος των δαπανών, καθώς ήδη παρατηρείται υπέρβαση κατά 1,2 δισ. ευρώ στο πρώτο εξάμηνο του έτους σε σχέση με τους στόχους που έχουν τεθεί. Συνεπώς, ο στόχος για μείωση του ελλείμματος στο 3,7% του ΑΕΠ το 2009 εμφανίζεται τη στιγμή αυτή εξαιρετικά δύσκολος, αν όχι ανέφικτος.

Τα έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα

Μπροστά στη διαφαινόμενη προοπτική μεγάλων υπερβάσεων στους δημοσιονομι-

κούς στόχους, η κυβέρνηση αποφάσισε μια σειρά από έκτακτα μέτρα που αφορούν στα δημόσια έσοδα και τις δαπάνες, ενώ σχεδιάζονται και νέα μέτρα που θα ανακοινωθούν το φθινόπωρο. Βασική προϋπόθεση επιτυχίας είναι η κινητοποίηση των κρατικών μηχανισμών για να δοθεί το μήνυμα της προσήλωσης στους εξαγγελμένους στόχους και να καταστεί εφικτή η μεγαλύτερη δυνατή αποδοτικότητά τους. Με γνώμονα τη δυνατότητα απόδοσης για τα δημόσια οικονομικά αλλά και την καλύτερη λειτουργία της αγοράς θα πρέπει να κριθούν και τα σχεδιαζόμενα πρόσθετα μέτρα που θα αποφασιστούν το φθινόπωρο. Εκ πρώτης όψεως αυτό φαίνεται να έχει εμπεδωθεί ως σκοπιμότητα, καθώς με βάση τις έως τώρα πληροφορίες θα εστιάζουν στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, τον εκσυγχρονισμό της φορολογικής νομοθεσίας, την απελευθέρωση μιας σειράς κλειστών επαγγελματιών, τη συγχώνευση και κατάργηση φορέων του Δημοσίου κ.α. Αν οι παραπάνω εξαγγελίες εφαρμοστούν με συνέπεια και συνέχεια, είναι πολύ πιθανό να επισπευσθεί η δημοσιονομική προσαρμογή και να προσεγγισθούν ως ένα βαθμό οι στόχοι του Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης, μέσα στην επόμενη διετία.

Αποτελεσματικοί μηχανισμοί εφαρμογής

Η επιτυχία των διαρθρωτικών ανακατατάξεων εξαρτάται καθοριστικά από τον εκσυγχρονισμό των μηχανισμών εφαρμογής της οικονομικής πολιτικής, κυρίως του

τρόπου λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης και του Κράτους. Και αυτή η ευρύτατη αναμόρφωση θα πρέπει να επιτευχθεί αμέσως και αποτελεσματικά, καθώς, ειδικά στην τρέχουσα δυσμενή συγκυρία στην ελληνική και παγκόσμια οικονομία, δεν υφίστανται πλέον τα περιθώρια του παρελθόντος για αναβολές, ολιγωρίες και ημίμετρα.

Σε επιβράδυνση ή/και μείωση οι περισσότεροι δείκτες οικονομικής δραστηριότητας σε σχέση με το 2008

Στους περισσότερους βραχυχρόνιους δείκτες, έχει ήδη αποτυπωθεί η πορεία επιβράδυνσης, η οποία ξεκίνησε το φθινόπωρο του 2008. Στην πορεία η επιβράδυνση μετατρέπεται σε πτώση, και σήμερα το σύνολο των δεικτών βρίσκεται σε επίπεδα χαμηλότερα από το 2008. Η μείωση σε σχέση με πέρυσι είναι σε κάποιες περιπτώσεις μεγάλη θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι το επίπεδο της δραστηριότητας σε πολλούς τομείς και κλάδους δεν υπολείπεται σημαντικά από το σημείο που βρισκόταν πριν από την κρίση (π.χ. 2006 ή/και 2007). Αν συνεπώς περιοριστεί σχετικώς σύντομα η πτώση και υπάρξει έστω και μικρή ανάκαμψη στις αρχές του επόμενου χρόνου, οι απώλειες του 2008-2009 θα μπορούσαν να απορροφηθούν από ένα μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, όπως έχει συμβεί και στο παρελθόν σε ανάλογες συγκυρίες. Αν αντίθετα συνεχιστεί η πτώση με τους ρυθμούς που καταγράφονται σήμερα τότε θα διευρύνεται συνεχώς ο αριθμός των επιχειρήσεων που θα δυσκολεύονται και πιθανόν να αντιμετωπίσουν πρόβλημα βιωσιμότητας.

Η πτώση του ΑΕΠ περιορίζεται από την πορεία του εξωτερικού τομέα

Γενικότερα, εκτός από την υποχώρηση των δεικτών οικονομικής δραστηριότητας, το ΑΕΠ δέχεται έντονες πιέσεις και από την εξασθένηση της ιδιωτικής και προερχόμενης από το εξωτερικό ζήτησης, στο πλαίσιο του δυσμενούς κλίματος εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Η οριακή πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης, η καθίζηση των ιδιωτικών επενδυτικών δαπανών και των εξαγωγών αντισταθμίστηκαν οριακά το πρώτο τρίμηνο από την – επιβαρυντική όμως για τα δημόσια οικονομικά – επέκταση των δημοσίων δαπανών, με αποτέλεσμα τη μικρή αύξηση του ΑΕΠ κατά 0,3%, από 3,2% όμως πέρυσι την ίδια περίοδο.

Πιθανότερη εξέλιξη το 2009 η στασιμότητα του ΑΕΠ

Ωστόσο, χωρίς να υποτιμάται το εύρος αυτής της επιβράδυνσης και οι συνέπειες ιδιαίτερα στην απασχόληση, η συνεχής πτώση του πληθωρισμού και η μικρή σταθεροποίηση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης, ενδεχομένως να αποτρέψουν την εμφάνιση πτωτικών τάσεων στην κατανάλωση των νοικοκυριών και στη συνέχεια του έτους και να σημειωθεί τελικά συγκρατημένη υποχώρηση. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η υποχώρηση των εξαγωγών θα υπερκαλύπτεται από την μεγαλύτερη πτώση των εισαγωγών στη μεγαλύτερη διάρκεια του έτους, καθώς και τη σημαντική συμμετοχή του δημόσιου τομέα και φέτος στην οικονομική δραστηριότητα, είναι αρκετά πιθανόν να οδηγήσουν την ελληνική οικονομία το 2009 απλώς σε στασιμότητα. Σε κάθε περίπτωση, ακόμα και αν σημειωθεί οριακή

μείωση του προϊόντος, η ελληνική επίδοση εξακολουθεί να αποτελεί μία από τις υψηλότερες στην Ευρωζώνη, γεγονός που σημαίνει ότι η πορεία σύγκλισης δεν επηρεάζεται σημαντικά.

Εντείνονται οι αρνητικές επιδράσεις στην απασχόληση

Από την άλλη πλευρά όμως και εκτός των δημοσιονομικών προβλημάτων, υπάρχουν συγκεκριμένες επιπτώσεις της κρίσης στην ελληνική κοινωνία σε όρους απασχόλησης. Έτσι η φθίνουσα οικονομική δραστηριότητα έχει ήδη αρχίσει να προκαλεί διαταραχές στην αγορά εργασίας, όπως άλλωστε ήταν αναμενόμενο. Έτσι έχει ενισχυθεί σημαντικά η ανεργία, με αποτέλεσμα το πρώτο τρίμηνο το ποσοστό της να έχει ανέλθει στο 9,3%, από 8,3% το ίδιο διάστημα πέρυσι, ενώ τον Απρίλιο έφτασε το 9,4%. Η άνοδος θα συνεχιστεί κατά πάσα πιθανότητα στη μεγαλύτερη διάρκεια του έτους, υπό την επίδραση και της μειωμένης τουριστικής κίνησης φέτος το καλοκαίρι. Το IOBE εκτιμά ότι στο σύνολο του 2009 η ανεργία θα κινηθεί στην περιοχή του 9,5%, καθώς την περαιτέρω διεύρυνσή της συγκρατούν ορισμένες ιδιομορφίες της εγχώριας αγοράς εργασίας και πρωτίστως το μεγάλο ποσοστό αυτοαπασχολούμενων που τείνει να εμφανίζει προσαρμοστικότητα σε περιόδους έντονων διακυμάνσεων στην οικονομία.

Οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου περιορίζουν τον πληθωρισμό

Όπως συμβαίνει και στο διεθνές περιβάλλον, ο πληθωρισμός συνεχίζει να αποκλιμακώνεται, γεγονός που ως ένα βαθμό αντανάκλα τη χαμηλότερη σε σύγκριση με

πέρυσι τιμή του πετρελαίου καθώς και την έντονη εξασθένηση της εγχώριας ζήτησης. Όμως θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο δομικός πληθωρισμός παραμένει ακόμα σημαντικά υψηλότερος, ενώ ιδιαίτερα οι τιμές σε ορισμένες υπηρεσίες αυξάνονται ταχύτερα από πέρυσι. Συνολικά κατά το πρώτο εξάμηνο του 2009 ο ρυθμός ανόδου των τιμών διαμορφώθηκε στο 1,1%, από 4,5% το α' εξάμηνο του 2008, ενώ ο δομικός κινείται στην περιοχή του 2%. Ωστόσο τα πρόσφατα φορολογικά μέτρα και η σταδιακή εξάλειψη της «τεχνικής επίδρασης» των χαμηλών τιμών του πετρελαίου προς το τέλος του 2009, θα ανακόψουν την υποχώρηση του πληθωρισμού, με αποτέλεσμα σε ετήσια βάση να κινηθεί στο 1,5%.

Η μεγάλη μείωση των εισαγωγών βελτιώνει το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

Η εξασθένηση της οικονομικής δραστηριότητας αντισταθμίζεται εν μέρει από τη βελτίωση της συμβολής του εξωτερικού τομέα. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών υποχώρησε το πρώτο πεντάμηνο του τρέχοντος έτους κατά 23,3% έναντι του αντίστοιχου επιπέδου του τον περασμένο χρόνο. Υποχώρηση σημείωσαν τόσο οι εξαγωγικές όσο και οι εισαγωγικές ροές, με τη μείωση των δεύτερων να είναι ευρύτερη, εξαιτίας της κάθετης πτώσης της αξίας των εισαγωγών πετρελαίου. Έτσι το εμπορικό έλλειμμα μειώνεται σημαντικά κατά 5,8 δισεκ. ευρώ (πάνω από 30% σε σχέση με πέρυσι) στο πρώτο πεντάμηνο του έτους. Ωστόσο, όπως και στον πληθωρισμό, η θετική επίδραση θα μετριαστεί στα τέλη του 2009 λόγω και της σταδιακής εξάλειψης του ευ-

νοϊκού αποτελέσματος της φετινής χαμηλής τιμής του πετρελαίου.

Οι επιχειρήσεις εκτιμούν ότι η κρίση θα συνεχιστεί

Την αρνητική ή έντονα αρνητική επίδραση της κρίσης στη συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων αλλά και την εκτίμησή τους ότι τα δύσκολα δεν έχουν περάσει, καταγράφει έρευνα του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε δείγμα 587 επιχειρήσεων που απασχολούν πάνω από 90.000 εργαζόμενους. Συνεπώς αν και το οικονομικό κλίμα έχει σταματήσει να επιδεινώνεται και έχει ανακάμψει ελαφρώς το τελευταίο δίμη

-νο, όπως προκύπτει από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE στους περισσότερους τομείς (πλην όμως των Κατασκευών), εν τούτοις οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για τις συνέπειες της κρίσης παραμένουν δυσμενείς. Παρά τη σταθεροποίηση επομένως και την άμβλυνση των πολύ απαισιόδοξων εκτιμήσεων, υπάρχει ακόμα αβεβαιότητα για την έκταση των συνεπειών της κρίσης και το χρόνο αποκατάστασης της ευρυθμίας στην οικονομική δραστηριότητα. Πάντως όπως δείχνει και η διεθνής εμπειρία, η κρίση μπορεί να δημιουργήσει σημαντικές ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις εκείνες που θα μπορέσουν να επιτύχουν λειτουργικές βελτιώσεις ενώ συγχρόνως να εκμεταλλευτούν τις ασυνέχειες και αλλαγές που δημιουργεί η κρίση.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Τα βασικά οικονομικά μεγέθη των ισχυρότερων οικονομιών (ΑΕΠ, επενδύσεις, εξαγωγές) και οι κυριότεροι δείκτες (βιομηχανική παραγωγή, ανεργία, αποθέματα) παρουσίασαν το α' τρίμηνο φέτος τη μεγαλύτερη υποχώρηση των τελευταίων δεκαετιών ή/ και διαμορφώθηκαν σε ιστορικά ακραίες τιμές, σε συνέχεια της ανάλογης πορείας τους κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2008. Ωστόσο οι πλέον πρόσφατες ενδείξεις από βραχυχρόνιους δείκτες οικονομικής δραστηριότητας, δείκτες οικονομικού κλίματος, τις κυριότερες διατραπεζικές- χρηματιστηριακές αγορές και αγορές προϊόντων συγκλίνουν στην εμφάνιση σταθεροποιητικών τάσεων ή ακόμα και περιορισμένης βελτίωσης σε σχέση με τα χειρότερα επίπεδα των τελευταίων μηνών. Η σχετική αναθέρμανση της οικονομικής δραστηριότητας αποτυπώνεται και στην ανάκαμψη της τιμής του πετρελαίου και των βασικών κατηγοριών εμπορευμάτων (μέταλλα, τρόφιμα).

Αναγνωρίζοντας αυτές τις εξελίξεις, που τουλάχιστον δεν επιτείνουν την απαισιοδοξία, ήδη οι διεθνείς οργανισμοί αναθεώρησαν προς τα πάνω τις εκτιμήσεις τους για το ρυθμό μεγέθυνσης ορισμένων από τις μεγαλύτερες οικονομίες, αν και διατήρησαν σχεδόν αμετάβλητες νωρίτερες φετινές προβλέψεις τους για την παγκόσμια οικονομία: το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

στην επικαιροποίησή¹ της εαρινής του έκθεσης προβλέπει πως το ΑΕΠ θα παρουσιάσει παγκοσμίως πτώση κατά 1,4%, οριακά περισσότερο από το 1,3% της προγενέστερης εκτίμησής του². Όμως για τις οικονομίες των ΗΠΑ, της Ιαπωνίας και της Κίνας προβλέπεται πλέον μικρότερη εξασθένιση /επιβράδυνση του ΑΕΠ. Ο ΟΟΣΑ, για τις χώρες-μέλη του μαζί με τις Βραζιλία-Ρωσία- Ινδία -Κίνα, που συνεισφέρουν περίπου τα 4/5 του παγκόσμιου ΑΕΠ, προβλέπει πως η υποχώρηση θα είναι μεγαλύτερη, της τάξης του -2,2%³.

Αναλυτικότερα, τα μέτρα στήριξης του τραπεζικού συστήματος έχουν συμβάλει στην ομαλοποίηση των διατραπεζικών και των χρηματιστηριακών αγορών γενικότερα. Πιθανότατα ωστόσο να χρειαστεί πρόσθετη ενίσχυση των πιστωτικών οργανισμών σε ορισμένες χώρες για τη βελτίωση των καθαρών υποχρεώσεων τους και την αποκατάσταση μιας καλής κεφαλαιακής διάρθρωσης. Επιπλέον, οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις, που έχουν τονώσει την οικονομική δραστηριότητα, θα εξακολουθήσουν να είναι απαραίτητες και το επόμενο έτος, επιτρέποντας προοδευτικά στις οικονομίες να επανέλθουν στην προ της κρίσης λειτουργία τους. Εξάλλου, καθώς δε μπορεί να αποκλειστεί ακόμα το ενδεχόμενο απρόσμενων αναταράξεων τόσο στην πλευρά των αγορών όσο και σε αυτή της παραγωγής, πρέπει να υπάρχει ετοιμότητα

¹ IMF, World Economic Outlook Update, July 2009

² IMF, World Economic Outlook, April 2009

³ OECD, Economic Outlook No.85, June 2009

από την πλευρά των κυβερνήσεων για την αντιμετώπισή τους.

Η λήψη μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής για την υποστήριξη των πιστωτικών οργανισμών, όπως η παροχή ρευστότητας, εγγυήσεων για τη σύναψη δανείων και η εγγύηση των χρεών, επιβαρύνει σημαντικά τα δημόσια οικονομικά. Στις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και την Ισπανία το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης αναμένεται να ξεπεράσει το 10% του ΑΕΠ το τρέχον έτος, ενώ προβλέπεται περαιτέρω άνοδος του το 2010. Σε 13 άλλες χώρες του ΟΟΣΑ επίσης θα διαμορφωθεί υψηλότερα του 5,0% φέτος⁴. Η διεύρυνση του ελλείμματος θα επιδράσει ιδιαίτερα αρνητικά και στο χρέος, δυσκολεύοντας παράλληλα την εξυπηρέτησή του. Γενικότερα όμως, η τόνωση της δημόσιας καταναλώσης και των δημόσιων επενδύσεων φαίνεται να αποτελεί τον κύριο μοχλό συγκράτησης της εξασθένησης του ΑΕΠ.

Η ταχεία αποκλιμάκωση των βασικών επιτοκίων από τα κεντρικά τραπεζικά ιδρύματα στο πλαίσιο των μέτρων νομισματικής πολιτικής, έχει βελτιώσει τη δυνατότητα εξυπηρέτησης των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων, αναθερμαίνοντας ως ένα βαθμό την αγορά κατοικιών. Σε αυτή τη δυναμική λειτουργεί ωστόσο αντίρροπα η αυστηροποίηση της πιστωτικής πολιτικής από τα τραπεζικά ιδρύματα και τα υψηλά επιτόκια των μακροχρόνιων ομολόγων, δυσχεραίνοντας την ανάληψη νέων μεγάλων έργων, γεγονός που αντανakλάται στην κάθετη πτώση της έκδοσης οικονομικών αδειών. Η παραμένουσα υποτονικότητα στην αγορά κατοικιών αποτυπώνεται

και στην υποχώρηση των τιμών των κατοικιών. Η μεγαλύτερη υποχώρηση μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ το α' τρίμηνο εμφανίζεται στο Ην. Βασίλειο, κατά 15,0%, και ακολουθούν η Ιρλανδία και η Δανία, με 13,5% και 13,1% αντίστοιχα.

Πέρα όμως από τα όποια βάρη και ανισοροπίες επιφέρουν τα ληφθέντα μέτρα πολιτικής, η επίδραση τους στην οικονομική δραστηριότητα, έχει αρχίσει να γίνεται αισθητή. Η βιομηχανική παραγωγή, η οποία δέχθηκε τη μεγαλύτερη επίδραση από την οικονομική κρίση εξαιτίας της κάθετης πτώσης τόσο της οικονομικής δραστηριότητας στο εσωτερικό των ανεπτυγμένων οικονομιών, όσο και των εμπορικών συναλλαγών, φαίνεται πως ανακάμπτει και σε ορισμένες βιομηχανικές χώρες της ανατολικής Ασίας (Ιαπωνία, Νότια Κορέα) κινείται ήδη ελαφρά ανοδικά. Η περιορισμένη χρονικά και ποσοτικά κάμψη της ζήτησης από αναπτυσσόμενα κράτη, όπως η Κίνα και η Ινδία, συντέινει στο να εξισοροποιηθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα η αυξημένη συσσώρευση αποθεμάτων βιομηχανικών προϊόντων που σημειώθηκε στην αρχή της μετάβασης της κρίσης στην πραγματική οικονομία και η οποία είχε ως επακόλουθο την απότομη επιβράδυνση της παραγωγής στα τέλη του 2008 και στις αρχές του 2009.

Η σταδιακή αναθέρμανση της οικονομικής δραστηριότητας στις αναπτυσσόμενες οικονομίες και πρωτίστως στην Κίνα, ο αυστηρότερος έλεγχος των περιορισμών παραγωγής πετρελαίου από τον ΟΠΕΚ στις χώρες-μέλη του και η βελτίωση του κλίματος στις διεθνείς αγορές αποτέλεσαν τους βασικούς λόγους αναστροφής των πτωτι-

⁴ OECD, Economic Outlook No.85, June 2009

κών τάσεων στις τιμές των συγκεκριμένων προϊόντων, ιδίως από τις αρχές Απριλίου. Η τιμή του βαρελιού Brent αυξήθηκε κατά 75% την περίοδο Δεκ. 2008-Ιούν. 2009, ενώ ηπιότερη ήταν σε αυτό το διάστημα η άνοδος των τιμών των ορυκτών, των μετάλλων και των τροφίμων. Ωστόσο η διαμόρφωση της παραγωγής το 2009 σε επίπεδα αρκετά χαμηλότερα αυτών πριν την οικονομική κρίση, που συμπίπτει τη ζήτηση πρώτων υλών, και η συσσώρευση αποθεμάτων πετρελαίου, μειώνουν την πιθανότητα να παρουσιαστούν, όπως πέρυσι, έντονα ανοδικές τάσεις στις τιμές τους. Η τιμή των συμβολαίων Brent δεν ξεπερνά τα \$68,9 ενώ, σύμφωνα με το ΔΝΤ, οι προβλέψεις για το 2010 κυμαίνονται ελαφρά υψηλότερα, στα \$74,5.

Το χαμηλό κόστος του πετρελαίου και των κυρίων κατηγοριών εμπορευμάτων θα συντηρήσει τον πληθωρισμό σε χαμηλά επίπεδα στο σύνολο του 2009, σε αντίθεση με την περυσινή χρονιά. Το ΔΝΤ εκτιμά ότι στις αναπτυσσόμενες οικονομίες θα κυμανθεί στην περιοχή του μηδέν από 3,4% το 2008, ενώ στις αναπτυσσόμενες, που παρά την παγκόσμια οικονομική αστάθεια παρουσιάζουν σχετικά μικρή επιβράδυνση στη ζήτηση, θα ξεπεράσει το 5,0%, από 9,3% τον περασμένο χρόνο⁵.

Από την άλλη πλευρά όμως, η διαγραφόμενη βελτίωση του οικονομικού κλίματος και η μικρή τόνωση της παραγωγής δεν αναμένεται να μεταβάλλει το δυσμενές περιβάλλον στην αγορά εργασίας το τρέχον έτος, καθώς η επιφυλακτικότητα είναι ακόμα αυξημένη. Αφετέρου, ακόμα και σε περιόδους χωρίς αναταραχές στην οικονο-

μία, η μετάβαση των μεταβολών από την παραγωγή στην απασχόληση δε γίνεται αμέσως, αλλά με καθυστέρηση τουλάχιστον 2-3 τριμήνων. Έτσι, το 2009 η ανεργία αναμένεται να ανέλθει στο υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων δεκαετιών στις περισσότερες ανεπτυγμένες οικονομίες. Μεταξύ των μελών του G-7 η μεγαλύτερη επιδείνωση θα σημειωθεί στις ΗΠΑ, όπου το ποσοστό ανεργίας θα ξεπεράσει το 9,0%, από 5,8% το 2008. Έντονες μεταβολές αναμένονται στο Ην. Βασίλειο και τον Καναδά, με την ανεργία να διαμορφώνεται φέτος υψηλότερα του 8,0% και 8,5% αντίστοιχα, από 5,7% και 6,1% τον προηγούμενο χρόνο.

Σε ό,τι αφορά τις επιπτώσεις στο ΑΕΠ εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, η **γερμανική** οικονομία φαίνεται, βάσει και των στοιχείων του πρώτου τριμήνου, να υφίσταται τη μεγαλύτερη εξασθένιση μεταξύ των πλέον ανεπτυγμένων κρατών, καθώς το προϊόν της παρουσιάζει πτώση κατά 6,9%, από άνοδο 2,8% το α' τρίμηνο του 2008⁶. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται και στη σχετικά μεγάλη άνοδο του ΑΕΠ της Γερμανίας το ίδιο τρίμηνο πέρυσι, που δημιουργεί υψηλή βάση σύγκρισης για φέτος. Σε παραπλήσια επίπεδα αναμένεται να διαμορφωθεί η πτώση στο σύνολο του έτους, πάνω από το 6,0%, έναντι αύξησης 1,0% το 2008. Εκτεταμένη ύφεση, της τάξης του 6,0-6,8%, αναμένεται να παρουσιάσει και η ιαπωνική οικονομία, σε συνέχεια της ηπιότερης πτώσης του ΑΕΠ της πέρυσι, κατά 0,7%. Ήδη το α' τρίμηνο το ΑΕΠ υποχώρησε κατά 8,4%.

⁵ IMF, World Economic Outlook Update, July 2009

⁶ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 100/2009, 08/07/09

Ηπιότερη θα είναι η επίδραση της κρίσης και στο προϊόν των **Η.Π.Α.** Το α' τρίμηνο το ΑΕΠ ήταν 2,5% μικρότερο του αντίστοιχου το 2008. Ωστόσο, παρά τις εκτεταμένες κρατικές παρεμβάσεις για τη στήριξη των πιστωτικών ιδρυμάτων και της οικονομίας γενικότερα, τα σημάδια παθογένειας της αμερικάνικης οικονομίας παραμένουν έντονα. Η πίεση στις πιστωτικές αγορές και ιδρύματα από τις επενέργειες των τοξικών προϊόντων έχει περιοριστεί, δεν έχει όμως εκτονωθεί πλήρως. Η πτώση των βασικών επιτοκίων, έχει μεν επιδράσει καταλυτικά στην εξυπηρέτηση ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων, ωστόσο οι χορηγήσεις νέων ενυπόθηκων δανείων έχουν υποχωρήσει κατακόρυφα, εξαιτίας της αυστηροποίησης των όρων χορήγησής τους. Επιπρόσθετα, παρά τη θέσπιση πολύ χαμηλών επιτοκίων, οι αιτήσεις για εμπορικά και βιομηχανικά δάνεια συνεχίζουν να υποχωρούν. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται στις πολύ χαμηλές παραγγελίες κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, που συντηρούν την πτώση των σχετικών επενδύσεων και στη ραγδαία φθίνουσα ιδιωτική καταναλωτική ζήτηση, ιδίως για διαρκή αγαθά. Η εξασθένιση των επενδύσεων και της ιδιωτικής κατανάλωσης, σε συνδυασμό με την πτώση της εξαγωγικής ζήτησης, αποτελούν τους κύριους παράγοντες συρρίκνωσης της βιομηχανικής παραγωγής και του ΑΕΠ ευρύτερα. Στο σύνολο του 2009, το προϊόν των ΗΠΑ εκτιμάται ότι θα υπολείπεται κατά 2,8-3,0% αυτού το 2008.

Ιδιαίτερα εκτεταμένες αναμένεται να είναι οι συνέπειες στην αγορά εργασίας. Αντισταθμιστικά όμως στις παραπάνω έντονες δυσχέρειες λόγω κρίσης λειτουργεί, εκτός από την κυβερνητική πολιτική, η νέα υπο-

χώρηση της ισοτιμίας του δολαρίου έναντι των κυριότερων νομισμάτων, μειώνοντας, σε συνδυασμό με την πτώση των εισαγωγών, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου.

Η εξαγωγική βάση της **ιαπωνικής** οικονομίας αποτέλεσε την κύρια πηγή πιέσεων στην παραγωγή. Η μείωση των εξαγωγών κατά 50% το τελευταίο τρίμηνο του 2008 και το πρώτο φέτος, οφειλόμενη και στην άνοδο της ισοτιμίας του γιεν κατά 25% τη συγκεκριμένη περίοδο, προκάλεσε γρήγορη εξασθένιση του ΑΕΠ, τη μεγαλύτερη μεταξύ των πλέον ανεπτυγμένων κρατών το α' τρίμηνο, παρά τις διαδοχικές εκτεταμένες ενισχύσεις στην οικονομία από την πλευρά του κράτους. Ο περιορισμός των εσόδων από εξαγωγές και ο χαμηλός βαθμός παροχής χορηγήσεων σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις έπληξαν τις επενδυτικές δαπάνες, το δεύτερο πυλώνα της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα. Παρά την επικράτηση αποπληθωριστικών τάσεων (πληθωρισμός -1,1% τον Μάιο), το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον έχει κάνει έντονα επιφυλακτικούς τους καταναλωτές, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Έτσι οι εκτιμήσεις για την πτώση του ΑΕΠ, που κυμαίνονται μεταξύ 5,9-6,8%⁷.

Η σημαντική επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στην **Κίνα** το α' τρίμηνο ανακόπτεται το β' τρίμηνο, με το ρυθμό μεγέθυνσης σε ετήσια βάση να ανέρχεται από το 6,1% στο 7,9%. Η πολύ καλή κατάσταση των δημόσιων οικονομικών (πλεονασματικός προϋπολογισμός-μικρό δημόσιο χρέος) επέτρεψε την άσκηση επεκτα-

⁷ European Commission, Spring Forecasts, May 2009- OECD, Economic Outlook No.85, May 2009.

τικής δημοσιονομικής πολιτικής στο τέλος του 2008, εξέλιξη με άμεσο αντίκτυπο στην επιτάχυνση των δημοσίων επενδύσεων. Ανοδικά κινήθηκαν και οι κατασκευές νέων κατοικιών. Η τόνωση των επενδύσεων ενίσχυσε τη βιομηχανική παραγωγή και αντιστάθμισε τη χαλάρωση των εξαγωγών και τη μικρή κάμψη των λιανικών πωλήσεων. Οι κρατικές παρεμβάσεις αναμένεται να εντατικοποιηθούν στη συνέχεια του 2009 και το 2010, φθάνοντας ετησίως το 5,6% του ΑΕΠ. Ως αποτέλεσμα, το προϊόν της χώρας αναμένεται να αυξηθεί κατά 7,7% φέτος, ενώ το 2010 ο ρυθμός μεγέθυνσης θα επανέλθει στην περιοχή του 8,5-9,0%.

Σημαντικές αρνητικές επιδράσεις από το εξωτερικό περιβάλλον έχει δεχτεί και η οικονομία της **Ινδίας**. Η επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών πριν την εξάπλωση της διεθνούς οικονομικής κρίσης (6,2% έλλειμμα κεντρικής κυβέρνησης το 2008) δεν επιτρέπει τη λήψη δραστικών μέτρων για το μετριασμό των συνεπειών της. Παρά την αύξηση των δημοσίων δαπανών σε αμοιβές και την κάμψη του πληθωρισμού, η καταναλωτική ζήτηση παρουσιάζει εξασθένηση, και σε συνδυασμό με τη μειωμένη επενδυτική δραστηριότητα, έχουν επιβραδύνει τη βιομηχανική παραγωγή. Η εφαρμογή ήπιων φορολογικών ελαφρύνσεων το 2009, που αναμένεται να διευρύνει περαιτέρω το έλλειμμα, μαζί με την επιβολή νέων προστατευτικών μέτρων της εγχώριας παραγωγής από τις εισαγωγές, θα συγκρατήσουν το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ στο 5,5-6,0%, από 6,5% πέρυσι.

Οι εκτιμήσεις από τις αρχές του 2009 για οξυμένη οικονομική ύφεση στα κράτη της πρώην **ΕΣΣΔ (CIS)** επιβεβαιώνονται από τα στοιχεία για το πεντάμηνο Ιανουαρίου-Μαΐου 2009, σύμφωνα με τα οποία το ΑΕΠ υπολείπεται κατά 9,0% αυτού το ίδιο διάστημα του προηγούμενου έτους. Εντονότερη ήταν η πτώση της βιομηχανικής παραγωγής, φθάνοντας το 16,0%. Πάντως οι μεταγενέστερες προβλέψεις (ΔΝΤ) για το σύνολο του 2009 αναφέρονται σε μικρότερη μείωση του προϊόντος, της τάξης του 6,0% περίπου, έναντι όμως αύξησης κατά 5,5% το 2008. Μεγαλύτερη ύφεση το α' εξάμηνο του 2009 παρουσιάζει η **Ρωσική** οικονομία, με το ΑΕΠ της να υποχωρεί κατά 10,1%. Η εκροή κεφαλαίων από τη χώρα εξαιτίας των έντονων διακυμάνσεων στην χρηματιστηριακή αγορά της Μόσχας και η χειροτέρευση των όρων εμπορίου, ανέκοψαν τη δυναμική της εγχώριας ζήτησης, βασικού τροφοδότη της ανάπτυξης, από τα τέλη του 2008. Η ανάκαμψη των τιμών του πετρελαίου, τα μέτρα επιθετικής νομισματικής πολιτικής της κεντρικής τράπεζας και η σχετικά πρόσφατη αύξηση των δημοσίων δαπανών, ενδέχεται να αποτρέψουν τη συνέχιση της εξασθένησης του προϊόντος στο σύνολο του 2009. Ωστόσο, η ρωσική κυβέρνηση εκτίμησε τον Ιούλιο πως το ΑΕΠ το 2009 θα διαμορφωθεί 8,0-8,5% χαμηλότερα από πέρυσι, πρόβλεψη περισσότερο απαισιόδοξη από αυτές των διεθνών οργανισμών (6,5-6,8%).

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2008	2009	2010
ΗΠΑ	1,1	-1,4	0,8
Ιαπωνία	-0,7	-6,0	1,7
Αναπτυσσόμενη Ασία	7,6	5,5	7,0
Κίνα	9,0	7,5	8,5
ASEAN5	4,8	-0,3	3,7
Ευρωζώνη	0,8	-4,8	-0,3
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	5,5	-5,8	2,0
εκ των οποίων Ρωσία	5,6	-6,5	1,5
Μέση Ανατολή	5,2	2,0	3,7
Αφρική	5,2	1,8	4,1
Υποσαχάρια Αφρική	5,5	1,5	4,1
Παγκόσμια οικονομία	3,1	-1,4	2,5

Αναπτυσσόμενη Ασία: Ινδία, Ινδονησία, Φιλιππίνες, Κίνα κτλ.

ASEAN5: Ινδονησία, Μαλαισία, Φιλιππίνες, Ταϊλάνδη, Βιετνάμ.

Μέση Ανατολή: Αίγυπτος, Ην. Αραβικά Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράν, Κατάρ, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία, Συρία, Υεμένη.

Υποσαχάρια Αφρική: Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία.

Πηγή: International Monetary Fund, World Economic Outlook Update, July 2009.

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 1995=100)

Τρίμηνο / Έτος	II/07	III/07	IV/07	I/08	II/08	III/08	IV/08	I/09	II/09
Οικονομικό Κλίμα	106,5	113,6	99,3	90,4	81,4	73,4	60,0	50,1	64,4
Παρούσα Κατά-	120,5	127,9	118,7	109,6	96,8	85,8	67,6	45,7	38,4
Προσδοκίες	93,0	100,0	80,7	71,9	66,7	61,4	52,6	54,4	89,5

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 5/2009.

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (1995=100)

Τρίμηνο / Έτος	II/07	III/07	IV/07	I/08	II/08	III/08	IV/08	I/09	II/09
Βόρεια Αμερική	92,7	108,6	85,7	72,4	60,9	62,7	53,9	48,6	70,6
Δυτική Ευρώπη	106,6	110,9	93,0	81,9	75,9	63,1	51,2	45,2	55,4
Ασία	104,6	115,7	105,6	100,9	88,0	75,9	61,1	50,0	73,1

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 5/2009.

Η ισχυρή ανάκαμψη των προσδοκιών στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον αντικατοπτρίζεται στην άνοδο των δεικτών οικονομικού κλίματος, στις τελευταίες εκτιμήσεις "World Economic Survey" του Ινστιτούτου IFO της Γερμανίας. Οι δείκτες διαμορφώ-

νονται κατόπιν έρευνας η οποία διεξάγεται σε τριμηνιαία βάση σε 91 χώρες (Πίνακες 2.2 και 2.3).

Το δεύτερο τρίμηνο του 2009, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην παγκόσμια οι-

κονομία κινήθηκε ανοδικά, για πρώτη φορά μετά από σχεδόν 2 χρόνια και ενώ το προηγούμενο τρίμηνο είχε βρεθεί στο χαμηλότερο επίπεδο από τη θέσπισή του. Εξακολουθεί ωστόσο να απέχει σημαντικά από το μακροχρόνιο μέσο όρο του (96,4 μονάδες). Η βελτίωση προήλθε αποκλειστικά από τις λιγότερο απαισιόδοξες αξιολογήσεις για τους προσεχείς έξι μήνες, καθώς η αποτίμηση της τρέχουσας κατάστασης επιδεινώθηκε περαιτέρω, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται εκ νέου σε ιστορικά ελάχιστη τιμή.

Η άνοδος του δείκτη των προσδοκιών προήλθε κυρίως από την καλή πορεία των σχετικών δεικτών στις ζώνες της **Β. Αμερικής** και της **Ασίας**. Καλύτερευση των προσδοκιών εμφάνισαν και οι ευρωπαϊκές περιφέρειες, όπως και η Λ. Αμερική. Στον αντίποδα, η παρούσα οικονομική κατάσταση σε όλες τις περιοχές, ιδίως στη **Δυτική Ευρώπη** και στην Β. Αμερική, αξιολογείται ως περισσότερο δυσμενής. Στην πρώτη περίπτωση αυτό οφείλεται στην εντονότερη από το προσδοκώμενο ύφεση στην Ευρωζώνη, ενώ σε ότι αφορά την Β. Αμερική επέδρασαν ιδιαίτερα αρνητικά το υψηλό ποσοστό ανεργίας και το συνεχώς διευρυνόμενο δημόσιο έλλειμμα.

Οι προσδοκίες για τον πληθωρισμό σε παγκόσμια κλίμακα το 2009 κυμαίνονται στο 2,7%, στο ήμισυ της τελικής εκτίμησης για το 2008 (5,4%), καθώς αναμένεται ότι κατά τη διάρκεια των επόμενων μηνών θα διατηρηθεί η υφιστάμενη τάση πτώσης των τιμών. Η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και η οικονομική ύφεση προβλέπεται να συμπιέσουν ακόμα περισσότερο τα βραχυχρόνια επιτόκια σε ΗΠΑ, Ευρώπη και

Ιαπωνία, ενώ σταθερότητα θα χαρακτηρίσει την εξέλιξη των μακροχρόνιων επιτοκίων μέχρι το τέλος του έτους.

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η υποχώρηση του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ-27 το α' τρίμηνο του 2009, κατά 4,8% και 4,5% αντίστοιχα σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2008, πτώση αρκετά μεγαλύτερη σε σύγκριση με τις ΗΠΑ από όπου ξεκίνησε η διεθνής οικονομική κρίση, αντικατοπτρίζει τη διάσταση των αρνητικών συνεπειών της στις δύο ζώνες. Η παρατεταμένη πιστωτική στενότητα, παρά το σταδιακό περιορισμό των αναταραχών στο τραπεζικό σύστημα των σημαντικότερων οικονομιών της ΕΕ, και η καθίζηση της ζήτησης από την πλευρά των εμπορικών εταίρων, ήταν και παραμένουν οι βασικοί παράγοντες που συντέλεσαν στην αποκλιμάκωση της οικονομικής δραστηριότητας. Οι συνέπειές τους επαυξήθηκαν από τη διάχυτη αβεβαιότητα και απαισιοδοξία, που αποτυπώθηκαν στην υποχώρηση των δεικτών επιχειρηματικών προσδοκιών και καταναλωτικής εμπιστοσύνης σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα.

Ως αποτέλεσμα, η βιομηχανική παραγωγή το πρώτο πεντάμηνο φέτος είναι κατά περίπου 20,0% χαμηλότερη αυτής στο ίδιο διάστημα του 2008 σε αμφοτέρες τις ζώνες της ΕΕ, η πτώση της τελικής ιδιωτικής κατανάλωσης διευρύνεται συνεχώς, ενώ η εξασθένιση των επενδύσεων πλέον κυμαίνεται σε διψήφια ποσοστά, όπως σχεδόν και η ανεργία στην Ευρωζώνη. Η έκταση των επιδράσεων της κρίσης θα ήταν μεγαλύτερη χωρίς τη διεύρυνση των δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού από το περασμένο φθινόπωρο και τα πρόσθετα

μέτρα οικονομικής πολιτικής των κυβερνήσεων που ακολούθησαν, ωστόσο οι ποικίλες παρεμβάσεις συνεπάγονται αύξηση των βαρών στα δημόσια οικονομικά, που θα αναδειχθούν κυρίως σε βάθος χρόνου. Δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ωστόσο το ότι η σχετική ομαλοποίηση των πιστωτικών αγορών και η ανάκαμψη των δεικτών των μεγαλύτερων ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων, η μικρή αλλά συνεχής βελτίωση του οικονομικού κλίματος από τον Απρίλιο, που αποτελούν τις πρώτες ενδείξεις για μια ταχύτερη έξοδο της ΕΕ από την κρίση, οφείλονται ακριβώς στις παρεμβάσεις διεθνών οργανισμών και κρατικών φορέων.

Τα μεγέθη του εξωτερικού τομέα των οικονομιών της Ευρωζώνης και της ΕΕ-27 παρουσιάζουν έντονες διακυμάνσεις. Οι εξαγωγές αγαθών-υπηρεσιών υποχώρησαν κατά 8,8% στην Ευρωζώνη το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου, ενώ ηπιότερη ήταν η μείωση των εισαγωγών (-7,6%). Οι σχετικές μειώσεις στην ΕΕ-27 ήταν 8,3% και 7,8%. Καθώς η διάσταση εισαγωγών-εξαγωγών τόσο σε επίπεδο Ευρωζώνης όσο και ΕΕ-27 είναι πολύ μικρή, με τις εξαγωγές να υπερτερούν στην πρώτη περιφέρεια και τις εισαγωγές στη δεύτερη, η ταχύτερη εξασθένιση της εξωτερικής ζήτησης περιορίζει τη συνεισφορά του εξωτερικού τομέα στο ΑΕΠ. Ο ΟΟΣΑ ωστόσο εκτιμά πως στο σύνολο του έτους οι καθαρές εξαγωγές αγαθών-υπηρεσιών της Ευρωζώνης θα επιδράσουν περιοριστικά στο ΑΕΠ της, κατά 1,7%, όταν πέρυσι το αποτέλεσμα τους ήταν ουδέτερο.

Οι επενδύσεις, μέγεθος με καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της ΕΕ, υφίστανται τις επιδράσεις των κλυδωνισμών στην α-

γορά κατοικιών, ενώ με την οικονομική δραστηριότητα σε ύφεση, βρίσκονται σε φθίνουσα πορεία και οι επενδύσεις πλην των κατοικιών. Το διάστημα Ιανουαρίου-Μαρτίου οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου μειώθηκαν σε ετήσια βάση για τρίτο συνεχόμενο τρίμηνο και για πρώτη φορά κατά διψήφιο ποσοστό (10,1-10,2%), τόσο στην ΕΕ-27 όσο και στην Ευρωζώνη⁸. Αυτή η μεταβολή βρίσκεται πολύ κοντά στις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Πίνακας 2.4), αλλά και στην τελευταία εκτίμηση του ΟΟΣΑ για την Ευρωζώνη, που για το σύνολο του 2009 υπολογίζει ότι οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου θα είναι κατά 11,1% λιγότερες αυτών το 2008. Η πτώση αποδίδεται στην υποχώρηση των κατασκευών κατοικιών κατά 11,2%, αλλά και των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου εκτός κατοικιών, κατά 13,7%. Αντιθέτως, άνοδο κατά 6,1% αναμένεται να παρουσιάσουν οι δημόσιες επενδύσεις.

Στο σκέλος της καταναλωτικής δαπάνης, οι ανησυχίες για ραγδαία άνοδο της ανεργίας εξαιτίας της κρίσης, που συντέλεσαν και στην πτώση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης, και ο μικρότερος βαθμός πιστωτικής επέκτασης προς τα νοικοκυριά επιτάχυναν την υποχώρησή της το α' τρίμηνο, παρά την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού. Η ιδιωτική κατανάλωση ήταν κατά 1,2% και 1,5% χαμηλότερη της αντίστοιχης περυσινής στην Ευρωζώνη και την ΕΕ-27. Η αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης κατά 1,9-2,0%, στο πλαίσιο των κοινοτικών και εθνικών προγραμμάτων στήριξης των οικονομιών, αντιστάθμισε μέρος της μειωμένης συμβολής των νοικο-

⁸ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 100/2009, 08/07/09

κυριών στη συνολική ζήτηση. Υπό το πρίσμα αυτών των εξελίξεων, οι προβλέψεις της Ευρ. Επιτροπής για την πορεία της ιδιωτικής κατανάλωσης κρίνονται σχετικά αισιόδοξες, ενώ αυτές για τη δημόσια κατανάλωση φαίνεται να επαληθεύονται.

Η πτώση κατά 4,5% και 4,8% που σημείωσε το ΑΕΠ στις δύο ζώνες το πρώτο τρίμηνο κυμαίνεται στα εύρος των προβλέψεων των διεθνών οργανισμών. Ο ΟΟΣΑ εκτιμά τον ετήσιο ρυθμό πτώσης του προϊόντος της Ευρωζώνης στο 4,8% για το 2009, εκτίμηση παρόμοια με αυτή του ΔΝΤ (-4,7%) αλλά περισσότερο απαισιόδοξη αυτής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (-4,0%). Η πρόβλεψη της τελευταίας για την ΕΕ-27 δεν διαφέρει από αυτή για την Ευρωζώνη. Η αύξηση της κινητικότητας στο διεθνές εμπόριο και η πληρέστερη, με το χρόνο, απόδοση της ασκούμενης παρεμβατικής πολιτικής, αναμένεται να αναστρέψουν τις πτωτικές τάσεις το 2010, επιδρώντας σταθεροποιητικά στο ΑΕΠ (ΟΟΣΑ, Ευρ. Επιτροπή), ή ενδεχομένως και αυξάνοντάς το οριακά (ΔΝΤ).

Σε επίπεδο χωρών-μελών της ΕΕ παρουσιάζονται σημαντικές διαφορές στο βαθμό απώλειας αναπτυξιακής δυναμικής, καθώς σε ορισμένα κράτη, κυρίως νέα μέλη, η υποχώρηση του ΑΕΠ το α' τρίμηνο είναι διψήφια, ενώ, στον αντίποδα, υπάρχουν και ορισμένα που το προϊόν τους αυξάνεται έστω και οριακά, όπως η Ελλάδα. Τη

μεγαλύτερη πτώση εμφάνισαν η Λετονία, η Λιθουανία και η Σλοβενία, κατά 18,6%, 11,8% και 9,0% αντίστοιχα. Άνοδο –εκτός της Ελλάδος– συνέχισε να παρουσιάζει το ΑΕΠ της Πολωνίας (1,9%) και της Κύπρου (1,5%).

Η μικρότερη παραγωγή και οι προβλέψεις για διατήρηση της ζήτησης σε χαμηλά επίπεδα τουλάχιστον για το υπόλοιπο του 2009 έχουν προξενήσει έντονες αναταράξεις στην αγορά εργασίας. Η ανεργία αυξάνεται συνεχώς από τις αρχές του περασμένου φθινοπώρου. Το πρώτο τετράμηνο του 2009 ανήλθε στο 8,9% στην Ευρωζώνη και στο 8,4% στην ΕΕ-27, όταν πέρυσι, είχε διαμορφωθεί σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα (7,2% και 6,8% αντίστοιχα). Η τάση παραμένει ανοδική, καθώς το Μάιο η ανεργία έφτασε το 9,5% στην Ευρωζώνη και το 8,9% στην ΕΕ-27⁹. Σε ότι αφορά την πορεία της απασχόλησης, τα τελευταία στοιχεία, για το δ' τρίμηνο του 2008, δείχνουν πως σε ετήσια βάση παρέμεινε για πρώτη φορά στάσιμη. Καθώς η μετάβαση των εξελίξεων από την παραγωγή στην αγορά εργασίας δεν είναι αυτόματη, η άνοδος της ανεργίας θα συνεχιστεί και στη συνέχεια του έτους, και πιθανότατα θα διαμορφωθεί στο σύνολο του έτους κοντά στις προβλέψεις της Ε. Επιτροπής για ανεργία 9,9% στην Ευρωζώνη και 9,5% στην ΕΕ-27.

⁹ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 97/2009, 02/07/09

Πίνακας 2.4

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-27			Ευρωζώνη		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
ΑΕΠ	0,9	-4,0	-0,1	0,8	-4,0	-0,1
Ιδιωτική Κατανάλωση	0,9	-1,5	-0,4	0,5	-0,9	-0,3
Δημόσια Κατανάλωση	2,2	1,9	1,7	2,0	2,0	1,7
Επενδύσεις	0,1	-10,5	-2,9	0,0	-10,4	-2,7
Απασχόληση	0,7	-2,6	-1,4	0,7	-2,6	-1,5
Ανεργία	7,0	9,4	10,9	7,5	9,9	11,5
Πληθωρισμός	3,7	0,9	1,3	3,3	0,4	1,2
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	1,6	-12,6	-0,2	1,2	-13,2	-0,3
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (%)	-2,3	-6,0	-7,3	-1,9	-5,3	-6,5
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (%)	61,5	72,6	79,4	69,3	77,7	83,8
Ισοζύγιο Τρεχουσών. Συναλλαγών	-1,5	-1,9	-2,0	-0,7	-1,2	-1,3

Πηγή: European Commission, Spring Forecast, May 2009

Από την άλλη πλευρά, η σταδιακή εξασθέ-
νιση της οικονομικής δραστηριότητας και
η αποδυνάμωση της ζήτησης τους τελευ-
ταίους μήνες του 2008 δρομολόγησαν την
επιβράδυνση του πληθωρισμού. Το πε-
ντάμηνο Ιανουαρίου-Μαΐου έπεσε κάτω
από το 1,0% στην Ευρωζώνη, στο 0,7%,
από 3,4% το ίδιο διάστημα του 2008. Μι-
κρότερη ήταν η υποχώρηση στην ΕΕ-27,
από 3,7% πέρυσι στο 1,4% φέτος. Τον
Ιούνιο μάλιστα η Ευρωζώνη εμφάνισε για
πρώτη φορά αρνητικό πληθωρισμό, -
0,1%, ενώ στην ΕΕ-27 συνεχίστηκε η
πτώση, στο 0,6%, παρά την άνοδο της
τιμής του πετρελαίου στο υψηλότερο φε-
τινό επίπεδο της το συγκεκριμένο μήνα¹⁰.
Ωστόσο, η εξάλειψη του αποτελέσματος
της χαμηλής τιμής του πετρελαίου από το
φθινόπωρο θα λειτουργήσει ανασχετικά σε
περαιτέρω μείωση του πληθωρισμού, απο-
τέλεσμα όμως που μάλλον θα αντισταθμι-
στεί από τη φθίνουσα καταναλωτική ζή-
τηση και τη στρατηγική περιορισμού των
κερδών λόγω του ανταγωνισμού που δη-

μιουργεί η οικονομική στενότητα. Ως εκ
τούτου, στο σύνολο του έτους ο πληθω-
ρισμός αναμένεται να κινηθεί κάτω από το
1% στην Ευρωζώνη.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, παρά
τη συμβολή στην άμβλυνση των επιπτώ-
σεων της ύφεσης που έχουν οι πρωτοβου-
λίες της Ευρ. Επιτροπής και των εθνικών
κυβερνήσεων, αυτές συνεπάγονται ένα
μεγάλο επιπλέον βάρος για τα δημόσια
οικονομικά. Ενδεικτικό είναι ότι τις εαρινές
εκτιμήσεις της ΕΕ για σημαντική διεύρυν-
ση του ελλείμματος της κεντρικής κυβέρ-
νησης στο 5,3% στην Ευρωζώνη και στο
6,0% στην ΕΕ-27 το 2009 (από 1,9% και
2,3% τον περασμένο χρόνο) έχουν ακο-
λουθήσει πιο δυσμενείς από άλλους διε-
θνείς οργανισμούς: ο ΟΟΣΑ προβλέπει αύ-
ξηση του ελλείμματος της Ευρωζώνης στο
5,6%, ενώ έντονη επιδείνωση αναμένεται
να σημειωθεί και στο δημόσιο χρέος, που
υπολογίζεται ότι θα ξεπεράσει το τρέχον
έτος το 72% στην Ευρωζώνη από 61,5%
πέρυσι, ενώ στην ΕΕ-27 θα κυμανθεί υψη-
λότερα, στο 78% περίπου, από 69,3%.

¹⁰ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 102/2009,
15/07/09

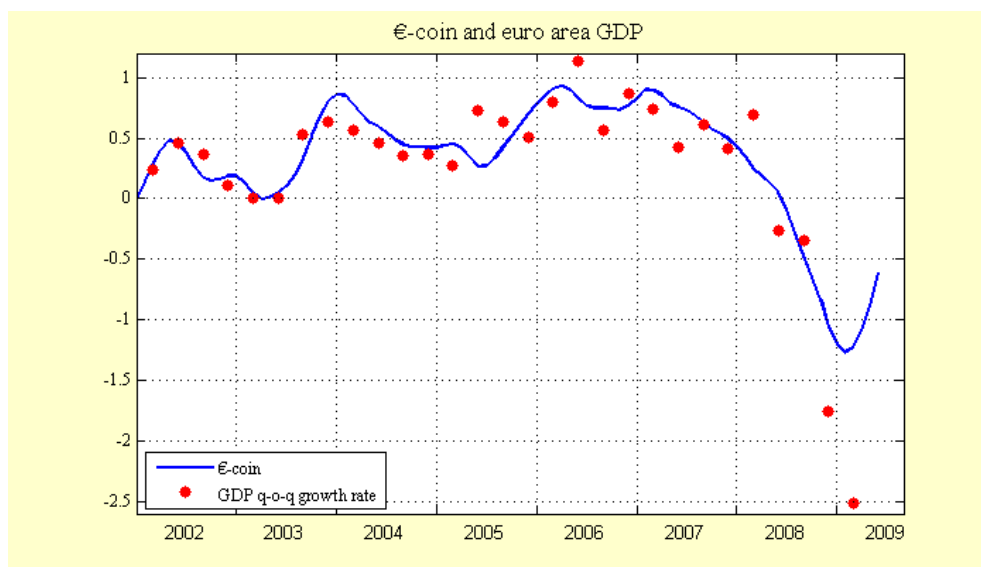
Η εμπέδωση των αρνητικών εξελίξεων στις οικονομίες της Ευρωζώνης και της ΕΕ και η σταδιακή υποχώρηση της αρχικά έντονης απαισιοδοξίας αποτυπώνεται στην πορεία πρόδρομων δεικτών, όπως ο δείκτης οικονομικής δραστηριότητας που υπολογίζει το ερευνητικό κέντρο CEPR (Center of Economic Policy Research)¹¹ και οι δείκτες οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG EGFIN). Η πλέον πρόσφατη εκτίμηση του δείκτη του CEPR (Ιούνιος 2009) δείχνει ότι αυτός συνεχίζει να αυξάνεται για τέταρτο συνεχόμενο μήνα μετά τον περασμένο Φεβρουάριο, οπότε και βρέθηκε στο ιστορικά ελάχιστο επίπεδό του. Εξακολουθεί πάντως να βρίσκεται στην αρνητική κλίμακα, κάτι που σημαίνει ότι για το γ' τρίμηνο αναμένεται μείωση του ΑΕΠ έναντι του αμέσως προηγούμενου τριμήνου. Η βελτίωση του δείκτη προήλθε από τη μικρότερη μείωση της βιομηχανικής παραγωγής στην Ευρωζώνη τον Απρίλιο και τον Μάιο σε σύγκριση με τους προηγούμενους μήνες και την ενίσχυση των δεικτών επιχειρηματικού κλίματος και κλίματος στη βιομηχανία.

Η ψυχραιμότερη αποτίμηση των δεδομένων που προέκυψαν από την εξάπλωση της ύφεσης στην Ευρώπη, παράλληλα με την εξασθένιση της απαισιοδοξίας και την προοδευτική προσαρμογή στα νέα δεδομένα αντανakλάται και στο δείκτη οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που στην Ελλάδα υπολογίζεται από το IOBE. Στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ-27 ο δείκτης κατέγραψε τον Ιούνιο άνοδο για τρίτο συνεχόμενο μήνα, φθάνοντας στις 73,3 και 71,1 μονάδες αντίστοιχα, και πλέον βρίσκεται σε αρκετή απόσταση από τις ιστορικά χαμηλότερες τιμές του Μαρτίου. Η ενίσχυσή του προήλθε κυρίως από την άνοδο των αντίστοιχων δεικτών στις υπηρεσίες και τη βελτίωση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης σε αμφότερες τις οικονομικές ζώνες. Ηπιότερη ήταν η άνοδος του δείκτη κλίματος στη βιομηχανία, ενώ στασιμότητα εμφάνισαν οι κατασκευές και το λιανικό εμπόριο στην Ευρωζώνη, καθώς στην ΕΕ-27 ο σχετικός δείκτης υποχώρησε ελαφρά.

¹¹ Το CEPR σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της εξέλιξης του και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.5

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Μήνας	Αυγ-08	Σεπτ-08	Οκτ-08	Νοε-08	Δεκ-08	Ιαν-09	Φεβ-09	Μαρ-09	Απρ-09	Μάι-09	Ιουν-09
€-COIN	-0,28	-0,47	-0,65	-0,84	-1,05	-1,21	-1,27	-1,22	-1,09	-0,89	-0,61

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.6

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990-2008=100)

Μήνας	Αυγ-08	Σεπτ-08	Οκτ-08	Νοε-08	Δεκ-08	Ιαν-09	Φεβ-09	Μαρ-09	Απρ-09	Μάι-09	Ιουν-09
ΕΕ-27	88,6	86,9	79,6	73,2	66,4	63,2	60,8	60,4	64,0	67,9	71,1
Ευρωζώνη	89,9	88,9	81,6	76,6	68,7	67,2	65,3	64,6	67,3	70,2	73,3

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), June 2009

2.2 Το Οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Α) Οικονομικό κλίμα

Η συνεχής επιδείνωση του οικονομικού κλίματος από τον Μάρτιο του 2008, η οποία οδήγησε τους σχετικούς δείκτες σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα στις αρχές του έτους, έχει πλέον ανακοπεί κατά το τελευ-

ταίο τρίμηνο. Έτσι την περίοδο Απριλίου – Ιουνίου 2009, ο δείκτης οικονομικού κλίματος διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις 52 μονάδες, έναντι 48 μονάδες το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, πάντα όμως σε πο-

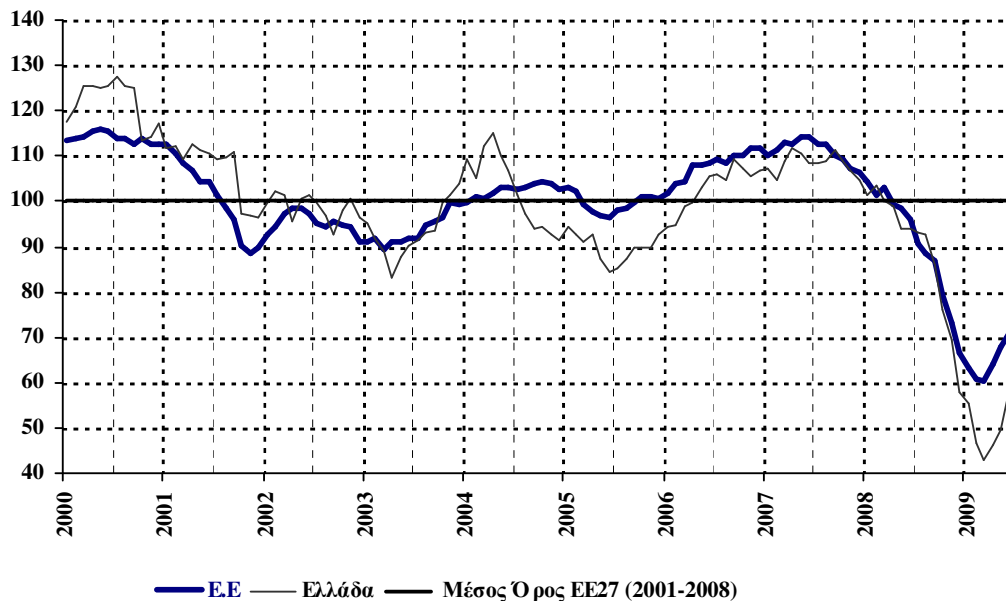
λύ χαμηλά επίπεδα, καθώς το ίδιο διάστημα πέρυσι ο δείκτης βρισκόταν 44 μονάδες υψηλότερα. Είναι πάντως σημαντικό ότι από τον Απρίλιο και μετά, το οικονομικό κλίμα ως πρόδρομος δείκτης της πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας, βελτιώνεται, σηματοδοτώντας καταρχάς τη σταθεροποίηση πλέον των προσδοκιών και ίσως την αρχή για γενικότερη ανάκαμψη και έξοδο από την περίοδο της βαριάς κρίσης. Ενδεχομένως δηλαδή να γίνεται πλέον ψυχραιμότερη αξιολόγηση και αποτίμηση των δεδομένων της αγοράς, με τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές να προσαρμόζονται στις νέες συνθήκες.

Η ανάκαμψη του δείκτη στην Ελλάδα συμπεριφέρεται με την πορεία των αντίστοιχων ευρωπαϊκών δεικτών, οι οποίοι καταγράφουν επίσης άνοδο το τελευταίο τρίμηνο, μετά την υποχώρησή τους σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα στις αρχές του έτους.

Συγκεκριμένα, για την περίοδο Απριλίου – Ιουνίου, ο μέσος δείκτης στην ΕΕ-27 διαμορφώνεται στις 70 μονάδες, αρκετά υψηλότερα σε σχέση με τον αντίστοιχο ελληνικό και κατά 28 μονάδες χαμηλότερα σε σύγκριση με την ίδια περίοδο πέρυσι. Παρόλα αυτά, ενδεικτική της ανάκαμψης από τον Απρίλιο και μετά, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, είναι η άνοδος των προσδοκιών στους περισσότερους οικονομικούς τομείς, αλλά και στην πλευρά των καταναλωτών. Φαίνεται πως η έντονη αβεβαιότητα που δημιούργησε η κρίση, τόσο στους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας, όσο και στην καταναλωτική εμπιστοσύνη και ιδιαίτερα σε σχέση με την εξέλιξη της ανεργίας, έχει αρχίσει πλέον να εξομαλύνεται και η διεθνής οικονομία να βρίσκει νέα σημεία ισορροπίας, χωρίς ωστόσο ακόμη να μπορεί ακόμα να γίνει λόγος για σταθερή πορεία ανάκαμψης.

Διάγραμμα 2.2

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-27 και Ελλάδα (1990=100, εποχικά εξομαλυνμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Πίνακας 2.7

Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹			Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
<i>Ε.Ε-27</i>	<i>Ελλάδα</i>		<i>Βιομηχανία</i>	<i>Κατασκευές</i>	<i>Λιαν. Εμπόριο</i>	<i>Υπηρεσίες</i>	
2001	101,0	107,6	101,9	114,0	92,2	105,8	-26
2002	94,9	98,9	101,2	114,0	93,3	82,8	-28
2003	93,2	93,2	97,9	115,0	102,0	85,5	-39
2004	102,5	102,9	99,1	81,5	104,8	94,6	-26
2005	99,4	89,3	92,6	63,0	96,8	93,6	-34
2006	108,4	103,1	101,5	91,1	110,8	103,7	-33
2007	110,8	108,0	102,8	92,5	120,8	106,6	-29
2008	90,67	89,01	91,9	95,2	102,5	97,8	-46
Ιαν-08	104,3	101,4	99,2	84,2	117,0	106,4	-40
Φεβ-08	101,4	103,4	97,8	98,1	120,8	111,8	-34
Μαρτ-08	102,9	100,0	99,4	99,7	118,5	110,0	-39
Απρίλ-08	99,3	98,8	101,4	110,5	119,7	105,2	-39
Μάιος-08	98,5	94,1	99,2	105,4	118,1	102,2	-44
Ιούν-08	96,1	94,1	96,0	97,0	110,6	103,0	-45
Ιούλ-08	90,7	93,3	93,7	105,2	101,3	99,4	-46
Αυγ-08	88,6	92,6	93,9	110,5	96,9	96,2	-46
Σεπτ-08	86,9	86,0	92,2	90,0	95,3	96,7	-50
Οκτ-08	79,6	75,9	83,9	90,9	88,7	92,4	-57
Νοεμ-08	73,2	69,6	76,8	78,7	77,1	84,6	-55
Δεκ - 08	66,4	57,9	69,4	73,0	66,5	65,7	-56
Ιαν-09	63,2	55,4	68,2	65,0	65,3	62,6	-48
Φεβ-09	60,8	46,8	62,8	68,3	61,9	64,5	-55
Μαρτ-09	60,4	42,9	63,8	59,1	60,2	66,0	-56
Απρίλ-09	64,0	46,3	68,9	63,0	64,5	66,7	-51
Μάιος-09	67,9	49,5	71,0	52,8	80,7	73,2	-50
Ιούν-09	71,1	59,0	76,0	69,0	90,4	75,3	-45

Πηγή: ¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ² IOBE

Συνολικά επομένως την περίοδο Απριλίου – Ιουνίου, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα κινούνται πολύ χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι, ιδιαίτερα στις Κατασκευές και το Λιανικό Εμπόριο, αλλά και στην καταναλωτική εμπιστοσύνη. Από την άλλη όμως πλευρά, σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2009, το δεύτερο τρίμηνο σημειώνεται σταθεροποίηση ή/και άνοδος των προσδοκιών σε όλους τους τομείς, με εξαίρεση τις Κατασκευές, όπου σημειώνεται ελαφρά πτώση, ενώ και η καταναλωτική

εμπιστοσύνη κινείται ανοδικά μετά από την ισχυρή πτώση των προηγούμενων μηνών. Αναλυτικότερα:

Ο **Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης** ανακάμπτει τους τελευταίους μήνες και ιδιαίτερα τον Ιούνιο, με το δείκτη την περίοδο Απριλίου – Ιουνίου να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -49 μονάδες από τις -53 μονάδες του πρώτου τριμήνου. Οι Έλληνες καταναλωτές εξακολουθούν να βρίσκονται ωστόσο ανάμεσα στους πιο απαισιόδοξους ευρωπαίους, α-

φού ο μέσος ευρωπαϊκός δείκτης βρίσκεται 33 μονάδες υψηλότερα σε σύγκριση με την ελληνική επίδοση για την ίδια περίοδο. Η άνοδος στις προσδοκίες των νοικοκυριών στην Ελλάδα είναι αποτέλεσμα των ευνοϊκότερων προβλέψεων σε όλα τα επιμέρους μεγέθη που απαρτίζουν το σχετικό δείκτη. Εντονότερη είναι ωστόσο η ανάκαμψη που καταγράφεται στις προβλέψεις των καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12-μηνο, αλλά και της χώρας, ενώ ενδείξεις βελτίωσης σημειώνει και η πρόθεση για αποταμίευση. Το δεύτερο τρίμηνο μάλιστα του έτους καταγράφεται σταθεροποίηση, με τάσεις διόρθωσης και στις προβλέψεις των νοικοκυριών για την πορεία της ανεργίας, οι οποίες κατά το προηγούμενο διάστημα συνέβαλαν καθοριστικά στην υποχώρηση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Παρόλα αυτά, οι δυσοίωνες προβλέψεις και ο φόβος για επιδείνωση της κατάστασης στην αγορά εργασίας φθάνουν ακόμα στο συντριπτικό 80% των καταναλωτών, με τις προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών για την ανεργία το τελευταίο τρίμηνο να εξακολουθούν να είναι δυσμενέστερες σε σχέση με το μέσο ευρωπαϊκό όρο.

Στη **Βιομηχανία**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου κινείται στις 72 μονάδες, όταν η αντίστοιχη περυσινή επίδοση έφθανε τις 99 μονάδες. Παρόλα αυτά η πορεία του δείκτη είναι σταθερά ανοδική τους τελευταίους τέσσερις μήνες, ενώ σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο έχει καταγράψει άνοδο 7 μονάδων. Από τα επιμέρους στοιχεία δραστηριότητας σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008, έχει σημειωθεί έντονη υποχώρηση σε όλα, ωστόσο η τά-

ση του δεύτερου τριμήνου σε σύγκριση με το πρώτο του τρέχοντος έτους είναι ανοδική στα περισσότερα μεγέθη. Οι προσδοκίες για τα επίπεδα ζήτησης και παραγωγών από την εγχώρια αγορά καταγράφουν οριακή άνοδο στο δεύτερο τρίμηνο, παραμένοντας όμως έντονα αρνητικές, ενώ και οι προβλέψεις για την παραγωγή σημειώνουν έντονη ανάκαμψη την περίοδο Απριλίου – Ιουνίου, με τις μισές πλέον επιχειρήσεις να αναμένουν σταθεροποίηση. Λιγότερο διογκωμένα εμφανίζονται αυτήν την περίοδο και τα αποθέματα, με σχεδόν τρεις στις πέντε επιχειρήσεις να εκτιμούν ότι το ύψος τους βρίσκεται σε κανονικά για την εποχή επίπεδα. Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού παραμένει πάντως στα νέα χαμηλά επίπεδα που έχει διαμορφωθεί από τις αρχές του έτος (στο 70%-71%), αισθητά δηλαδή χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι (77%). Οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής άλλωστε δεν έχουν μεταβληθεί ουσιαστικά και διαμορφώνονται στην περιοχή των τεσσάρων μηνών. Σημαντικά βελτιωμένες σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο εμφανίζονται και οι προβλέψεις για την εξέλιξη της απασχόλησης, με το σχετικό ισοζύγιο να παραμένει ωστόσο έντονα αρνητικό, στις -23 μονάδες (από -36 το α' τρίμηνο και +1 μονάδες πέρυσι).

Οι προσδοκίες στο **Λιανικό Εμπόριο** καταγράφουν επίσης σημαντική άνοδο το β' τρίμηνο του 2009, ύστερα από την έντονη επιδείνωση που σημείωσαν κατά τους πρώτους μήνες του έτους. Έτσι, το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών κινείται κατά μέσο όρο στις 79 μονάδες, από τις 63 μονάδες το α' τρίμηνο (και 119 μονάδες το αντί-

στοιχο διάστημα πέρυσι). Η άνοδος στα επιμέρους στοιχεία δραστηριότητας των επιχειρήσεων είναι σχεδόν καθολική: το ισοζύγιο των προβλέψεων για τη ζήτηση ανέρχεται στις -16 από -38 μονάδες το α' τρίμηνο, ενώ έντονη είναι και η άνοδος που καταγράφεται και στις προβλέψεις για τις πωλήσεις. Το ύψος των αποθεμάτων αποκλιμακώνεται, ενώ και σε όρους τιμών η τάση παραμένει έντονα πτωτική και το β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Από την άλλη πλευρά, παρά την ηπιότερη αποτίμηση της δραστηριότητας και τις λιγότερο απαισιόδοξες προσδοκίες, σε όρους απασχόλησης, το σχετικό ισοζύγιο περιορίζεται στις +7 μονάδες το β' τρίμηνο (από +18 το α' τρίμηνο). Αυτό σημαίνει ότι ο τομέας αυτός αν και διατηρεί τη θετική του συνεισφορά στην οικονομία με νέες θέσεις εργασίας, εν τούτοις έχει επηρεαστεί σημαντικά με αποτέλεσμα η ευνοϊκή αυτή τάση να έχει εξασθενήσει έντονα.

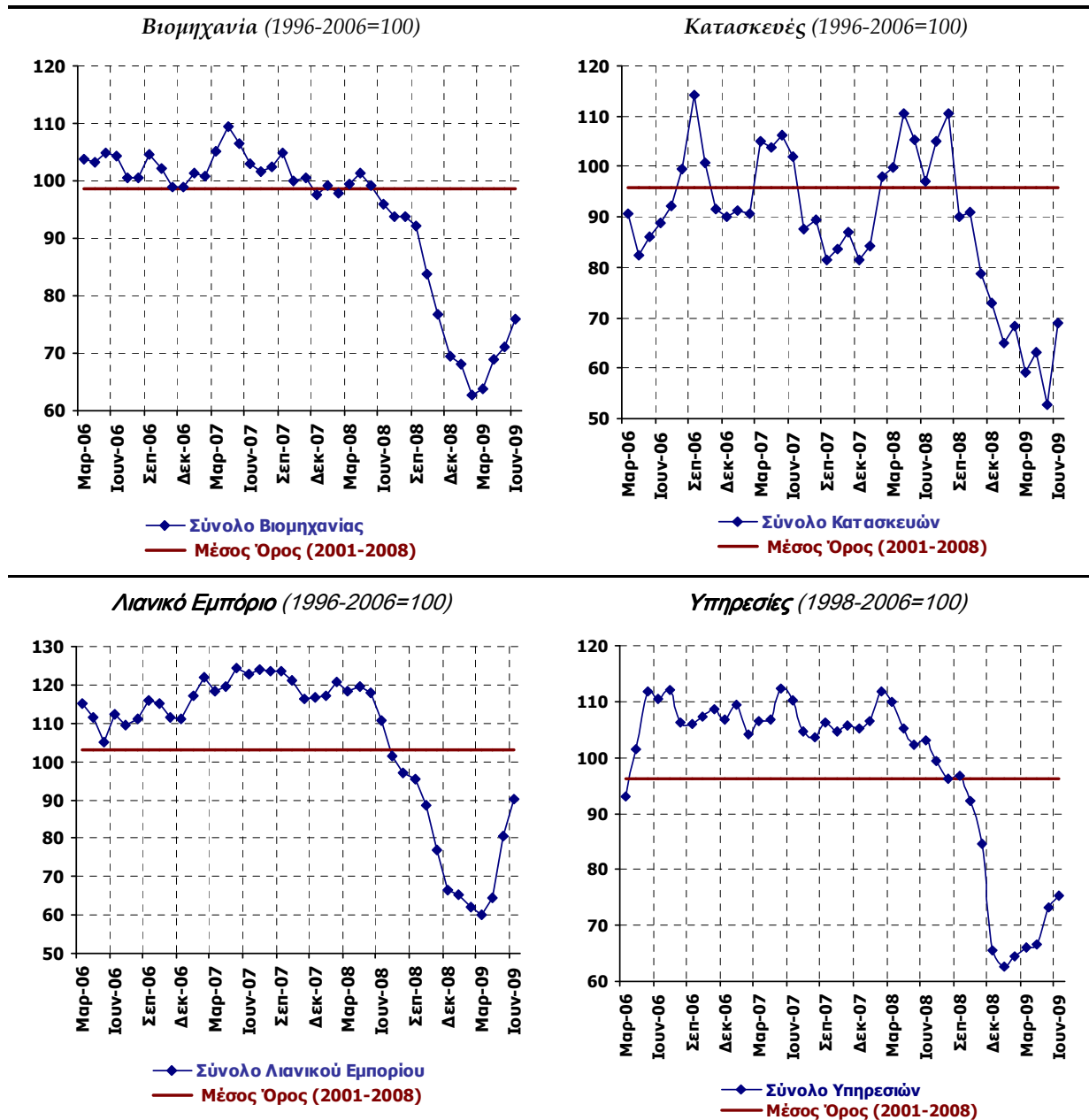
Και στις **Υπηρεσίες**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών ανακάμπτει, φθάνοντας τις 72 μονάδες το β' τρίμηνο από τις 64 μονάδες το πρώτο τρίμηνο του έτους (αλλά κατά πολύ χαμηλότερα από τα περυσινά επίπεδα, στις 103 μονάδες). Σε όλους τους δείκτες δραστηριότητας, οι εκτιμήσεις και προσδοκίες που διατυπώνονται είναι ευνοϊκότερες σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο, παρόλο που στις περισσότερες περιπτώσεις εξακολουθούν να υπερτερούν οι αρνητικές προβλέψεις έναντι των θετικών. Συγκεκριμένα, οι αρνητικές εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση των επιχειρήσεων περιορίζονται στο ήμισυ του προηγούμενου τριμήνου, στις -11 μονάδες, ενώ ελαφρώς ανοδικά κινούνται και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση, αν

και η δυσαρέσκεια παραμένει έντονη. Ισχυρά ανοδική είναι η τάση στις προβλέψεις για την εξέλιξη της ζήτησης στο επόμενο τρίμηνο, με το 27% των επιχειρήσεων να αναμένει ανάκαμψη (από 18% το α' τρίμηνο), ενώ οι τιμές συνεχίζουν να αποκλιμακώνονται. Από την άλλη πλευρά, οι αρνητικές προβλέψεις για την απασχόληση εξακολουθούν να υπερτερούν των θετικών, παρόλο που και εδώ καταγράφεται μικρή ανοδική τάση. Παρά την άμβλυνση της πολύ έντονης απαισιοδοξίας των προηγούμενων μηνών, μόνο μία στις τρεις επιχειρήσεις αναφέρει ότι η παραγωγική της δραστηριότητα διεξάγεται απρόσκοπτα, όπως και στο α' τρίμηνο (από 54% όμως πέρυσι το αντίστοιχο διάστημα). Όσες επιχειρήσεις διαφωνούν επισημαίνουν την ανεπάρκεια ζήτησης, τη ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης, αλλά και άλλους θεσμικούς παράγοντες, ως τα βασικότερα εμπόδια στη λειτουργία τους.

Αντίθετα με τους άλλους τομείς στις **Κατασκευές**, το β' τρίμηνο του 2009 καταγράφεται περαιτέρω υποχώρηση σε σχέση με το πρώτο, αν και μικρής κλίμακας. Ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται στις 62 μονάδες (από 64 το α' τρίμηνο και 104 μονάδες πέρυσι), ως αποτέλεσμα της υποχώρησης των προσδοκιών κυρίως στις Κατασκευές του Δημοσίου Τομέα. Ο κατασκευαστικός τομέας είναι εκείνος εξάλλου ο οποίος χαρακτηρίζεται από τη μεγαλύτερη αβεβαιότητα και επιδεικνύει συνεχείς και έντονες διακυμάνσεις την τελευταία διετία. Τόσο οι προβλέψεις για το πρόγραμμα εργασιών των επιχειρήσεων, όσο και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα πορεία τους, επιδεινώνονται το β' τρίμηνο.

Διάγραμμα 2.3

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών¹

1. Στον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται περίοδος βάσης, αντί για έτος βάσης. Έτσι οι τομείς της Βιομηχανίας, των Κατασκευών και του Λιανικού εμπορίου αποκτούν κοινή περίοδο βάσης (1996-2006=100) και στις Υπηρεσίες χρησιμοποιείται η περίοδος (1998-2006=100) αφού δεν υπάρχουν μετρήσεις του τομέα πριν το 1998. Η αλλαγή αυτή επιτρέπει την ακριβέστερη αποτύπωση των διακυμάνσεων της επιχειρηματικών προσδοκιών σε μία μακρά περίοδο, ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα κατασκευής συγκρίσιμων επιμέρους κλαδικών δεικτών. **Πηγή:** ΙΟΒΕ

Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας περιορίζονται στους 15 (από 17 το α' τρίμηνο και 18 το β' τρίμηνο του 2008), γε-

γονός το οποίο προοιωνίζεται ακόμη μεγαλύτερη αβεβαιότητα στη συγκεκριμένη αγορά, σε συνδυασμό με τις ακόμη ασα-

φείς ενδείξεις για την πορείας της ζήτησης και την πρόθεση από την πλευρά της κυβέρνησης για ενίσχυση ή όχι των δημόσιων επενδύσεων. Το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι δεν αντιμετωπίζουν προσκόμματα στην παραγωγική τους δραστηριότητα παραμένει εξαιρετικά χαμηλό (στο 10%), με τους υπόλοιπους να αναφέρουν την ανεπάρκεια της ζήτησης και την έλλειψη χρηματοδότησης ως βασικά εμπόδια στη λειτουργία τους. Η απασχόληση πάντως του τομέα φαίνεται να πλήττεται καθοριστικά από την κρίση, αφού το ισοζύγιο στις σχετικές προβλέψεις παραμένει έντονα αρνητικό, στις -35 μονάδες (από -34 το α' τρίμηνο και +30 το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008). Στις προβλέψεις για τις τιμές, οι προσδοκίες αποκλιμάκωσης παραμένουν ιδιαίτερα έντονες, με το 1/3 των επιχειρήσεων να αναμένει πτώση.

Β) Η οικονομική πολιτική

Οι δημοσιονομικές εξελίξεις

Η κρίση, πέραν των επιπτώσεων στους ρυθμούς ανάπτυξης και την ανεργία, αναδεικνύει ως κύριο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας τις ανισορροπίες της δημοσιονομικής διαχείρισης, το διευρυνόμενο έλλειμμα του δημοσίου και το δημόσιο χρέος.

Οι ανισορροπίες αυτές φαίνεται ότι μεγαλώνουν, καθιστώντας ιδιαίτερα αβέβαιη την επίτευξη του στόχου για μείωση του ελλείμματος της Γενικής Κυβέρνησης το 2009 στο 3,7% του ΑΕΠ. Αντίθετα, οι εκτιμήσεις όλων των διεθνών οργανισμών, όπως του ΟΟΣΑ, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συγκλίνουν στην πρόβλεψη ότι το έλ-

λειμμα της Γενικής Κυβέρνησης θα διαμορφωθεί το 2009 σε επίπεδα πάνω από το 5%.

Τα πρόσφατα στοιχεία για την πορεία των δημοσιονομικών μεγεθών συνηγορούν υπέρ αυτής της εκτίμησης, καθώς το πρώτο εξάμηνο φέτος τα έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού και διαμορφώθηκαν στο 36,2% του στόχου για φέτος και υπολείπονται ακόμα και των περυσινών στο ίδιο διάστημα. Στον αντίποδα, οι δαπάνες έχουν διευρυνθεί ιδιαίτερα και κινούνται υψηλότερα των προβλεπόμενων, στο 53,3%. Η σημαντική μεταξύ τους διάσταση έχει ως αποτέλεσμα το έλλειμμα της Κεντρικής Κυβέρνησης να έχει ήδη ξεπεράσει την πρόβλεψη για φέτος κατά 37,8%, γεγονός που συνεπάγεται ότι στο δεύτερο μισό του 2009 θα πρέπει να δημιουργηθούν σημαντικά πλεονάσματα. Επιχειρώντας να προσεγγίσουμε το ύψος του ελλείμματος στο σύνολο του έτους, προχωρούμε στην εκτίμηση που ακολουθεί και η οποία στηρίζεται επιπλέον στις γενικότερες μακροοικονομικές εξελίξεις, την εμπειρία του παρελθόντος και σε υποθέσεις που αναφέρονται ρητώς. Σχετικά θα πρέπει να επισημανθούν τα ακόλουθα:

- Το 2009 το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές αναμένεται ότι θα παραμείνει στάσιμο. Αν παράλληλα, ο πληθωρισμός δεν υπερβεί το 2%, τότε η ονομαστική αύξηση του ΑΕΠ θα είναι ανάλογη, και το ΑΕΠ θα διαμορφωθεί στα 250 δισ. ευρώ περίπου. Με ρυθμό ανόδου του ονομαστικού ΑΕΠ της τάξεως του 2%, είναι βάσιμο να υποτεθεί ότι την ίδια άνοδο θα παρουσιάσουν και τα

έσοδα του Δημοσίου-χωρίς τη λήψη έκτακτων μέτρων.

Από την άλλη πλευρά, αν υποθέσουμε ότι οι δαπάνες θα διαμορφωθούν στα επίπεδα των προβλέψεων, τότε το έλλειμμα της Κεντρικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ θα διαμορφωθεί περί το 7,7% του ΑΕΠ. Σ' αυτό θα πρέπει να προστεθούν στοιχεία που αφορούν τα πλεονάσματα των Ασφαλιστικών Ταμείων και Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι δαπάνες για εξοπλισμούς και οι εθνικολογιστικές προσαρμογές.

Είναι αξιοσημείωτο ότι για τα ασφαλιστικά ταμεία και τους ΟΤΑ για το 2008 και το 2009 προβλέπεται αύξηση των αποθεματικών τους, κάτι το οποίο θεωρείται πολύ δύσκολο. Αν υποθέσουμε επομένως ότι τα

μεγέθη που προστίθενται στο έλλειμμα της κεντρικής κυβέρνησης είναι στο ίδιο επίπεδο με εκείνο του 2007, δηλαδή ένα πλεόνασμα περί τα 2.600 εκατ. ευρώ, υπόθεση μάλλον αισιόδοξη, τότε το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης το 2009 θα διαμορφωθεί περί το 6,7% του ΑΕΠ.

Τα νέα δημοσιονομικά μέτρα

Μπροστά στη διαφαινόμενη προοπτική μεγάλων υπερβάσεων στους δημοσιονομικούς στόχους, η Κυβέρνηση αποφάσισε μια σειρά έκτακτα μέτρα που αφορούν τα δημόσια έσοδα και τις δαπάνες. Τα μέτρα αυτά επιχειρούν κατά κύριο λόγο να καλύψουν την μεγάλη υστέρηση των εσόδων και θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν αναγκαία.

Πίνακας 2.8

Εκτιμήσεις για την πορεία του δημοσιονομικού ελλείμματος, χωρίς τα πρόσφατα μέτρα

	2008	ΠΣΑ 2009	Εκτιμήσεις IOBE 2009
Τακτικός Προϋπολογισμός			
Καθαρά έσοδα	51.600	59.287	52.690
Δαπάνες	60.925	66.878	66.878
Πρόγραμμα δημόσιων Επενδύσεων			
Έσοδα	4.978	3.700	3.700
Δαπάνες	9.624	8.800	8.800
Έλλειμμα Κεντρικής Κυβέρνησης	13.911	12.691	19.300
ΑΕΠ¹	245.087	254.400	250.00
Έλλειμμα Κεντρικής Κυβέρνησης/ΑΕΠ	5,7%	5%	7,7%
Πλεόνασμα ΟΚΑ, ΟΤΑ, κ.λ.π. και εθνικολογιστικές προσαρμογές	2.577	2.577*	2.577
Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης/ΑΕΠ	4,6%	4,0%	6,7%

Σημείωση: Τα ποσά είναι σε εκατομμύρια ευρώ

*Εκτίμηση του IOBE, όχι του ΠΣΑ

Υπάρχουν όμως και εδώ αβεβαιότητες κυρίως όσον αφορά την απόδοση των μέτρων, τουλάχιστον μέσα στο τρέχον έτος. Συγκεκριμένα:

- Σε ό,τι αφορά τις **δαπάνες** τα μέτρα αποβλέπουν στην εξοικονόμηση 500 εκατ. ευρώ από περικοπές ελαστικών δαπανών και 400 εκατ. Ευρώ από το πάγωμα των αυξήσεων στους μισθούς και τις συντάξεις του Δημοσίου. Κάθε χρόνο όμως ο Προϋπολογισμός επιδιώκει μείωση των ελαστικών δαπανών, κάτι που ουδέποτε υλοποιείται, επειδή οι δαπάνες αυτές είναι ήδη χαμηλές και η περαιτέρω συρρίκνωση τους δημιουργεί τεράστιες δυσκολίες στις ήδη λειτουργούσες πλημμυρώς υπηρεσίες του κρατικού μηχανισμού. Τα μέτρα αυτά, που στην ουσία είναι τα μόνα από πλευράς δαπανών δείχνουν αφενός τις δυσκαμψίες που έχει το θεσμικό πλαίσιο και αφετέρου τη μεγάλη δυσκολία που έχει το πολιτικό μας σύστημα στο να μειώσει τις δαπάνες.

Από την άλλη πλευρά η κυβέρνηση έχει ανακοινώσει μια σειρά διαρθρωτικών μέτρων, τα οποία αναμένεται να βοηθήσουν στον αποτελεσματικό έλεγχο των δαπανών σε μεσοπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα, αλλά δεν εκτιμάται ότι θα επηρεάσουν σημαντικά τις δαπάνες το 2009 και το 2010.

- Από την πλευρά των **εσόδων** τα σημαντικότερα μέτρα που έλαβε η

κυβέρνηση ήταν η επιβολή έκτακτης εισφοράς στα εισοδήματα πάνω από €60.000, η αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στη βενζίνη, η αύξηση τελών της κινητής τηλεφωνίας, η φορολόγηση τυχερών παιχνιδιών, ο ειδικός φόρος στα σκάφη αναψυχής, η αύξηση των τελών κυκλοφορίας αυτοκινήτων και, πρόσφατα, η επιβολή περιβαλλοντικού φόρου στα παλαιάς τεχνολογίας οχήματα. Η αύξηση της φορολογίας στη βενζίνη είναι στη σωστή κατεύθυνση και θα έπρεπε να είχε γίνει πολύ νωρίτερα, όταν οι τιμές των καυσίμων είχαν πτωτικές τάσεις. Επιπλέον ο φόρος αυτός μπορεί να θεωρηθεί ως οικολογικός αφού επιβαρύνει εκείνους που ρυπαίνουν.

- Ειδικότερα, όσον αφορά τα μέτρα που ανακοίνωσε το ΥΠΕΧΩΔΕ για την **απόσυρση των αυτοκινήτων** παλαιάς τεχνολογίας θα πρέπει να σημειωθεί ότι βρίσκονται στη σωστή κατεύθυνση, καθώς θα επιτρέψουν μείωση της μέσης ηλικίας του στόλου, περιορίζοντας ταυτόχρονα τους ρύπους και βελτιώνοντας τις συνθήκες οδικής ασφάλειας. Παράλληλα, θα συμβάλουν στην αύξηση των δημοσίων εσόδων. Μια άλλη θετική πλευρά των νέων ρυθμίσεων είναι ότι συνιστά αλλαγή κατεύθυνσης στη φορολογία του αυτοκινήτου καθώς εισάγει για πρώτη φορά ένα νέο κριτήριο, εκείνο της εκπομπής ρύπων, στον υπολογισμό της φορολογικής επιβάρυνσης της χρήσης

του αυτοκινήτου. Από την άλλη πλευρά ωστόσο διατηρείται το κριτήριο του κυβισμού, με την υπόθεση ότι ο κυβισμός του αυτοκινήτου είναι και δείκτης υψηλού εισοδήματος και συνεπώς ικανοποιείται η προϋπόθεση προοδευτικής φορολόγησης. Αυτό όμως δεν είναι πάντοτε ασφαλές κριτήριο, ενώ η μεγάλη διαφοροποίηση με βάση τον κυβισμό των τελών κυκλοφορίας –αλλά και των τιμών αγοράς– ενδέχεται να δημιουργεί σημαντικές στρεβλώσεις στην αγορά του αυτοκινήτου. Από μακροοικονομική άποψη οι νέες ρυθμίσεις για το αυτοκίνητο, με τη μεγάλη συνολική επιβάρυνση των τελών κυκλοφορίας, μειώνει αισθητά το διαθέσιμο εισόδημα χιλιάδων νοικοκυριών και περιορίζει την αγοραστική τους δύναμη, με πιθανή πτωτική επίπτωση στην κατανάλωση.

Όσον αφορά την απόδοση των παραπάνω μέτρων, το ΥΠΟΙΟ εκτιμά ότι τα έσοδα από το σύνολο των μέτρων που έχει ανακοινώσει θα είναι περί το 0,8% του ΑΕΠ. Θα πρέπει ωστόσο να ληφθεί υπόψη ότι οι εκτιμήσεις για μερικές κατηγορίες εσόδων, όπως π.χ. τα έσοδα από τακτοποίηση των ημι-υπαίθριων χώρων, είναι μάλλον αισιόδοξες για το 2009. Το ίδιο θα μπορούσε να υποστηριχθεί και για άλλες κατηγορίες εσόδων. Έτσι, μια πιο ρεαλιστική εκτίμηση θα οδηγούσε σε αύξηση εσόδων από τα νέα μέτρα περί το 0,6% του ΑΕΠ. Η αύξηση αυτή όμως, σε κάποιο βαθμό, αντισταθμίζεται από την αύξηση δαπανών για οικονομική ενίσχυση των ασθενέστερων εισοδηματικών στρωμάτων, για νέο μι-

σθολόγιο ΕΣΥ, κ.α. Τα νέα μέτρα συνεπώς δεν είναι πιθανό να μειώσουν το έλλειμμα περισσότερο από 0,4%.

Εξάλλου ακόμη και αν η προσπάθεια της Κυβέρνησης για περιορισμό της φοροδιαφυγής αποδώσει σημαντικά επιπλέον έσοδα και η είσπραξη του ΕΤΑΚ του 2008 θα γίνει το 2009 (περί τα 900 εκατ.) τότε το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης, δύσκολα θα μειωθεί κάτω από το 5,5%.

Από τα παραπάνω φαίνεται ότι ο στόχος της Κυβέρνησης για μείωση του ελλείμματος στο 3,7% του ΑΕΠ το 2009 εμφανίζεται τη στιγμή αυτή πολύ δύσκολος, αν όχι ανέφικτος.

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις κύριο μέλημα της οικονομικής πολιτικής είναι κατ' αρχάς να περιορίσει την αβεβαιότητα για την απόδοση των μέτρων που έχουν ληφθεί επιδιώκοντας να επιτύχει το μέγιστο της προσδοκώμενης απόδοσης.

Εξίσου σοβαρό θέμα είναι όμως και η διαπίστωση ότι όσο αναγκαία και αν είναι τα παραπάνω μέτρα δεν σηματοδοτούν ριζικό αναπροσανατολισμό της δημοσιονομικής πολιτικής. Όπως έχει τονίσει το IOBE, η δημοσιονομική προσαρμογή πρέπει να πραγματοποιηθεί κατά σειράν σπουδαιότητας, πρώτον, μέσω της συγκράτησης των δαπανών της Κεντρικής Διοίκησης και όλων των οργανισμών που άμεσα ή έμμεσα επιβαρύνουν τις δημόσιες δαπάνες, καθώς και μέσω του περιορισμού της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, δεύτερον, μέσω της φορολόγησης των εισοδημάτων, ανεξαρτήτως πηγής, με βάση τη φορολογική κλίμακα και τρίτον, μέσω της

αύξησης ορισμένων ειδικών φόρων κατα-
νάλωσης. Πρέπει εδώ να τονιστεί ότι, με
βάση την εμπειρία των περισσότερων χω-
ρών-μελών που ΟΟΣΑ, η δημοσιονομική
προσαρμογή έχει μεγαλύτερες πιθανότη-
τες επιτυχίας όταν στηρίζεται κατά κύριο
λόγο στη συγκράτηση των δαπανών.

Προς την κατεύθυνση αυτή κινούνται τα
μέτρα που ανακοίνωσε η Κυβέρνηση για
το φθινόπωρο του 2009, στα οποία περι-
λαμβάνονται: μέτρα για την καταπολέμη-
ση της φοροδιαφυγής, εκσυγχρονισμός
της φορολογικής νομοθεσίας, βελτιώσεις
του φοροεισπρακτικού μηχανισμού, ηλε-
κτρονική διασύνδεση των εφοριών με τις
επιχειρήσεις, απελευθέρωση μιας σειράς
κλειστών επαγγελματιών, συγχώνευση και
κατάργηση φορέων του Δημοσίου, εφαρ-
μογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων
σε όλους του ΟΤΑ, Οργανισμούς Κοινωνι-
κής Ασφάλισης και Νοσοκομεία, δημιουρ-
γία Κεντρικής Αρχής και ολοκληρωμένου
Πληροφοριακού Συστήματος σε όλα τα
Υπουργεία, κατάρτιση νέου μισθολογίου
για τους νεοπροσλαμβανόμενους υπαλλή-
λους κ.α.

Οι παραπάνω εξαγγελίες βρίσκονται σε
σωστή κατεύθυνση και αν τα συγκεκριμέ-
να μέτρα εφαρμοσθούν με συνέπεια και
συνέχεια, είναι βέβαιο ότι μέσα στην επό-
μενη διετία θα έχει γίνει ένα σημαντικό
βήμα δημοσιονομικής προσαρμογής και θα
προσεγγισθούν οι στόχοι του Προγράμμα-
τος Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Το ερώ-
τημα συνεπώς που πρέπει να απαντηθεί
είναι πώς θα εφαρμοσθούν τα μέτρα αυτά
και πότε. Γιατί όπως δείχνει η εμπειρία,
πολλές φορές στο παρελθόν οικονομικές
πολιτικές, που όλοι γνώριζαν ότι θα είχαν
ευεργετικές επιπτώσεις στην οικονομία,
απέτυχαν στην εφαρμογή τους, ή ανα-
βλήθηκαν. Σήμερα όμως δεν υπάρχουν
περιθώρια για διστακτικότητα, καθώς η
κρίση επιτείνει τις διαρθρωτικές αδυναμίες
της ελληνικής οικονομίας. Για να εξασφα-
λισθεί όμως η άμεση, έγκαιρη και αποτε-
λεσματική αντίδραση που χρειάζεται απαι-
τείται ο ριζικός εκσυγχρονισμός των μηχαν-
ισμών εφαρμογής της οικονομικής πολιτι-
κής, της Δημόσιας Διοίκησης και του Κρά-
τους.

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Οικονομική Δραστηριότητα το 2009

Η έντονη επιβράδυνση του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2009 αντανakλά τη συνολικότερη αποτύπωση των επιπτώσεων της διεθνούς κρίσης στην ελληνική οικονομία. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών της ΕΣΥΕ (Ιούνιος 2009), το τρίμηνο Ιανουαρίου-Μαρτίου το ΑΕΠ αυξήθηκε οριακά, κατά 0,3% σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2008, όταν η αντίστοιχη άνοδος ως προς το 2007 έφτανε το 3,2%. Η καταγραφείσα επιβράδυνση, παρότι ιδιαίτερα σημαντική, έχει μικρότερη έκταση από αυτή που αναμενόταν βάσει των νεότερων εκτιμήσεων των διεθνών οργανισμών για την πορεία του εγχώριου προϊόντος σε ετήσια βάση: στην τελευταία έκθεσή της η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προέβλεπε για την Ελλάδα αρνητικό ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ για το τρέχον έτος, -0,9%¹², ενώ περισσότερο δυσμενείς ήταν οι μεταγενέστερες σχετικές εκτιμήσεις του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ, στο -1,3% και -1,7%¹³. Πλησιέστερα στη μικρή άνοδο κατά το πρώτο τρίμηνο κινείται η αναθεωρημένη πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών για ρυθμό κοντά στο μηδέν, που ανακοινώθηκε στα τέλη Ιουνίου, κατά την παρουσίαση των εκτιμήσεων για την πορεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού.

Η ελαφρά υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης και η σημαντική πτώση των ιδιωτικών επενδύσεων αποτέλεσαν τους κύριους περιοριστικούς παράγοντες του ΑΕΠ. Οι αρνητικές επιδράσεις τους αντισταθμίστηκαν από την επέκταση της δημόσιας κατανάλωσης και κυρίως των δημοσίων επενδύσεων, ενώ την πτώση των εξαγωγών υπερκάλυψε η σημαντικά μεγαλύτερη μείωση των εισαγωγών.

Πιο αναλυτικά, το πρώτο τρίμηνο του 2009 η συνολική κατανάλωση ήταν 1,0% υψηλότερη σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο πέρυσι, οπότε και ενισχυόταν κατά 3,1% έναντι του 2007. Η φετινή άνοδός της προήλθε εξ' ολοκλήρου από την επέκταση της δημόσιας κατανάλωσης, κατά 6,1%, καθώς η ιδιωτική κατανάλωση διαμορφώθηκε 0,1% χαμηλότερα από το επίπεδο της πριν ένα χρόνο. Παρότι ήπια, η πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης, για πρώτη φορά από το 2000, αντανakλά την έντονη επιφυλακτικότητα των νοικοκυριών απέναντι στις συνέπειες της διεθνούς οικονομικής κρίσης.

Στο σκέλος των επενδύσεων, η υποχώρηση, που έχει ξεκινήσει από τις αρχές του 2008, συνεχίστηκε τους πρώτους μήνες του 2009: οι επενδυτικές δαπάνες του α' τριμήνου υπολείπονταν κατά 7,0% των αντίστοιχων περυσινών, όταν σημειωνόταν πτώση 2,1% ως προς το 2007. Η εξασθένιση

¹² European Commission, Spring Forecasts, May 2009

¹³ OECD Economic Surveys: Greece, July 2009, IMF, July 2009

των επενδύσεων προήλθε από μειώσεις σε όλες τις επιμέρους κατηγορίες (μηχανήματα, μεταφορικά μέσα, κατοικίες) με εξαίρεση τις κατασκευές (πλην κατοικιών), που αυξήθηκαν κατά 31,6% σε σύγκριση με το πρώτο τρίμηνο του 2008. Η αβεβαιότητα για την πορεία της οικονομικής δραστηριότητας εν μέσω της διεθνούς οικονομικής κρίσης, σε συνδυασμό με την πολιτική αυστηροποίησης των πιστωτικών κριτηρίων που ακολουθεί το τραπεζικό σύστημα, έχουν επιβαρύνει σημαντικά το επενδυτικό κλίμα. Ωστόσο η άνοδος των κατασκευών πλην κατοικιών σε επίπεδο υψηλότερο και αυτών των προολυμπιακών ετών, προερχόμενη και από τον υψηλό βαθμό υλοποίησης των δημόσιων επενδύσεων, συγκράτησε την περαιτέρω εξασθένιση των επενδυτικών δαπανών.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, οι εξαγωγές σημείωσαν κάθετη πτώση, κατά 20,2% σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2008, όποτε και παρουσίαζαν αύξηση της τάξης του 7,5%. Αρκετά σημαντική, αν και μικρότερη σε ποσοστιαία κλίμακα, ήταν και η υποχώρηση των εισαγωγών, κατά 16,8%, αντανakλώντας κυρίως τις επιδράσεις της χαμηλότερης τιμής του πετρελαίου σε σχέση με πέρυσι και την εξασθένιση της εγχώριας ζήτησης. Ωστόσο σε απόλυτα μεγέθη, η μείωση των εισαγωγών υπεραντιστάθμισε την πτώση των εξαγωγών, έχοντας ως συνέπεια τη διαμόρφωση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα στο 10,6% του ΑΕΠ, επίπεδο χαμηλότερο του 11,8% ένα χρόνο νωρίτερα.

Η κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας έχει ήδη επιφέρει δυσμενείς εξελίξεις στην αγορά εργασίας. Το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 9,3% το πρώτο τρίμηνο του 2009, καταγράφοντας άνοδο μιας εκατοστιαίας μονάδας σε ετήσια βάση. Ακόμα μεγαλύτερη ήταν η αύξηση της ανεργίας σε σχέση με το τελευταίο τρίμηνο του 2008 (1,4 εκατοστιαίες μονάδες) ενώ παρέμεινε σε τροχιά ανόδου και τον Απρίλιο, φθάνοντας το 9,4%. Παράλληλα η απασχόληση υποχώρησε κατά 0,6% και 1,5% ως προς το πρώτο και το τελευταίο τρίμηνο του 2008 αντίστοιχα. Από την άλλη πλευρά, ο πληθωρισμός παρουσιάζει συνεχή αποκλιμάκωση το α' εξάμηνο του τρέχοντος έτους, παραμένοντας σε πτωτική τάση από τα τέλη του 2008, και διαμορφώθηκε στο 1,1%, από 4,5% το ίδιο εξάμηνο του 2008. Τον Ιούνιο μάλιστα υποχώρησε στο 0,5%, επίπεδο που είναι το χαμηλότερο των τελευταίων 40 ετών.

Ανακεφαλαιώνοντας, τους πρώτους μήνες του 2009 γίνονται ιδιαίτερα εμφανή τα αρνητικά αποτελέσματα της φθίνουσας πορείας της ιδιωτικής ζήτησης - εξαιτίας ή/και υπό την προσδοκία των δυσμενών επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Αυτές οι εξελίξεις είχαν άλλωστε προδιαγραφεί από την υποχώρηση των δεικτών οικονομικού κλίματος και καταναλωτικής εμπιστοσύνης στα χαμηλότερα ιστορικά επίπεδά τους κατά τη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του έτους.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί
(προσωρινά αποτελέσματα, σταθερές τιμές 2000)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)
2001	142.001	4,2%	127.979	4,1%	33.024	3,9%	33.878	-0,01%	52.882	1,2%
2002	146.885	3,2%	134.662	5,5%	33.441	-2,7%	31.034	-15,2%	52.219	-7,5%
2003*	155.082	3,2%	137.915	5,5%	39.133	-4,8%	32.126	-9,5%	53.970	-4,4%
2004*	162.706	3,6%	142.805	5,2%	39.179	-0,1%	36.591	-2,3%	55.729	1,4%
α' 2005	41.233	2,8%	36.544	3,9%	9.166	-10,5%	9.499	9,3%	13.968	0,03%
β' 2005	41.592	2,7%	36.823	3,5%	9.925	-1,4%	8.632	-4,1%	13.737	-2,6%
γ' 2005	42.070	2,9%	37.209	3,7%	9.065	-6,7%	10.055	8,6%	14.262	2,3%
δ' 2005	42.528	3,2%	37.523	3,7%	9.623	5,1%	9.928	3,0%	14.536	6,0%
2005*	167.423	2,9%	148.099	3,7%	37.779	-3,6%	38.114	4,2%	56.503	1,4%
α' 2006	43.005	4,3%	37.969	3,9%	9.524	3,9%	10.394	9,4%	14.889	6,6%
β' 2006	43.531	4,7%	38.264	3,9%	10.270	3,5%	10.568	22,4%	15.575	13,4%
γ' 2006	43.938	4,4%	38.669	3,9%	10.151	12,0%	10.607	5,5%	15.491	8,6%
δ' 2006	44.478	4,6%	38.961	3,8%	10.883	13,1%	10.695	7,7%	16.054	10,4%
2006*	174.952	4,5%	153.863	3,9%	40.828	8,1%	42.264	10,9%	62.009	9,7%
α' 2007	44.969	4,6%	39.493	4,0%	11.393	19,6%	10.534	1,3%	16.437	10,4%
β' 2007	45.283	4,0%	39.811	4,0%	10.810	5,3%	10.892	3,1%	16.230	4,2%
γ' 2007	45.737	4,1%	40.117	3,7%	11.412	12,4%	10.999	3,7%	16.786	8,4%
δ' 2007	46.024	3,5%	40.435	3,8%	11.138	2,3%	11.160	4,3%	16.711	4,1%
2007*	182.013	4,0%	159.856	3,9%	44.753	9,6%	43.585	3,1%	66.164	6,7%
α' 2008	46.420	3,2%	40.733	3,1%	11.153	-2,1%	11.319	7,5%	16.787	2,1%
β' 2008	46.816	3,4%	41.141	3,3%	9.928	-8,2%	11.153	2,4%	15.405	-5,1%
γ' 2008	46.988	2,7%	41.012	2,2%	10.112	-11,4%	11.082	0,8%	15.186	-9,5%
δ' 2008	47.126	2,4%	40.850	1,0%	11.199	0,5%	10.982	-1,6%	15.842	-5,2%
2008*	187.350	2,9%	163.736	2,4%	42.392	-5,3%	44.536	2,3%	63.220	-4,4%
α' 2009	46.562	0,3%	41.159	1,0%	10.371	-7,0%	9.335	-20,2%	13.970	-16,8%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΣΥΕ, αναθεωρημένα στοιχεία ΑΕΠ

Το τμήμα της οικονομικής δραστηριότητας που προσδιορίζεται από το δημόσιο τομέα, μέσω της δημόσιας κατανάλωσης και των δημοσίων επενδύσεων, άμβλυσε τις πιέσεις από την πλευρά της ιδιωτικής ζήτησης. Ωστόσο η υποβοηθητική λειτουργία αυτών των μεταβλητών επιδεινώνει περαιτέρω τα ήδη βεβαρημένα δημόσια οικονομικά.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η ένταση των επιδράσεων της διεθνούς οικονομικής κρίσης στην πορεία της ελληνικής οικονομίας, που κλιμακώθηκαν τους πρώτους μήνες του 2009, παραμένει ισχυρή. Ωστόσο δεν παρουσιάζονται ενδείξεις περαιτέρω κλιμάκωσης των υφιστάμενων επιπτώσεων. Η πτώση της ιδιωτικής και της

προερχόμενης από το εξωτερικό ζήτησης, αντανακλάται στην εξασθένιση από τις αρχές του 2009 βασικών δεικτών οικονομικής δραστηριότητας όπως της βιομηχανικής παραγωγής, του κύκλου εργασιών στο χονδρικό-λιανικό εμπόριο, των εξαγωγών καθώς και στην αύξηση της ανεργίας, σε σημαντικό μεν βαθμό, αλλά χωρίς τάσεις συνεχούς επιδείνωσης. Υστέρηση σε σχέση με το 2008 παρουσιάζει η τουριστική κίνηση, μέγεθος που στην Ελλάδα προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, μικρότερης όμως έκτασης από την αναμενόμενη.

Η εξασθένιση τόσο στην πλευρά της ιδιωτικής ζήτησης καθώς και στην παραγωγή αγαθών-υπηρεσιών, επηρεάζεται και από την πιστωτική στενότητα, καθώς, παρά την ενίσχυση των τραπεζών μέσω του σχεδίου στήριξης του τραπεζικού συστήματος, ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα παρουσιάζει έντονη κάμψη φέτος, και, σύμφωνα με τις πρόσφατες δηλώσεις του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, αναμένεται στο σύνολο του έτους να διαμορφωθεί στο 5-6%, δηλαδή περίπου στο 1/3 του περυσινού.

Η σημαντική αύξηση των δημοσίων δαπανών και η ταχύρρυθμη εκτέλεση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων υποκαθιστούν μερικώς την υποχώρηση της συμβολής του ιδιωτικού τομέα στην οικονομική δραστηριότητα. Δε συνοδεύονται ωστόσο από αντίστοιχη αύξηση των κρατικών εσόδων,

τα οποία υποχώρησαν το α' τρίμηνο, με αποτέλεσμα τη διεύρυνση του ελλείμματος του προϋπολογισμού, ύστερα από μια χρονιά κατά την οποία η επίδοση στο συγκεκριμένο μέγεθος ήταν η χειρότερη μετά το 2005, καθώς το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης το 2008 ανήλθε στο 5,0% του ΑΕΠ. Επιπλέον, παρά την αύξηση των δημοσίων δαπανών, εξακολουθεί να αποτελεί μεγάλης σημασίας πρόσκομμα για τους προμηθευτές του δημοσίου η μη εξόφληση των χρεών του προς αυτούς.

Το ιδιαίτερα δυσμενές, στις αρχές του χρόνου, εγχώριο οικονομικό περιβάλλον παρουσιάζει το τελευταίο διάστημα ενδείξεις υποχώρησης της μεγάλης απαισιοδοξίας που επικρατούσε κατά τους πρώτους μήνες του 2009: σε αντιστοιχία με τις τάσεις σε επίπεδο Ευρωζώνης και ΕΕ-27, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα βρίσκεται σε ανοδική πορεία το τρίμηνο Απριλίου-Ιουνίου, όπως και ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης που αποτελεί βασική συνιστώσα του. Αυτό μάλλον αποτελεί σαφή ένδειξη νηφαλιότερης αξιολόγησης της κατάστασης που έχει διαμορφωθεί από την κρίση, και προσπάθεια αντιμετώπισης των τρεχουσών συνθηκών τόσο από την πλευρά των παραγωγών όσο και των καταναλωτών. Η ραγδαία εξασθένιση της οικονομικής δραστηριότητας παγκοσμίως διατηρεί σταθερά, σε επίπεδα πολύ χαμηλότερα των περυσινών, την τιμή του πετρελαίου και των βασικών κατηγοριών εμπορευμάτων, γεγονός που αντανακλάται κυρίως στη διαρκή απο-

κλιμάκωση του πληθωρισμού. Πρόσθετο θετικό επακόλουθο των χαμηλότερων τιμών αυτών των προϊόντων, αποτελεί η συρρίκνωση της αξίας των εισαγωγών, με θετικές συνέπειες στο ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα και στο ΑΕΠ γενικότερα.

Άλλωστε, η υπερκάλυψη της πτώσης των εισαγωγών από αυτή των εξαγωγών, και η άνοδος των μεγεθών που διαμορφώνονται από το δημόσιο τομέα επέτρεψαν την ελαφρά αύξηση του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο φέτος. Εντούτοις, οι προβλέψεις των διεθνών οργανισμών για την πορεία του ΑΕΠ το τρέχον έτος επιδεινώνονται: ο ΟΟΣΑ στην πρόσφατή του έκθεση εκτιμά πτώση του ΑΕΠ κατά 1,3% φέτος και το ΔΝΤ κατά 1,7%¹⁴, εκτιμήσεις δυσμενέστερες αυτής που έκανε νωρίτερα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην εαρινή έκθεσή της¹⁵ (-0,9%). Πλησιέστερα στην οριακή αύξηση του ΑΕΠ το α' τρίμηνο βρίσκονται οι τελευταίες επισημες προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος¹⁶, που αναφέρεται σε περιορισμένη ανάπτυξη της τάξης του 0,5%, και του Υπουργείου Οικονομικών¹⁷, που διαβλέπει σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας.

Παραμένει επομένως η καταγραφόμενη από τις αρχές του έτους διάσταση στις αποτιμήσεις διεθνών-εγχώριων οργανισμών και φορέων για τις συνέπειες στην ελληνική οικονομία της διε-

θνούς οικονομικής κρίσης, των δημοσιονομικών ανισορροπιών και των χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων της.

Το IOBE, συνεκτιμώντας τις εναλλακτικές προσεγγίσεις για τις εξελίξεις στην ελληνική οικονομία και τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα για φέτος, εκτιμά πως ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ το 2009 θα είναι μηδενικός ή θα έχει οριακά θετικό πρόσημο. Οι λιγότερο απαισιόδοξες καταναλωτικές προσδοκίες προμηνύουν μικρή τόνωση της ιδιωτικής καταναλωτικής δαπάνης μετά το πρώτο τρίμηνο που μαζί με την ήδη ανερχόμενη δημόσια κατανάλωση θα αποτελέσουν το μεγαλύτερο τμήμα του ΑΕΠ και αυτή τη χρονιά. Τα νέα φορολογικά μέτρα περιορίζουν την αγοραστική δύναμη, όμως η επίδραση τους στην τελική καταναλωτική δαπάνη, που περιλαμβάνει τους φόρους και η οποία υπεισέρχεται στο ΑΕΠ, θα είναι σαφώς μικρότερη, ενδεχομένως και θετική.

Η συνέχιση υλοποίησης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων με ταχείς ρυθμούς μετριάξει κατά πολύ την απουσία ιδιωτικών επενδυτικών πρωτοβουλιών λόγω της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας.

¹⁴ OECD Economic Surveys: Greece, July 2009, IMF, July 2009

¹⁵ European Commission, Spring Forecasts, May 2009

¹⁶ Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2008, Απρίλιος 2009

¹⁷ Συνέντευξη τύπου για την πορεία εκτέλεσης του Προϋπολογισμού 2009, 25/06/09

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2000)

	2007	2008	2009	2010
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	4,0	2,9	-0,9	0,1
Ιδιωτική Κατανάλωση	3,0	2,2	0,4	0,5
Δημόσια Κατανάλωση	7,7	3,2	1,9	1,9
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	4,9	-11,5	-5,6	0,7
Εξοπλισμός	9,1	-9,6	-9,5	1,5
Τελική Ζήτηση	4,7	1,0	-2,2	0,3
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	3,1	2,2	7,3	0,8
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	6,7	-4,4	-6,0	0,9
Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα	3,2	2,1	-1,2	-0,1
Απασχόληση	1,3	1,2	-1,1	-0,1
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	9,1	7,5	4,4	1,9
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	3,3	2,2	2,0	-0,9
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	-	-	-	-
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	3,0	4,2	1,8	2,3
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Εγχώρια Ζήτηση	4,6	-0,7	-0,5	0,9
Καθαρές Εξαγωγές	-1,5	2,1	0,3	-0,1
Αποθέματα σε κατοικίες	1,0	1,5	-0,6	-0,7
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Εμπορικό Ισοζύγιο	-18,7	-16,9	-14,8	-15,0
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-3,6	-5,0	-5,1	-5,7
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-14,0	-12,7	-11,5	-11,9
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	94,8	97,6	103,4	108,0
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	8,3	7,7	9,1	9,7

Πηγή: European Commission, Spring Forecasts, May 2009

Στον εξωτερικό τομέα, η σταθερή συρρίκνωση των εισαγωγών διασφαλίζει τη λιγότερο αρνητική σε σχέση με προηγούμενα χρόνια συμβολή του στο ΑΕΠ. Τέλος, η πορεία του τουρισμού παραμένει ένας από τους βασικούς παράγοντες που θα κρίνουν την εξέλιξη της ελληνικής οικονομίας.

Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι η ιδιωτική κατανάλωση ευνοείται αρκετά από τη διατήρηση του πληθωρισμού

σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Η πορεία του δεν αναμένεται να μεταστραφεί τους ερχόμενους μήνες, καθώς οι αυξητικές τάσεις που εμφανίστηκαν στην τιμή του πετρελαίου το δίμηνο Μαΐου-Ιουνίου αφενός δεν είχαν μεγάλη διάρκεια, αφετέρου δεν ανέκοψαν την πτώση του πληθωρισμού, παρά τη μεγάλη ενεργειακή εξάρτηση της Ελλάδας από το πετρέλαιο. Επιπρόσθετα, η ισοτιμία του ευρώ έναντι των σημαντικότερων νομισμάτων (δολάριο, γουάν,

γιεν) έχει ανακάμψει, μετά την εξασθένισή της κατά τη διάρκεια του περασμένου χειμώνα, και πλέον κυμαίνεται στα σχετικά υψηλά επίπεδα του περασμένου Οκτωβρίου. Επιταχυντικά για τον πληθωρισμό ενδεχομένως να λειτουργήσει μια μονιμότερη άνοδος της τιμής του πετρελαίου από το φθινόπωρο, εν όψει του χειμώνα στο βόρειο ημισφαίριο, καθώς και το γεγονός ότι η βάση του το δ' τρίμηνο πέρυσι είναι σχετικά χαμηλή. Αρκετά ηπιότερη όμως είναι η μείωση του δομικού πληθωρισμού, καθώς σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες οι τιμές εξακολουθούν να αυξάνονται με σχετικά υψηλούς ρυθμούς, αναδεικνύοντας τις στρεβλώσεις που υφίστανται στις εγχώριες αγορές συγκεκριμένων προϊόντων και υπηρεσιών (βλ. κεφάλαιο 3.5).

Οι ιδιωτικές επενδύσεις συγκαταλέγονται μεταξύ των μεγεθών που υφίστα-

νται τις εντονότερες επιπτώσεις από τη διεθνή οικονομική κρίση. Η σημαντική πτώση των κερδών το 2008, η επιβράδυνση του ρυθμού πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις, που το πρώτο τρίμηνο διαμορφώθηκε περίπου στο 60% του αντίστοιχου περυσινού και η αβεβαιότητα για την πορεία της ζήτησης το τρέχον και το επόμενο έτος, έχουν ήδη ασκήσει σημαντικές πιέσεις στην πραγματοποίηση επενδύσεων, επίδραση που αναμένεται να συνεχιστεί καθ' όλο το 2009. Ενδεικτικά, εκτός των κατασκευών που δεν αφορούν κατοικίες και στις οποίες κατευθύνεται το μεγαλύτερο μέρος των δημοσίων επενδύσεων, στο σύνολο των υπόλοιπων κατηγοριών σχηματισμού κεφαλαίου σημειώθηκε πτώση κατά 19,1% το α' τρίμηνο.

Πίνακας 3.3

Σύγκριση Προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2008- 2010
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2000, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΟ*			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
ΑΕΠ	3,0	0,5	1,3	2,9	-0,9	0,1	2,9	-1,3	0,3	2,9	-1,7	-0,4
Τελική Ζήτηση	:	:	:	1,0	-2,2	0,3	0,7	-1,6	0,1	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	3,1	3,5	1,0	2,2	0,4	0,5	2,2	-0,2	1,2	:	-0,4	-0,3
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	4,3	2,6	2,5	4,2	1,8	2,3	4,2	1,3	1,7	4,2	1,1	1,7
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	-8,9**	-0,5**	3,0**	-11,5	-5,6	0,7	-11,5	-8,4	-2,6	:	-10,2	-5,0
Ανεργία (%)	7,5	8,1	8,2	7,7	9,1	9,7	7,7	9,5	10,3	7,6	9,5	10,5
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-3,7	-3,7	-3,2	-5,0	-5,1	-5,7	-5,0	-6,1	-6,7	:	-5,0	-6,2
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	-14,6	-13,4	-13,0	-16,9	-14,8	-15,0	-14,4	-12,9	-13,4	-14,4	-13,5	-12,6
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	94,6	97,2	97,6	97,6	103,4	108,0	:	:	:	:	:	:

Πηγή: Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2008-2011 (*Εναλλακτικό σενάριο πολιτικής, ** Βασικό σενάριο πολιτικής), Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, Ιανουάριος 2009, Spring Forecasts, European Commission, May 2009, OECD Economic Surveys: Greece, July 2009, IMF, July 2009.

Η άνοδος των επενδύσεων σε κατασκευές πλην κατοικιών κατά 31,6%, προερχόμενη σε μεγάλο βαθμό από τον υψηλό ρυθμό εκτέλεσης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, οδήγησε στη συγκράτηση της μείωσης των συνολικών επενδύσεων στο 7,0%.

Ως εκ τούτου, η πορεία των επενδύσεων θα εξαρτηθεί κατά κύριο λόγο από τη συνέχιση της εκτέλεσης του ΠΔΕ, κάτι όμως για το οποίο απαιτείται και η άντληση των σχετικών εσόδων, τα οποία υστερούσαν σημαντικά των αντίστοιχων δαπανών τους πρώτους μήνες φέτος, φθάνοντας μόλις στο 14,7% αυτών. Υποβοηθητικά στο επενδυτικό κλίμα μπορεί βέβαια να λειτουργήσει και η αποκατάσταση της ευρυθμίας στο τραπεζικό σύστημα.

Σε ό,τι αφορά τον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, τα μέχρι τώρα διαθέσιμα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος για το τρέχον έτος δείχνουν πως ευνοείται ο περαιτέρω περιορισμός του ελλείμματός του. Παρότι η ποσοστιαία υποχώρηση των εξαγωγών το α' τρίμηνο ξεπέρασε την αντίστοιχη των εισαγωγών, κατά 3,5 εκατοστιαίες μονάδες, εντούτοις σε απόλυτα μεγέθη η μείωση των εισαγωγών ήταν ευρύτερη, βελτιώνοντας το σχετικό ισοζύγιο. Τα στοιχεία εμπορικού ισοζυγίου της ΕΣΥΕ για το πρώτο πεντάμηνο δείχνουν περαιτέρω βελτίωσή του, μεταβολή που θα αποτυπωθεί και στο ΑΕΠ του δεύτερου τριμήνου. Ο μικρός βαθμός εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας από τη μια πλευρά, ως αποτέλεσμα των χρόνιων αδυναμιών της, όπως η χαμηλή ανταγωνιστικότητα, και ο πολλαπλάσιος όγκος των εισαγωγών από την άλλη, μεγάλο μέρος των οποίων αποτελούν τα καύσιμα και οι βασικές κα-

τηγορίες εμπορευμάτων, των οποίων οι τιμές έχουν μειωθεί αισθητά σε σχέση με πέρυσι, αποτελούν τα κύρια αίτια των τάσεων που έχουν διαμορφωθεί στον εξωτερικό τομέα. Η παγκόσμια οικονομική ύφεση, οι μικρές διακυμάνσεις των τιμών των προϊόντων στις διεθνείς αγορές και η υποτονική εγχώρια οικονομική δραστηριότητα προδιαγράφουν τη θετικότερη συμβολή του εξωτερικού τομέα στο ΑΕΠ στο σύνολο του 2009.

Κλιμάκωση παρουσιάζουν όμως οι πιέσεις στην αγορά εργασίας. Το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται συνεχώς από τον περασμένο Ιούλιο. Το α' τρίμηνο του 2009 διαμορφώθηκε στο 9,3%, κοντά στα επίπεδα στα οποία είχε βρεθεί προ τριετίας, το α' τρίμηνο του 2006. Η παρατεταμένη άνοδος της ανεργίας είναι πολύ πιθανό να συνεχιστεί τους επόμενους μήνες, σύμφωνα με τα αποτελέσματα πρόσφατης έρευνας του IOBE για τις επιπτώσεις της κρίσης στη λειτουργία των επιχειρήσεων¹⁸. Λαμβάνοντας υπόψη τα ευρήματα της έρευνας και την εξέλιξη του ποσοστού ανεργίας το τρέχον έτος, το IOBE προβλέπει ότι στο σύνολο του χρόνου θα ανέλθει περίπου στο 9,5%, υψηλότερα από ότι έως τώρα εκτιμούν διεθνείς οργανισμοί και εγχώριοι φορείς.

Στο πεδίο των δημόσιων οικονομικών, τα επίσημα στοιχεία για την εκτέλεση του προϋπολογισμού δείχνουν πως και το 2009 παρουσιάζονται σημαντικές δυσκολίες στην αύξηση των εσόδων και τη συγκράτηση των δαπανών. Αυτό το γεγονός καθιστά αρκετά δύσκολη την ικανοποίηση του στόχου που έχει τεθεί από την Ευρω-

¹⁸ "Η Οικονομική Κρίση, Επιπτώσεις και Αντιδράσεις στον Επιχειρηματικό Κόσμο", IOBE, Ιούλιος 2009 (βλ. Κεφάλαιο 4)

παϊκή Επιτροπή στα πλαίσια της διαδικασίας επιτήρησης της ελληνικής οικονομίας, για περιορισμό του ελλείμματος της κεντρικής κυβέρνησης στο 3,0% του ΑΕΠ στο τέλος του 2010.

Αναλυτικότερα, το Υπουργείο Οικονομικών ανακοίνωσε πρόσφατα ότι αναμένει υστέρηση εσόδων σε σχέση με τα προβλεπόμενα στο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2008-2011 (ΠΣΑ), που ανέρχεται στο 1,1% του ΑΕΠ και υπέρβαση δαπανών κατά 0,4% του ΑΕΠ. Παράλληλα, από πρόσθετα μέτρα που λήφθηκαν μετά την κατάθεση του ΠΣΑ, στα οποία περιλαμβάνονται και τα πρόσφατα ανακοινωθέντα, εκτιμάται ότι θα προκύψουν επιπλέον έσοδα ύψους 1,3% του ΑΕΠ. Ακόμα και αν δε διαψευστούν οι παραπάνω προβλέψεις, υφίσταται ένα επιπλέον του εκτιμώμενου (3,7%) έλλειμμα της τάξης του 0,2% του ΑΕΠ, η κάλυψη του οποίου στηρίζεται στον περιορισμό της φοροδιαφυγής. Ωστόσο, τα στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους για το α' τρίμηνο δείχνουν οριακή πτώση των εσόδων του προϋπολογισμού (-0,2%) και διεύρυνση των δαπανών κατά 19,1% σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα πέρυσι, έναντι στόχων αύξησής τους κατά 14,8% και 8,6% αντίστοιχα, σύμφωνα με το ΠΣΑ. Καθίσταται επομένως αμφίβολη η επαλήθευση των παραπάνω εκτιμήσεων χωρίς τη λήψη επιπλέον μέτρων, που πλέον πρέπει να επικεντρώνονται στον περιορισμό των δαπανών και να μην έχουν αποκλειστικά εισπρακτική στόχευση.

Η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων, στη βάση κυρίως της διεύρυνσης των φορολογικών εσόδων, όπως και η προσπάθεια επαναφοράς της ελληνικής οικονομίας

στην αναπτυξιακή τροχιά των περασμένων ετών θα συναντήσει, όπως έχει επανειλημμένα τονίσει το IOBE, σημαντικό πρόσκομμα από το εφαρμοζόμενο στην Ελλάδα αναπτυξιακό υπόδειγμα. Καθώς αυτό στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην εγχώρια κατανάλωση και δευτερευόντως στις επενδύσεις, οι σταθεροποιητικές τάσεις που εμφανίζει η πρώτη και η συνεχιζόμενη για δεύτερο έτος εξασθένιση των επενδύσεων, απομακρύνουν τη δυνατότητα επίτευξης στο άμεσο μέλλον ρυθμών μεγέθυνσης όπως αυτοί μετά την ένταξη στην ΟΝΕ. Το γεγονός αυτό θα έχει αναπόφευκτα δυσμενείς επιπτώσεις και στο πεδίο των δημόσιων οικονομικών.

Η δημιουργία μιας νέας στέρεης αναπτυξιακής προοπτικής απαιτεί την εφαρμογή μιας διαφορετικής αναπτυξιακής πολιτικής. Κύριοι γνώμονες αυτής θα πρέπει να είναι: Αφενός, η ενίσχυση της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας μέσω της τόνωσης των εξαγωγών, η οποία θα περιορίσει παράλληλα την εξάρτηση του ΑΕΠ από την εγχώρια καταναλωτική δαπάνη. Αφετέρου, θα πρέπει να επιδιωχθεί η αύξηση των εθνικών αποταμιεύσεων που μπορούν να χρηματοδοτήσουν τις εγχώριες επενδύσεις, μειώνοντας έτσι την εξάρτηση από τον ξένο δανεισμό. Για να μπορέσει όμως η ελληνική οικονομία να κινηθεί προς αυτές τις δύο κατευθύνσεις, προέχει η τόνωση της ανταγωνιστικότητας, με μέτρα και πολιτικές που έχουν στόχο την ενδυνάμωση της προσφοράς αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και ο δραστικός περιορισμός του ελλείμματος του δημοσίου τομέα.

3.2 ΕΞελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι τριμηνιαίοι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η ΕΣΥΕ και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία και του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας, τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα για πάνω από 20 χρόνια. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μία ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας με σαφήνεια την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Σημαντική υποχώρηση καταγράφεται στη βιομηχανική παραγωγή το πρώτο πεντάμηνο του 2009 σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008. Η πτώση φθάνει το 8,7%, όταν το 2008 είχε σημειωθεί επίσης μείωση παραγωγής, αλλά υποδιπλάσια (-3,5%). Πάντως τον Μάιο φαίνεται να περιορίζεται ο ρυθμός μείωσης, τάση που αν συνεχιστεί, πιθανόν να οδηγήσει σε σταδιακή σταθεροποίηση. Σε κάθε περίπτωση πρόκειται για μια από τις δυσμενέστερες επιδόσεις των τελευταίων ετών, αν και πρέπει να σημειωθεί ότι ο σχετικός δείκτης έχει αρχίσει να υποχωρεί εντόνως ήδη από το δ' τρίμηνο του 2007, πολύ πριν την εμφάνιση δηλαδή της χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Στους επιμέρους τομείς της Βιομηχανίας, όλοι παρουσιάζουν μείωση το πρώτο πεντάμηνο του 2009: στα Ορυχεία – Λατομεία καταγράφεται πτώση 9,6%, ενώ μεγαλύτερη είναι η μείωση του δείκτη των Μεταποιητικών Βιομηχανιών (-11,5%). Στον τομέα Ηλεκτρισμού-Φυσικού Αερίου-Νερού η παραγωγή βρίσκεται σχεδόν στα περσινά επίπεδα, με τον δείκτη Παροχής Νερού να καταγράφει επίσης ελαφρά μείωση κατά 0,8%.

Στη **Μεταποίηση**, η παραγωγή ενισχύθηκε το διάστημα Ιανουαρίου-Μαΐου μόνο σε 2 κλάδους, ενώ στους υπόλοιπους 22 το προϊόν περιορίστηκε. Οι τομείς στους οποίους παρατηρήθηκε άνοδος είναι η παραγωγή πετρελαίου και άνθρακα και αυτός των βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και σκευασμάτων με αύξηση 7,1% και 8,4% αντίστοιχα. Στον αντίποδα, οι κλάδοι των Τροφίμων και των Ποτών καταγράφουν μείωση το πρώτο πεντάμηνο του 2009 4,5% και 2,1% αντίστοιχα, ενώ στον Καπνό παρατηρείται πτώση 10,2%, σε αντίθεση με την περσινή περίοδο όπου είχε σημειωθεί ελαφρά άνοδος. Οι κλάδοι αυτοί μαζί με τον κλάδο Χάρτου (-4,9%) και Εκτυπώσεων (-5,9%) εμφανίζουν πάντως την ηπιότερη πτώση, καθώς στους υπόλοιπους κλάδους η υποχώρηση είναι εντονότερη. Συγκεκριμένα, ο δείκτης μηχανημάτων και ηλεκτρικών συσκευών κατέγραψε τη μεγαλύτερη μείωση κατά 41,8%, ενώ ακολουθούν οι Η/Υ- ηλεκτρικά και οπτικά προϊόντα με πτώση 39,6%. Ο δείκτης παραγωγής Ξύλου και Φελλού εμφανίζεται μειωμένος κατά 33,8%, ενώ στα μηχανοκίνητα και ρυμουλκούμενα οχήματα, ο αντίστοιχος δείκτης παρουσιάζει πτώση κατά 31,1 εκατοστιαίες μονάδες και στην κλωστοϋφαντουργία πτώση κατά

27,7%. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλοι οι δείκτες με την μεγαλύτερη πτώση (εκτός ξύλου), στο αντίστοιχο περσινό διάστημα εμφάνιζαν ελαφρά άνοδο.

Μείωση της παραγωγής, μικρότερης έκτασης ωστόσο σε σχέση με τους άλλους κλάδους της βιομηχανίας, καταγράφηκε το πρώτο πεντάμηνο του 2009 στους τομείς **Ηλεκτρισμού και Νερού**. Συγκεκριμένα ο δείκτης παραγωγής και διανομής ηλεκτρικού ρεύματος παρουσιάζει πτώση κατά 0,1%, ενώ το περσινό διάστημα η μείωση προσέγγιζε το 3%. Στον κλάδο επεξεργασίας και παροχής φυσικού αερίου ο δείκτης μειώνεται κατά 0,8%, ενώ αντίθετα στο πρώτο πεντάμηνο του 2008 είχε καταγραφεί άνοδος 2,5%.

Στα **Ορυχεία – Λατομεία** η υποχώρηση του προϊόντος για το πρώτο πεντάμηνο του έτους ήταν 9,6%, μέγεθος παρόμοιο αντίστοιχα του 2008. Στους επιμέρους κλάδους του τομέα, αύξηση παραγωγής καταγράφεται μόνο στον κλάδο Εξόρυξης Άνθρακα και Λιγνίτη (3,6%), ενώ η μεγαλύτερη πτώση προϊόντος παρατηρείται στον κλάδο Εξόρυξης Μεταλλούχων Μεταλλευμάτων (-32%). Στους υπόλοιπους κλάδους, μείωση κατά 13,7% παρουσιάζει ο κλάδος άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου, ενώ στις άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες ο αντίστοιχος δείκτης υποχωρεί κατά 26,6%.

Σε επίπεδο επιμέρους αγαθών, σχεδόν σε όλα σημειώνεται μείωση της παραγωγής το 2009 με εξαίρεση τον κλάδο της Ενέργειας (άνοδος κατά 1,8%). Αντίθετα, η παραγωγή για τα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά είναι πτωτική κατά 5%, ενώ την αντίστοιχη περσινή περίοδο η μείωση ήταν μόλις 1,4%. Γενικά η μείωση της παραγω-

γής σε κεφαλαιουχικά, ενδιάμεσα και διαρκή καταναλωτικά αγαθά είναι της τάξης του 20%, όταν στο αντίστοιχο διάστημα πέρυσι η πτώση έφτασε σε ορισμένες κατηγορίες το πολύ έως το 6%.

Κατασκευές

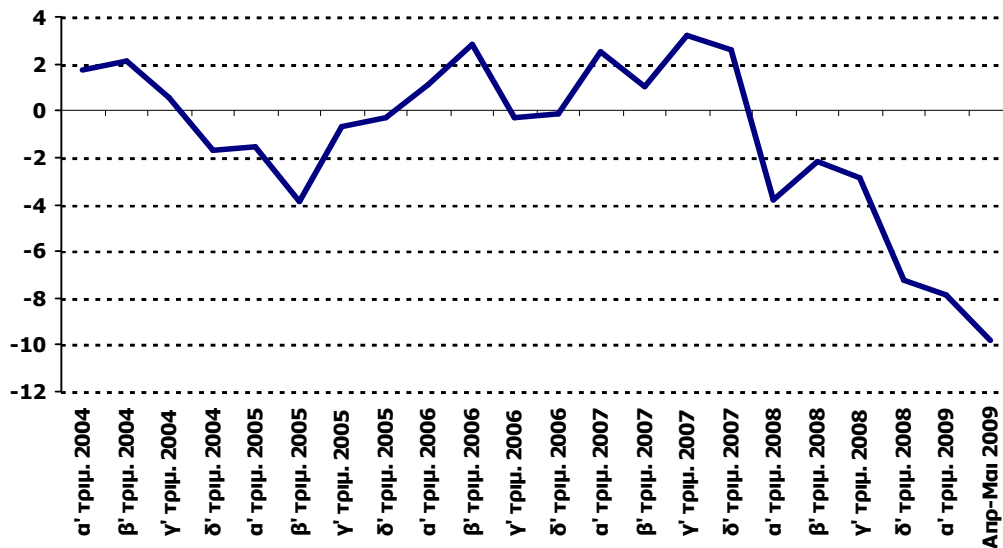
Ο αναθεωρημένος γενικός δείκτης παραγωγής του τομέα των Κατασκευών (σύμφωνα με τη νέα στατιστική ταξινόμηση **NACE Rev.2**, με έτος βάσης το 2005) υποχώρησε το α' τρίμηνο του 2009 κατά 3,5%, έναντι αύξησης κατά 14,1% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η υποχώρηση αυτή είναι σχετικά ήπια, ενώ αν και ο δείκτης υστερεί του επιπέδου του το 2008, εντούτοις βρίσκεται 8 μονάδες υψηλότερα από το πρώτο τρίμηνο του 2007. Μάλιστα το 2007 είχε καταγραφεί μείωση 13,8%, τριπλάσια δηλαδή από τη φετινή. Από τους επιμέρους δείκτες του τομέα, ελαφρώς μεγαλύτερη είναι η πτώση που καταγράφει ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων (-3,8%) σε σχέση με την παραγωγή έργων πολιτικού μηχανικού (-3,3%).

Με κριτήριο το πλήθος οικονομικών αδειών που εκφράζει τη δυναμική των νέων έργων, η συνολική οικοδομική δραστηριότητα (ιδιωτική και δημόσια) υποχώρησε το πρώτο τετράμηνο του 2009 στις 4.433 άδειες, έναντι 6.013 αδειών που χορηγήθηκαν κατά το αντίστοιχο διάστημα του 2008 (-13,5%). Στην περιφέρεια Αττικής η πτώση της οικοδομικής δραστηριότητας ήταν μεγαλύτερη, φθάνοντας το 32,5% για το πρώτο τετράμηνο του έτους. Σημαντικό μερίδιο νέων κατοικιών εξακολουθεί να παραμένει αδιάθετο στην αγορά, ενώ παρόλο ότι το τελευταίο διάστημα παρατηρείται πτώση των επιτοκίων από την ΕΚΤ,

εντούτοις η ζήτηση νέων κατοικιών δεν πιστωτικής κρίσης.
προσεγγίζει τα επίπεδα προ της χρηματο-

Διάγραμμα 3.1

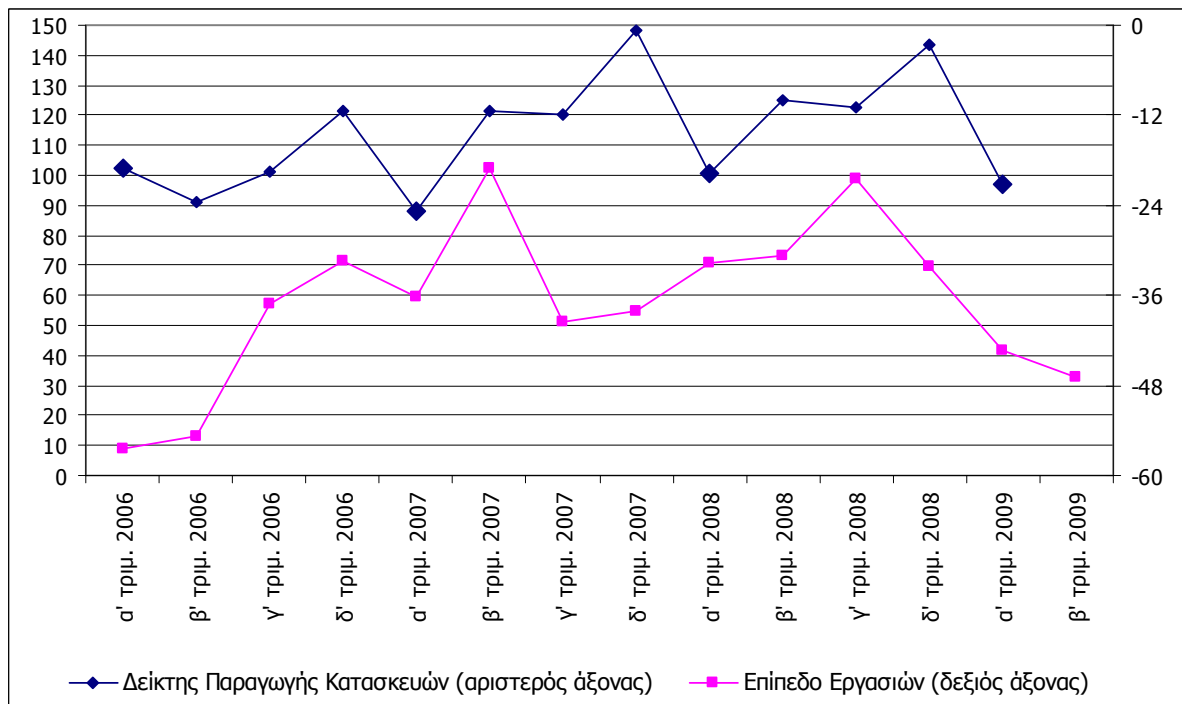
Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στη Μεταποίηση
(% μεταβολή με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους, 2005=100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επίπεδου Εργασιών (διαφορά σταθμισμένων ποσοστών απαντήσεων για υψηλότερο – χαμηλότερο του κανονικού επιπέδου εργασιών)

Πηγή: ΕΣΥΕ – ΙΟΒΕ

Στις Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας που διεξάγει το IOBE, έχουν ήδη αποτυπωθεί σημαντικά περιορισμένες επιχειρηματικές προσδοκίες στον κλάδο των Κατασκευών για τους πρώτους μήνες του 2009, ενώ η πτώση συνεχίζεται και στο δεύτερο τρίμηνο του έτους με εκείνους που αναμένουν περαιτέρω κάμψη της παραγωγής τους να ξεπερνούν κατά 47 εκατοστιαίες μονάδες όσους κρίνουν ότι αυτή θα αυξηθεί το επόμενο διάστημα. Με δεδομένη τη συσχέτιση του δείκτη επιπέδου εργασιών του IOBE και του δείκτη παραγωγής κατασκευών, όπως φαίνεται και από το Διάγραμμα 3.2, αναμένεται ότι η παραγωγή θα περιοριστεί στο επόμενο διάστημα.

Στις Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας που διεξάγει το IOBE, έχουν ήδη αποτυπωθεί σημαντικά περιορισμένες επιχειρηματικές προσδοκίες στον κλάδο των Κατασκευών για τους πρώτους μήνες του 2009, ενώ η πτώση συνεχίζεται και στο δεύτερο τρίμηνο του έτους, με εκείνους που αναμένουν περαιτέρω κάμψη της παραγωγής τους να ξεπερνούν κατά 47 εκατοστιαίες μονάδες όσους κρίνουν ότι αυτή θα αυξηθεί το επόμενο διάστημα. Με δεδομένη τη συσχέτιση του δείκτη επιπέδου εργασιών του IOBE και του δείκτη παραγωγής κατασκευών, όπως φαίνεται και από το Διάγραμμα 3.2, αναμένεται ότι η παραγωγή θα υποχωρήσει σημαντικά στο επόμενο διάστημα.

Λιανικό Εμπόριο

Ένας από τους πλέον χαρακτηριστικούς δείκτες στους οποίους αποτυπώνονται έντονα οι εκάστοτε τάσεις από την πλευρά της κατανάλωσης είναι οι λιανικές πωλήσεις. Ο **Δείκτης Όγκου στο Λιανικό**

Εμπόριο (κύκλος εργασιών σε σταθερές τιμές, με καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων¹⁹) σημείωσε πτώση το πρώτο τρίμηνο του 2009 κατά 14,3%. Τον Απρίλιο η μείωση ενισχύθηκε ελαφρά στο 15% σε σύγκριση με τον Απρίλιο του 2008. Αναλυτικότερα για το πρώτο τρίμηνο του 2009, άνοδος παρατηρείται μόνο στον κλάδο Ένδυσης-Υπόδησης κατά 8,7%, ενώ ο κλάδος των Φαρμακευτικών προϊόντων παρουσιάζει μηδενική μεταβολή. Τον Απρίλιο η Ένδυση-Υπόδηση εμφανίζει πάντως μείωση κατά 2,7% με αποτέλεσμα η αρχική αύξηση να περιορίζεται στο τετράμηνο. Στους υπόλοιπους κλάδους διαπιστώνεται εντονότερη υποχώρηση. Συγκεκριμένα ο δείκτης Καυσίμων και Λιπαντικών Αυτοκινήτων μειώνεται κατά 41%, ενώ ακολουθεί ο κλάδος των Βιβλίων – Χαρτικών – Λοιπά είδη δώρων κ.α. με μείωση 26,1%. Τον Απρίλιο η πτώση στους κλάδους αυτών περιορίστηκε στο 31,1% για τα καύσιμα και στο 24,8% για τα βιβλία. Ο δείκτης Έπιπλα - Ηλεκτρικά είδη - Οικιακός εξοπλισμός ακολουθεί τους δύο προηγούμενους κλάδους με πτώση 20% το πρώτο τρίμηνο, ενώ τον Απρίλιο η μείωση παραμένει στα ίδια επίπεδα. Τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων καταγράφουν πτώση στο πρώτο τρίμηνο του 2009 κατά 7,5%, ενώ τον Απρίλιο η πτώση επεκτείνεται στο 8,9%. Στον κλάδο των Πολυκαταστημάτων η υποχώρηση του δείκτη εμφανίζεται σχετικά ηπιότερη, σε σχέση με τους άλλους δείκτες του τομέα, με πτώση 4,3% στο πρώτο τρίμηνο, η οποία όμως σχεδόν τριπλασιάστηκε τον Απρίλιο (-11,2%). Τέ-

¹⁹ Σύμφωνα με την νέα στατιστική ταξινόμηση οικονομικών δραστηριοτήτων NACE Rev.2 ο κλάδος «λιανικής πώλησης καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων» κατατάσσεται στο **Λιανικό εμπόριο** και πλέον δεν ανήκει στην κατηγορία «εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσικλετών».

λος, στα Τρόφιμα -Ποτά -Καπνό ο σχετικός δείκτης κατέγραψε ήπια μείωση κατά 1,3% το πρώτο τρίμηνο με ελαφρά επίσης επιδείνωση τον Απρίλιο στο 2,9%.

Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Εμπόριο, Συντήρηση και Επισκευή Αυτοκινήτων και Μοτοσικλετών (κλάδος 45 κατά NACE Rev.2), παρουσίασε το α' τρίμηνο του 2009 μείωση κατά 30,7%, έναντι αύξησης 7,0% το αντίστοιχο διάστημα του 2008. Στον υποκλάδο Εμπορίας Αυτοκινήτων παρουσιάστηκε εντονότερη πτώση της τάξης του 35,5%, όταν η άνοδος το α' τρίμηνο του 2008 ήταν 4,6%.

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι **στις Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας** του IOBE είχαν ήδη αποτυπωθεί πρόδρομες ενδείξεις των τρεχουσών αρνητικών εξελίξεων στο συγκεκριμένο τομέα, καθώς ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών για τα Αυτοκίνητα – Οχήματα διαμορφώθηκε τους πρώτους μήνες του 2009 σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα. Συγκεκριμένα τον Ιανουάριο ο δείκτης υποχώρησε στις 23,7 μονά-

δες και τον Μάρτιο υπήρξε ελαφρά άνοδος στις 35,1 μονάδες. Η εφαρμογή του μέτρου μείωσης του Ειδικού Τέλους Ταξινόμησης στα αυτοκίνητα (ΕΤΤ), αύξησε το σχετικό δείκτη στις 58,8 μονάδες τον Απρίλιο και τον εκτίναξε στις 111,8 μονάδες τον Ιούνιο. Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω ήταν να περιοριστεί η μείωση του δείκτη στο 50,7% για το πρώτο εξάμηνο του έτους σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008, από 76% που είχε διαμορφωθεί στο πρώτο τρίμηνο. Σε όλους τους άλλους κλάδους, ο σχετικός δείκτης προσδοκιών παρουσίασε υποχώρηση, με εντονότερη εκείνη στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (-46,8%), στα Υφάσματα – Ένδυση - Υπόδηση (-30,8%) και στα Τρόφιμα και Ποτά, με μείωση 30,3%. Έτσι με βάση τις επιχειρηματικές προσδοκίες που διατυπώνονται την περίοδο Ιανουαρίου - Ιουνίου του τρέχοντος έτους, στο σύνολο του λιανικού εμπορίου ο σχετικός δείκτης του IOBE, καταγράφει πτώση 40% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008.

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων Λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100,0) Ιανουάριος-Μάρτιος			Δείκτης Όγκου (2005=100,0) Απρίλιος		
	2009*	2008	Ετήσια Μεταβολή (09/07)	2009*	2008	Ετήσια Μεταβολή (09/07)
Γενικός Δείκτης	97,0	113,2	-14,3%	101,3	119,2	15,0%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	94,5	104,4	-9,5%	100,6	114,8	-12,4%
Επιμέρους κατηγορίες καταστημάτων						
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	102,0	110,3	-7,5%	110,1	120,9	-8,9%
Πολυκαταστήματα	100,1	104,6	-4,3%	109,2	123,0	-11,2%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	100,0	169,7	-41,1%	91,2	132,3	-31,1%
Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός	86,7	87,8	-1,3%	98,2	101,1	-2,9%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	107,5	107,5	0,0%	111,0	110,6	0,4%
Ένδυση-Υπόδηση	100,3	92,3	8,7%	105,6	108,1	-2,3%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλ.	90,5	113,1	-20,0%	96,7	121,8	-20,6%
Βιβλία -Χαρτικά- Λοιπά είδη δώρων	78,4	106,1	-26,1%	88,0	117,1	-24,8%

*Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΣΥΕ

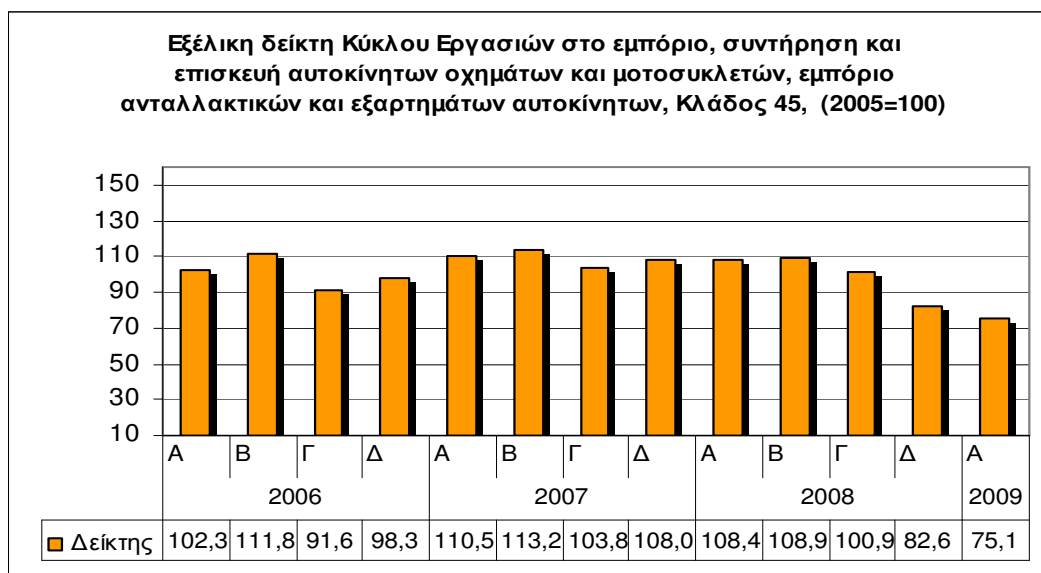
Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιανουάριος - Ιούνιος 2008	Ιανουάριος - Ιούνιος 2009	ποσοστιαία μεταβολή 09/08
Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός	120,9	84,3	-30,3%
Υφάσματα -Ένδυση- Υπόδηση	121,0	83,8	-30,8%
Είδη Οικιακού εξοπλισμού	119,4	63,5	-46,8%
Οχήματα – Ανταλλακτικά	113,6	56,1	-50,7%
Πολυκαταστήματα	121,3	102,7	-15,3%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	117,4	70,5	-40,0%

Πηγή: IOBE

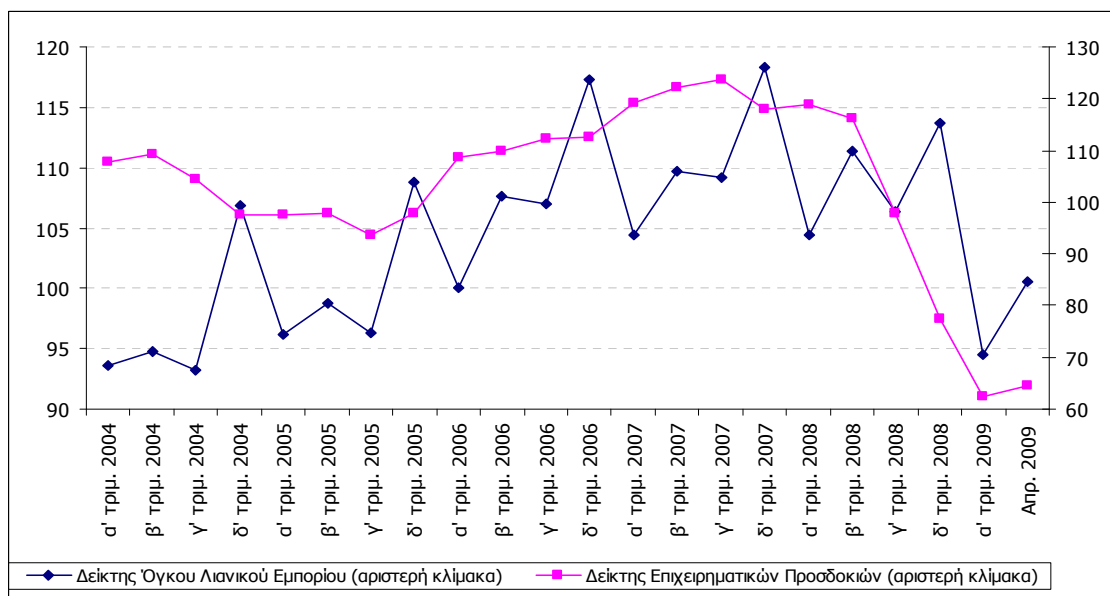
Διάγραμμα 3.3

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.4

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

Πηγή: ΕΣΥΕ-IOBE

Ως εκ τούτου, βάσει των αποτελεσμάτων των Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας, ο δείκτης όγκου λιανικών πωλήσεων αναμένεται να κινηθεί χαμηλότερα από πέρυσι και το επόμενο χρονικό διάστημα.

Χονδρικό Εμπόριο

Ο Δείκτης κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο²⁰ (NACE Rev.2) κινήθηκε καθοδικά το α' τρίμηνο του 2009 κατά 9,0% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008, κατά το οποίο είχε σημειωθεί άνοδος σε σχέση με το 2007 κατά 6,9%. Αν συγκρίνουμε τα διαδοχικά τρίμηνα θα παρατηρήσουμε ότι το πρώτο τρίμηνο του 2009 καταγράφει πτώση 16,4% σε σχέση με το τελευταίο τρίμηνο του 2008, ενώ και πάλι η αντίστοιχη μείωση το 2008 ήταν της τάξης του 4,5%. Τα επίπεδα του δείκτη πάντως προσεγγίζουν τα αντίστοιχα του γ' τριμήνου του 2007. Αυτό σημαίνει ότι τα συγκεκριμένα επίπεδα κύκλου εργασιών δεν είναι πρωτόγνωρα για τις σχετικές επιχειρήσεις, αλλά έχουν σημειωθεί αρκετά πρόσφατα. Μάλιστα, ο δείκτης κύκλου εργασιών στο χονδρικό εμπόριο το πρώτο τρίμηνο του 2009, είναι αρκετά υψηλότερα από το αντίστοιχο τρίμηνο του 2006.

Υπηρεσίες

Η ΕΣΥΕ δημοσιεύει πλέον αρκετούς δείκτες κύκλου εργασιών και στον τομέα των Υπηρεσιών οι οποίοι έχουν εξαιρετικό ενδιαφέρον για την αποτύπωση της πορείας της ζήτησης²¹. Η εξέλιξη των περισσότε-

ρων αποδίδει την εικόνα επιβράδυνσης του κύκλου εργασιών στο α' τρίμηνο του 2009, ενώ για τον τομέα του τουρισμού η πτώση συνεχίζεται και στο πρώτο τρίμηνο του 2009 μετά την υποχώρηση του δ' τριμήνου του 2008, όπως άλλωστε συμβαίνει και στους περισσότερους κλάδους της οικονομίας. Αναλυτικότερα:

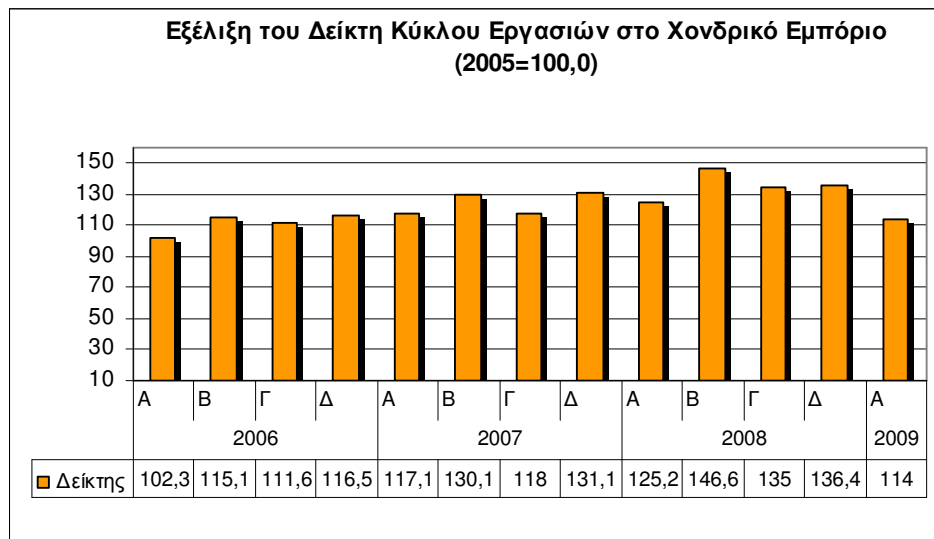
Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις **Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών** (κλάδος 61 κατά ΣΤΑΚΟΔ 2008)²² υποχώρησε το α' τρίμηνο του 2009 κατά 6,7% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008, κατά το οποίο είχε σημειωθεί άνοδος 3,2%. Φαίνεται ότι για το συγκεκριμένο δείκτη το α' τρίμηνο του 2009 είναι το χειρότερο της τελευταίας πενταετίας, ενσωματώνοντας τις επιδράσεις από τη χρηματοπιστωτική κρίση. Όπως έχει επισημανθεί και στο παρελθόν, ο συγκεκριμένος κλάδος χαρακτηρίζεται από συνεχείς βελτιώσεις των προσφερόμενων υπηρεσιών σε σταθερό επίπεδο τιμών, άρα η αξιολόγηση του δείκτη του κύκλου εργασιών πρέπει να αξιολογείται υπό το πρίσμα αυτής της παραμέτρου.

²⁰ Ο δείκτης στο Χονδρικό Εμπόριο υπολογίζεται χωρίς το ΦΠΑ και περιλαμβάνει τα συνολικά ποσά που έχει τιμολογήσει η επιχείρηση στη διάρκεια της περιόδου αναφοράς (τρίμηνο).

²¹ Οι δείκτες που επιλέγονται να παρουσιαστούν από το IOBE είναι κυρίως αυτοί για τους οποίους προκύπτουν πρόσθετα – συμπληρωματικά στοιχεία και από τις έρευνες συγκυρίας του IOBE, οπότε μπορεί να διαμορφωθεί μία ακόμα πιο ολοκληρωμένη εικόνα για αυτούς.

²² Ο δείκτης Τηλεπικοινωνιών δεν ενσωματώνει πλέον τον τομέα των ταχυδρομείων ο οποίος μελετάται με ξεχωριστό δείκτη (κλάδος 53)

Διάγραμμα 3.5

Πηγή: ΕΣΥΕ

Ο δείκτης του κλάδου **Υπηρεσιών Πληροφορικής** (κλάδος 62 κατά ΣΤΑΚΟΔ 2008) σημείωσε πτώση κατά 14,3% το α' τρίμηνο του 2009, ενώ αντίθετα το αντίστοιχο διάστημα του 2008 υπήρξε αύξηση 4,1%. Αξίζει να σημειωθεί ότι για το 2006 και 2007 παρατηρούνταν άνοδος περίπου 10% στο πρώτο τρίμηνο, ενώ οι καλύτερες επιδόσεις του κλάδου σημειώνονται το δ' τρίμηνο την τελευταία τετραετία.

Ανάλογη είναι η πορεία του κύκλου εργασιών στους νέους δείκτες των υπηρεσιών προς επιχειρήσεις που αφορούν **Συμβουλευτικές υπηρεσίες** (κλάδοι 69 και 70,2 κατά ΣΤΑΚΟΔ) νομικού και λογιστικού χαρακτήρα αλλά και παροχή συμβουλών διαχείρισης. Ο δείκτης αυτός καταγράφει το πρώτο τρίμηνο του 2009 πτώση της τάξης του 9,5%, όταν στο περσινό αντίστοιχο διάστημα είχε καταγραφεί άνοδος κατά 9,7%. Αξίζει πάντως να αναφερθεί ότι ο δείκτης βρίσκεται στα επίπεδα του 2007 και 10 μονάδες υψηλότερα από τα επίπεδα του 2006. Άρα η δραστηριότητα σε αυτόν τον κλάδο είναι μεν μειωμένη σε σχέση με

πέρυσι, αλλά δεν έχει απωλέσει τη γενικότερη δυναμική του σε μακροχρόνια βάση.

Τέλος ο κύκλος εργασιών για τις δραστηριότητες **διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων** (κλάδος 73) σημειώνει έντονη πτώση 19,7% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2008 (και 15% σε σχέση με το 2007). Και εδώ πάντως ο δείκτης κινείται στα επίπεδα που βρισκόταν το 2006.

Ο τομέας του **Τουρισμού**²³, ο οποίος πλέον αντικατοπτρίζει τις εξελίξεις στους κλάδους 55 και 56 κατά ΣΤΑΚΟΔ 2008, παρουσίασε κάμψη στο πρώτο τρίμηνο του 2009 κατά 4,1% σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2008, κατά το οποίο είχε παρατηρηθεί αύξηση 4,8%. Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι το πρώτο τρίμηνο κάθε έτους εμφανίζει χαμηλά επίπεδα στο συγκεκριμένο δείκτη, ενώ οι υψηλότερες τιμές παρατηρούνται στο γ' τρίμηνο. Η διαφορά αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στη δομή

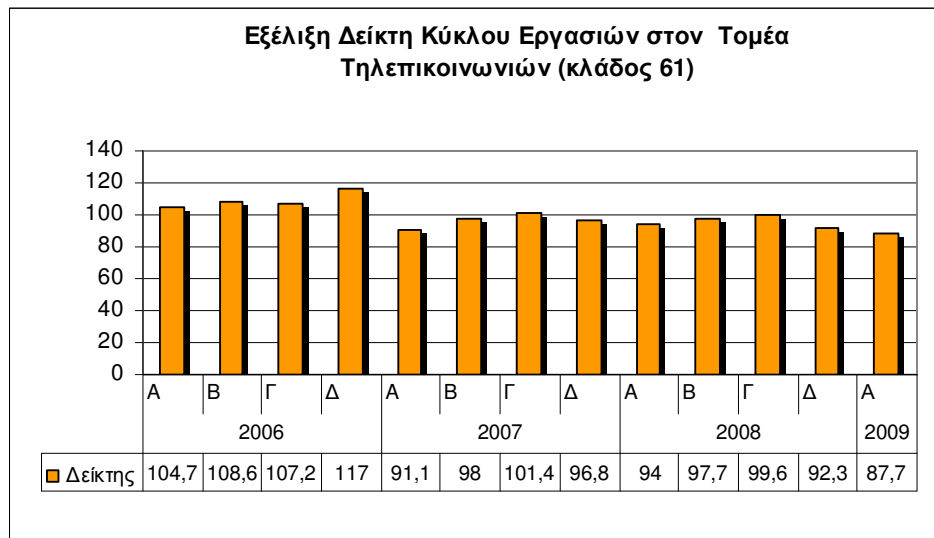
²³ Ο κλάδος 55 περιλαμβάνει τα ξενοδοχεία, όλα τα είδη καταλυμάτων διακοπών καθώς και χώρους camping και αναψυχής, ενώ ο κλάδος 56 περιλαμβάνει τα εστιατόρια, κινητές μονάδες εστίασης, catering κ.α.

των προσφερόμενων τουριστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα, οι οποίες προσανατολίζονται στην πλειονότητα τους στη θερινή περίοδο. Πάντως θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο δείκτης τουλάχιστον για το πρώτο τρίμηνο του 2009 είναι ελαφρώς μόνο χαμηλότερος από το 2008, αλλά παραμένει στα ίδια επίπεδα του 2007 και είναι αρκετά υψηλότερα από αυτά του 2006. Συνεπώς, τουλάχιστον κατά τους πρώτους μήνες του 2009 η τουριστική δραστηριότητα δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει πληγεί στο βαθμό που ίσως αναμενόταν.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η επιβράδυνση στον τομέα των Υπηρεσιών κατά το α' τρίμηνο του 2009 είχε αποτυπωθεί στις προβλέψεις των πρόδρομων δεικτών στα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE. Ήδη από το δ' τρίμηνο του περασμένου έτους, ο συνολικός δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις

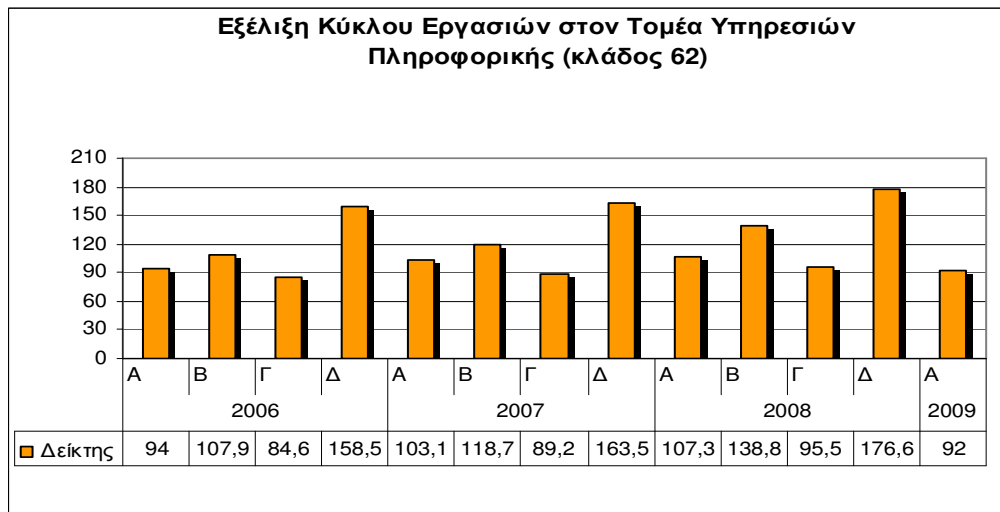
Υπηρεσίες μειώθηκε κατά 23% σε σχέση με το ίδιο διάστημα του 2007. Επιπλέον, η υποχώρηση των επιχειρηματικών προσδοκιών του τομέα συνολικά για το 2008 σε σχέση με το προηγούμενο έτος ανήλθε στο 8,3%. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για τους έξι πρώτους μήνες του 2009, φαίνεται πως η επιβράδυνση θα είναι ακόμη μεγαλύτερη, αφού ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται στο σύνολο των Υπηρεσιών κατά 36,4% χαμηλότερα σε σχέση με το ίδιο διάστημα πέρυσι. Όλοι οι επιμέρους κλάδοι φαίνεται να πλήττονται εξίσου, με μεγαλύτερη την επιδείνωση στις Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις (-43,3%) και τα Ξενοδοχεία- Εστιατόρια (-32,6%). Ελαφρώς ηπιότερη, αλλά εξίσου έντονη πτώση παρουσιάζουν και οι αντίστοιχοι δείκτες στους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς (-29,6%), και τα Τουριστικά Γραφεία – Πρακτορεία (-28,6%).

Διάγραμμα 3.6 (2005 = 100)

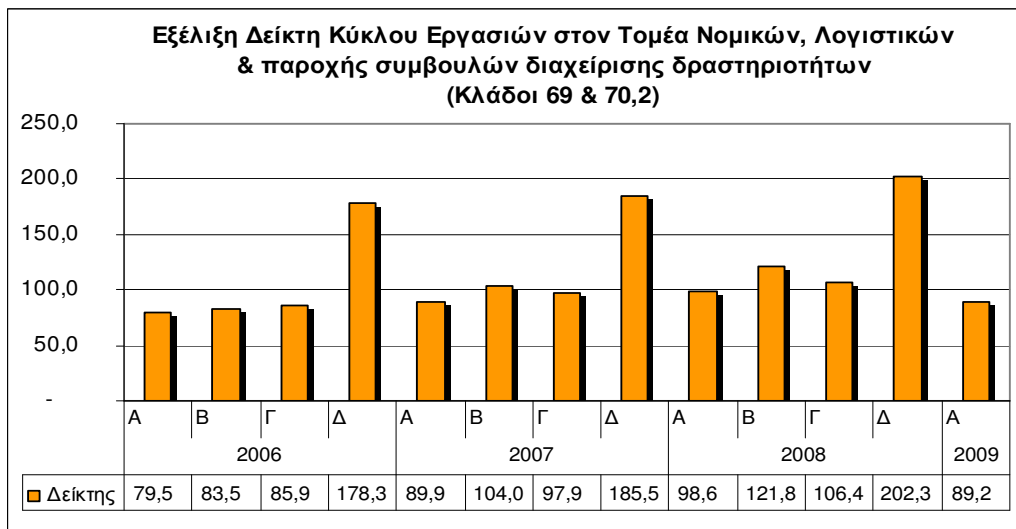
Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.7 (2005 = 100)

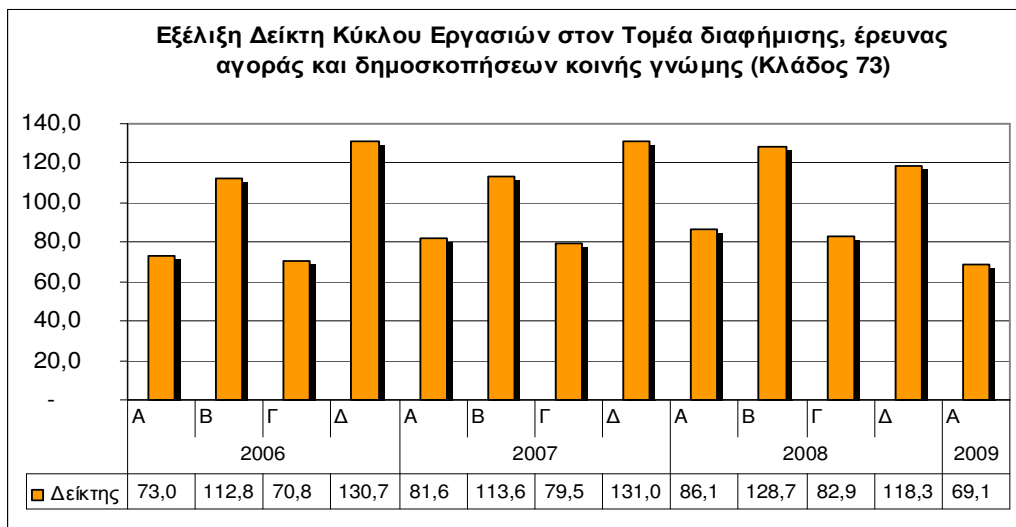
Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.8 (2005 = 100)

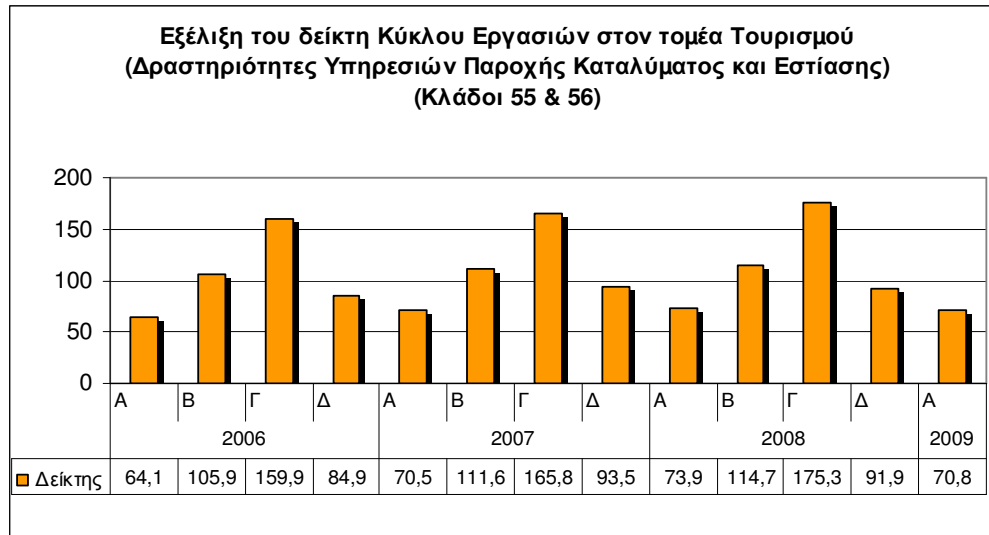
Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.9α (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.9β (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Ανακεφαλαιώνοντας, η εξέλιξη της πλειονότητας των κλαδικών δεικτών επιβεβαιώνει τη συνέχιση της επιβράδυνσης, η οποία παρατηρήθηκε στο δ' τρίμηνο του 2008, και στους πρώτους μήνες του 2009. Έτσι η μεγαλύτερη μείωση παρατηρείται στο Λιανικό Εμπόριο το πρώτο τρίμηνο με πτώση 14,3%, με τον υποκλάδο των αυτοκινήτων να σημειώνει υποχώρηση κατά 30,7%. Στο Χονδρικό Εμπόριο η μείωση είναι 9% και στη Βιομηχανία 7,9% για το πρώτο τρίμηνο, με τη μείωση να ενισχύεται στο πεντάμηνο (-8,7%). Στις υπηρεσίες η μεταβολή ποικίλει ανάλογα με τον τομέα δραστηριότητας, αλλά η πλειονότητα των δεικτών σημειώνει πτώση. Τέλος, στον τομέα του Τουρισμού η παρατηρούμενη υποχώρηση είναι 4,1%. Από τους επιμέρους δείκτες, αλλά και από την καταγραφή των προσδοκιών στους δείκτες του IOBE, φαίνεται ότι σαφώς καταγράφεται μείωση σε σχέση με πέρυσι, αλλά τα επίπεδα των περισσότερων δεικτών

για το 2009 δεν υπολείπονται πολύ από τα αντίστοιχα επίπεδα προηγούμενων ετών (2006 και 2007). Αν συνεπώς περιοριστεί σχετικά σύντομα η πτώση και υπάρξει έστω και μικρή ανάκαμψη στις αρχές του επόμενου χρόνου, οι απώλειες του 2008-2009 θα μπορούσαν να απορροφηθούν από ένα μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, όπως έχει συμβεί και στο παρελθόν σε ανάλογες συγκυρίες. Αν αντίθετα συνεχιστεί η πτώση με τους ρυθμούς που καταγράφονται σήμερα τότε θα διευρύνεται συνεχώς ο αριθμός των επιχειρήσεων που θα δυσκολεύονται και πιθανόν να αντιμετωπίσουν πρόβλημα βιωσιμότητας. Κατά μία έννοια δηλαδή, αυτή η δυσμενής περίοδος θα μπορούσε να ενταχθεί και σε μία φάση διόρθωσης μετά από έντονες αυξήσεις του 2006 και 2007 και τελικά η χρηματοπιστωτική κρίση απλώς να επιτάχυνε την εμφάνιση αυτής της διόρθωσης στους περισσότερους κλάδους της οικονομίας.

Πίνακας 3.6

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

	Ιανουάριος - Ιούνιος 2008	Ιανουάριος - Ιούνιος 2009	ποσοστιαία με- ταβολή 09/08
Ξενοδοχεία – Εσπιατόρια	102,6	69,2	-32,6%
Τουριστικά Γραφεία – Πρακτορεία	96,2	68,7	-28,6%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	98,4	55,8	-43,3%
Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	91,6	64,5	-29,6%
Σύνολο Υπηρεσιών	102,2	65,0	-36,4%

Πηγή: IOBE

3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Η πορεία των εξαγωγών την περίοδο Ιανουαρίου-Απριλίου 2009 καταγράφει πτώση σε σχέση με το αντίστοιχο τετράμηνο του 2008, μειώνοντας τον ήδη μικρό βαθμό εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας. Τα τελευταία στοιχεία (ΕΣΥΕ, επεξεργασία IOBE) δείχνουν υποχώρηση των εξαγωγών κατά 17,4%, όταν το ίδιο τετράμηνο πέρυσι η αντίστοιχη ετήσια μείωση ήταν 3,2%. Αξιοσημείωτο δε είναι ότι μείωση παρατηρείται σε όλες τις κατηγορίες των εξαγωγικών προϊόντων. Πιο αναλυτικά:

Ο αγροτικός τομέας είναι ο τομέας με τη μικρότερη υποχώρηση, καθώς οι εξαγωγές των προϊόντων του μειώθηκαν κατά 3,9%, όταν όμως το ίδιο τετράμηνο πέρυσι είχαν αυξηθεί κατά 11,6%. Η εξέλιξη αυτή ωστόσο δε μειώνει το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών, αλλά αντίθετα αυτό διευρύνεται στο 24,8% από 21,3% το πρώτο τετράμηνο του 2008 και 18,5% το πρώτο τετράμηνο του 2007. Μάλιστα η κατηγορία των «τροφίμων και των ζωντανών» έχει τη μικρότερη ποσοστιαία μείωση σε σχέση με όλες τις άλλες (2,5%), ενώ το μερίδιό της στο σύνολο (18,6%) είναι το δεύτερο μεγαλύτερο μετά τα «βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη»

(21,4%). Στις υπόλοιπες κατηγορίες των αγροτικών προϊόντων, οι εξαγωγές στα «ποτά και καπνό» υποχωρούν κατά 3%, ενώ οι εξαγωγές «λαδίων και λιπών ζωικής ή φυτικής προέλευσης» μειώνονται κατά 14,6%.

Σε ό,τι αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα, οι εξαγωγές τους υποχωρούν το διάστημα αυτό κατά 20,8%, όταν την ίδια περίοδο πέρυσι είχαν μειωθεί ετησίως μόνο κατά 0,7%. Το συνολικό μερίδιό τους στις εξαγωγές μειώνεται επίσης στο 59,5% από 62%, αν και παραμένει το μεγαλύτερο από όλες τις κατηγορίες προϊόντων των άλλων τομέων. Τα «βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη» είναι η κατηγορία με τη δεύτερη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση, αν και διατηρούν για τρίτη συνεχόμενη χρονιά το μεγαλύτερο μερίδιο των εξαγωγών. Από την άλλη πλευρά, οι εξαγωγές σε «μηχανήματα και υλικό μεταφορών» μειώνονται κατά 22,2%, τα «διάφορα βιομηχανικά είδη» κατά 19,3% και τα «χημικά προϊόντα και συναφή» κατά 12,7%, αν και τα τελευταία αυξάνουν το μερίδιό τους στις εξαγωγές (14,7% έναντι 13,9%).

Στους υπόλοιπους τομείς, οι εξαγωγές των πρώτων υλών συνέχισαν την καθοδική πορεία τους με μείωση 14,2%, όταν η αντίστοιχη περσινή ήταν 10,2%. Ίδια πτω-

τική συμπεριφορά και στα καύσιμα, αν και μικρότερη σε έκταση (17,1% έναντι 28,9%), ενώ η κατηγορία «είδη και συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες» παρουσιάζει τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση (47,3%), έχοντας παράλληλα και το μικρότερο μερίδιο εξαγωγών.

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές προς την αγορά της ΕΕ-27 κατά το πρώτο τετράμηνο του 2008 μειώθηκαν κατά 34,7% σε σχέση με πέρυσι, όπως και αυτές προς τα Βαλκάνια κατά 40,9%. Προς τις υπόλοιπες βασικές γεωγραφικές ζώνες η εικόνα είναι παρόμοια: σημειώνεται πτώση προς τις χώρες του ΟΟΣΑ, στην

Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (χώρες πρώην ΕΣΣΔ), τη Λατινική Αμερική και τη Ν.Α. Ασία. Από την άλλη πλευρά αυξήθηκαν οι εξαγωγές στη Β. Αμερική κατά 11%, στη Μέση Ανατολή κατά 12,1% και στην Υποσαχάρια Αφρική κατά 4,6%.

Πιο αναλυτικά, οι εξαγωγές προς τον αναπτυσσόμενο κόσμο (ΟΟΣΑ) μειώθηκαν κατά 18,3% και αντιπροσωπεύουν το 57,5% των συνολικών εξαγωγών της χώρας. Η μείωση των εξαγωγών προς τις χώρες της Ευρωζώνης υπολογίζεται στο 19,4% και στις χώρες της ΕΕ-27 εκτός Ευρωζώνης στο 29%, αν και τα σχετικά τους μερίδια υποχωρούν ελάχιστα.

Πίνακας 3.7

Εξαγωγές (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία, περίοδος (Ιαν. - Απρ. 2009)

Ετήσια στοιχεία							
	Αξία (εκατ. €)		Ετήσια μεταβολή (%)		Σύνθεση* (%)		
	Ιαν. – Απρ. 2008	Ιαν. – Απρ. 2009*	09/08	08/07	2007	2008	2009
Αγροτικά προϊόντα	1.165,20	1.120,10	-3,9%	11,6%	18,5%	21,3%	24,8%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	860,3	838,5	-2,5%	16,0%	13,1%	15,7%	18,6%
Ποτά & καπνός	183,8	178,3	-3,0%	16,0%	2,8%	3,4%	3,9%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	121,1	103,4	-14,6%	-15,8%	2,5%	2,2%	2,3%
Πρώτες ύλες	253,5	217,5	-14,2%	-10,2%	5,0%	4,6%	4,8%
Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα	253,5	217,5	-14,2%	-10,2%	5,0%	4,6%	4,8%
Καύσιμα	479,8	397,7	-17,1%	-28,9%	11,9%	8,8%	8,8%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	479,8	397,7	-17,1%	-28,9%	11,9%	8,8%	8,8%
Βιομηχανικά προϊόντα	3.391,30	2.687,20	-20,8%	-0,7%	60,4%	62,0%	59,5%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)	760	663,4	-12,7%	-3,2%	13,9%	13,9%	14,7%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	1.298,00	968,7	-25,4%	0,1%	22,9%	23,7%	21,4%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	716,8	557,4	-22,2%	-3,7%	13,2%	13,1%	12,3%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	616,5	497,7	-19,3%	4,8%	10,4%	11,3%	11,0%
Άλλα (Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες)	182,6	96,2	-47,3%	-22,0%	4,1%	3,3%	2,1%
Συνολικές εξαγωγές	5.472,30	4.518,70	-17,4%	-3,2%	100,0%	100,0%	100,0%

* για το τετράμηνο Ιανουαρίου –Απριλίου

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Οι παραπάνω μειώσεις αποδίδονται εν μέρει στην έντονη πτώση των εξαγωγών στη Γερμανία και την Ιταλία κατά 20,2% και 22,7% αντίστοιχα, παρόλο που οι χώρες αυτές αποτελούν και το πρώτο τετράμηνο του 2009 τους βασικούς εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας. Σημαντικά μειωμένη είναι και η εξαγωγική δραστηριότητα προς το Ηνωμένο Βασίλειο (33,6%), τη Βουλγαρία (30%) και τη Γαλλία (26,5%).

Στα Βαλκάνια, μετά την Βουλγαρία, πτώση των εξαγωγών καταγράφεται και προς την Ρουμανία (25,7%), την Τουρκία (16,7%) και την ΠΓΔΜ (16%), ενώ στην Αλβανία η υποχώρηση είναι πιο ήπια (3,4%). Έτσι συνολικά το μερίδιο των Βαλκανικών Χωρών στις ελληνικές εξαγωγές διαμορφώνεται στο 17%, όταν για το ίδιο τετράμηνο πέρυσι ήταν 23,7%. Μικρή πάντως είναι η

πτώση των εξαγωγών στην Κύπρο (1,8%), ενώ σημαντική είναι η μείωση των εξαγωγών στη Ρωσία (42,7%).

Από την άλλη πλευρά, η άνοδος της εξαγωγικής δραστηριότητας στη Β. Αμερική, η οποία ενίσχυσε και το σχετικό της μερίδιο στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών, οφείλεται κυρίως στην αύξηση των εξαγωγών στις ΗΠΑ κατά 13,9%.

Αύξηση των σχετικών μεριδίων καταγράφηκε και στη Μέση Ανατολή και την Υποσαχάρια Αφρική. Αντίθετα μειώθηκαν τα σχετικά μερίδια της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, της Λατινικής Αμερικής και της Ν.Α. Ασίας, όπου οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 38,5%, 35,4% και 22,4% αντίστοιχα.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές ανά προορισμό (σε εκατ. ευρώ), προσωρινά στοιχεία, περίοδος (Ιαν. - Απρ. 2009)

	Εξαγωγές				
	Αξία		Μεταβολή 09/08	Σύνθεση	
	2008	2009		2008	2009
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	3.180,3	2.597,5	-18,3%	58,1%	57,5%
Ε. Ε. (27)	3.705,9	2.419,6	-34,7%	67,7%	53,5%
ΧΩΡΕΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ (16)	2.546,6	2.051,7	-19,4%	46,5%	45,4%
ΧΩΡΕΣ Ε.Ε. ΕΚΤΟΣ ΕΥΡΩΖΩΝΗΣ (11)	1.159,4	822,7	-29,0%	21,2%	18,2%
Β. ΑΜΕΡΙΚΗ	257,4	285,6	11,0%	4,7%	6,3%
ΆΛΛΕΣ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ	42,9	42,1	-1,9%	0,8%	0,9%
ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΟΟΣΑ (εκτός Ν. Κορέας)	257,0	226,9	-11,7%	4,7%	5,0%
ΒΑΛΚΑΝΙΑ	1.297,2	766,2	-40,9%	23,7%	17,0%
ΚΟΙΝΟΠΟΛ. ΑΝΕΞΑΡΤ. ΚΡΑΤΩΝ (ΚΑΚ)	154,5	94,9	-38,5%	2,8%	2,1%
Μ. ΑΝΑΤΟΛΗ & Β. ΑΦΡΙΚΗ	279,8	313,5	12,1%	5,1%	6,9%
ΧΩΡΕΣ ΑΦΡΙΚΗΣ (εκτός Β.Αφρικής)	47,8	50,0	4,6%	0,9%	1,1%
Ν. Α. ΑΣΙΑ	54,0	41,9	-22,4%	1,0%	0,9%
ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗ	34,1	22,0	-35,4%	0,6%	0,5%
ΙΝΔΙΑ	7,9	20,4	157,9%	0,1%	0,5%
ΚΙΝΑ	31,6	26,3	-16,7%	0,6%	0,6%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία IOBE

Σε ότι αφορά τις δύο μεγάλες ασιατικές οικονομίες, οι εξαγωγές αυξήθηκαν στην Ινδία κατά 157,9% κυρίως λόγω σημαντικών αυξήσεων σε μηχανήματα και υλικό μεταφορών, ενώ στην Κίνα μειώθηκαν κατά 16,7%.

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ, το ποσοστό ανεργίας το α' τρίμηνο του 2009 διαμορφώθηκε στο 9,3%, έχοντας αυξηθεί κατά 1 εκατοστιαία μονάδα σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008, με αποτέλεσμα ο συνολικός αριθμός των ανέργων να ανέλθει στους 462,3 χιλ. από 406,5 χιλ. το αντίστοιχο περυσινό διάστημα (αύξηση 13,7%). Αντίστοιχα στην Ευρωζώνη, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στο 8,5% έναντι 7,2%. Όσον αφορά στους απασχολούμενους, ο αριθμός τους υποχώρησε στα 4,486 εκατ. άτομα καταγράφοντας πτώση 0,6%, όταν πέρυσι το ίδιο τρίμηνο είχε αυξηθεί κατά 1,4%. Πάντως, η συμμετοχή στην απασχόληση, δηλαδή το ποσοστό του εργατικού δυναμικού στο σύνολο του πληθυσμού, έχει οριακά αυξηθεί στο 53,5% από 53,3% που είχε διαμορφωθεί κατά το πρώτο τρίμηνο του 2008.

Οι παραπάνω μεταβολές αποτελούν συνέπεια των επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε σχέση με το τελευταίο τρίμηνο του 2008 ο αριθμός των ανέργων έχει αυξηθεί κατά 69,6 χιλ. (άνοδος 17,7%) με παράλληλη μικρή μείωση των απασχολούμενων κατά 67,8 χιλ. (-1,5%). Η δυσμενής συγκυρία συνεχίζεται τον Απρίλιο του 2009 με το ποσοστό ανεργίας να διαμορφώνεται στο 9,4% (466,9 χιλ. άνεργοι), όταν τον

αντίστοιχο μήνα του 2008 η ανεργία βρισκόνταν στο 7,7%.

Πιο αναλυτικά, τα μεγαλύτερα εμπόδια στην αγορά εργασίας εξακολουθούν να συναντούν οι γυναίκες και οι νέοι. Η ανεργία των γυναικών το πρώτο τρίμηνο του 2009 ανήλθε στο 13%, σχεδόν διπλάσια από των ανδρών (6,8%), όταν τα επίπεδα του αντίστοιχου περυσινού τριμήνου ήταν 12,3% και 5,5% αντίστοιχα. Τον Απρίλιο του τρέχοντος έτους, το ποσοστό των ανέργων μεταξύ των δύο φύλων δεν εμφάνισε ουσιαστικές μεταβολές (13,3% στις γυναίκες και 6,7% στους άνδρες).

Παράλληλα, στα ηλικιακά χαρακτηριστικά της ανεργίας, την περίοδο Ιανουαρίου-Μαρτίου 2009, σημειώνεται αύξηση της ανεργίας σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, με τους νέους ηλικίας 15-29 ετών να πλήττονται περισσότερο, σε ποσοστό 18,5% (αυξημένο κατά 1,2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο). Ακόμη μεγαλύτερο είναι το ποσοστό ανεργίας στις νέες γυναίκες με ποσοστό 23,1%, (22,2% το ίδιο τρίμηνο πέρυσι), ενώ η δυσμενής αυτή εξέλιξη για του νέους συνεχίζεται και τον Απρίλιο του 2009, καθώς τα συγκεκριμένα άτομα αποτελούν το ¼ των ανέργων, έχοντας αυξήσει το ποσοστό τους κατά 4,8 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2008.

Ωστόσο, το ποσοστό των «νέων ανέργων», δηλαδή εκείνων που εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας και δε βρίσκουν δουλειά, υποχώρησε κατά το πρώτο τρίμηνο του 2009 στο 29,2%, μειωμένο κατά 4,2 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008. Επίσης, κάμψη εμφανίζει και το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων στο 41,3% από

47,6%. Σε ότι δε αφορά την πρόσβαση στην αγορά εργασίας από τα άτομα με ξένη υπηκοότητα, το ποσοστό ανεργίας τους παρουσιάζεται υψηλότερο από το μέσο εθνικό (10,7% έναντι 9,3%), τάση αντίθετη με το ίδιο τρίμηνο πέρυσι (7,4% έναντι 8,3%).

Με βάση τα εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά, το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας (14,5%) –καθώς και η μεγαλύτερη άνοδος σε σχέση με το α' τρίμηνο του 2009 κατά 2,2 εκατοστιαίες μονάδες– παρατηρείται στα άτομα που δεν πήγαν ποτέ σχολείο. Ακολουθούν οι απόφοιτοι ανώτερης τεχνολογικής εκπαίδευσης (11%), τα άτομα με απολυτήριο τριτάξιας μέσης εκπαίδευσης (10,9%) και εκείνοι με απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης (10,5%). Αύξηση της ανεργίας παρατηρείται και στα άτομα με απολυτήριο δημοτικού, όπου το ποσοστό ανεργίας έφτασε το 8,3%, (αυξημένο κατά 1,2 εκατοστιαίες μονάδες), ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στα άτομα που τελείωσαν μερικές τάξεις δημοτικού παρέμεινε σταθερό στο 7%. Αντίθετα, οι κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού διπλώματος καθώς και οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εμφανίζουν πλήττονται σε μικρότερο βαθμό από την ανεργία εμφανίζοντας οριακή άνοδο σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2008 (5,7% και 5,9% αντίστοιχα).

Κατά το πρώτο τρίμηνο του 2009, το 40,8% των ανέργων αναζητούσε αποκλειστικά πλήρη απασχόληση, ενώ το 45,8% των ανέργων αν και αναζητούσε πλήρη απασχόληση, ήταν διατεθειμένο να εργαστεί και με μερική απασχόληση. Το 11,1% των ανέργων απέρριψε κάποια πρόταση ανάληψης εργασίας για διάφορους λόγους, κυρίως επειδή δεν τους ικανοποιούσαν οι

αποδοχές (24,2%), ο τόπος εργασίας (23,1%) ή το ωράριο (17,5%).

Ταυτόχρονα, σε επίπεδο περιφερειών σημειώνεται άνοδος της ανεργίας σε όλες τις περιφέρειες συγκριτικά με το πρώτο τρίμηνο του 2008. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας καταγράφεται στο Νότιο Αιγαίο (16,9% έναντι 15,5%), ενώ ακολουθούν η Δυτική Μακεδονία (14,4% έναντι 12,6%) και τα Νησιά του Ιονίου (14,1% έναντι 11,7%). Η μεγαλύτερη άνοδος από την άλλη πλευρά σημειώνεται στην Κρήτη (10,9% έναντι 7,9%), ενώ σημαντική αύξηση καταγράφεται στις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας (10,7% έναντι 8,9%), Ηπείρου (11,4% έναντι 9,9%) και Βορείου Αιγαίου (7% έναντι 5,4%), αν και στην τελευταία το ποσοστό ανεργίας είναι το μικρότερο στο σύνολο των δεκατριών περιφερειών της χώρας.

Τον Απρίλιο του 2009, η περιφέρεια με το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας είναι το Νότιο Αιγαίο, με ποσοστό 20,1% (13,5% τον αντίστοιχο μήνα του 2008) και η περιφέρεια με τη χαμηλότερη ανεργία το Βόρειο Αιγαίο (7% έναντι 3,4% αντίστοιχα). Ωστόσο, αξιοσημείωτη είναι η μείωση της ανεργίας στα Ιόνια Νησιά κατά 5 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με τον περσινό Απρίλιο (12,1% έναντι 17,1%), τάση δηλαδή αντίθετη με εκείνη που καταγράφεται στην υπόλοιπες περιφέρειες.

Σε ότι αφορά τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, το α' τρίμηνο του 2009 στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 11,6% των απασχολούμενων, ενώ στο δευτερογενή και τον τριτογενή το 21,6% και 66,8% αντίστοιχα. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008, στο δευτερογενή τομέα παρατηρείται σημαντική υ-

ποχώρηση 4,9 εκατοστιαίων μονάδων, ενώ στον τομέα των υπηρεσιών μικρή άνοδος 0,7 εκατοστιαίων μονάδων. Αξιοσημείωτο όμως, είναι το γεγονός ότι στη γεωργία και την κτηνοτροφία καταγράφεται ανακοπή της πτωτικής πορείας στους απασχολούμενους έπειτα από το 1999 (σημειώνεται οριακή άνοδος 0,4 εκατοστιαίων μονάδων που αντιστοιχεί σε 2,1 χιλ. απασχολούμενους). Αν και στο σύνολο του δευτερογενή τομέα, οι μεγαλύτερες μειώσεις σημειώνονται στα Ορυχεία-Λατομεία (-23,8%) και τον κλάδο παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου κ.λπ. (-17,1%), η εξασθένιση της οικονομικής δραστηριότητας επηρεάζει άμεσα και τον κατασκευαστικό κλάδο με την απασχόληση να σημειώνει πτώση 7 εκατοστιαίων μονάδων (27,7 χιλ. απασχολούμενοι). Στη μεταποίηση η μείωση είναι μικρότερη (-2,1%), αλλά η πτωτική πορεία έχει ήδη ξεκινήσει από το 2007. Ταυτόχρονα, αρνητικά επηρεάζεται ο κλάδος των υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης με την απασχόληση να μειώνεται κατά 2,9% εκατοστιαίες μονάδες (8,5 χιλ. απασχολούμενοι). Αντίθετα, θετική εξέλιξη αποτελεί η άνοδος της απασχόλησης στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο κατά 2,7%, παρά το γεγονός ότι ο κύκλος εργασιών τους μειώθηκε από την αρχή του έτους.

Με βάση τις παραπάνω εξελίξεις επιβεβαιώνεται ότι η υφιστάμενη κρίση πλήττει την απασχόληση σε βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας. Το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να κινηθεί σε μέση ετήσια βάση στο 9,5% περίπου για το 2009, με την απασχόληση να υποχωρεί κατά 1-2%. Οι κυριότεροι λόγοι που συντελούν στην αποφυγή μεγαλύτερης κάμψης της τελευταίας, σχετίζονται με τις ιδιαιτερότητες της εγχώριας αγοράς εργασίας και ιδιαίτερα το

μεγάλο ποσοστό αυτοαπασχολούμενων. Ενδεικτικά το α' τρίμηνο του 2009, οι αυτοαπασχολούμενοι συμπεριλαμβανόμενων και των βοηθών σε οικογενειακές επιχειρήσεις ξεπερνούν το 1/3 των εργαζομένων (36%), όταν στην ΕΕ-27 το αντίστοιχο ποσοστό προσέγγισε το 15,3%. Ταυτόχρονα, οι μισθωτοί αποτελούν το 64% των απασχολούμενων στη χώρα, έναντι 84,7% στην Ευρώπη των 27 κρατών - μελών. Επομένως, το χαμηλότερο ποσοστό μισθωτών στην Ελλάδα, συμβάλλει στην ηπιότερη άνοδο της ανεργίας, αφού κύριο χαρακτηριστικό των αυτοαπασχολούμενων σε περιόδους οικονομικής συρρίκνωσης είναι ο περιορισμός του εισοδήματος και η περικοπή ωρών εργασίας. Επίσης, σημαντική είναι η επίδραση που σχετίζεται με το γεγονός ότι στην Ελλάδα ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων είναι υψηλότερος συγκριτικά με άλλες χώρες.

Ταυτόχρονα, το σημαντικό μερίδιο των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα λειτουργεί θετικά στον περιορισμό της συνολικής ανεργίας. Η ανακοπή της μείωσης της απασχόλησης στην κτηνοτροφία και τη γεωργία που παρατηρήθηκε την τελευταία δεκαετία, σε συνδυασμό με τη μικρή άνοδο των απασχολούμενων υποδεικνύει ότι η τρέχουσα κρίση λειτουργεί αποτρεπτικά στην εγκατάλειψη των αγροτικών επαγγελμάτων. Το α' τρίμηνο του έτους το ποσοστό απασχόλησης του πρωτογενή τομέα στην Ελλάδα, είναι υπερδιπλάσιο του ευρωπαϊκού μέσου όρου (5% στην ΕΕ-27), ενώ ταυτόχρονα αποτελεί το τρίτο μεγαλύτερο ανάμεσα στις 27 χώρες-μέλη μετά τη Ρουμανία και την Πολωνία.

Πίνακας 3.9

Πληθυσμός (σε χιλιάδες) ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης
(2004-2008 ανά τρίμηνο)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό					
		Σύνολο	% του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	% εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	% εργατικού δυναμικού
2004	9.063,5	4.818,9	53,2	4.313,2	89,5	505,7	10,5
2005	9.108,1	4.846,5	53,2	4.369,0	90,2	477,5	9,9
α' τριμ. 2006	9.136,0	4.873,1	53,3	4.400,0	90,3	473,1	9,7
β' τριμ. 2006	9.150,1	4.880,2	53,3	4.452,8	91,2	427,4	8,8
γ' τριμ. 2006	9.164,2	4.902,5	53,5	4.494,2	91,7	408,3	8,3
δ' τριμ. 2006	9.179,1	4.891,2	53,3	4.462,1	91,2	429,1	8,8
α' τριμ. 2007	9.195,4	4.906,9	53,4	4.461,2	90,9	445,7	9,1
β' τριμ. 2007	9.206,7	4.917,9	53,4	4.519,9	91,9	398,0	8,1
γ' τριμ. 2007	9.211,3	4.926,8	53,5	4.539,3	92,1	387,5	7,9
δ' τριμ. 2007	9.216,0	4.915,6	53,3	4.519,1	91,9	396,5	8,1
α' τριμ. 2008	9.222,7	4.918,2	53,3	4.511,6	91,7	406,5	8,3
β' τριμ. 2008	9.230,1	4.939,3	53,5	4.582,5	92,8	357,1	7,2
γ' τριμ. 2008	9.237,8	4.944,9	53,5	4.589,8	92,8	355,1	7,2
δ' τριμ. 2008	9.245,8	4.946,3	53,5	4.553,6	92,1	392,7	7,9
α' τριμ. 2009	9.252,7	4.948,1	53,5	4.485,8	90,7	462,3	9,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Αντίθετα, μεγαλύτερο πρόβλημα θα αντιμετωπίσει ο δευτερογενής τομέας, με τον κατασκευαστικό κλάδο να πλήττεται από τη μείωση της οικοδομικής δραστηριότητας και τη Βιομηχανία-Βιοτεχνία να περιορίζει την παραγωγική δραστηριότητα εξαιτίας της εξασθένησης της κατανάλωσης. Από την άλλη, στον τριτογενή τομέα οι εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις που σχετίζονται με τον τουρισμό επηρεάζονται από τη μείωση των τουριστικών αφίξεων και των εσόδων. Είναι χαρακτηριστική εξάλλου η αύξηση της ανεργίας στα άτομα με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο καθώς και ξένης υπηκοότητας, σημαντικό μέρος των οποίων εργάζονται σε συναφή με τα παραπάνω επαγγέλματα.

Πρόσθετα στοιχεία για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης προσφέρουν οι Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας

ας του IOBE. Από τα στοιχεία των ερευνών αυτών για το β' τρίμηνο του 2009 προκύπτουν τα εξής: στη Βιομηχανία οι αρνητικές προβλέψεις για την απασχόληση έχουν περιοριστεί, αλλά κυριαρχούν ακόμη αισθητά έναντι των θετικών προβλέψεων.

Στα ίδια, πολύ αρνητικά επίπεδα κυμαίνονται και οι προβλέψεις στις Κατασκευές, με τις έντονες διακυμάνσεις της τελευταίας περιόδου να μην έχουν ακόμη εξομαλυνθεί. Στις Υπηρεσίες καταγράφεται ήπια τάση αποκλιμάκωσης των αρνητικών προσδοκιών, με το σχετικό ισοζύγιο να παραμένει αρνητικό, ενώ τέλος, στο Λιανικό Εμπόριο, οι ήδη εξασθενημένες προβλέψεις υποχωρούν σημαντικά τον Μάρτιο, αλλά ανακάμπτουν το δίμηνο Μαΐου Ιουνίου. Αναλυτικότερα:

Στη **Βιομηχανία**, οι προβλέψεις για την απασχόληση παραμένουν έντονα αρνητικές το β' τρίμηνο του τρέχοντος έτους, έχοντας όμως καταγράψει βελτίωση σε σχέση με το διάστημα Ιανουαρίου – Μαρτίου. Μόλις το 5% των επιχειρήσεων προβλέπει άνοδο της απασχόλησης το επόμενο διάστημα, με τη συντριπτική πλειονότητα πάντως (67%) να αναμένει σταθερότητα. Ως αποτέλεσμα, το μέσο ισοζύγιο προσδοκιών Απριλίου – Ιουνίου διαμορφώνεται στις -23 μονάδες, από -33 το προηγούμενο τρίμηνο (και +1 μονάδα το αντίστοιχο περυσινό διάστημα). Η θετική αλλαγή στην τάση των προβλέψεων πάντως έχει ξεκινήσει από τον Απρίλιο και έκτοτε ο σχετικός δείκτης καταγράφει διαδοχική άνοδο, παρόλο που ο τομέας της Βιομηχανίας είναι από αυτούς που έχουν πληγεί περισσότερο σε όρους απασχόλησης λόγω οικονομικής κρίσης.

Ιδιαίτερα αρνητικές και με έντονες διακυμάνσεις παραμένουν οι προσδοκίες για την εξέλιξη της απασχόλησης στις **Κατασκευές**, παρά την αισθητή άνοδο του σχετικού ισοζυγίου τον Ιούνιο στη λιγότερο αρνητική τιμή του έτους. Συγκεκριμένα, το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, ο αντίστοιχος δείκτης στο σύνολο του τομέα κινείται στα ίδια, πολύ χαμηλά, επίπεδα του προηγούμενου τριμήνου, στις -35 μονάδες κατά μέσο όρο, όταν την ίδια περίοδο πέρυσι βρισκόταν εκ διαμέτρου αντίθετα, στις +30 μονάδες. Η δυσμενής αυτή εξέλιξη στις προβλέψεις για το εργατικό δυναμικό του τομέα εκπορεύεται κατά κύριο λόγο από την κατακόρυφη πτώση του επιπέδου εργασιών στις Ιδιωτικές Κατασκευές, η οποία συνοδεύεται και από την αισθητή αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων

που αναμένουν πτώση της απασχόλησης στο συγκεκριμένο κλάδο.

Στον τομέα των **Υπηρεσιών**, οι προσδοκίες της απασχόλησης το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου καταγράφουν ήπια βελτίωση κατά 4 μονάδες σε σχέση με την περίοδο Ιανουαρίου – Μαρτίου, παραμένοντας ωστόσο αρνητικές, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -13 μονάδες. Η αντίστοιχη περυσινή επίδοση άλλωστε υπερτερεί της τρέχουσας κατά 35 μονάδες, ενδεικτικό της σημαντικής αλλαγής των προσδοκιών του τομέα λόγω της οικονομικής δυσπραγίας του τελευταίου έτους. Παρόλα αυτά, τους τελευταίους μήνες φαίνεται πως στους περισσότερους κλάδους του τομέα έχει ξεκινήσει μια πορεία σταθεροποίησης, με σαφείς τάσεις βελτίωσης των προοπτικών της απασχόλησης, χωρίς ωστόσο να λείπουν και οι εξαιρέσεις σε κλάδους όπως οι Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί, όπου οι προβλέψεις του τελευταίου εξαμήνου είναι σταθερά πολύ δυσμενέστερες του μέσου όρου του τομέα.

Αντίθετα με τους υπόλοιπους τομείς, οι εξελίξεις στην απασχόληση στο **Λιανικό Εμπόριο** κατά το β' τρίμηνο του έτους είναι δυσμενέστερες μεν, αλλά παραμένουν θετικές. Έτσι το συγκεκριμένο διάστημα περιορίζεται αισθητά το ποσοστό των επιχειρήσεων του τομέα που αναμένει άνοδο της απασχόλησης, στο 21% (από 31% το α' τρίμηνο). Ως αποτέλεσμα, το σχετικό ισοζύγιο, παρόλο που παραμένει θετικό, υποχωρεί στις +7 μονάδες (από +18 το α' τρίμηνο), όταν πέρυσι για το ίδιο διάστημα το ποσοστό των θετικών προσδοκιών ξεπερνούσε το αντίστοιχο των αρνητικών κατά 40 μονάδες. Παρά την

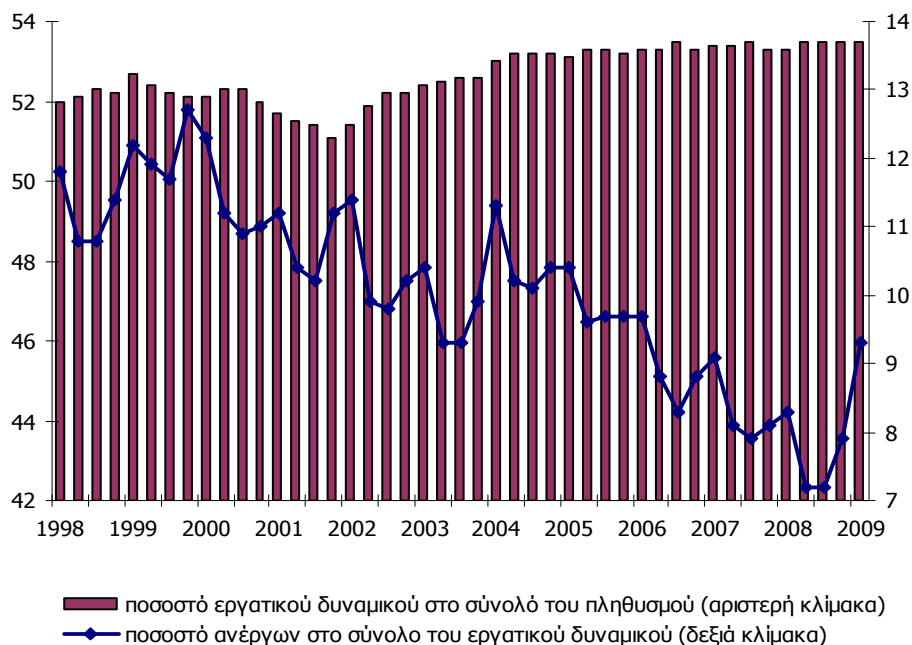
εξασθένιση του β' τριμήνου, η οποία ωστόσο κατά κύριο λόγο οφείλεται στη μεγάλη πτώση των προσδοκιών του Απριλίου σε αρνητική τιμή, ο συγκεκριμένος τομέας είναι ο μόνος με θετικό ισοζύγιο, παραμένοντας ο τομέας που συνεισφέρει με νέες θέσεις εργασίας στην ελληνική οικονομία.

Συνολικά επομένως, το β' τρίμηνο του 2009 διατυπώνονται μεν αρνητικές προβλέψεις για την εξέλιξη της απασχόλησης στους περισσότερους τομείς της οικονομίας - εκτός του Λιανικού Εμπορίου - οι οποίες ωστόσο είναι ηπιότερες του διαστήματος Ιανουαρίου - Μαρτίου. **Η σταθεροποίηση αυτή είναι μεν θετική, όμως αντανακλά το γεγονός ότι ως ένα**

βαθμό έχουν ήδη γίνει προσαρμογές στο προσωπικό, με απολύσεις και απώλειες θέσεων εργασίας κατά την προηγούμενη περίοδο και απλώς η τάση αυτή περιορίζεται έκτοτε. Σε επίπεδο των τομέων με τη μεγαλύτερη πτώση, η Βιομηχανία φαίνεται να αντιδρά ταχύτερα και αποτελεσματικότερα σε πιθανή ανάκαμψη σε σχέση με τις Κατασκευές, που εξακολουθούν να παρουσιάζουν ακόμη έντονες διακυμάνσεις, ενώ τέλος, και η σχετική πτώση στο Λιανικό Εμπόριο κατά το β' τρίμηνο ήταν περισσότερο αποτέλεσμα συγκυριακής υποχώρησης των προσδοκιών τον Απρίλιο.

Διάγραμμα 3.10

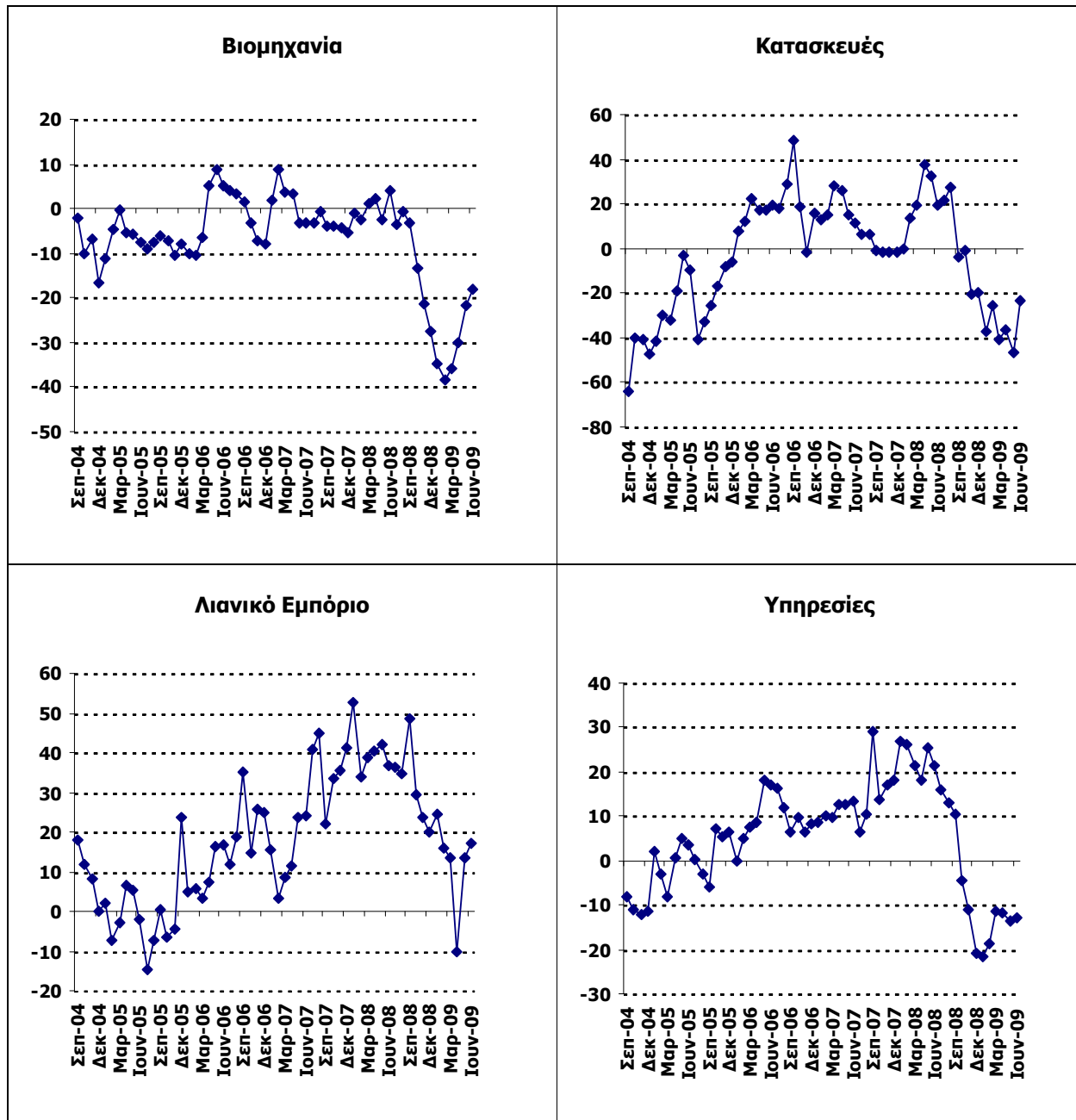
Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο Σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΣΥΕ, Επεξεργασία IOBE

Διάγραμμα 3.11

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Εξελιξείς το 2009

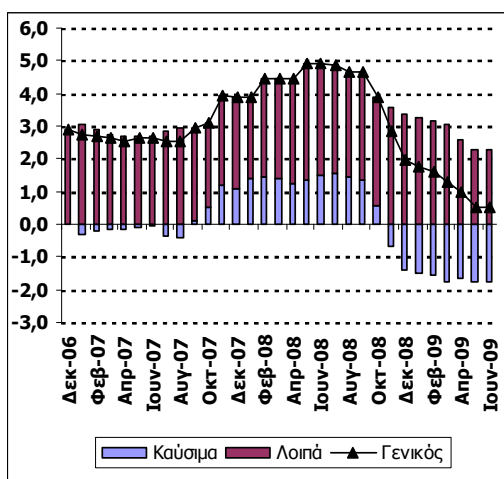
Ο ρυθμός αύξησης των τιμών συνεχίζει να κινείται σε καθοδική τροχιά το πρώτο εξάμηνο του 2009. Την περίοδο αυτή ο πληθωρισμός με βάση το Γενικό Δείκτη Τιμών

Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) διαμορφώθηκε στο 1,1%, έναντι 4,5% το αντίστοιχο διάστημα του 2008. Τον Ιούνιο ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 0,5%, επίδοση που είναι η χαμηλότερη που έχει σημειωθεί τις τελευταίες τέσσερις δεκαετίες.

Αντίθετα, η πορεία του δομικού πληθωρισμού, αν και πτωτική, δεν χαρακτηρίζεται από αντίστοιχη ένταση. Χαρακτηριστικά, μεταξύ Αυγούστου του 2008 -όταν και ξεκινά η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού- και Ιουνίου 2009, ο δομικός πληθωρισμός κατέγραψε πτώση μόλις 1,5 εκατοστιαίων μονάδων, όταν ο πληθωρισμός βάσει ΓΔΤΚ μειώθηκε κατά 4,1 εκατοστιαίες μονάδες. Έτσι, τον Ιούνιο του 2009 ο δομικός ήταν στο 2% -αμετάβλητος σε σχέση με τον Μάιο-, ενώ συνολικά το πρώτο εξάμηνο του 2009 υποχώρησε στο 2,7% έναντι 3,2% την αντίστοιχη περίοδο του 2008. Επιβεβαιώνεται επομένως το γεγονός ότι, ο χαμηλός ρυθμός πληθωρισμού των τελευταίων μηνών είναι αποτέλεσμα της επίδρασης των χαμηλότερων φετινών τιμών πετρελαίου, καταδεικνύοντας παράλληλα τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού στην εγχώρια αγορά ορισμένων προϊόντων και υπηρεσιών. Οι τιμές δηλαδή σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες συνεχίζουν να αυξάνονται με ρυθμούς άνω του 2%, αν και σε επιβράδυνση σε σχέση με πέρυσι.

Διάγραμμα 3.12

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του πληθωρισμού (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

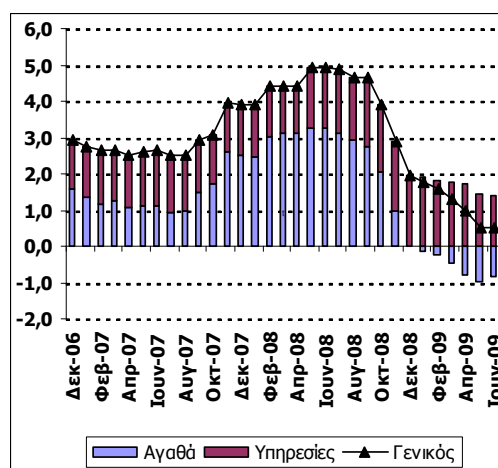
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Ενδεικτικά, με βάση τις κυριότερες μεταβολές τιμών από τη σύγκριση δεικτών μεταξύ Ιουνίου 2009 και Ιουνίου 2008, καταγράφεται αύξηση στο ηλεκτρικό ρεύμα (6,5%), τη νοσοκομειακή περίθαλψη (5%), τα διδάκτρα (4,7%), τα ενοίκια κατοικιών (3,9%) και τις άλλες υπηρεσίες κατά 2,9%, γεγονός που οδήγησε σε αυξητική επίπτωση κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες στο ΓΔΤΚ.

Η μεγάλη επιβράδυνση του ΓΔΤΚ ερμηνεύεται από την πορεία του δείκτη των καυσίμων, ο οποίος στο πρώτο εξάμηνο του 2009 υποχώρησε κατά 23,7%, όταν την αντίστοιχη περυσινή αυξανόταν με ρυθμό 23,3%. Την περίοδο μεταξύ Ιουνίου 2009 και 2008, η τιμή της βενζίνης μειώθηκε κατά 16,8% και του πετρελαίου θέρμανσης κατά 36,4%, γεγονός που συνέβαλε στην πτώση του πληθωρισμού κατά 1,7 εκατοστιαίες μονάδες. Αντίθετα, ο ρυθμός ανόδου των τιμών στα οπωροκηπευτικά, κινείται στο επίπεδο του 9,7% σημαντικά υψηλότερος από τον αντίστοιχο περυσινό (6,2%).

Διάγραμμα 3.13

Εξέλιξη πληθωρισμού
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

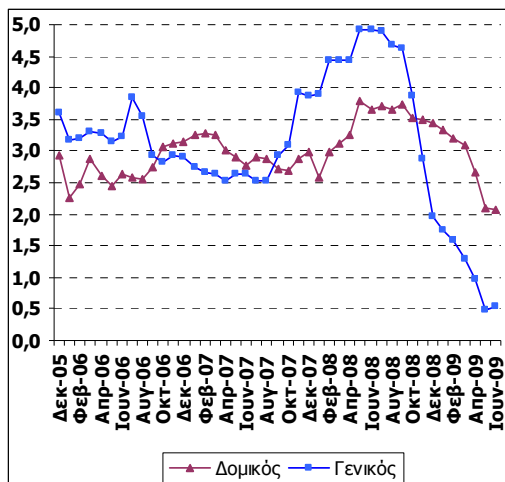
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

Σε ότι αφορά τις βασικές κατηγορίες κατανάλωσης, στα αγαθά παρατηρείται μείωση τιμών κατά 1% όταν την αντίστοιχη περυσινή περίοδο είχε σημειωθεί άνοδος κατά 5,3%. Αντίθετα, στις υπηρεσίες ο δείκτης κινείται με ρυθμό 4% το πρώτο εξάμηνο του έτους, έναντι 3,5% το 2008. Συνεπώς, οι τιμές των υπηρεσιών αυξάνονται αφενός ταχύτερα κατά το τρέχον έτος από τις τιμές των αγαθών, αφετέρου ταχύτερα από πέρυσι. Επομένως η επιβράδυνση του πληθωρισμού εξακολουθεί κατά το α' εξάμηνο του 2009 να προέρχεται από τη μείωση στα αγαθά και όχι από τις υπηρεσίες.

Μεταξύ των μελών της Ευρωζώνης, στην Ελλάδα το 2009 ο πληθωρισμός έχει εμφανίσει σημαντική κάμψη, καθώς τα νέα μέλη (Μάλτα, Σλοβακία, Πολωνία, Βουλγαρία), αλλά και η Φιλανδία με τη Σουηδία από τα παλαιότερα, εμφάνισαν τον Ιούνιο υψηλότερους ρυθμούς ανόδου των τιμών.

Διάγραμμα 3.14

Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

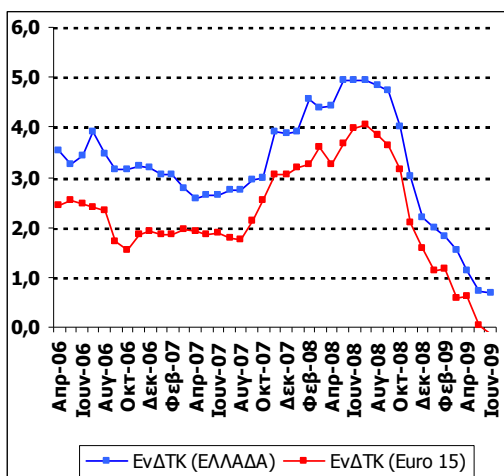
Παράλληλα, τον Ιούνιο και για πρώτη φορά καταγράφεται αρνητικό πρόσημο στο ποσοστό πληθωρισμού της Ευρωζώνης που διαμορφώνεται στο -0,1%, με την

Ισπανία, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία να είναι οι χώρες με το μεγαλύτερο αρνητικό πληθωρισμό. Έτσι τελικά η πορεία σύγκλισης που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια συνεχίζεται, αφού το εξάμηνο Ιανουαρίου-Ιουνίου ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη ήταν 0,6%, ενώ στην Ελλάδα έφθασε το 1,3%, με την απόκλιση δηλαδή να βρίσκεται κάτω της μονάδας.

Σε κλαδικό επίπεδο, στις περισσότερες κατηγορίες του ΓΔΤΚ παρατηρείται άνοδος η οποία κυμαίνεται μεταξύ 1,3% και 4,7%. Η Εκπαίδευση συνεχίζει να είναι ο κλάδος με τη μεγαλύτερη αύξηση, η οποία στο πρώτο εξάμηνο του 2009 προσέγγισε το 4,7% (όσο σχεδόν το α' εξάμηνο του 2008) εξαιτίας της αύξησης των διδάκτρων σε ιδιωτικά σχολεία και φροντιστήρια. Ακολουθούν τα Αλκοολούχα ποτά και Καπνός με άνοδο 4,2%, όταν το αντίστοιχο περυσινό διάστημα ήταν μόλις 1,5%, τα Ξενοδοχεία – Καφέ - Εστιατόρια (3,7% έναντι 4,8% πέρυσι) και ο κλάδος της Διατροφής-Μη Αλκοολούχων Ποτών όπου η αύξηση φτάνει το 3,2% το 2009, σημαντικά μικρότερη όμως της αντίστοιχης περυσινής (6,2%). Επιπροσθέτως, στους κλάδους Ένδυσης-Υπόδησης και Υγείας καταγράφεται αύξηση κατά 3,1% αντίστοιχα. Αντίθετα, πτωτικά ως προς το προηγούμενο έτος κινούνται οι κλάδοι των Μεταφορών και της Στέγασης, ενώ οριακή είναι η πτώση στις Τηλεπικοινωνίες (-0,6%). Ενδεικτικό της καθοριστικής συμβολής της μείωσης της τιμής των καυσίμων είναι το γεγονός ότι στις Μεταφορές κατά το πρώτους έξι μήνες του 2009 καταγράφεται πτώση τιμών κατά 4,8% σε σχέση με το 2008 (έναντι αύξησης 5,1% την ίδια περίοδο το προηγούμενο έτος), ενώ και στον κλάδο της Στέγασης η μείωση φτάνει το 3,2%.

Διάγραμμα 3.15

Εξέλιξη Εναρμονισμένων Δεικτών Καταναλωτή
Ελλάδας και Ευρωζώνης
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Ε.Ε και ΕΣΥΕ

Ταυτόχρονα, το κόστος παραγωγής στη βιομηχανία εξακολουθεί να επηρεάζεται θετικά από τις χαμηλότερες τιμές στα καύσιμα και σε κύριες πρώτες ύλες. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι τιμές παραγωγού στην εγχώρια βιομηχανία το πρώτο πεντάμηνο φέτος να κινηθούν πτωτικά κατά 6,6% έναντι της ίδιας περιόδου το 2008. Η μεγαλύτερη πτώση καταγράφεται στα ενεργειακά αγαθά κατά 18%, ενώ στον κλάδο των ενεργειακών αγαθών μη συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρικής ενέργειας η πτώση φτάνει το 35%. Επομένως, το κόστος παραγωγής στη βιομηχανία διατηρείται σε χαμηλό επίπεδο το οποίο σε συνδυασμό με τη χαμηλή ζήτηση συντελούν στη διατήρηση του πληθωρισμού σε χαμηλά επίπεδα τους επόμενους μήνες.

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Πρωτίστως η αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα και η συνακόλουθη άνοδος της τιμής της βενζίνης και δευτερευόντως η επιβολή μεγαλύτερου τέλους στη κινητή τηλεφωνία θα επηρεά-

σουν το ΓΔΤΚ με αποτέλεσμα να κινηθεί ανοδικά τους επόμενους μήνες. Την ίδια στιγμή η τεχνική επιβράδυνση των τιμών των καυσίμων (χαμηλά φέτος / υψηλά πέρυσι) σταδιακά εξαλείφεται. Έτσι παρά την αναμενόμενη επιτάχυνση τους επόμενους μήνες, ο πληθωρισμός στο σύνολο του έτους θα κινηθεί χαμηλότερα του 1,5%, δεδομένου ότι η τιμή του πετρελαίου στις διεθνείς αγορές δεν θα ανέλθει σημαντικά, πρόβλεψη η οποία φαίνεται να επιβεβαιώνεται. Επομένως, ο πληθωρισμός εξακολουθεί να μην αποτελεί ιδιαίτερο πρόβλημα για την ελληνική οικονομία, ενώ φαίνεται να αποφεύγεται και το ενδεχόμενο αρνητικού πληθωρισμού που ήδη καταγράφεται σε ορισμένες χώρες της Ευρωζώνης.

Από την άλλη πλευρά ο δομικός πληθωρισμός, θα κινηθεί αρκετά υψηλότερα, αν και κάτω από το 3%. Όπως προαναφέρθηκε, οι δομικές στρεβλώσεις που παρουσιάζονται σε κρίσιμες για τον πληθωρισμό αγορές, εξακολουθούν να μην επιτρέπουν ταχύτερη μείωση των τιμών. Ταυτόχρονα, πιθανές έκτακτες παρεμβάσεις από την πλευρά της κυβέρνησης με αυξήσεις έμμεσων φόρων από το φθινόπωρο θα επηρεάσουν την πορεία των τιμών κυρίως στο τμήμα των υπηρεσιών.

Τέλος, η μείωση του επιτοκίου από την ΕΚΤ στο ιστορικά χαμηλό επίπεδο του 1%, διατηρείται, χωρίς να αναμένεται ουσιαστική μεταβολή για το υπόλοιπο του έτους, καθώς η όποια παρέμβαση θα είναι ήπιου χαρακτήρα.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών στο επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, που συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για

την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς. Οι έντονα πτωτικές τάσεις στο επίπεδο των τιμών του α' τριμήνου έχουν πλέον μετριαστεί στους περισσότερους τομείς και, αν και καταγράφουν υποχώρηση και το β' τρίμηνο, αυτή είναι ήπια στους περισσότερους τομείς. Αναλυτικότερα:

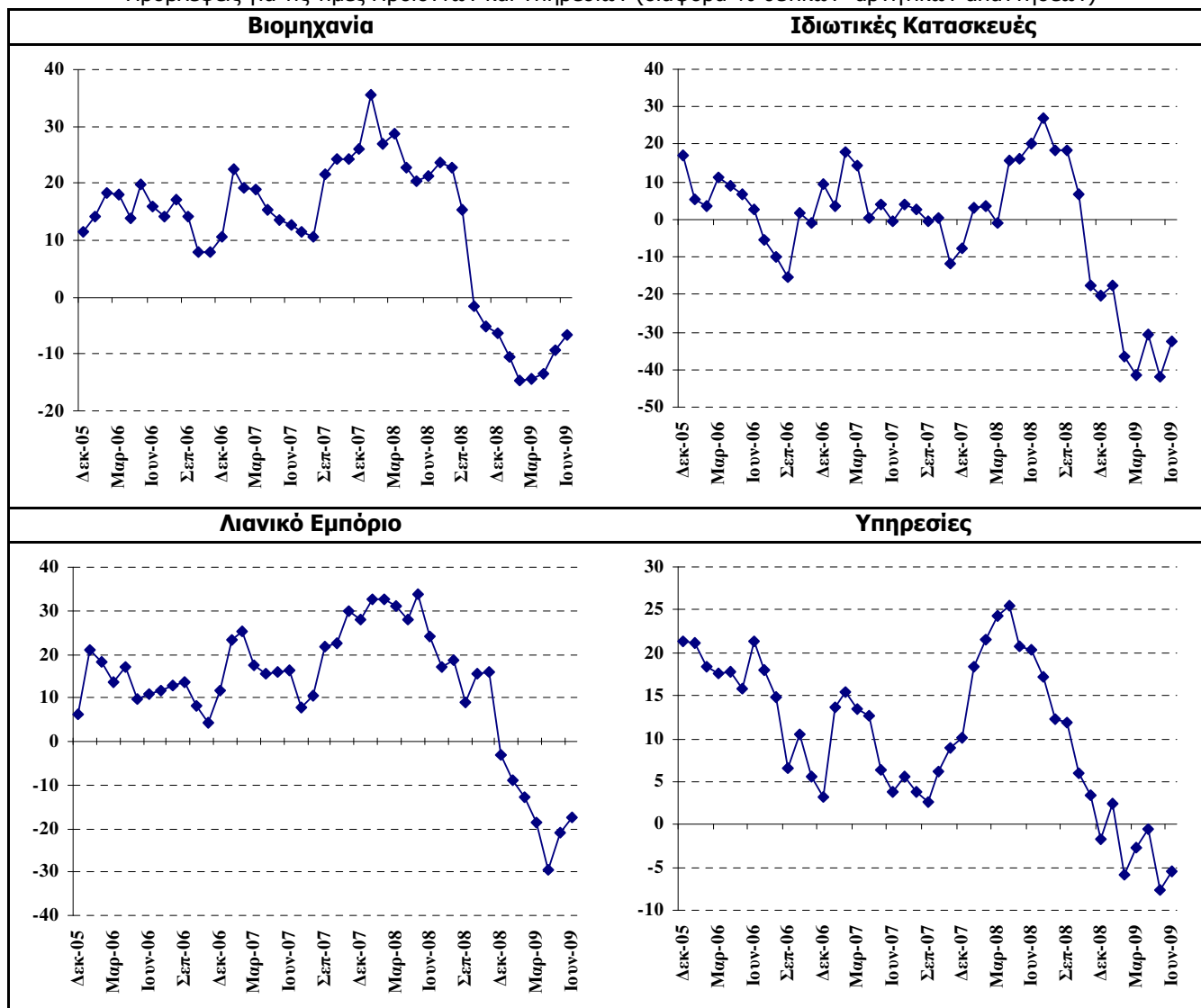
- Στη **Βιομηχανία**, η έντονη τάση αποκλιμάκωσης των τιμών κατά το α' τρίμηνο του 2009 δίνει τη θέση της σε ηπιότερες προβλέψεις τους μήνες Απρίλιο μέχρι Ιούνιο, με το σχετικό ισοζύγιο αυτών που προβλέπουν άνοδο / μείωση τιμών την επόμενη περίοδο να παραμένει ωστόσο αρνητικό. Έτσι, στο β' τρίμηνο, ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -10 μονάδες από τις -13 μονάδες το πρώτο τρίμηνο του έτους, όταν για το ίδιο διάστημα πέρυσι το αντίστοιχο ισοζύγιο ήταν θετικό, στις +20 μονάδες. Η ήπια αυτή άνοδος των προβλέψεων για τις τιμές το τελευταίο τρίμηνο είναι ενδεικτική εξάλλου των ευνοϊκότερων συνθηκών ζήτησης που διαμορφώνονται στον τομέα το τελευταίο διάστημα.
- Η επικρατούσα τάση της εξέλιξης των τιμών στο **Λιανικό Εμπόριο** το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου είναι καθαρά πτωτική, με μία στις τρεις επιχειρήσεις κατά μέσο όρο να προβλέπει υποχώρηση το επόμενο διάστημα. Άλλωστε μεσολαβεί και η περίοδος των

θερινών εκπτώσεων, διάστημα κατά το οποίο αναμένονται σημαντικές προσφορές. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο που είναι από τις αρχές του έτους αρνητικό, το τελευταίο τρίμηνο έχει διευρυνθεί αισθητά, φθάνοντας τις -23 μονάδες (από -13 το α' τρίμηνο), όταν για το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι ο σχετικός δείκτης βρισκόταν στις +29 μονάδες.

- Στον τομέα των **Υπηρεσιών**, η τάση που καταγράφεται το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου, δηλώνει μεν υποχώρηση, είναι όμως σημαντικά ηπιότερη σε σχέση με τους λοιπούς τομείς. Συγκεκριμένα, το σχετικό ισοζύγιο για το β' τρίμηνο του έτους διαμορφώνεται στις -5 μονάδες, όταν για την περίοδο Ιανουαρίου – Μαρτίου βρισκόταν μόλις 3 μονάδες υψηλότερα. Σε σύγκριση με πέρυσι πάντως, η τάση και εδώ έχει μεταβληθεί καθοριστικά, αφού το β' τρίμηνο του 2008, ο σχετικός δείκτης βρισκόταν στις +22 μονάδες. Η σχετικά υψηλή τιμή του ισοζυγίου σε σχέση με τους άλλους τομείς, ενισχύει την υπόθεση ότι οι τιμές στις βασικές υπηρεσίες δεν ακολουθούν τις τάσεις σημαντικής υποχώρησης στην αγορά προϊόντων, δηλώνοντας έτσι τη σχετική δυσκαμψία των τιμών των υπηρεσιών, η οποία άλλωστε αποτυπώνεται και στα επίσημα στοιχεία της ΕΣΥΕ.

Διάγραμμα 3.16

Προβλέψεις για τις τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών (διαφορά % θετικών αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

- Τέλος, στις **Ιδιωτικές Κατασκευές**, η εικόνα υποδηλώνει εντονότερη τάση αποκλιμάκωσης σε σχέση με τους υπόλοιπους τομείς, η οποία έχει ξεκινήσει από τις αρχές του έτους και κατά το β' τρίμηνο δεν διαφοροποιείται σημαντικά. Έτσι, ο δείκτης των προβλέψεων για το επίπεδο των τιμών το τρίμηνο Απριλίου – Ιουνίου διαμορφώνεται σε πολύ χαμηλή τιμή, στις -35 μονάδες (από -32 το διάστημα Ιανουαρίου – Μαρτίου), όταν για την

αντίστοιχη περυσινή περίοδο οι προβλέψεις ανόδου κυριαρχούσαν (+17 μονάδες το σχετικό ισοζύγιο). Η εξασθένιση πάντως των τιμών του κλάδου είναι απόρροια και της υπερπροσφοράς κατοικιών, η οποία, σε συνδυασμό με τη χαμηλή ζήτηση που πλήττει τον τομέα το τελευταίο διάστημα, συντηρεί την υποχώρηση του επιπέδου των τιμών προκειμένου να αυξηθούν οι πωλήσεις.

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, τον Μάιο το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε κατά 38%, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2008, με συνέπεια να συρρικνωθεί περαιτέρω το έλλειμμα στο πρώτο πεντάμηνο του έτους (Ιανουάριος-Μάιος) κατά 23,3% (-12,3 δισεκ. ευρώ). Η μείωση αυτή προήλθε κατά κύριο λόγο από τη μεγάλη πτώση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, ενώ σημειώθηκε περιορισμός των πλεονασμάτων των ισοζυγίων των υπηρεσιών και των τρεχουσών μεταβιβάσεων, με παράλληλη ελαφριά αύξηση όμως στο έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων. Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών συρρικνώνεται στο πρώτο πεντάμηνο του έτους, και μάλιστα με έντονο ρυθμό, μετά από μια επταετία συνεχούς επέκτασης όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 3.17.

Η μεγάλη συρρίκνωση του ελλείμματος του **εμπορικού ισοζυγίου** κατά 31,4% (-5,8 δισεκ. ευρώ) στο πρώτο πεντάμηνο του έτους οφείλεται κυρίως στη μείωση του εμπορικού ελλείμματος των αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων κατά 28,7% (-3,3 δισεκ. ευρώ), των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων κατά 38,7% (-1,9 δισεκ. ευρώ) και σε μικρότερο βαθμό, στη μείωση των καθαρών πληρωμών για αγορές πλοίων (-617 δισεκ. ευρώ). Αιτία όλων των παραπάνω υπήρξε η μεγαλύτερη μείωση των εισαγωγών κατά 28,4% (7,5 δισεκ. ευρώ) συγκριτικά με τη μείωση η οποία σημειώθηκε στις εξαγωγές, κατά 21% (1,6 δισεκ. ευρώ). Αξίζει πάντως να σημειωθεί η μεγάλη πτώση στις εισπράξεις

από πλοία κατά 373 εκ. ευρώ και η μείωση στις πληρωμές για καύσιμα κατά 37,3% (2,4 δισεκ. ευρώ).

Μεγάλη υποχώρηση παρατηρήθηκε στο πλεόνασμα του **ισοζυγίου υπηρεσιών** τον Μάιο κατά 36%, με ισόποση μείωση στο πεντάμηνο Ιανουαρίου-Μαΐου (1,5 δισεκ. ευρώ). Η μεγαλύτερη μείωση των εισπράξεων συγκριτικά με τις πληρωμές ήταν η βασική αιτία του περιορισμού του πλεονάσματος για το πρώτο πεντάμηνο. Συγκεκριμένα οι εισπράξεις υποχώρησαν περίπου κατά 2,5 δισεκ. ευρώ, με οδηγό τη μεγάλη μείωση στις μεταφορές, ενώ οι πληρωμές σημείωσαν πτώση 15% (1 δισεκ. ευρώ).

Το έλλειμμα του **ισοζυγίου των εισοδημάτων** διευρύνθηκε ελαφρά το πρώτο πεντάμηνο του έτους κατά 114 εκ. ευρώ. Η αύξηση αυτή προήλθε από τις αυξημένες καθαρές πληρωμές για τόκους, μερίσματα και κέρδη (202 εκ. ευρώ), η οποία οφείλεται κυρίως στην πληρωμή τόκων, ομολόγων, εντόκων γραμματίων του Ελληνικού δημοσίου και καταθέσεων και δανείων.

Αναφορικά με το **ισοζύγιο των τρεχουσών μεταβιβάσεων** σημειώνεται μείωση του πλεονάσματος κατά 500 εκ. ευρώ στο πρώτο πεντάμηνο του 2009, απόρροια της μείωσης των εισπράξεων από μεταβιβάσεις της ΕΕ προς τη Γενική κυβέρνηση, και της αύξησης των πληρωμών προς την ΕΕ.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Το **ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων** παρουσίασε μικρό πλεόνασμα τον Μάιο περίπου 13 εκ. ευρώ, έναντι 314 εκ. ευρώ πλεόνασμα τον Μάιο του 2008. Παρόμοια εικόνα εμφανίζεται και για το πρώ-

το πεντάμηνο του έτους, όπου από 2,1 δισεκ. ευρώ πλεόνασμα το πρώτο πεντάμηνο του 2008, καταγράφεται πλεόνασμα μόλις 830 εκ. ευρώ, πτώση δηλαδή 60%. Η μείωση αυτή οφείλεται στον περιορισμό των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων από την ΕΕ προς τη Γενική Κυβέρνηση. Το **συνολικό ισοζύγιο μεταβιβάσεων** (δηλαδή τρεχουσών και κεφαλαιακών) παρουσίασε πλεόνασμα το πρώτο πεντάμηνο του έτους κατά 2,4 δισεκ. ευρώ, μειωμένο όμως κατά 43% περίπου σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008. Τέλος, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων**, (οι δανειακές ανάγκες της οικονομίας από το εξωτερικό) εμφανίζεται μειωμένο κατά 17% το πρώτο πεντάμηνο του 2009 (-2,5 δισεκ. ευρώ) και διαμορφώνεται χαμηλότερα από τα επίπεδα του 2007.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου χρηματοοικονομικών συναλλαγών** μειώθηκε τον Μάιο κατά 33,4%, σχεδόν κατά 1 δισεκ. ευρώ σε σχέση με πέρυσι. Μικρότερη ποσοστιαία μείωση παρατηρήθηκε στο πρώτο πεντάμηνο του 2009 ίση με 20%, και μείωση 2,8 δισεκ. ευρώ.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι **άμεσες επενδύσεις** παρουσίασαν καθαρή εισροή ύψους 1,1 δισεκ. ευρώ το πρώτο πεντάμηνο του 2009, μειωμένη κατά 30% σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό διάστημα. Η εκροή άμεσων επενδύσεων μειώθηκε κατά 62,3% (-389 εκ. ευρώ), ενώ η εισροή άμεσων επενδύσεων από μη κατοίκους του εξωτερικού στην Ελλάδα μειώθηκε κατά 42,5%, σχεδόν κατά 1,2 δισεκ. ευρώ.

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου** η καθαρή εισροή ανήλθε σε 19,8 δισεκ. ευρώ τους πρώτους πέντε μήνες του 2009. Ειδικότερα, η εισροή κεφαλαίων για αγορές ομολόγων και εντόκων του Ελληνικού Δημοσίου από μη κατοίκους της χώρας ανήλθε στα 17,2 δισεκ. ευρώ, ενώ η εισροή κεφαλαίων από την πώληση μετοχών εξωτερικού από κατοίκους της Ελλάδας άγγιξε τα 2,5 δισεκ. ευρώ. Στην κατηγορία των **"λοιπών" επενδύσεων** η καθαρή εκροή ύψους 8,8 δισεκ. ευρώ το 2008 οφείλεται στην αύξηση των επενδύσεων στο εξωτερικό από εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, καθώς και στην αποπληρωμή δανείων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα ύψους 2 δισεκ. ευρώ. Αντίστοιχα η εισροή κεφαλαίων για καταθέσεις και repos μη κατοίκων αυξήθηκε κατά 1,9 δισεκ. ευρώ. Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Μαΐου στα 2,8 δισεκ. ευρώ.

Είναι σαφές επομένως ότι η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας και η ανάσχεση της ζήτησης ωφελεί το ισοζύγιο συναλλαγών της ελληνικής οικονομίας. Έτσι το εμπορικό έλλειμμα για το διάστημα Ιανουαρίου-Μαΐου επανέρχεται στα επίπεδα του 2005, μετά από τις εκτεταμένες αυξήσεις στο διάστημα 2006-2008. Όπως διαπιστώνεται από τα σχετικά διαγράμματα, η εξέλιξη των ελληνικών εξαγωγών, τουλάχιστον για το πρώτο πεντάμηνο του έτους, φαίνεται να είναι σταθερή στη διάρκεια των τελευταίων ετών. Άρα οι εισαγωγές αναδεικνύονται σε κύριο προσδιοριστικό παράγοντα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών: οι εισαγωγές του πρώτου πενταμήνου κάθε έτους ενώ από το 2001 και μετά αυξάνονται, το 2009 εμφανίζονται μειωμένες, λόγω της πτώσης

της εγχώριας ζήτησης, ήδη από τα τέλη του 2008. Αντίθετα οι ελληνικές εξαγωγές παρουσίασαν μικρότερης έκτασης μείωση.

Σε κάθε περίπτωση πάντως η συγκυριακή αυτή βελτίωση που σημειώνεται στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας δεν αναιρεί τα χρόνια, διαρθρωτικά προβλήματα και την έλλειψη εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας. Τα ήδη πολύ χαμηλά επίπεδα των ελληνικών εξαγωγών απλώς σταθεροποιούνται, εμφανίζοντας ένα βαθμό ανελαστικότητας απέναντι στις διεθνείς εξελίξεις, αναδεικνύοντας την εσωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας. Όπως έχει επισημανθεί σε μελέτες του IOBE και έχει αναφερθεί πλειστάκις στις τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, σε συνδυασμό με τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων δεν αποτελούν κάποια συγκυριακή δυσμενή εξέλιξη, αλλά αποτελούν πάγια διαρθρωτικό προβλήματα της ελληνικής οικονομίας²⁴²⁵.

Η περιορισμένη εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας πηγάζει από τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών. Οι ελληνικές εξαγωγές φαίνεται ότι δεν μπορούν προσαρμοστούν στο συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον, και παρά τη διείσδυση ελληνικών αγαθών στις αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης τα τελευταία χρόνια, η εγχώρια προσφορά δεν είναι σε θέση να ανταποκριθεί στα νέα χαρακτηριστικά της ζήτησης.

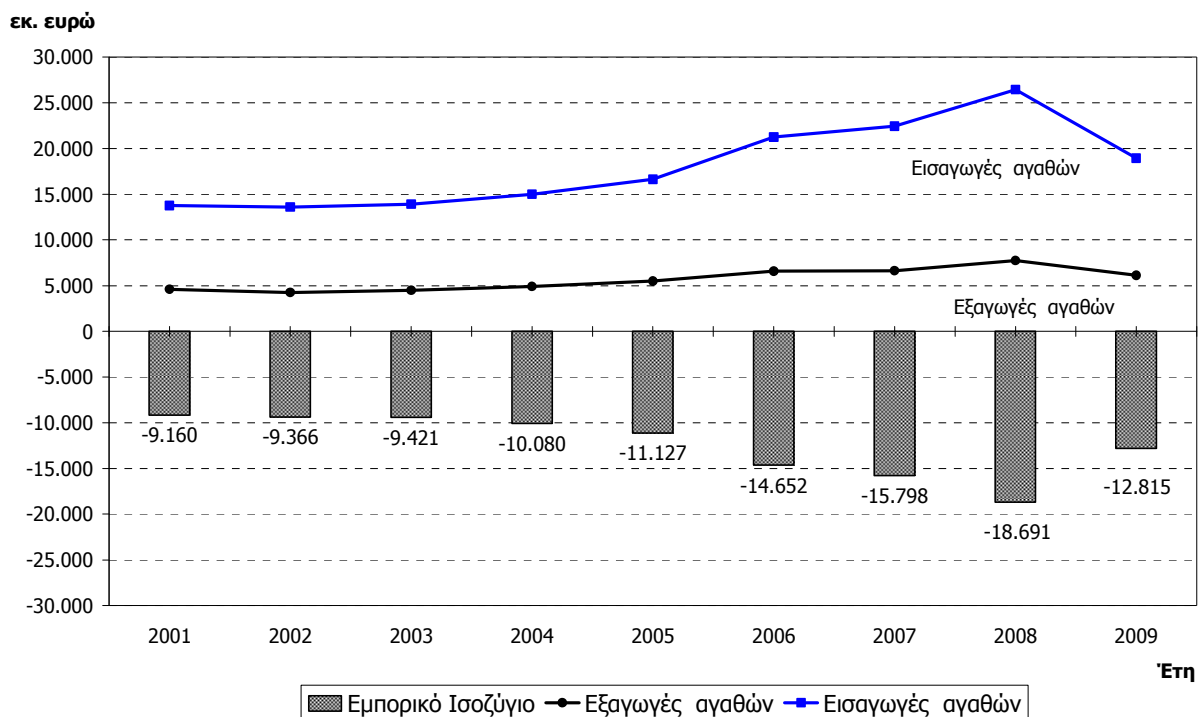
Πλέον η ζήτηση για αγαθά που παράγει η Ελλάδα (αγροτικά προϊόντα, κλωστοϋφαντουργία, προϊόντα μεταποίησης χαμηλού και μεσαίου τεχνολογικού περιεχομένου) έχει μετατοπιστεί σε χώρες χαμηλότερου κόστους, ενώ παράλληλα η Ελλάδα φαίνεται να μην μπορεί να ανταγωνιστεί χώρες που παράγουν αγαθά υψηλής τεχνολογίας, καθώς τις τελευταίες δεκαετίες δεν είχε επικεντρωθεί στην παραγωγή αυτών των αγαθών, παρουσιάζοντας υστέρηση στις εξαγωγές της. Ο συνδυασμός των δύο αυτών στοιχείων οδηγεί σε χαμηλά επίπεδα εξαγωγών (Διάγραμμα 3.18), ενώ ταυτόχρονα το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών επιδεινώνεται λόγω του ελλείμματος στο Ισοζύγιο Εισοδημάτων εξαιτίας της αύξησης του μεριδίου του δημόσιου χρέους που διακρατείται από ξένους επενδυτές και της διεύρυνσης των πληρωμών τόκων προς το εξωτερικό. Τέλος, σύμφωνα και με τα πιο πρόσφατα στοιχεία, τα έως τώρα «αντίβαρα» του ελλειμματικού ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, οι μεταφορές και ο τουρισμός, παρουσιάζουν κάμψη στο πρώτο πεντάμηνο του έτους. Πάντως η μείωση των πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων είναι ένα γεγονός αρκετά ευνοϊκό, αφού η χώρα εμφανίζει τη μεγαλύτερη ενεργειακή εξάρτηση από το πετρέλαιο μεταξύ των χωρών-μελών της Ευρωζώνης. Βάσει λοιπόν των παραπάνω, οι εκτιμήσεις ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών θα σημειώσει σημαντική κάμψη το 2009 επιβεβαιώνονται.

²⁴ Β.Ράπανος, (2008), «Διαρθρωτικές αδυναμίες και ισοζύγιο πληρωμών: Εξελίξεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών», IOBE

²⁵ Γ.Στουρνάρας, Μ. Αλμπάνη, (2008), «Η Ελληνική οικονομία μετά την κρίση: Αναζητώντας το νέο αναπτυξιακό πρότυπο», IOBE, Δεκ. 2009.

Διάγραμμα 3.17

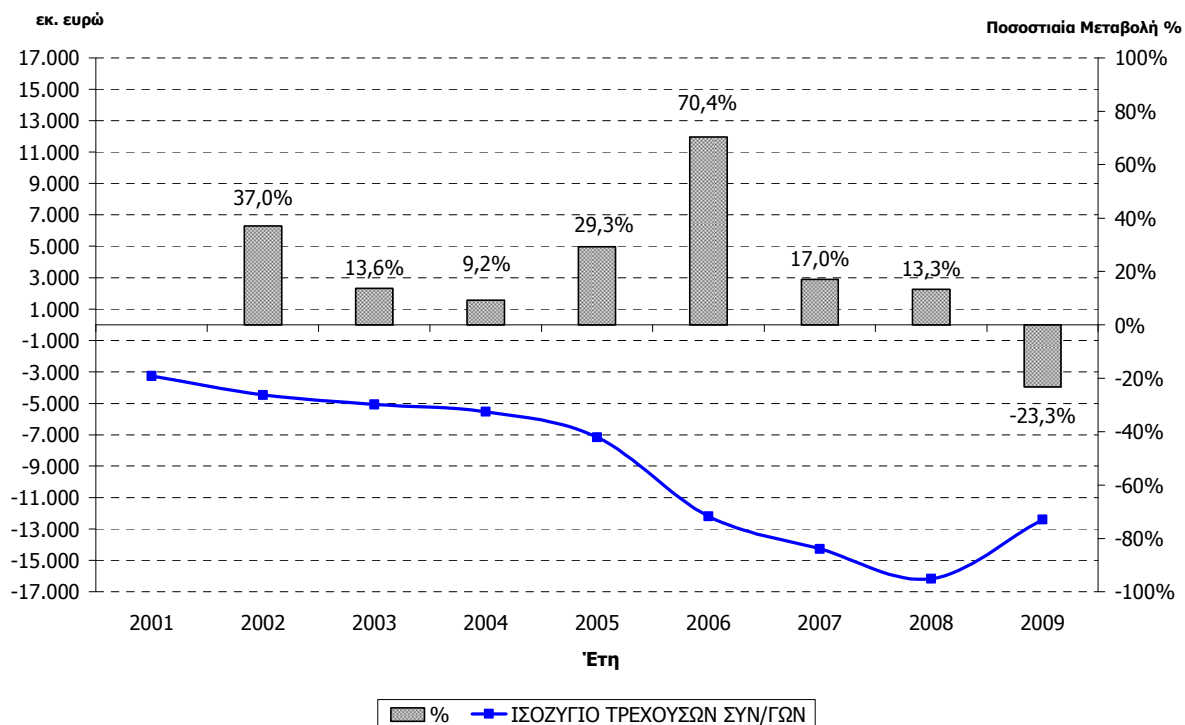
Εμπορικό Ισοζύγιο 2001-2009 (Ιανουάριος-Μάιος)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Τράπεζα της Ελλάδος

Διάγραμμα 3.18

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2001-2009 (Ιανουάριος-Μάιος)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από Τράπεζα της Ελλάδος

Πίνακας 3.10

Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών (εκατ. ευρώ)

		Ιανουάριος - Μάιος			Μάιος		
		2007	2008	2009	2007	2008	2009
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-14.270,5	-16.170,3	-12.396,2	-2.109,7	-3.278,7	-2.039,3
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-15.797,7	-18.691,2	-12.815,4	-3.147,9	-3.960,4	-2.438,8
I.A.1	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-3.412,9	-5.029,0	-3.080,6	-593,5	-1.006,7	-521,8
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-12.384,8	-13.662,2	-9.734,8	-2.554,4	-2.953,7	-1.917,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-1.847,0	-2.133,3	-1.515,9	-432,4	-381,9	-274,8
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-10.537,8	-11.528,9	-8.218,9	-2.122,0	-2.571,8	-1.642,2
	Εξαγωγές αγαθών	6.641,5	7.745,7	6.113,0	1.398,3	1.697,1	1.253,0
I.A.2	Καύσιμα	982,3	1.615,2	1.088,2	232,5	404,3	263,5
	Πλοία (εισπράξεις)	749,5	773,7	400,5	78,9	177,7	53,8
	Λοιπά αγαθά	4.909,7	5.356,8	4.624,2	1.086,9	1.115,1	935,7
	Εισαγωγές αγαθών	22.439,2	26.436,9	18.928,3	4.546,3	5.657,5	3.691,8
	Καύσιμα	4.395,2	6.644,2	4.168,9	826,0	1.411,0	785,3
	Πλοία (πληρωμές)	2.596,5	2.907,0	1.916,4	511,3	559,6	328,6
	Λοιπά αγαθά	15.447,5	16.885,7	12.843,1	3.209,0	3.686,9	2.578,0
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	3.843,9	4.179,3	2.691,9	1.489,3	1.497,7	958,7
I.B.1	Εισπράξεις	9.391,8	11.007,0	8.456,9	2.609,3	2.947,3	2.079,0
I.B.2	Ταξιδιωτικό	1.908,0	2.081,5	1.709,9	953,6	1.087,1	824,2
	Μεταφορές	6.318,8	7.663,2	5.592,9	1.404,7	1.640,1	1.042,6
	Λοιπές υπηρεσίες	1.164,9	1.262,2	1.154,2	251,0	220,1	212,2
	Πληρωμές	5.547,8	6.827,6	5.765,0	1.120,0	1.449,6	1.120,3
	Ταξιδιωτικό	943,0	1.102,9	1.030,4	177,3	209,1	186,3
	Μεταφορές	2.959,6	3.750,7	2.804,5	599,4	801,7	559,7
	Λοιπές υπηρεσίες	1.645,3	1.974,1	1.930,1	343,3	438,9	374,3
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-3.002,4	-3.756,7	-3.870,5	-643,4	-942,7	-777,6
I.Γ.1	Εισπράξεις	1.891,8	2.271,0	1.982,3	363,3	479,5	362,9
I.Γ.2	Αμοιβές, μισθοί	142,4	149,3	113,2	31,1	30,3	25,6
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	1.749,4	2.121,7	1.869,1	332,2	449,2	337,3
	Πληρωμές	4.894,1	6.027,7	5.852,8	1.006,7	1.422,2	1.140,5
	Αμοιβές, μισθοί	132,4	138,8	165,8	24,7	29,6	33,1
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	4.761,7	5.888,9	5.687,0	982,0	1.392,6	1.107,4
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	685,6	2.098,3	1.597,7	192,3	126,7	218,4
I.Δ.1	Εισπράξεις	2.465,3	3.850,2	3.401,8	404,0	410,5	474,9
I.Δ.2	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	1.605,5	2.932,1	2.561,7	220,4	225,3	288,9
	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	859,7	918,1	840,1	183,6	185,2	186,0
	Πληρωμές	1.779,7	1.751,9	1.804,1	211,7	283,8	256,6
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	1.382,7	1.204,1	1.249,8	134,6	150,2	132,2
	Λοιποί τομείς	396,9	547,7	554,3	77,1	133,6	124,4
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1 - II.2)	2.276,2	2.108,1	827,1	3,5	314,0	12,8
II.1	Εισπράξεις	2.396,7	2.423,3	947,7	25,9	514,2	38,1
II.2	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	2.306,2	2.270,6	859,5	4,9	494,2	25,3
	Λοιποί τομείς	90,4	152,7	88,2	21,1	20,0	12,8
	Πληρωμές	120,5	315,2	120,6	22,4	200,3	25,3
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	12,7	178,3	4,8	1,1	169,7	1,5
	Λοιποί τομείς	107,8	137,0	115,8	21,3	30,6	23,8
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-11.994,3	-14.062,1	-11.569,1	-2.106,1	-2.964,7	-2.026,5
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A + IV.B + IV.Γ + IV.Δ)	12.373,8	14.658,0	11.868,9	2.218,8	3.139,3	2.090,8
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	-2.071,4	1.670,4	1.165,0	-98,0	2.483,8	199,2
IV.B	Κατοίκων στο εξωτερικό	-2.579,1	-1.034,0	-389,4	-148,6	-157,8	-44,7
	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	507,7	2.704,4	1.554,4	50,6	2.641,6	243,9
	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	13.972,3	-1.584,0	19.823,7	2.496,0	-5.370,4	11.850,8
	Απαιτήσεις	-6.520,9	-9.330,7	2.569,1	-1.728,0	-5.122,6	500,1
	Υποχρεώσεις	20.493,3	7.746,7	17.254,6	4.224,0	-247,7	11.350,7
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	566,9	14.452,6	-8.864,7	-150,1	6.011,9	-9.903,2
IV.Δ	Απαιτήσεις	-13.176,5	-9.541,3	-8.820,1	-3.803,3	-4.667,7	-576,4
	Υποχρεώσεις	13.743,4	23.994,0	-44,6	3.653,1	10.679,6	-9.326,8
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	-1.411,9	-281,3	-1.086,8	-3,5	-49,9	-34,7
	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	-94,0	119,0	-255,0	-29,0	14,0	-56,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II + IV + V = 0)	-379,5	-595,9	-299,8	-112,7	-174,6	-64,3
ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***					2.263,0	2.372,0	2.776,0

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή ** (+) μείωση (-) αύξηση * * * Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ. **Πηγή:** Τράπεζα της Ελλάδος

4. ΕΚΤΑΚΤΗ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Το IOBE πραγματοποίησε την περίοδο Μαρτίου – Μαΐου 2009 έκτακτη έρευνα πεδίου με σκοπό να καταγράψει την ένταση και την έκταση των επιπτώσεων της κρίσης στις ελληνικές επιχειρήσεις, αλλά και τους τρόπους αντίδρασης σε αυτήν. Το έγκυρο δείγμα που συγκεντρώθηκε αναφέρεται σε ένα σύνολο 587 επιχειρήσεων, οι οποίες προέρχονται από όλους τους τομείς της οικονομίας και απασχολούν στο σύνολό τους πάνω από 90.000 εργαζόμενους. Πιο συγκεκριμένα, το 38% των επιχειρήσεων προέρχεται από τη Βιομηχανία και το 33% από τις Υπηρεσίες, ενώ από το Εμπόριο και τις Κατασκευές, το δείγμα είναι μικρότερο (19% και 10% αντίστοιχα). Σε όρους μεγέθους, η πλειονότητα (43%) είναι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (απασχολούν 10-49 άτομα), ενώ ένα 34% είναι μεσαίου μεγέθους (50-249 άτομα). Οι πολύ μεγάλες επιχειρήσεις (πάνω από 250 άτομα), αποτελούν το 12% και οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (έως 9 άτομα) το 11% του συνολικού δείγματος.

4.1 Εκτιμήσεις και προβλέψεις της επίδρασης της κρίσης στη δραστηριότητα των επιχειρήσεων

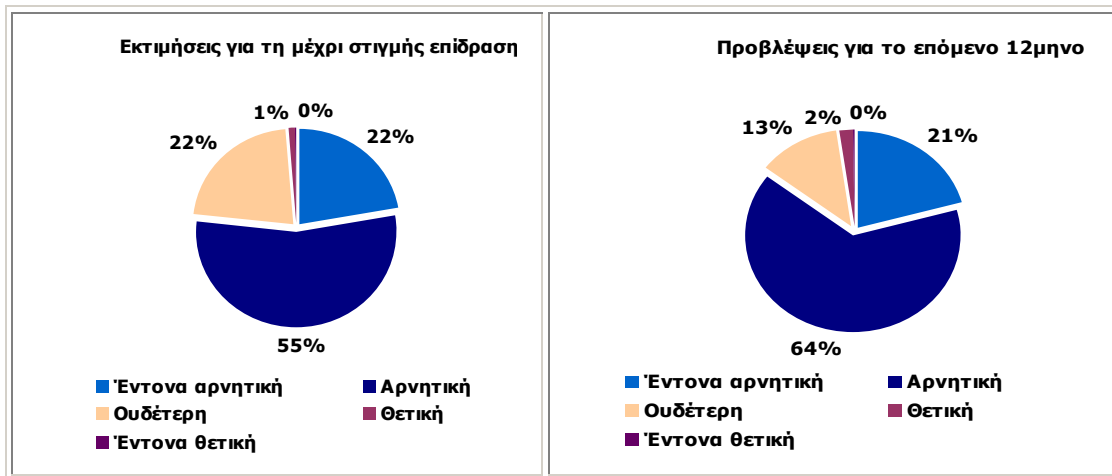
Η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων που συμμετείχε στην έρευνα (77%) κρίνει ότι η **μέχρι στιγμής επίδραση της κρίσης στη δραστηριότητά της** ήταν αρνητική ή έντονα αρνητική, ενώ ένα 23% δηλώνει ανεπηρέαστο, τουλάχιστον ακόμα (Διάγραμμα 4.1).

Αν και η άποψη αυτή είναι διακλαδική και εκπορεύεται από τους περισσότερους κλάδους της οικονομίας, οι επιχειρήσεις από τη Βιομηχανία και το Εμπόριο, δείχνουν να έχουν επηρεαστεί περισσότερο, καθώς αρνητικές εκτιμήσεις διατυπώνει πάνω από το 80% των επιχειρήσεων σε αυτούς τους τομείς, ενώ ιδιαίτερα αρνητικές είναι οι εκτιμήσεις στον κλάδο του αυτοκινήτου (92% των επιχειρήσεων). Αντίθετα στις Υπηρεσίες αλλά και στις Κατασκευές η εικόνα είναι ελαφρώς ηπιότερη, με τις πιο ανθεκτικές επιχειρήσεις να προέρχονται από τους κλάδους Ιδιωτικής Υγείας και Εκπαίδευσης, αλλά και τη Βιομηχανία Τροφίμων – Ποτών.

Σε όρους μεγέθους, οι επιχειρήσεις που έχουν επηρεαστεί περισσότερο μέχρι στιγμής από την κρίση είναι οι μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις (από 50-249 άτομα), οι οποίες διατυπώνουν αρνητικές εκτιμήσεις σε ποσοστό 81%, ενώ σχετικά ανθεκτικότερες είναι οι πολύ μικρές επιχειρήσεις κάτω των 9 ατόμων και οι πολύ μεγάλες (άνω των 250 ατόμων). Διαφαίνεται πάντως μια θετική σχέση μεταξύ μεγέθους επιχειρήσεων και επίδρασης από την κρίση, η οποία ωστόσο φθάνει μέχρι το όριο των 300 ατόμων, καθώς στις πολύ μεγάλες επιχειρήσεις της χώρας το ποσοστό εκείνων που εκτιμούν ότι η κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά τη δραστηριότητά του περιορίζεται κάτω από 70%.

Διάγραμμα 4.1

Εκτιμήσεις και προβλέψεις για την επίδραση της κρίσης (% επιχειρήσεων)

Πηγή: IOBE

Σε ό,τι αφορά το προσεχές διάστημα, οι περισσότερες επιχειρήσεις (85%) **προβλέπουν ότι η επίδραση της κρίσης** θα συνεχίσει να είναι αρνητική ή έντονα αρνητική, ενώ μόλις ένα 13% αναμένει να είναι ουδέτερη. Επομένως οι προβλέψεις για το επόμενο διάστημα είναι δυσμενέστερες σε σχέση με τις μέχρι σήμερα εκτιμήσεις, καθώς οι περισσότερες επιχειρήσεις θεωρούν ότι ακόμα οι επιπτώσεις από την κρίση δεν έχουν αποτυπωθεί στο πλήρες εύρος τους και αναμένουν περαιτέρω επιδείνωση των συνθηκών λειτουργίας στο επόμενο διάστημα.

Σταθερά η Βιομηχανία και το Εμπόριο διατυπώνουν δυσμενέστερες προβλέψεις, ενώ ηπιότερη είναι η εικόνα στους Ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (εκτός τραπεζών) και στις ασφαλίσεις, αλλά και στις βιομηχανίες Τροφίμων– Ποτών. Και στην περίπτωση των προβλέψεων, οι μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις προβλέπουν σε υψηλότερο ποσοστό (89%) συνέχιση της αρνητικής επίδρασης της κρίσης στη δραστηριότητά τους, όταν στις μεγάλες

επιχειρήσεις, το αντίστοιχο ποσοστό είναι 10 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο. Άρα εξακολουθεί να ισχύει και στις προβλέψεις η σχέση μεγέθους επιχειρήσεων και επίδρασης της κρίσης, έως τα 300 περίπου άτομα.

4.2 Οι επιπτώσεις της κρίσης σε βασικά μεγέθη των επιχειρήσεων κατά το επόμενο 12-μηνο

Στο πλαίσιο της έρευνας, οι επιχειρήσεις προβαίνουν σε ποσοτικές εκτιμήσεις για την **πορεία των βασικών μεγεθών τους** στο επόμενο δωδεκάμηνο. Οι τέσσερις στις πέντε αναμένουν υποχώρηση των μεγεθών τους, κυρίως σε όρους κερδών. Συγκεκριμένα, μία στις δύο επιχειρήσεις κρίνουν ότι η μείωση των **πωλήσεων στην εγχώρια αγορά** θα φθάσει μέχρι και 20% σε σχέση με τις πωλήσεις του προηγούμενου δωδεκάμηνου, ενώ ένα 14% ακόμα θεωρεί ότι η πτώση θα ξεπεράσει το 30% (Πίνακας 4.1).

Πίνακας 4.1

Ποσοτική επίδραση της κρίσης σε βασικά μεγέθη των επιχειρήσεων το επόμενο 12-μηνο (% επιχειρήσεων)

	Ποσοστό μεταβολής	Πωλήσεις στο εσωτερικό	Εξαγωγές	Κέρδη	Επενδύσεις
Αύξηση	0-10%	15,3%	16,9%	12,8%	17,5%
	10-20%	2,9%	3,1%	2,3%	4,0%
	20-30%	0,5%	0,8%	0,4%	1,3%
	Πάνω από 30%	0,5%	1,6%	0,2%	1,1%
Μείωση	0-10%	23,8%	26,3%	25,2%	27,8%
	10-20%	25,6%	22,0%	20,5%	11,6%
	20-30%	17,5%	11,8%	15,6%	8,4%
	Πάνω από 30%	13,8%	17,6%	23,0%	28,3%

Πηγή: IOBE

Έντονα αναμένεται να πληγούν και οι **εξαγωγές**, με το ποσοστό εκείνων που αναμένουν μείωση να ανέρχεται στο 78%, ενώ ένα 30% δηλώνει ότι η πτώση θα ξεπεράσει το 20%. Σχεδόν το 60% των επιχειρήσεων αναμένει υποχώρηση **κερδών** άνω του 10% το επόμενο δωδεκάμηνο σε σχέση με το προηγούμενο. Σε όρους επενδύσεων, καταγράφεται ένας διψισμός στο δείγμα, καθώς αν και 3 στις 10 επιχειρήσεις δηλώνουν ότι θα τις μειώσουν πάνω από 30%, σχεδόν μία στις 4 επιχειρήσεις – κυρίως από τον τομέα της βιομηχανίας – δηλώνει ότι θα προβεί σε αύξηση, γεγονός που υποδηλώνει την ύπαρξη σημαντικών επενδυτικών ευκαιριών, ακόμα και σε αυτό το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον.

Αν σταθμιστούν οι εκτιμήσεις αυτές με βάση τα στοιχεία τζίρου και κερδών του 2007 τότε διαπιστώνονται σημαντικές (διψήφιες) μειώσεις για το επόμενο 12-μηνο,

όπως φαίνεται στο παρακάτω πίνακα και περιορισμός των καθαρών περιθωρίων κέρδους (Πίνακας 4.2).

Σε ποσοτικούς όρους επομένως, η μείωση των κερδών αναμένεται να είναι σημαντικότερη της μείωσης των πωλήσεων, σε όλους τους τομείς. Αυτό σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις για να συγκρατήσουν τα μερίδια αγοράς τους θα επιλέξουν να μειώσουν τις τιμές τους, παρόλο που δεν μπορούν να περιορίσουν αντίστοιχα τα κόστη τους, με αποτέλεσμα να πληγούν περισσότερο τα κέρδη. Τέλος σε όρους μεγέθους επιχειρήσεων οι απώλειες είναι σαφώς ηπιότερες στις μεγάλες επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν ευρύ πελατολόγιο και αρκετά κατανεμημένο ρίσκο σε σχέση ιδιαίτερα με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις που φαίνεται να πλήττονται περισσότερο.

Πίνακας 4.2

Σταθμισμένες επιπτώσεις σε βασικά μεγέθη των επιχειρήσεων

	Ποσοστό μεταβολής	Πωλήσεις στο εσωτερικό	Εξαγωγές	Κέρδη	Επενδύσεις
Αύξηση	0-10%	15,3%	16,9%	12,8%	17,5%
	10-20%	2,9%	3,1%	2,3%	4,0%
	20-30%	0,5%	0,8%	0,4%	1,3%
	Πάνω από 30%	0,5%	1,6%	0,2%	1,1%
Μείωση	0-10%	23,8%	26,3%	25,2%	27,8%
	10-20%	25,6%	22,0%	20,5%	11,6%
	20-30%	17,5%	11,8%	15,6%	8,4%
	Πάνω από 30%	13,8%	17,6%	23,0%	28,3%

Πηγή: IOBE

4.3 Τρόποι αντίδρασης επιχειρήσεων στην κρίση

Η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων (93%) αναφέρει ως πιθανή ή πολύ πιθανή αντίδραση στην κρίση την **περικοπή στο κόστος λειτουργίας** (Διάγραμμα 4.2). Ο **περιορισμός του περιθωρίου κέρδους** είναι ο αμέσως πιο πιθανός τρόπος αντίδρασης (86% των επιχειρήσεων), ενώ ακολουθεί η **μείωση των τιμών** (73%). Ως λιγότερο πιθανός τρόπος αντίδρασης θεωρείται η **μείωση της παραγωγής/ δραστηριότητας** η οποία επιλέγεται από τα 2/3 των επιχειρήσεων του δείγματος. Επομένως, αν και οι περισσότερες επιχειρήσεις θα χρησιμοποιήσουν συνδυασμό όλων αυτών των τρόπων αντίδρασης, οι περικοπές στο κόστος λειτουργίας καταρχήν και κατά δεύτερον στα περιθώρια κέρδους, είναι οι κυρίαρχες στρατηγικές.

Η περικοπή του κόστους λειτουργίας συνιστά τον πιο πιθανό τρόπο αντίδρασης στην κρίση για τις περισσότερες επιχειρήσεις από όλους τους τομείς, με εξαίρεση τις Κατασκευές, όπου οι περισσότερες επιχειρήσεις (95%) επιλέγουν τον περιορισμό του

περιθωρίου κέρδους (μεγαλύτερες εκπτώσεις στα κατασκευαστικά έργα). Στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια η πλειονότητα των επιχειρήσεων (>90%) δηλώνει ότι επιλέγει τη μείωση των τιμών και τον περιορισμό του περιθωρίου κέρδους, ενώ με μείωση παραγωγής / δραστηριότητας φαίνεται να αντιδρούν περισσότερο οι μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις (10-249 ατόμων) και ο τομέας της Βιομηχανίας και των Κατασκευών.

Από τα πλέον ενδιαφέροντα πεδία της έρευνας είναι όμως οι τρόποι με τους οποίους δηλώνουν οι επιχειρήσεις ότι θα προβούν σε αυτήν την περικοπή του κόστους λειτουργίας. Βασικό εργαλείο φαίνεται να είναι κυρίως η **στασιμότητα / συγκρατημένες αυξήσεις των τακτικών αποδοχών** αλλά και η **μείωση του αριθμού απασχολούμενων**, είτε με συμβάσεις αόριστου χρόνου είτε με συμβάσεις ορισμένου χρόνου ή συμβάσεις έργου (Διάγραμμα 4.3). Για τους ειδικευμένους εργαζόμενους, επιλέγεται μάλλον ισόρροπα τόσο η στασιμότητα / συγκρατημένες αυξήσεις των τακτικών αποδοχών – κυρίως σε Βιομηχανία, Εμπόριο και μικρές επιχειρή-

σεις - όσο και η μείωση του αριθμού του αντίστοιχου προσωπικού, κυρίως σε Κατασκευές και Υπηρεσίες. Αντίθετα στους ανειδίκευτους, επιλέγεται πρωτίστως η μείωση του αριθμού τους, το ίδιο έντονα σε όλους τους τομείς και σχεδόν από τις εννιά στις δέκα μεγάλες επιχειρήσεις. Στα διευθυντικά στελέχη εφαρμόζεται κυρίως στασιμότητα / συγκρατημένες αυξήσεις των τακτικών αποδοχών (από το 54% των επιχειρήσεων). Είναι σαφές επομένως ότι σε μεγαλύτερο κίνδυνο σε περιόδους κρίσης βρίσκονται οι θέσεις ανειδίκευτης εργασίας σε όλους τους τομείς, αλλά κατά περίπτωση και ειδικευμένης.

Σταχυολογώντας πάντως άλλες ενέργειες στις οποίες προέβησαν οι επιχειρήσεις του δείγματος για να περικόψουν το κόστος

λειτουργίας μπορούν να επισημανθούν οι προσπάθειες μείωσης άλλων λειτουργικών εξόδων (εξοικονόμηση ενέργειας, ΔΕΗ, πετρέλαιο, κτλ), ο περιορισμός κόστους υλικών, η μείωση ωρών εργασίας, η μείωση τακτικών αποδοχών σε όλους κατά 10-15%, η μη αντικατάσταση του προσωπικού που συνταξιοδοτείται, η αυτοματοποίηση και ανάπτυξη νέων εργαλείων και μεθόδων για τη βελτιστοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας αλλά και της παραγωγικότητας εργασίας, η αναδιαπραγμάτευση/αναπροσαρμογή συμβολαίων και συμβάσεων (ενοίκια, γενικές παροχές υπηρεσιών), η μείωση λειτουργικών εξόδων (μετακινήσεις, ΟΤΕ, κινητά) και η περικοπή δαπανών για διαφήμιση.

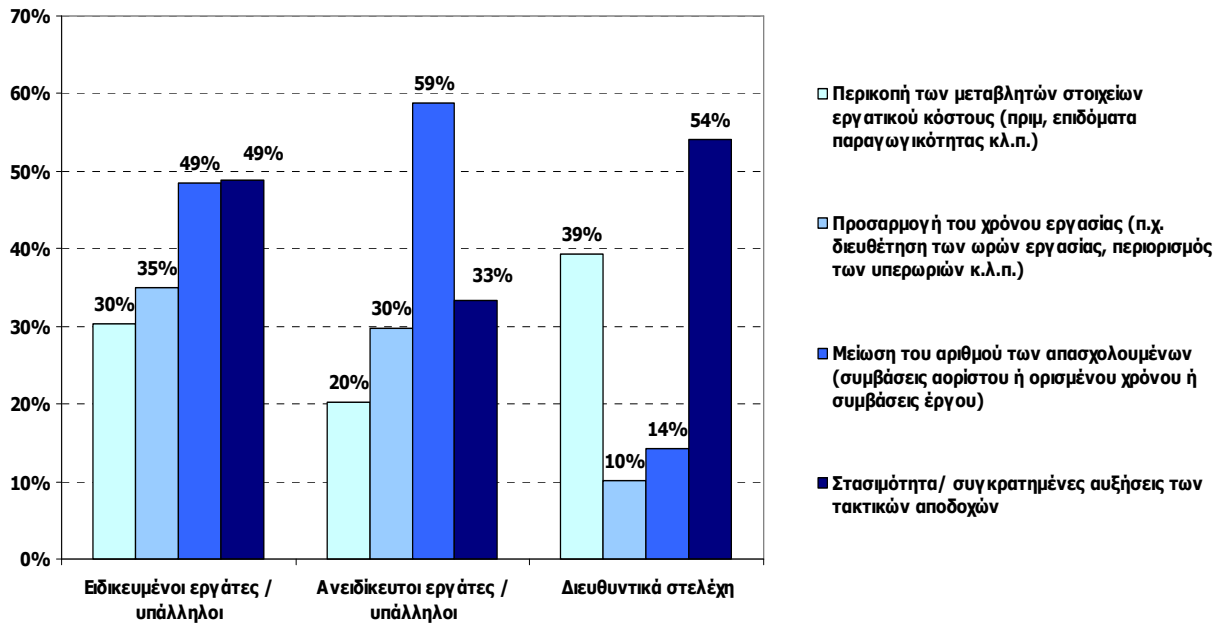
Διάγραμμα 4.2

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 4.3

Τρόποι περικοπής κόστους λειτουργίας (% επιχειρήσεων)

Πηγή: IOBE

4.4 Χρηματοδότηση και κρίση

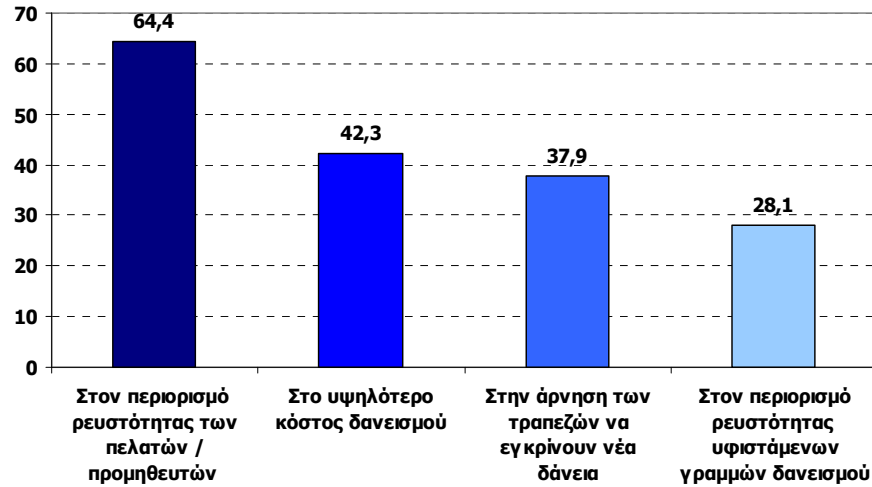
Παρά τα όσα έχουν αναφερθεί για τις αυξημένες δυσκολίες στη χρηματοδότηση από το τραπεζικό σύστημα, δύο στις πέντε επιχειρήσεις – κυρίως όμως από τον τομέα των Υπηρεσιών και το Εμπόριο - κρίνουν ότι η κρίση δεν έχει επηρεάσει τη χρηματοδότησή τους από τις τράπεζες. Από την άλλη πλευρά, έντονα αρνητική αξιολόγηση γίνεται στις Κατασκευές, όπου το 70% των επιχειρήσεων του δείγματος κρίνει ότι η κρίση έχει επηρεάσει αρνητικά τη χρηματοδότησή του. Σε όρους μεγέθους, και πάλι οι ΜΜΕ δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν δυσμενέστερους όρους χρηματοδότησης από τις τράπεζες λόγω κρίσης, ενώ αντίθετα, οι πολύ μικρές (1-9 άτομα) και μεγάλες επιχειρήσεις (πάνω από 250) αναφέρουν ότι δεν έχει επηρεαστεί η χρηματοδότησή

του λόγω κρίσης (σε ποσοστά της τάξης του 53-54%).

Από την άλλη πλευρά όμως το βασικότερο πρόβλημα χρηματοδότησης, όπως δηλώνει τουλάχιστον η πλειονότητα των επιχειρήσεων (64%) είναι ο **περιορισμός της ρευστότητας των πελατών/ προμηθευτών**, με μεγαλύτερη ένταση μάλιστα στις μεταποιητικές και εμπορικές επιχειρήσεις. Ακολουθούν το **υψηλότερο κόστος δανεισμού** των επιχειρήσεων, που φαίνεται να πλήττει ιδιαίτερα τις εμπορικές επιχειρήσεις, τα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια και λιγότερο τη Βιομηχανία και η **άρνηση των τραπεζών να εγκρίνουν νέα δάνεια**. Αντίθετα ο **περιορισμός της ρευστότητας των υφιστάμενων γραμμών δανεισμού** επισημαίνεται μόνο από το 28% των επιχειρήσεων, κυρίως από τον κλάδο του χονδρεμπορίου.

Διάγραμμα 4.4

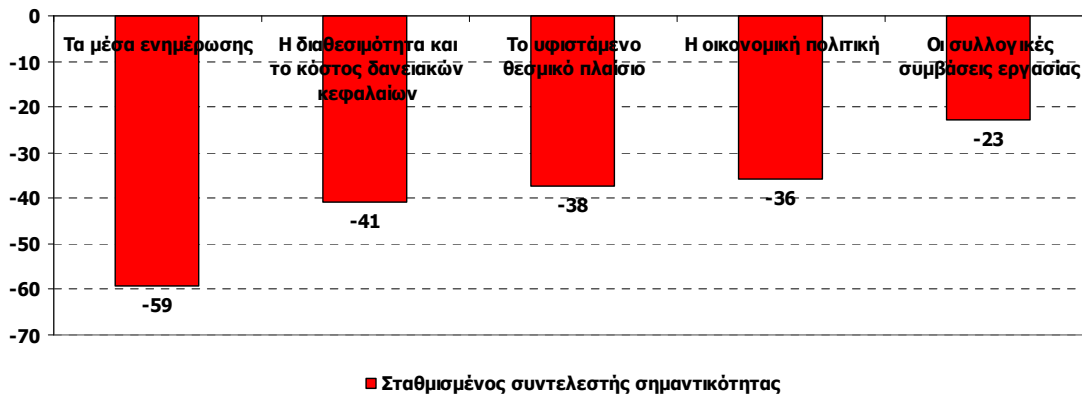
Προβλήματα της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από
το τραπεζικό σύστημα (% συνόλου επιχειρήσεων)

Πηγή: IOBE

Διάγραμμα 4.5

Πώς επηρεάζουν τις προσπάθειες των επιχειρήσεων να αντιμετωπίσουν την κρίση οι παρακάτω παράγοντες – συντελεστής σημαντικότητας (% επιχειρήσεων)

Πηγή: IOBE

Σε όρους μεγέθους επιχειρήσεων, ο περιορισμός της ρευστότητας πελατών/ προμηθευτών επισημαίνεται ως το σημαντικότερο πρόβλημα χρηματοδότησης σε όλες τις κατηγορίες, εκτός από τις επιχειρήσεις άνω των 300 ατόμων, οι οποίες προκρίνουν το υψηλότερο κόστος δανεισμού και την άρνηση των τραπεζών να εγκρίνουν νέα δάνεια. Συνεπώς, οι περισσότερες επιχειρή-

σεις θεωρούν ότι δεν έχει επηρεαστεί από την κρίση η δική τους πιστοληπτική τους ικανότητα, αλλά οι αρρυθμίες που έχουν παρουσιαστεί εκδηλώνονται κυρίως στα όρια της αλυσίδας αξίας τους, σε πελάτες και προμηθευτές τους, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται και αυτές σε κάποιον βαθμό. Προφανώς εδώ επισημαίνεται η σχετική ανάσχεση της καταναλωτικής και στεγα-

στικής πίστης η οποία σημειώθηκε στις απαρχές της κρίσης και η οποία επηρέασε τη ρευστότητα σε διάφορους κλάδους της οικονομίας.

4.5 Παράγοντες που επηρεάζουν τις προσπάθειες αντιμετώπισης της κρίσης

Οι επιχειρήσεις κλήθηκαν να εκτιμήσουν το ρόλο μιας σειράς παραμέτρων στην προσπάθεια τους να αντιμετωπίσουν την κρίση.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των επιχειρήσεων και τους αντίστοιχους σταθμισμένους συντελεστές σημαντικότητας που κατασκευάστηκαν²⁶, τον πλέον αρνητικό ρόλο παίζουν **τα μέσα μαζικής ενημέρωσης** και ακολουθούν η **διαθεσιμότητα** και το **κόστος δανειακών κεφαλαίων**, το **υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο** (κυρίως στον τομέα των κατασκευών) και η **εφαρμοζόμενη οικονομική πολιτική**, ενώ οι **συλλογικές συμβάσεις εργασίας** εμφανίζονται μάλλον ως ο πλέον ουδέτερος παράγοντας (Διάγραμμα 4.5).

Ισχυρότερο πλήγμα από τα ΜΜΕ δέχονται οι εμπορικές επιχειρήσεις, ενώ η οικονομική πολιτική επηρεάζει λιγότερο αρνητικά τις Υπηρεσίες, κυρίως λόγω των απόψεων των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών και των ασφαλιστικών εταιρειών: ένας στους τρεις αξιολογεί θετικά την εφαρμοζόμενη οικονομική πολιτική, ενδε-

χομένως αποτιμώντας θετικά το πακέτο των 28 δισεκ. ευρώ. Σε όρους μεγέθους, τα ΜΜΕ επηρεάζουν περισσότερο αρνητικά όλες τις κατηγορίες, ενώ η διαθεσιμότητα και το κόστος δανειακών κεφαλαίων φαίνεται να δημιουργεί μεγαλύτερο πρόβλημα στις πολύ μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις.

Τέλος, οι επιχειρήσεις κλήθηκαν να αναφερθούν σε συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής, τα οποία εκτιμούν ότι θα μπορούσαν να τις βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της κρίσης. Τα σημαντικότερα από αυτά περιλαμβάνουν τη μείωση της φορολογίας, τη μείωση των επιτοκίων δανεισμού, τον περιορισμό της γραφειοκρατίας, την αύξηση της ρευστότητας στην αγορά, την ενίσχυση του ΤΕΜΠΜΕ και γενικότερα πολιτικά μέτρα τόνωσης της ζήτησης (μείωση φόρων, αύξηση δημοσίων επενδύσεων).

4.6 Χαρτογράφηση της ελληνικής επιχειρηματικότητας απέναντι στην κρίση

Από τον τρόπο που οι ελληνικές επιχειρήσεις αξιολόγησαν τις έως σήμερα επιπτώσεις της κρίσης, αλλά και από την πρόβλεψη για την εξέλιξή της στο επόμενο διάστημα είναι δυνατή η εφαρμογή μίας ανάλυσης ομαδοποίησης (cluster analysis), με σκοπό τη χαρτογράφηση της ελληνικής επιχειρηματικότητας απέναντι στην κρίση. Οι τέσσερις βασικές κατηγορίες επιχειρήσεων που προέκυψαν περιλαμβάνουν: α) τις **«ανθεκτικές»** απέναντι στην κρίση επιχειρήσεις (10% του δείγματος), β) τις **αισιόδοξες**, οι οποίες κρίνουν ότι «τα δύ-

²⁶ Ο σταθμισμένος συντελεστής σημαντικότητας κινείται από -100, εφόσον το 100% του δείγματος αξιολογούσε ως απολύτως αρνητική την επίδραση του συγκεκριμένου παράγοντα έως το +100, εφόσον όλο το δείγμα αξιολογήσει ως απολύτως θετική την επίδραση του συγκεκριμένου παράγοντα.

σκολα πέρασαν» και αναμένουν καλύτερη πορεία στη συνέχεια (9% του δείγματος), γ) τις **απαισιόδοξες**, οι οποίες θεωρούν ότι τα «δύσκολα έρχονται» (36% του συνόλου) και δ) τις επιχειρήσεις οι οποίες φαίνεται να βρίσκονται στην **καρδιά της ύφεσης**, οι οποίες είναι και οι περισσότερες (το 45% του συνόλου). Αναλυτικότερα για τα χαρακτηριστικά κάθε ομάδας μπορούν να αναφερθούν τα εξής:

Οι **«ανθεκτικές»** επιχειρήσεις είναι εκείνες οι οποίες θεωρούν ότι η επίδραση της κρίσης στη δραστηριότητά τους ήταν και αναμένεται να διατηρηθεί και το επόμενο 12μηνο ουδέτερη ή ακόμα και θετική. Είναι είτε πολύ μικρού, είτε μεγάλου μεγέθους επιχειρήσεις (το 40% εξ' αυτών απασχολεί έως και 20 άτομα, ενώ ένα 30% απασχολεί περισσότερα από 100 άτομα). Το 45% εξ' αυτών προέρχονται από τη Βιομηχανία και τις Κατασκευές και το 35% από τις Υπηρεσίες. Το εξωτερικό περιβάλλον αποτιμάται από την πλειονότητα αυτών των επιχειρήσεων ως ουδέτερο, ενώ οι περισσότερες εκτιμούν ότι η χρηματοδότησή τους δεν έχει επηρεασθεί από την κρίση. Οι δύο στις τρεις «ανθεκτικές» επιχειρήσεις εκτιμούν μάλιστα ότι οι πωλήσεις τους θα αυξηθούν κατά το επόμενο δωδεκάμηνο, το 86% εκτιμά ότι τα κέρδη θα αυξηθούν, ενώ τρεις στις πέντε δηλώνουν ότι θα αυξήσουν τις επενδύσεις τους.

Οι **«αισιόδοξες»** επιχειρήσεις, αν και εκτιμούσαν την επίδραση της κρίσης ως αρνητική, το επόμενο 12μηνο προβλέπουν ότι θα έχει ουδέτερη ή/και θετική επίδραση στη δραστηριότητά τους, γεγονός το οποίο υποδηλώνει μια σχετική «θωράκιση»

απέναντι στην κρίση. Αν και «πιέστηκαν» κατά την προηγούμενη περίοδο, πάνω από τις μισές (55%) εκτιμούν ότι οι πωλήσεις τους θα αυξηθούν κατά το επόμενο 12μηνο, ενώ ταυτόχρονα επτά στις δέκα θα αυξήσουν τις εξαγωγές τους και τουλάχιστον τρεις στις τέσσερις προβλέπουν ότι θα αυξήσουν τα κέρδη τους. Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο μικρές επιχειρήσεις (60% απασχολεί έως 50 άτομα και 30% έως 20 άτομα), ενώ αν και περιλαμβάνει γενικώς επιχειρήσεις από όλους τους κλάδους, η συμμετοχή εμπορικών επιχειρήσεων είναι μάλλον περιορισμένη. Η χρηματοδότηση αυτών των επιχειρήσεων μέσω του τραπεζικού συστήματος έχει γίνει δυσμενέστερη, κυρίως όμως για τους πελάτες / προμηθευτές τους, ενώ το εξωτερικό περιβάλλον έχει επιδράσει αρνητικά στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν την κρίση.

Οι **«απαισιόδοξες»** επιχειρήσεις, αν και μέχρι τώρα εμφάνισαν σχετική ανθεκτικότητα στην κρίση, το επόμενο έτος αναμένουν ισχυρότερη αρνητική επίδραση και δυσχέρειες στη δραστηριότητά τους. Είναι κυρίως μικρομεσαίες (το 44% αυτών απασχολεί από 35 έως 160 άτομα), ενώ το 45% εξ' αυτών προέρχεται από τη Βιομηχανία και τις Κατασκευές. Πάντως στην κατηγορία αυτή εντάσσεται σχεδόν το 40% των εμπορικών επιχειρήσεων του δείγματος. Τουλάχιστον τρεις στις πέντε επιχειρήσεις εκτιμούν ότι το εξωτερικό περιβάλλον επηρεάζει αρνητικά/ πολύ αρνητικά την προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν την κρίση, ενώ σχεδόν οι μισές εκτιμούν ότι η χρηματοδότησή τους έχει επηρεασθεί αρνητικά, κυρίως όμως ως προς τη

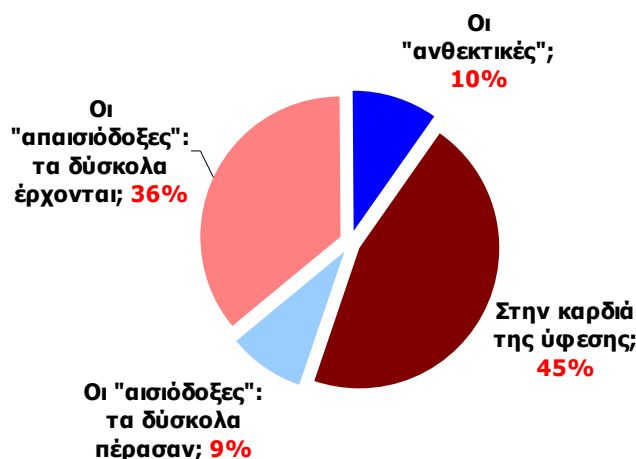
ρευστότητα των πελατών / προμηθευτών τους. Κατά το επόμενο 12μηνο, τουλάχιστον το 80% εκτιμά ότι οι πωλήσεις και τα κέρδη τους θα σημειώσουν μείωση, ενώ ως περισσότερο πιθανή αντίδρασή τους για την αντιμετώπιση της κρίσης δηλώνουν και αυτές την περικοπή του κόστους λειτουργίας.

Τέλος οι επιχειρήσεις οι οποίες κρίνουν ότι βρίσκονται **στην καρδιά της ύφεσης** συνιστούν την πολυπληθέστερη ομάδα επιχειρήσεων (45%) και είναι εκείνες που δηλώνουν ότι όχι μόνο έχουν επηρεαστεί σημαντικά από την κρίση, αλλά αναμένουν συνέχιση της αρνητικής επίδρασης στη δραστηριότητά τους στο επόμενο διάστημα. Οι μισές από τις επιχειρήσεις της συ-

γκεκριμένης κατηγορίας απασχολούν από 25 έως 120 άτομα, ενώ δύο στις τρεις θεωρούν ότι η χρηματοδότησή τους έχει γίνει δυσμενέστερη. Εδώ περιλαμβάνονται τρεις στις πέντε κατασκευαστικές επιχειρήσεις του δείγματος και περίπου οι μισές από τη μεταποίηση. Σχεδόν το 80% εξ' αυτών εκτιμά αρνητικές ή πολύ αρνητικές επιδράσεις από το εξωτερικό περιβάλλον, ενώ ως πιθανότερη αντίδραση στη κρίση κρίνεται η περικοπή του κόστους λειτουργίας με μείωση προσωπικού και λιγότερο πιθανή η μείωση του περιθωρίου κέρδους. Τέλος, σχεδόν καθολικά οι επιχειρήσεις αυτές εκτιμούν μείωση των βασικών μεγεθών τους κατά το επόμενο 12-μηνο.

Διάγραμμα 4.6

Ομαδοποίηση επιχειρήσεων ανάλογα με τις επιπτώσεις της κρίσης

Πηγή: IOBE

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Το παράρτημα που ακολουθεί, χωρίζεται σε δύο μέρη, έτσι ώστε στην παρούσα έκθεση του IOBE να ενσωματωθεί το μοντέλο που ακολουθείται πλέον στο πλαίσιο παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας:

Α) Το α' μέρος του παραρτήματος περιλαμβάνει τις επιδόσεις των χωρών – μελών της Ε.Ε. των 25 στους 14 διαρθρωτικούς δείκτες που συνθέτουν τη συνοπτική λίστα (short list) δεικτών που χρησιμοποιούνται πλέον από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Λισσαβόνας από κάθε χώρα-μέλος και την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών των αντίστοιχων οικονομιών.

Β) Το β' μέρος περιλαμβάνει μία επιλογή από τους υπόλοιπους δείκτες που υιοθετήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2000 σε μια προσπάθεια να τροφοδοτηθούν οι εθνικές κυβερνήσεις με ένα σύνολο από σαφείς διακριτούς και εύκολα μετρήσιμους δείκτες που αποτυπώνουν το βαθμό διαρθρωτικής προσαρμογής κάθε χώρας - μέλους. Οι δείκτες αυτοί αποτελούν έτσι (μαζί προφανώς με τους 14 παραπάνω δείκτες), την ευρεία λίστα (long list) των δεικτών που η Eurostat παρακολουθεί και εναρμονίζει σε συστηματική βάση για την Ε.Ε των 27.

Βασικός στόχος του συνόλου των διαρθρωτικών δεικτών είναι να καταγραφεί η πρόοδος, που έχει σημειωθεί σε πέντε κρίσιμους τομείς πολιτικής, οι οποίοι αφορούν στην **απασχόληση**, στην **καινοτομία και έρευνα**, στις **αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομίας**, στην **κοινωνική συνοχή** και στο **περιβάλλον**. Παράλληλα παρακολουθούνται επιπλέον κάποιοι **βασικοί οικονομικοί δείκτες**, που αποδίδουν το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον, εντός του οποίου λαμβάνουν χώρα οι διαρθρωτικές αλλαγές που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα - μέλος.

Κάθε ένας από τους δείκτες που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποδίδεται γραφικά για το σύνολο των 27 χωρών (όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), ενώ σε πινακοποιημένη μορφή δίνεται η επίδοση της Ελλάδας σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 27, της Ε.Ε. των 25, της Ε.Ε. των 15 και της Ευρωζώνης (τελευταία αναθεώρηση Eurostat, Αύγουστος 2007).

Ονοματολογία

EU27	Ευρωπαϊκή Ένωση (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκαν στη Ευρωπαϊκή Ένωση η Βουλγαρία και η Ρουμανία)
EU25	Ευρωπαϊκή Ένωση
EA13	Ευρωζώνη (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκε στη Ευρωζώνη η Σλοβενία)
BE	Βέλγιο
CZ	Τσεχία
DK	Δανία
DE	Γερμανία
EE	Εσθονία
EL	Ελλάδα
ES	Ισπανία
FR	Γαλλία
IE	Ιρλανδία
IT	Ιταλία
CY	Κύπρος
LV	Λετονία
LT	Λιθουανία
LU	Λουξεμβούργο
HU	Ουγγαρία
MT	Μάλτα
NL	Ολλανδία
AT	Αυστρία
PL	Πολωνία
PT	Πορτογαλία
SI	Σλοβενία
SK	Σλοβακία
FI	Φινλανδία
SE	Σουηδία
UK	Μ. Βρετανία

ΜΕΡΟΣ Α

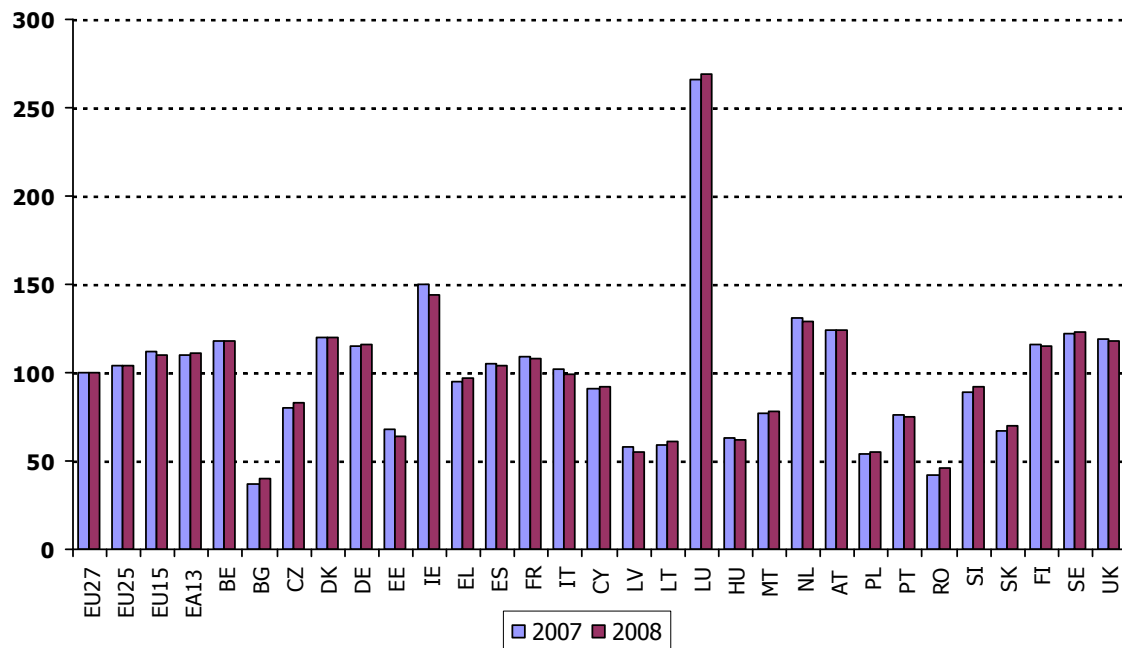
(ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΦΘΩΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ)

I-A. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1α. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

(μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, Ε.Ε-27=100)

Οι μονάδες αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Standards, PPS) είναι δείκτες της μέσης αναλογίας των τιμών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Η χρήση τους κάνει εφικτή την σύγκρισή του όγκου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των χωρών.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU25	105	104,8	104,6	104,4	104,2	104,1	103,9	103,7	103,5
EU15	115,3	114,9	114,3	113,7	113,2	112,8	112,2	111,7	110,8
EA13	113,7	113,3	112,4	111,6	110,5	110,5	110,1	109,7	109
EL	84,1	86,6	90,2	92,1	94	92,8	94,1	94,9	95,3(f)

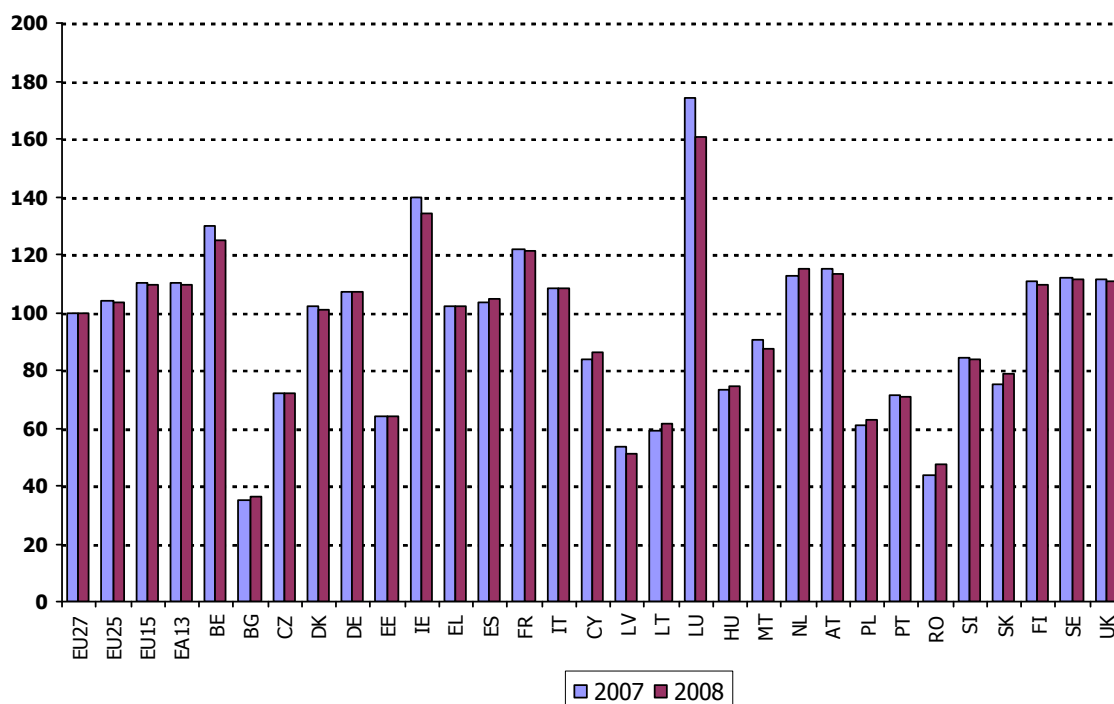
(f): πρόβλεψη

Πηγή: Eurostat

Ι-2α. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο

(ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, (ΕΕ-27=100) PPS,/ αριθμό εργαζομένων)

Ο αριθμός των εργαζομένων περιλαμβάνει τους απασχολούμενους και τους αυτό-απασχολούμενους. Περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι στρατιωτικοί και οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων. Οι εποχικά απασχολούμενοι και αυτοί που απουσιάζουν από την εργασία τους λόγω ασθένειας, διακοπών, απεργίας και παρακολούθησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά τη διάρκεια της έρευνας περιλαμβάνονται στους απασχολούμενους. Ο καθορισμός αυτός είναι σύμφωνος με το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (International Labor Organization, ILO)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU25	104,8	104,6	104,5	104,4	104,2	104,1	103,9	103,7	103,5
EU15	113,2	112,5	111,9	111,4	110,9	110,7	110,5	110,2	109,8
EA13	113,5	112,7	111,8	111,2	110,1	110,3	110	109,9	109,6
EL	93,5	97,1	99,4	100,8	101,1	99,8	100,7	102	102,2

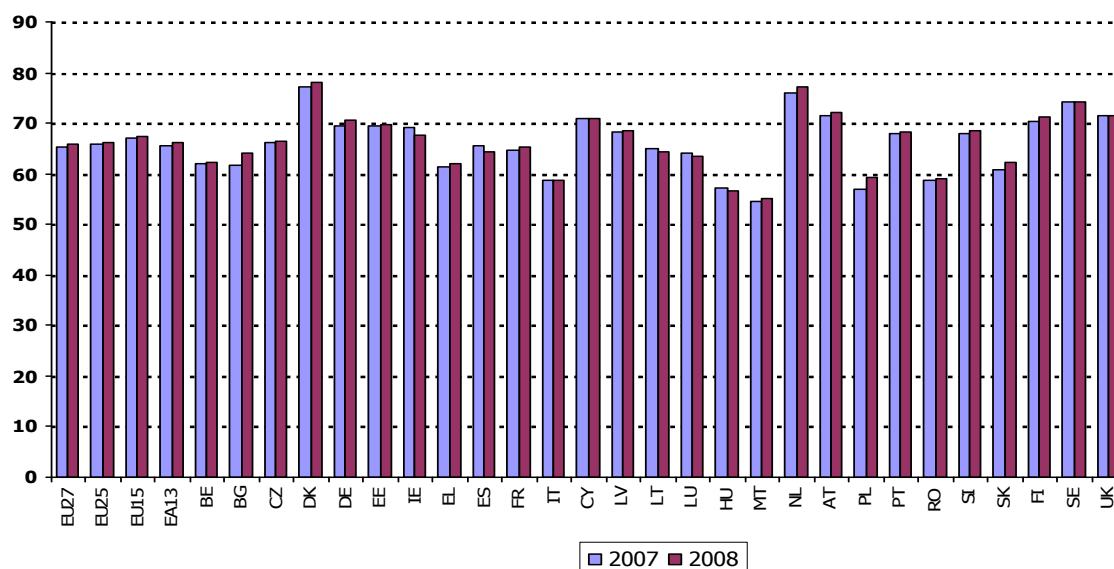
Πηγή: Eurostat

II-A. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1α. Ποσοστό Απασχόλησης

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

Τα εργατικό δυναμικό αποτελείται από άτομα τα οποία κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας εργάζονταν κάνοντας οποιαδήποτε εργασία επί πληρωμή για τουλάχιστον μια ώρα ή έχουν εργασία αλλά απουσίαζαν από αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Η έρευνα αναφέρεται σε άτομα άνω των 15 ετών. Άτομα τα οποία κατοικούν σε συλλογικές κατοικίες (εστίες, θεραπευτήρια, εκκλησιαστικά ιδρύματα, εργατικές εστίες, ξενώνες κ.τ.λ) καθώς και άτομα που εκπληρώνουν υποχρεωτική στρατιωτική θητεία δεν περιλαμβάνονται στην έρευνα.

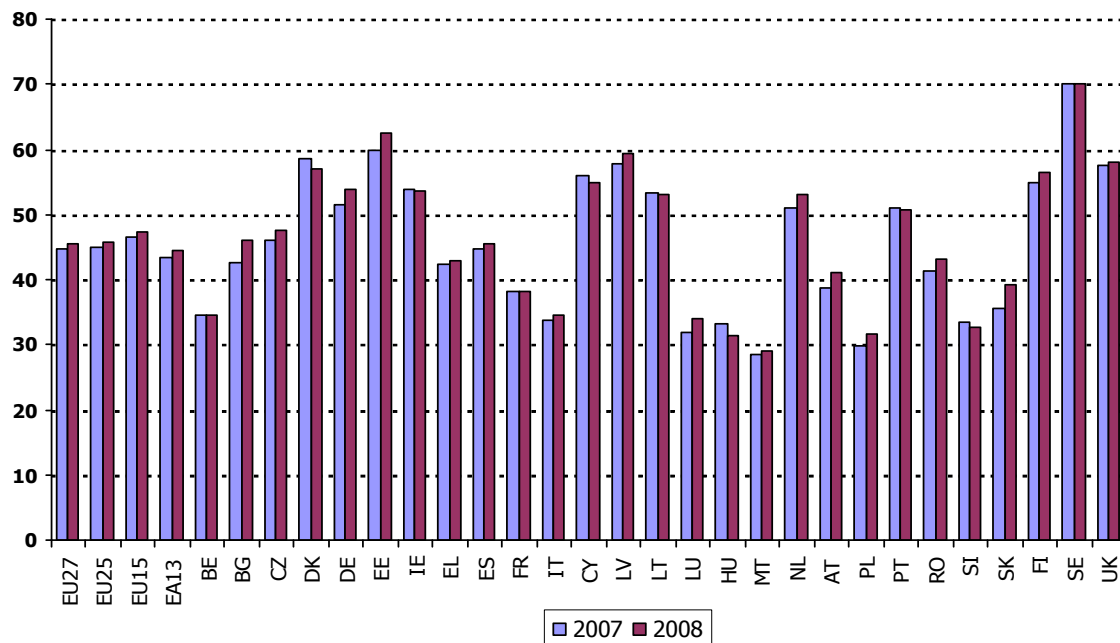

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ΕΥ27	62,6	62,4	62,6	63	63,6	64,5	65,4	65,9
ΕΥ25	62,8	62,8	63	63,4	64	64,9	65,8	66,3
ΕΥ15	64,1	64,2	64,5	64,8	65,4	66,2	67	67,3
ΕΑ13	62,2	62,4	62,7	63,2	63,8	64,8	65,7	66,1
ΕΛ	56,3	57,5	58,7	59,4	60,1	61	61,4	61,9
Άντρες								
ΕΥ27	70,9	70,4	70,3	70,4	70,8	71,7	72,5	72,8
ΕΥ25	71,4	71	70,9	71	71,4	72,1	73	73,2
ΕΥ15	73,1	72,8	72,7	72,7	73	73,6	74,2	74,2
ΕΑ13	72	71,7	71,6	71,6	71,9	72,7	73,4	73,4
ΕΛ	71,4	72,2	73,4	73,7	74,2	74,6	74,9	75
Γυναίκες								
ΕΥ27	54,3	54,4	54,9	55,5	56,3	57,3	58,3	59,1
ΕΥ25	54,3	54,7	55,2	55,8	56,6	57,6	58,6	59,4
ΕΥ15	55	55,6	56,2	57	57,8	58,8	59,7	60,4
ΕΑ13	52,4	53,1	53,8	54,7	55,7	56,9	58	58,9
ΕΛ	41,5	42,9	44,3	45,2	46,1	47,4	47,9	48,7

Πηγή: Eurostat

II-2α. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

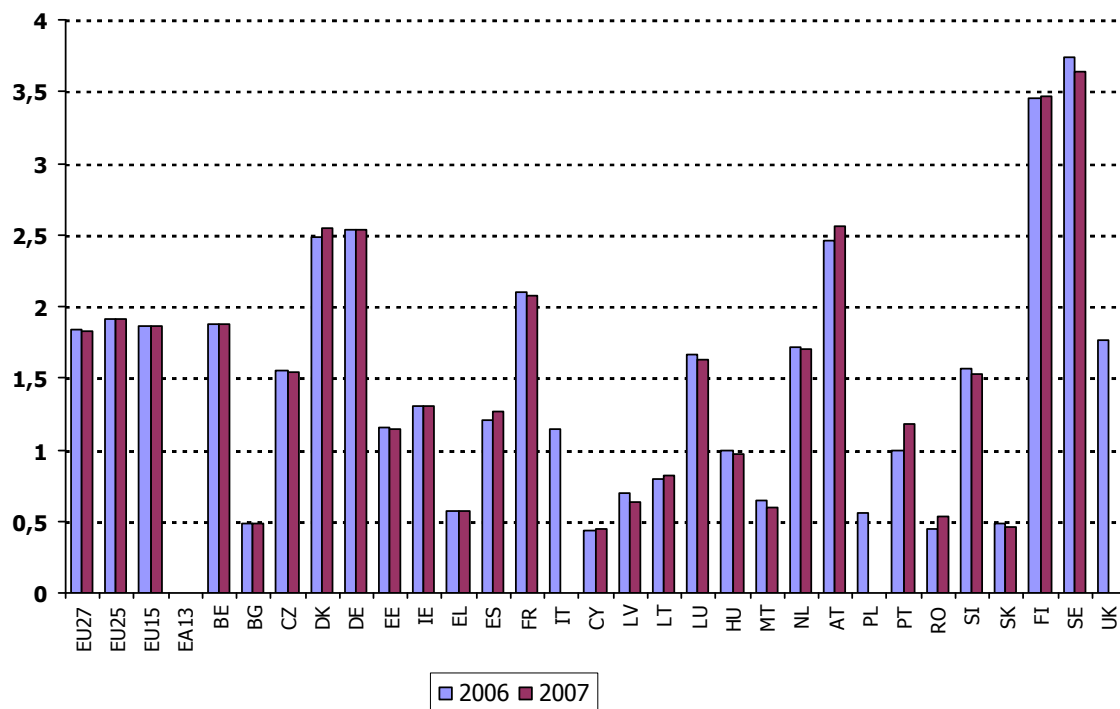

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	36.9	37.7	38.5	40.0	40.7	42.3	43.5	44.7	45.6
EU25	36.6	37.5	38.7	40.3	41.0	42.6	43.7	44.9	45.7
EU15	37.8	38.8	40.2	41.7	42.5	44.2	45.3	46.5	47.4
EA13	34.3	35.1	36.4	37.8	38.6	40.5	41.8	43.3	44.4
EL	39.0	38.2	39.2	41.3	39.4	41.6	42.3	42.4	42.8
Άντρες									
EU27	47.1	47.7	48.4	49.9	50.3	51.6	52.7	53.9	55.0
EU25	46.9	47.7	48.8	50.3	50.8	51.9	52.8	54.1	55.0
EU15	48.0	48.9	50.1	51.6	52.2	53.3	54.1	55.3	56.2
EA13	44.8	45.5	46.7	48.0	48.6	49.8	50.9	52.3	53.2
EL	55.2	55.3	55.9	58.7	56.4	58.8	59.2	59.1	59.1
Γυναίκες									
EU27	27.4	28.2	29.1	30.7	31.6	33.6	34.9	36.0	36.9
EU25	26.9	27.8	29.2	30.8	31.7	33.8	35.0	36.1	37.0
EU15	28.0	29.1	30.7	32.2	33.2	35.5	36.9	38.1	39.0
EA13	24.3	25.1	26.6	28.0	29.0	31.6	33.1	34.7	35.9
EL	24.3	22.9	24.0	25.5	24.0	25.8	26.6	26.9	27.5

Πηγή: Eurostat

III-A. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1α. Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D) (% του ΑΕΠ)

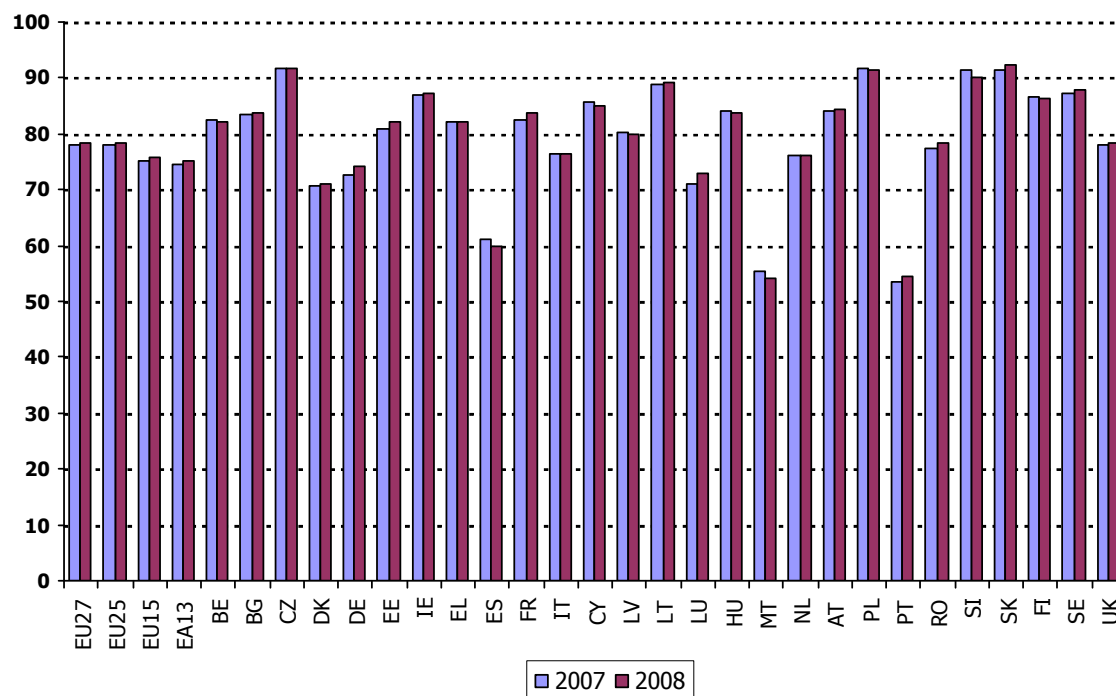
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	1,84(s)	1,85(s)	1,86(s)	1,87(s)	1,86(s)	1,82(s)	1,82(s)	1,84(s)	1,85(s)
EU25	1,89(s)	1,91(s)	1,92(s)	1,93(s)	1,92(s)	1,89(s)	1,89(s)	1,91(s)	1,93(s)
EU15	:	1,84(s)	1,86(s)	1,87(s)	1,86(s)	1,85(s)	1,84(s)	1,86(s)	1,87(s)
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,6	:	0,58	:	0,57	0,55(e)	0,58	0,57(e)	0,57(e)

(s): εκτίμηση Eurostat, (e): εκτίμηση

Πηγή: Eurostat

III-2α. Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών

(% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση)

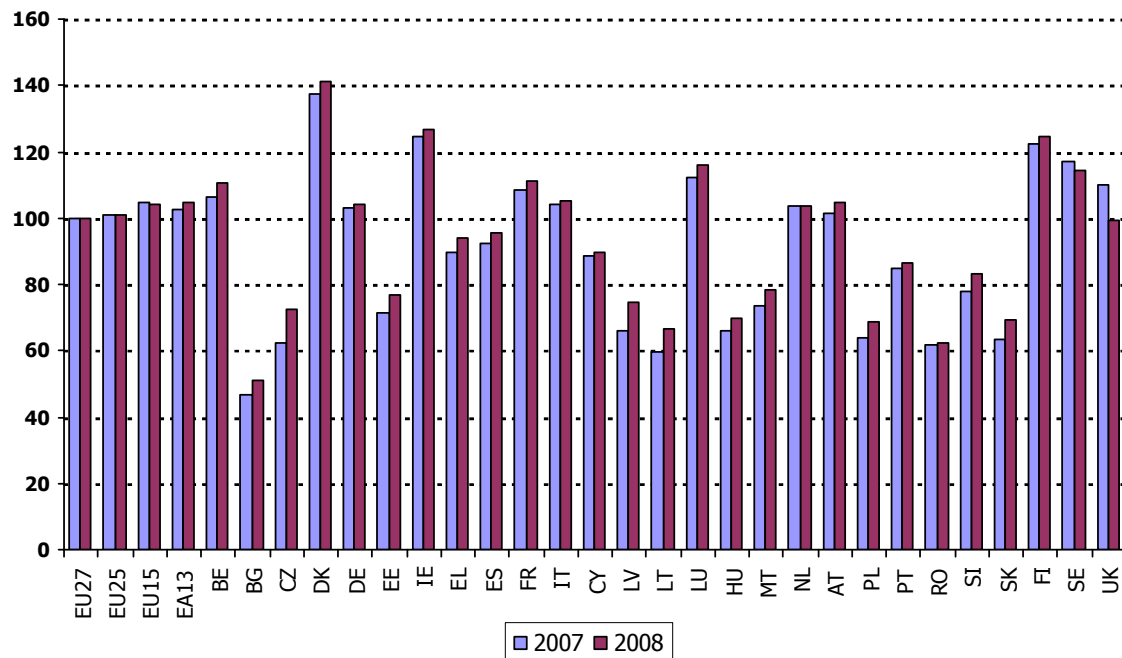
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	76,6	76,6	76,7	76,9	77,1	77,5	77,9	78,1	78,5
EU25	76,6	76,5	76,7	77	77,3	77,6	77,9	78	78,4
EU15	73,7	73,6	73,7	74	74,4	74,7	75	75,2	75,8
EA13	73,1	72,7	72,9	73	73,6	73,8	74	74,5	75,1
EL	79,2	80,2	81,1	81,7	83	84,1	81	82,1	82,1
Άντρες									
EU27	73,8	74	74	74,4	74,4	74,9	75	75,5	75,7
EU25	73,7	73,7	74	74,4	74,4	74,8	74,9	75,2	75,4
EU15	70,7	70,5	70,9	71,3	71,2	71,8	71,8	72,2	72,6
EA13	69,6	69,3	69,6	69,7	70	70,4	70,4	71,1	71,7
EL	73,6	75,3	76,1	76,6	79,2	79,7	75,5	77,5	78
Γυναίκες									
EU27	79,3	79,2	79,3	79,4	79,9	80,2	80,8	80,8	81,4
EU25	79,5	79,3	79,4	79,6	80,2	80,4	81	80,9	81,5
EU15	76,8	76,6	76,6	76,8	77,5	77,7	78,4	78,3	79,1
EA13	76,5	76	76,2	76,3	77,3	77,3	77,7	78	78,7
EL	84,6	84,8	86	86,8	86,8	88,5	86,6	87	86,6

Πηγή: Eurostat

IV-A. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1α. Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών

(ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι ΕΕ-25=100)

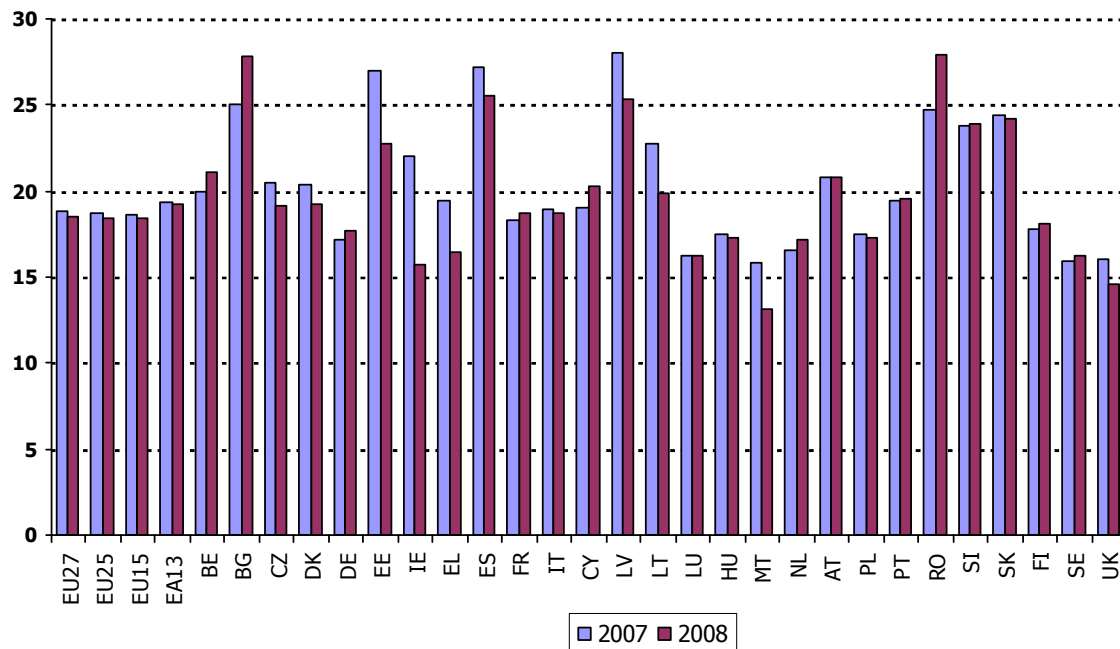

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU25	101	101,1	101,1	101,1	101,2	101,1	101,1	101,1	101,1
EU15	104,9	104,7	104,8	105,2	105,4	104,8	104,9	104,7	104,3
EA13	100,4	100,9	101	103,4	103,5	102,6	102,6	102,4	104,5
EL	84,8	82,3	80,2	85,9	87,6	88,2	88,8	89,4	94,1

Πηγή: Eurostat

IV-2α. Επιχειρηματικές Επενδύσεις

(ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)

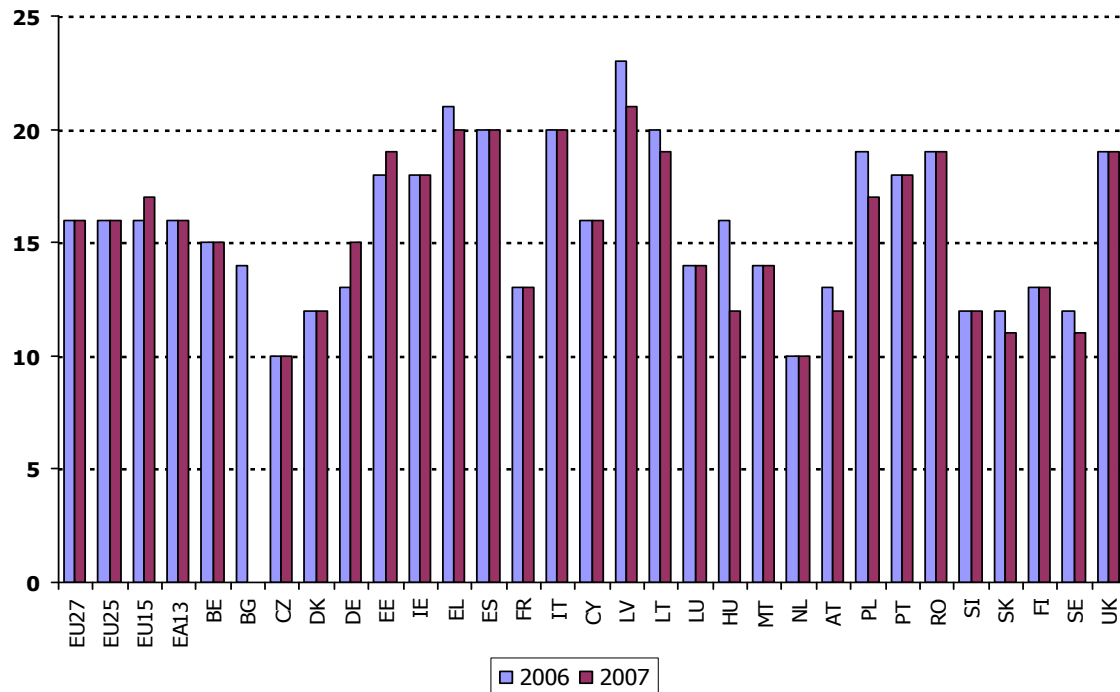
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	18,4	17,8	17,3	17	17,2	17,7	18,2	18,8	18,5
EU25	18,4	17,8	17,3	17	17,2	17,7	18,2	18,7	18,4
EU15	18,2	17,7	17,2	17	17,2	17,7	18,2	18,6	18,4
EA13	18,9	18,4	17,8	17,6	17,8	18,2	18,9	19,3	19,2
EL	17,9	18,1	19,1	20,1	18,9	18,7	19,4	19,5	16,4

Πηγή: Eurostat

V-A. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1α. Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας

(% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)

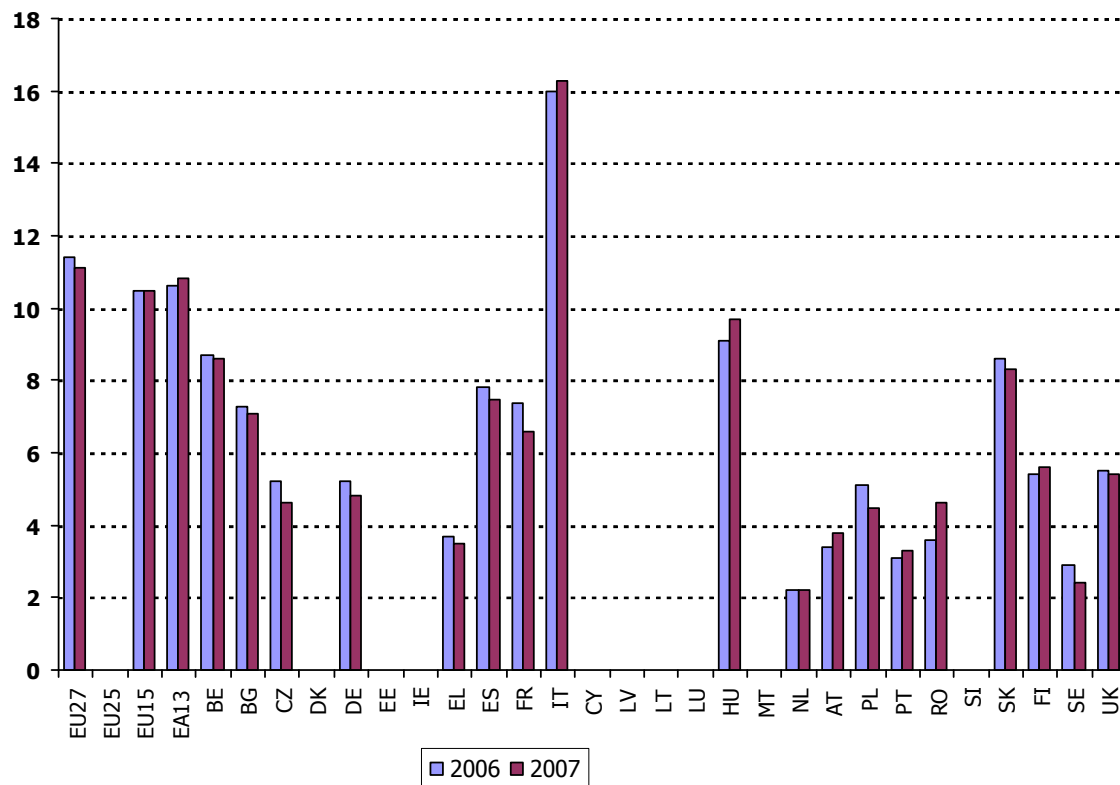
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ΕΥ27	:	:	:	:	:	:	16(s)	16(s)	16(ps)
ΕΥ25	16(s)	16(s)	16(s)	:	15(s)	16(s)	16(b)	16	16
ΕΥ15	16(s)	15(s)	15(s)	:	15(s)	17(s)	16(b)	16	17
ΕΑ13	:	:	:	:	:	:	15(b)	16	16
ΕΛ	21	20	20	:	21(b)	20	20	21	20
Άντρες									
ΕΥ27	:	:	:	:	:	:	15(s)	15(s)	15(ps)
ΕΥ25	15(s)	15(s)	15(s)	:	14(s)	15(s)	15(b)	15	15
ΕΥ15	15(s)	15(s)	:	:	14(s)	15(s)	15(b)	15	15
ΕΑ13	:	:	:	:	:	:	14(b)	15	15
ΕΛ	20	19	19	:	20(b)	19	18	20	20
Γυναίκες									
ΕΥ27	:	:	:	:	:	:	17(s)	17(s)	17(ps)
ΕΥ25	17(s)	17(s)	17(s)	:	16(s)	17(s)	17(b)	17	17
ΕΥ15	17(s)	16(s)	:	:	17(s)	18(s)	17(b)	17	17
ΕΑ13	:	:	:	:	:	:	16(b)	16	17
ΕΛ	21	20	22	:	21b	21	21	21	21

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

V-2α Διασπορά Ποσοστών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια

(Συντελεστής διασποράς ποσοστών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)

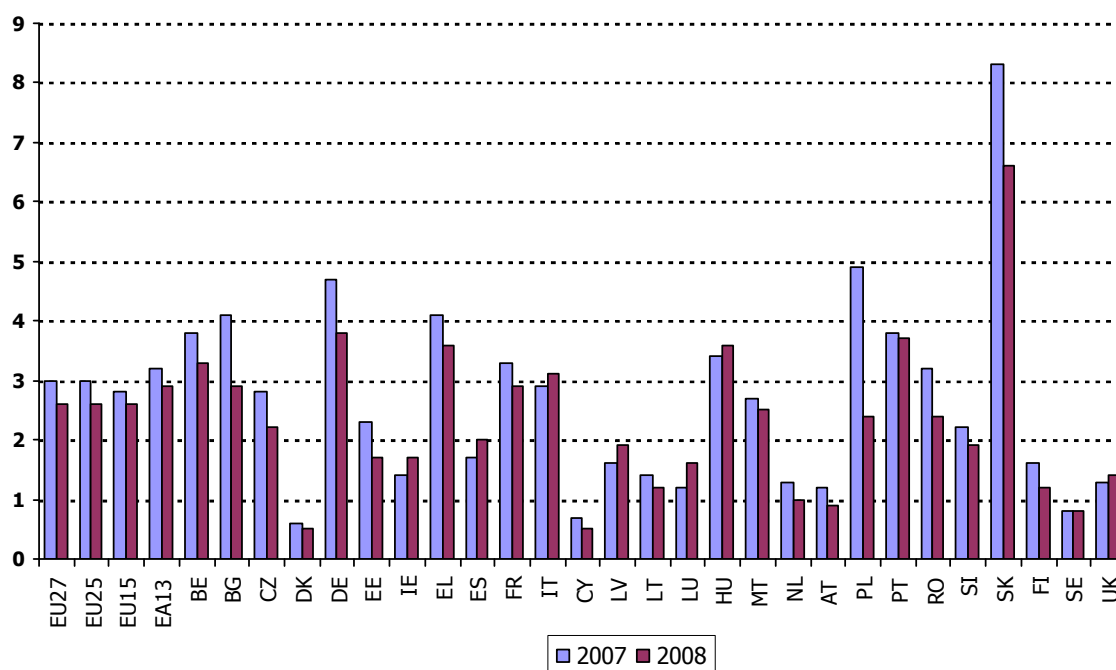
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	12,9	13	13,2	13,2	12,9	12,1	11,9	11,4	11,1
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	13,8	13,3	13,1	12,4	11,8	11	10,8	10,5	10,5
EA13	13,3	13	12,7	12,1	11,5	10,5	10,6	10,6	10,8
EL	5,2	5,1	4,3	3,8	3,2	4,1	4,3	3,7	3,5

Πηγή: Eurostat

V-3α Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας

(% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία. Η διάρκεια ανεργίας ορίζεται ως το χρονικό διάστημα: που ψάχνουν για εργασία (μεγαλύτερο των 12 μηνών)

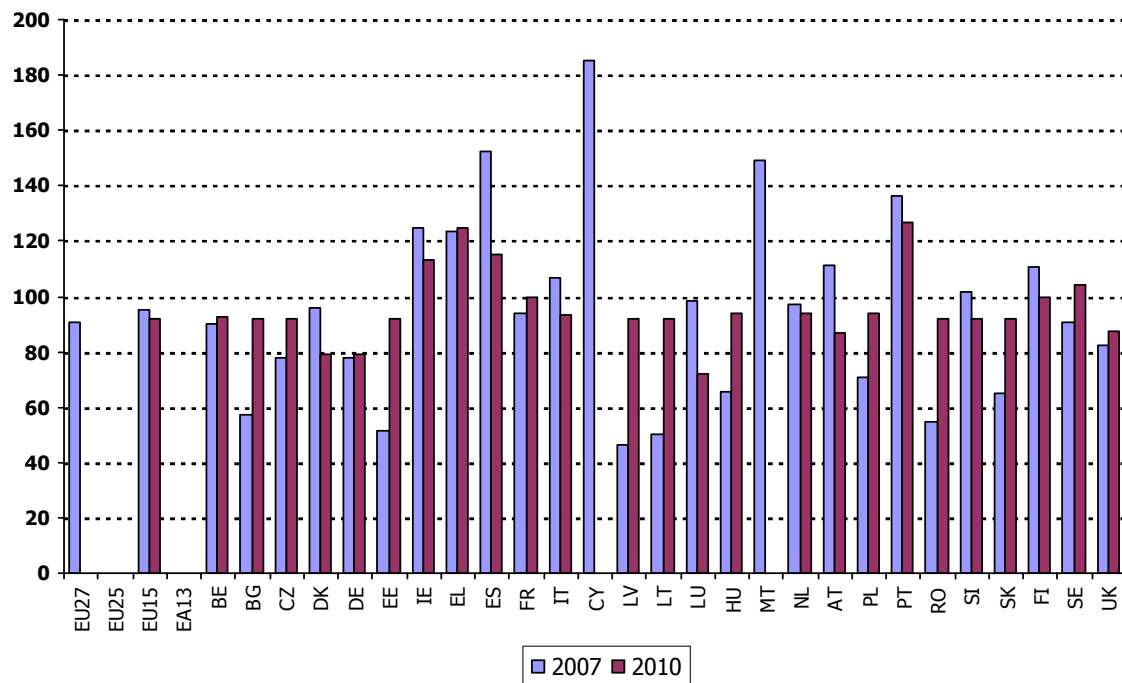
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ΕΥ27	4	3,9	4	4,1	4,2	:	3,7	3	2,6
ΕΥ25	3,9	3,8	3,9	4	4,1	:	3,7	3	2,6
ΕΥ15	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	:	3,2	2,8	2,6
ΕΑ13	4	3,6	3,6	3,9	4	3,9	3,7	3,2	2,9
ΕΛ	6,2	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1	3,6
Άντρες									
ΕΥ27	3,5	3,5	3,6	3,8	3,8	:	3,5	2,8	2,4
ΕΥ25	3,4	3,3	3,4	3,6	3,7	:	3,4	2,8	2,4
ΕΥ15	2,9	2,7	2,7	3	3,1	:	3	2,6	2,4
ΕΑ13	3,2	3	3	3,4	3,5	3,5	3,4	2,9	2,6
ΕΛ	3,5	3,2	3,1	3	3	2,6	2,6	2,2	2,1
Γυναίκες									
ΕΥ27	4,6	4,4	4,5	4,5	4,6	:	4	3,3	2,8
ΕΥ25	4,6	4,4	4,4	4,5	4,5	:	4	3,3	2,8
ΕΥ15	4,1	3,6	3,5	3,7	3,8	:	3,5	3,1	2,8
ΕΑ13	4,9	4,4	4,3	4,5	4,6	4,5	4,2	3,7	3,3
ΕΛ	10,1	9	8,6	8,9	9,4	8,9	8,1	7	6

Πηγή: Eurostat

VI-A. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

VI-1α. Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου

(ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO₂)

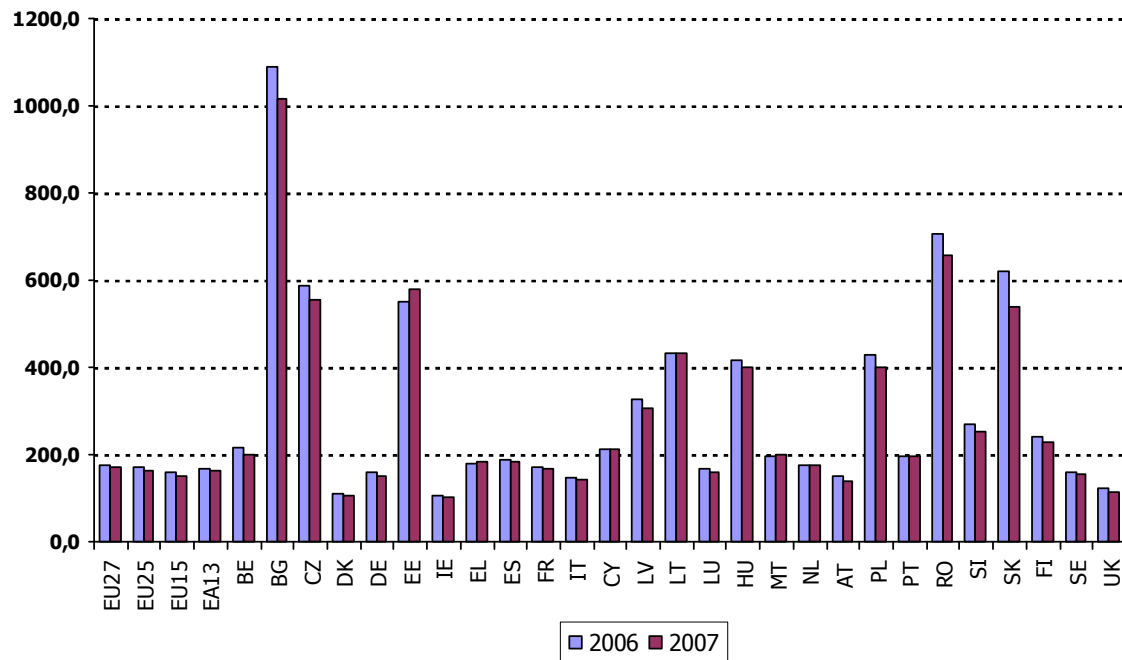

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2010
EU27	90.8	91.8	91.0	92.6	92.6	91.9	91.8	90.7	:
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	96.3	97.4	96.8	98.0	98.0	97.1	96.5	95.0	92.0
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	118.8	119.8	119.4	122.7	122.8	123.2	119.7	123.2	125.0

Πηγή: Eurostat

VI-2α. Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας

(ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000 €)

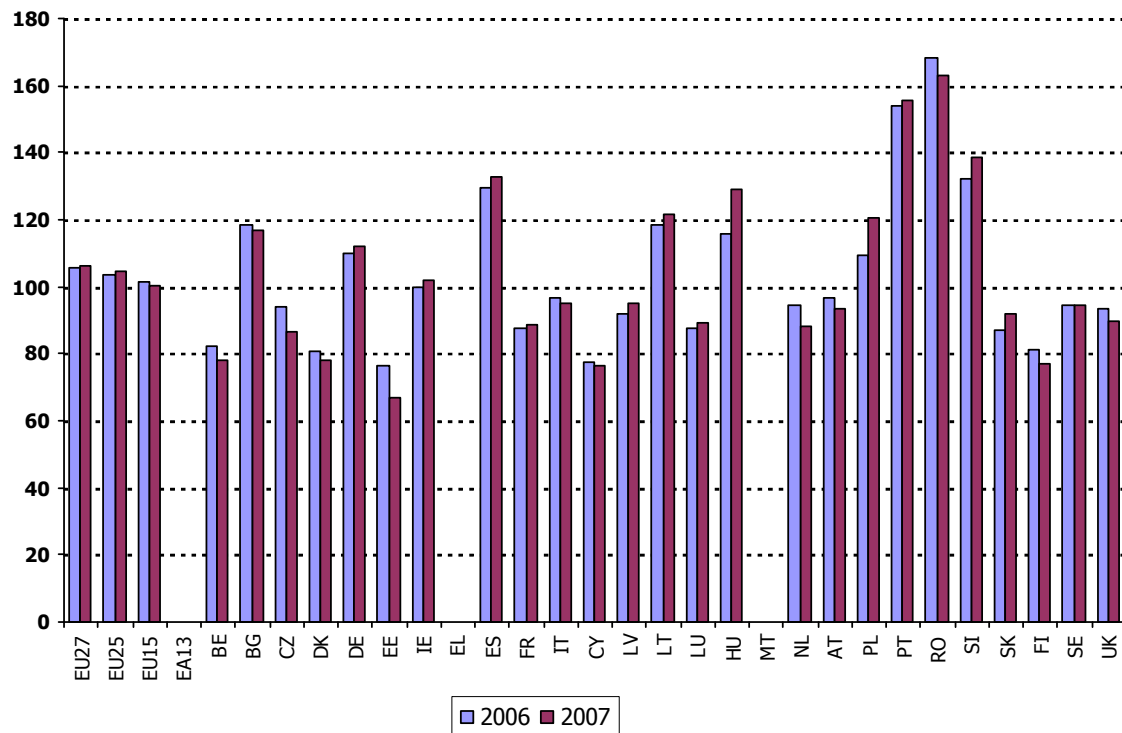

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	193,2	187,4	187,9	185,0	187,3	184,9	181,5	176,1	169,4
EU25	188,1	182,4	183,0	180,1	182,3	180,2	176,9	171,4	165,0
EU15	172,4	167,6	168,1	165,5	167,4	165,9	162,9	157,5	151,7
EA13	178,9	174,5	175,3	173,8	176,7	175,7	172,9	167,6	162,1
EL	203,5	204,6	202,2	200,8	193,1	186,9	185,0	178,0	181,8

Πηγή: Eurostat

VI-3α. Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων

(ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης
2000=100)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	100,1(s)	100,0	99,0(s)	100,0(s)	99,4(s)	105,0(s)	104,8(s)	105,5(s)	106,8(s)
EU25	100,4(s)	100,0	99,8(s)	99,5(s)	98,6(s)	103,9(s)	103,0(s)	103,6(s)	104,9(s)
EU15	100,2(s)	100,0	99,1(s)	99,4(s)	97,8(s)	103,1(s)	101,4(s)	101,2(s)	100,9(s)
EA13									
EL	:	100,0	:	:	:	:	:	:	:

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

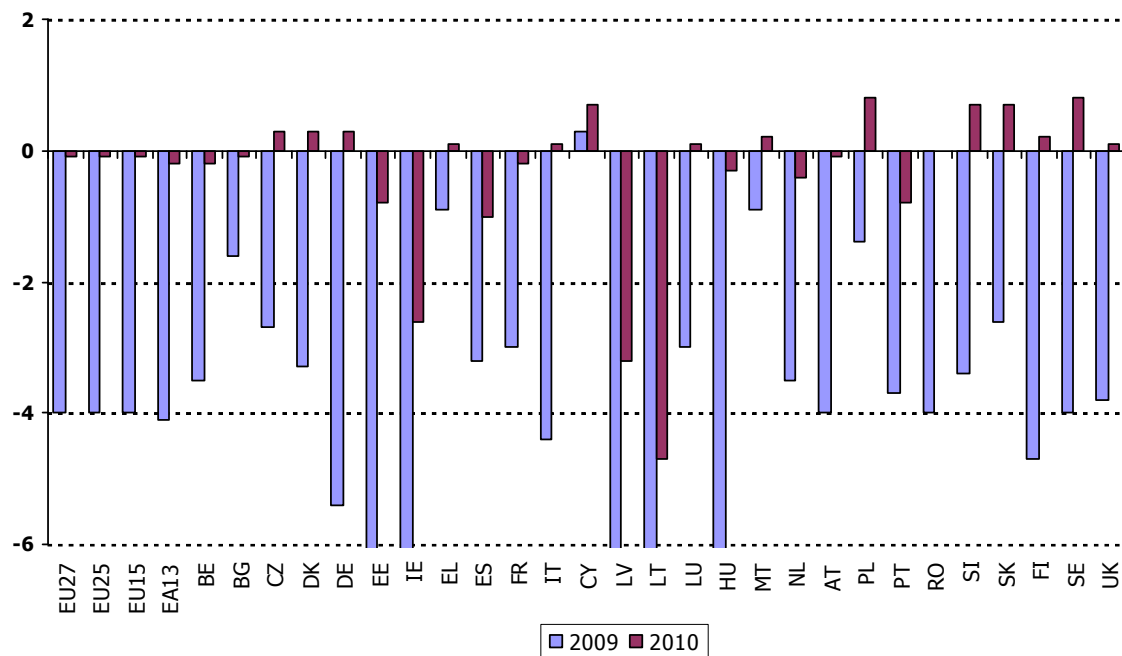
ΜΕΡΟΣ Β
(ΑΛΛΟΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ)

I-B. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1β. Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ

(σε σταθερές τιμές 2000, % μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

Η μέτρηση της μεταβολής του όγκου ΑΕΠ γίνεται μέσω του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές. Η επίπτωση από τις μεταβολές του επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός) απαλείφονται.

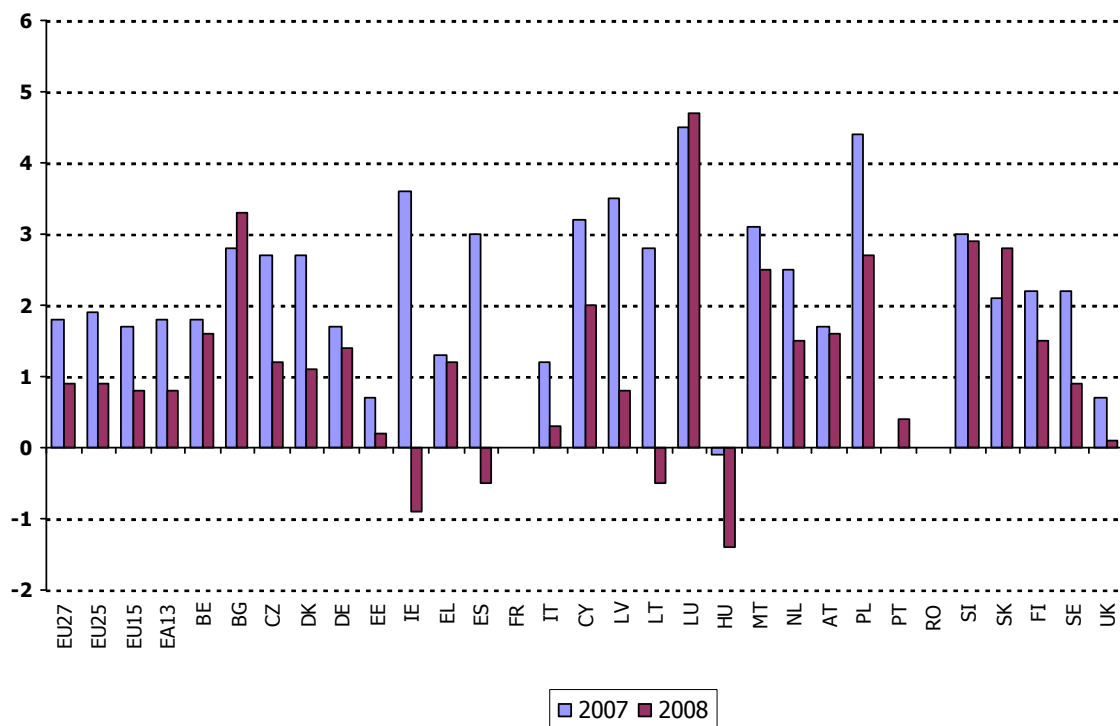
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	1,2	1,3	2,5	2	3,2	2,8	0,9	-4,0 (f)	-0,1 (f)
EU25	1,2	1,3	2,5	2	3,1	2,8	0,8	-4,0 (f)	-0,1 (f)
EU15	1,2	1,2	2,3	1,8	2,9	2,6	0,6	-4,0 (f)	-0,1 (f)
EA13	0,9	0,8	2,1	1,7	2,9	2,7	0,7	-4,1 (f)	-0,2 (f)
EL	3,4	5,6	4,9	2,9	4,5	4	2,9	-0,9 (f)	0,1 (f)

(f): πρόβλεψη

Πηγή: Eurostat

Ι-2β. Μεταβολή της Απασχόλησης

(ετήσια μεταβολή της συνολικής απασχόλησης)

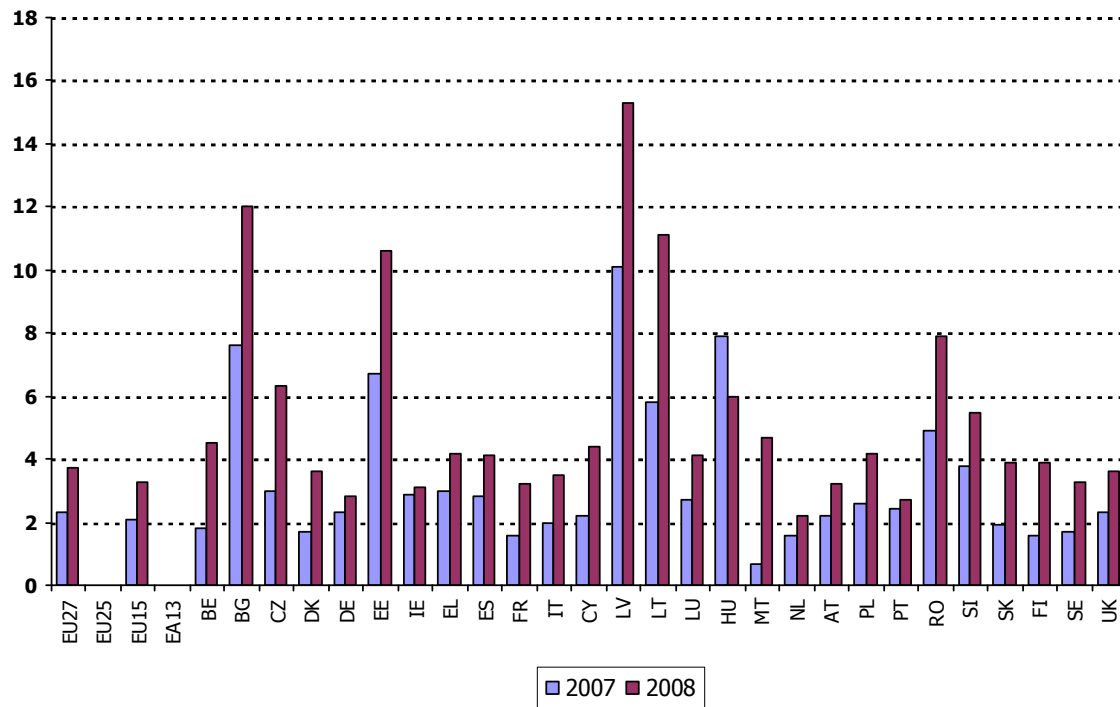
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	1,5	1	0,4	0,4	0,7	1	1,6	1,8	0,9
EU25	1,7	1,1	0,4	0,3	0,8	1,1	1,7	1,9	0,9
EU15	2,2	1,4	0,7	0,5	0,8	1	1,5	1,7	0,8
EA13	2,4	1,5	0,7	0,4	0,8	1	1,6	1,8	0,8
EL	0,5	0,1	2,3	1	2,3	1	2,1	1,3	1,2
Άντρες									
EU27	1	0,6	0	0,1	0,3	0,7	1,4	1,6	0,5
EU25	1,2	0,7	-0,1	0	0,4	0,7	1,4	1,6	0,4
EU15	1,6	1	0,1	0	0,2	0,4	1,2	1,3	0,2
EA13	2	1	0	-0,1	0,2	0,3	1,3	1,4	0,1
EL	0,1	0,2	1,6	0,5	1,7	0,6	1,3	1,2	0,7
Γυναίκες									
EU27	2,2	1,5	0,8	0,7	1,2	1,3	1,9	2,1	1,4
EU25	2,4	1,6	1,1	0,8	1,3	1,5	1,9	2,2	1,5
EU15	3	2	1,5	1	1,5	1,6	1,9	2,1	1,5
EA13	3,1	2,2	1,7	1,2	1,7	1,8	2,1	2,4	1,6
EL	1,2	0	3,3	1,8	3,4	1,5	3,4	1,4	2,1

(e): εκτίμηση
Πηγή: Eurostat

Ι-3β. Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Εν.Δ.Τ.Κ)

Οι εναρμονισμένοι Δείκτες Τιμών Καταναλωτή καταρτίσθηκαν με στόχο την διεθνή σύγκριση των μεταβολών στις τιμές των καταναλωτών (πληθωρισμού).

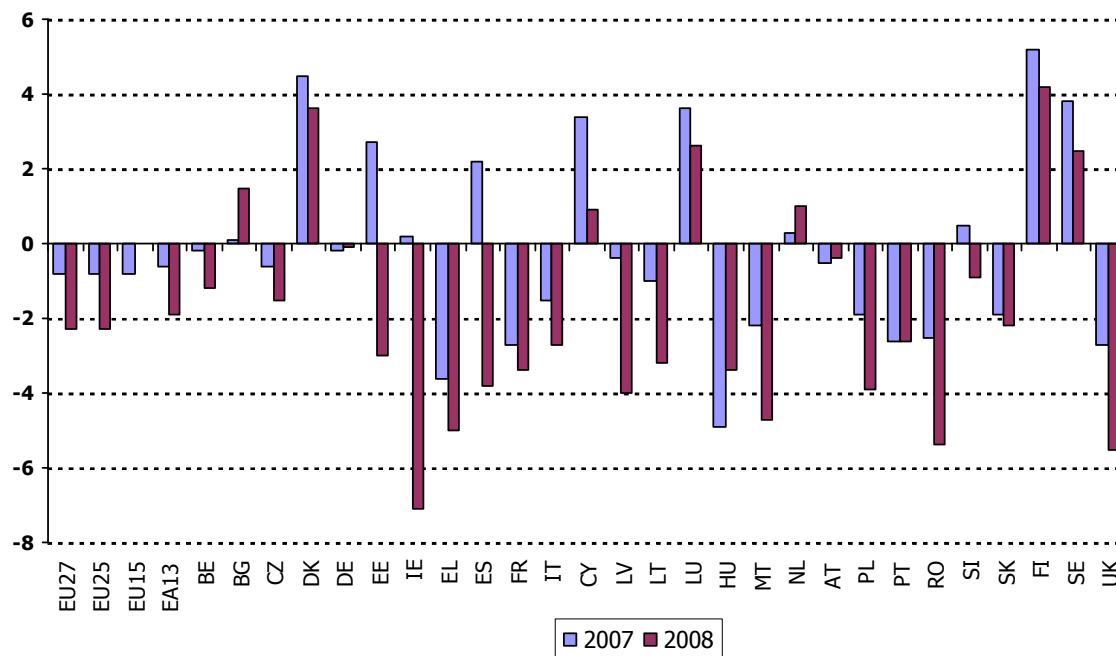
Οι Εν.Δ.Τ.Κ χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με σκοπό την παρακολούθηση του πληθωρισμού στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) καθώς και την εκτίμηση του πληθωρισμού σύγκλισης.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	2,3	2,2	2,3	3,7
EU25	2,4	2,5	2,1	1,9	2,1	2,2	:	:	:
EU15	2,1	2,4	2,3	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	3,3
EA13	2,1	2,4	2,3	2,1	2,1	2,2	:	:	:
EL	2,9	3,7	3,9	3,4	3	3,5	3,3	3	4,2

Πηγή: Eurostat

Ι-4β. Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

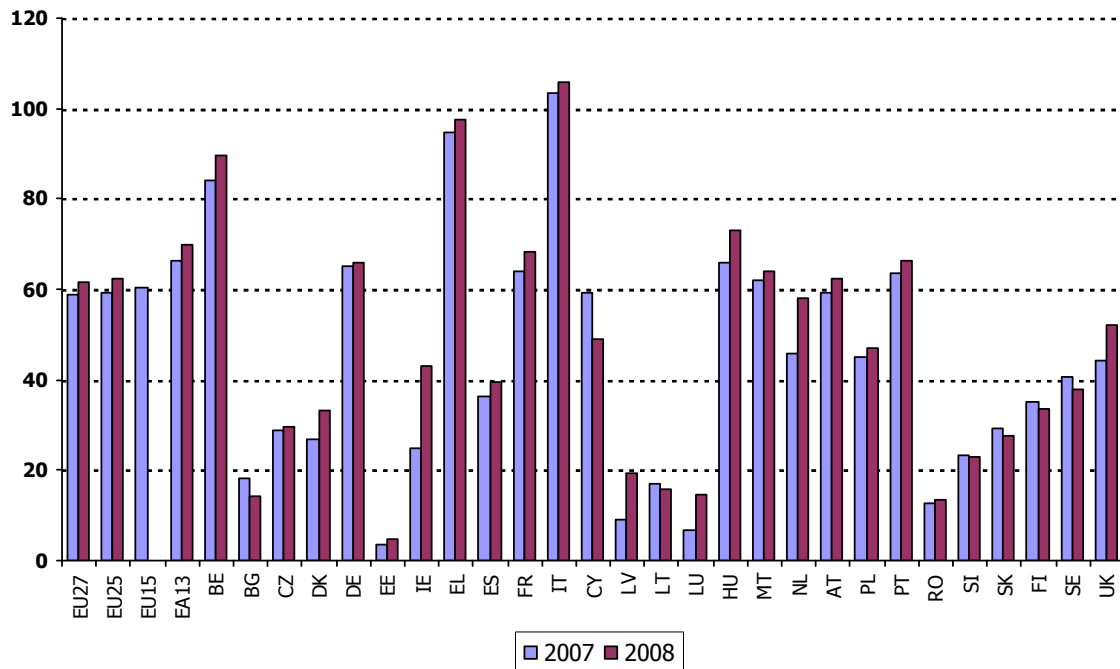

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,4	-1,4	-0,8	-2,3
EU25	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,4	-0,8	-2,3
EU15	0,8	-1,2	-2,3	-3	-2,8	-2,4	-1,3	-0,8	:
EA13	0	-1,8	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,2	-0,6	-1,9
EL	-3,7	-4,5	-4,8	-5,7	-7,5	-5,1	-2,8	-3,6	-5

Πηγή: Eurostat

Ι-5β. Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

Το χρέος Γενικής Κυβέρνησης καθορίζεται ως το απόθεμα του ακαθάριστου χρέους στο τέλος του έτους σε ονομαστικές τιμές.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	61,9	61	60,3	61,8	62,2	62,7	61,3	58,7	61,5
EU25	62	61,1	60,5	62	62,5	63,1	61,8	59,3	62,2
EU15	63,2	62,2	61,6	63	63,3	64,1	62,8	60,4	:
EA13	69,3	68,3	68,1	69,2	69,6	70,2	68,4	66,2	69,7
EL	103,4	103,7	101,7	98	98,6	98,8	95,9	94,8	97,6

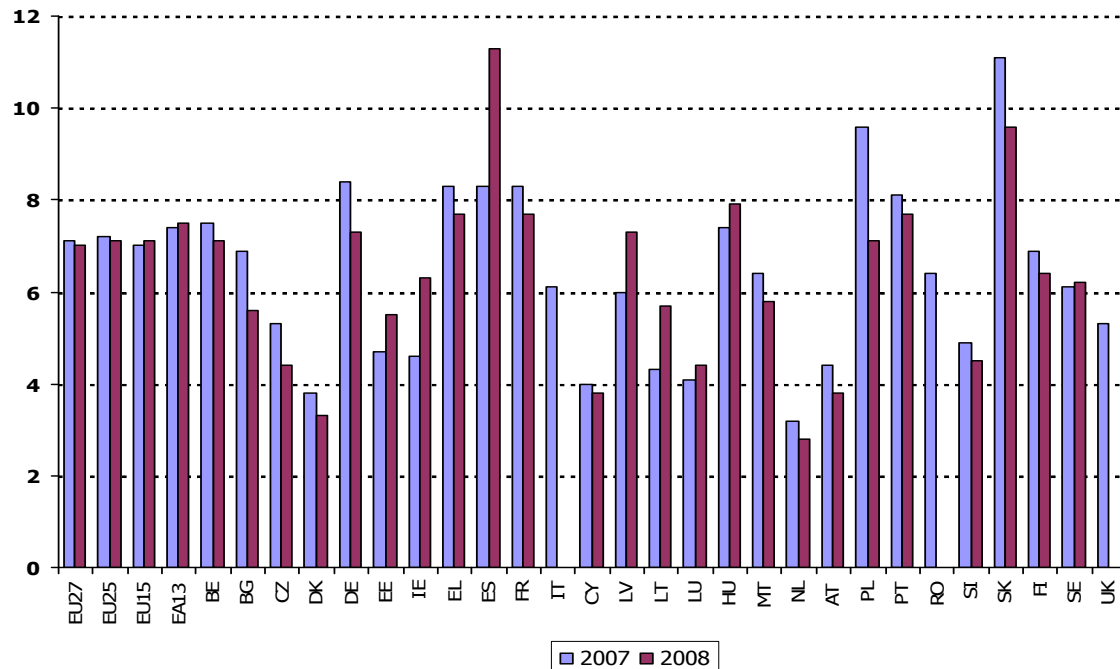
Πηγή: Eurostat

II-B. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1β. Ποσοστό Ανεργίας

(άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία.

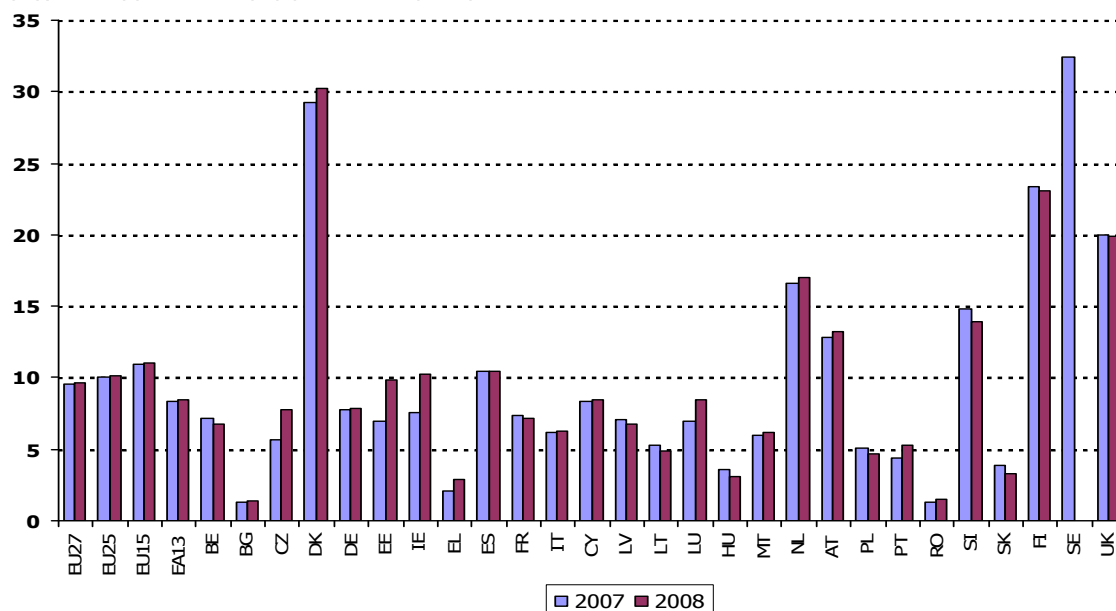
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ΕΥ27	8,7	8,5	8,9	9	9	8,9	8,2	7,1	7
ΕΥ25	8,6	8,4	8,8	9	9	8,9	8,2	7,2	7,1
ΕΥ15	7,7	7,2	7,6	7,9	8,1	8,1	7,7	7	7,1
ΕΑ13	8,3	7,8	8,2	8,7	8,8	8,9	8,3	7,4	7,5
ΕΛ	11,2	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7
Άντρες									
ΕΥ27	7,8	7,7	8,3	8,4	8,5	8,3	7,6	6,6	6,6
ΕΥ25	7,6	7,6	8,1	8,3	8,4	8,3	7,5	6,6	6,6
ΕΥ15	6,7	6,4	6,9	7,3	7,4	7,5	7,1	6,4	6,7
ΕΑ13	7	6,7	7,2	7,7	7,9	8	7,4	6,6	6,9
ΕΛ	7,4	7,2	6,8	6,2	6,6	6,1	5,6	5,2	5,1
Γυναίκες									
ΕΥ27	9,8	9,4	9,7	9,7	9,8	9,6	8,9	7,8	7,5
ΕΥ25	9,9	9,4	9,6	9,8	9,9	9,7	9	7,9	7,6
ΕΥ15	8,9	8,3	8,5	8,7	8,9	8,9	8,5	7,8	7,6
ΕΑ13	10	9,3	9,5	9,8	10	9,9	9,3	8,4	8,3
ΕΛ	17,1	16,1	15,7	15	16,2	15,3	13,6	12,8	11,4

Πηγή: Eurostat

II-2β. Δια Βίου Εκπαίδευση

(% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

Η αναφερόμενη περίοδος είναι οι τελευταίες τέσσερις εβδομάδες διεξαγωγής της έρευνας (εξαιρούνται η Γαλλία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία για τις οποίες τα στοιχεία αναφέρονται σε εκπαίδευση ή μόρφωση που λαμβάνεται την στιγμή που γίνεται η έρευνα). Στη μόρφωση περιλαμβάνεται η βασική, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση καθώς επίσης η εκπαίδευση μέσα από την εργασία, σεμινάρια, εξ' αποστάσεως, άνευ διδασκάλου εκπαίδευση κ.τ.λ. Επίσης περιλαμβάνονται ειδικά τμήματα π.χ ξένων γλωσσών, καλών τεχνών όπως επίσης και για διοίκηση επιχειρήσεων, επεξεργασία στοιχείων κ.α. Μέχρι το 1998 ως εκπαίδευση θεωρούνταν η γενική και επαγγελματική εκπαίδευση η οποία σχετίζεται με την τρέχουσα ή μελλοντική εργασία του ερωτηθέντα.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
ΕΥ27	7,1 (e)	7,1 (e)	7,2	8,5	9,3	9,8	9,7	9,5	9,6
ΕΥ25	7,5 (e)	7,5 (e)	7,6	9,0	9,8	10,3	10,2	10	10,1
ΕΥ15	8,0 (e)	8,0 (e)	8,1	9,8	10,7	11,3	11,2	10,9	11,0
ΕΑ13	5,2 (e)	5,2 (e)	5,3	6,5	7,4	8,2	8,3	8,4	8,5
ΕΛ	1	1,2	1,1	2,6	1,8	1,9	1,9	2,1	2,9
Άντρες									
ΕΥ27	6,7 (e)	6,6 (e)	6,6	7,9	8,7	9	8,8	8,6	8,7
ΕΥ25	7,1 (e)	7,0 (e)	7	8,4	9,1	9,5	9,3	9	9,1
ΕΥ15	7,6 (e)	7,5 (e)	7,5	9,1	10	10,4	10,2	9,8	10,0
ΕΑ13	5,3 (e)	5,2 (e)	5,2	6,4	7,2	8	7,9	8	8,1
ΕΛ	1	1,2	1,1	2,6	1,8	1,9	2	2,2	2,8
Γυναίκες									
ΕΥ27	7,5 (e)	7,6 (e)	7,8	9,1	10	10,5	10,5	10,3	10,4
ΕΥ25	8,0 (e)	8,0 (e)	8,2	9,6	10,6	11,1	11,1	10,9	11,0
ΕΥ15	8,5 (e)	8,5 (e)	8,8	10,4	11,4	12,1	12,2	11,9	12,0
ΕΑ13	5,2 (e)	5,2 (e)	5,4	6,6	7,5	8,4	8,6	8,8	8,8
ΕΛ	1	1,1	1,1	2,7	1,8	1,8	1,8	2,1	3,1

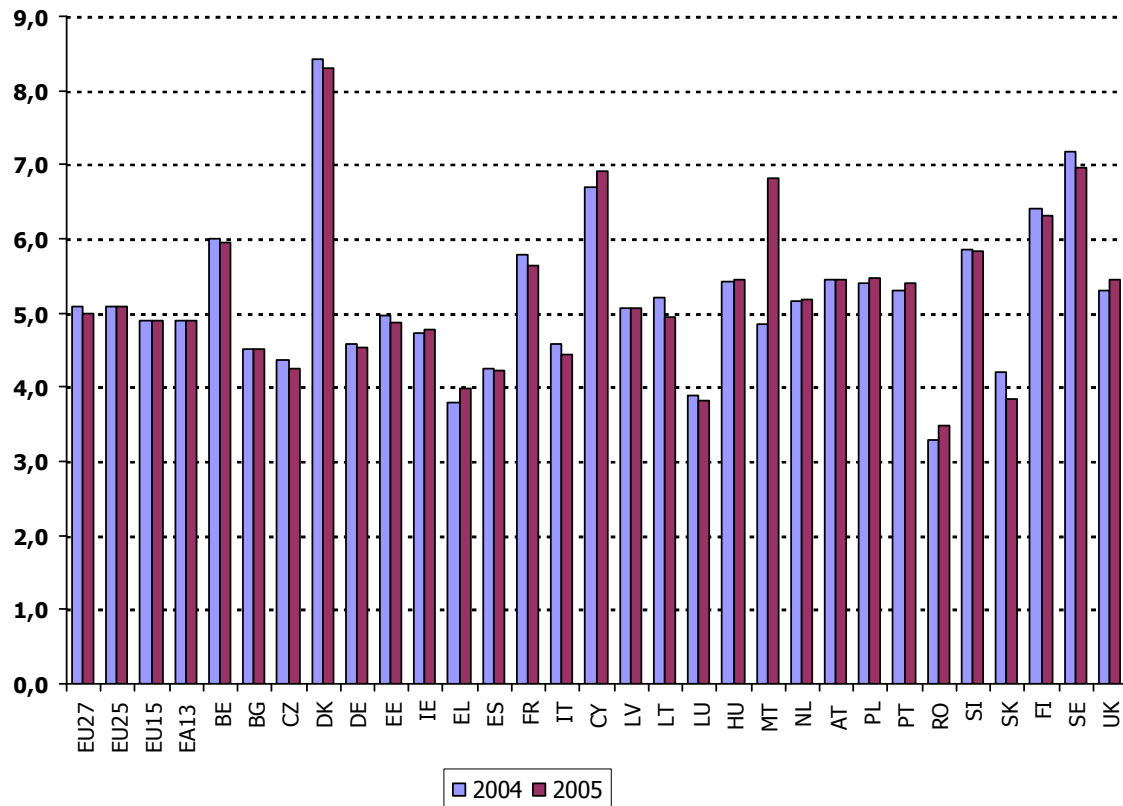
(e): εκτίμηση

Πηγή: Eurostat

III-B. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1β. Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση

(% του ΑΕΠ)

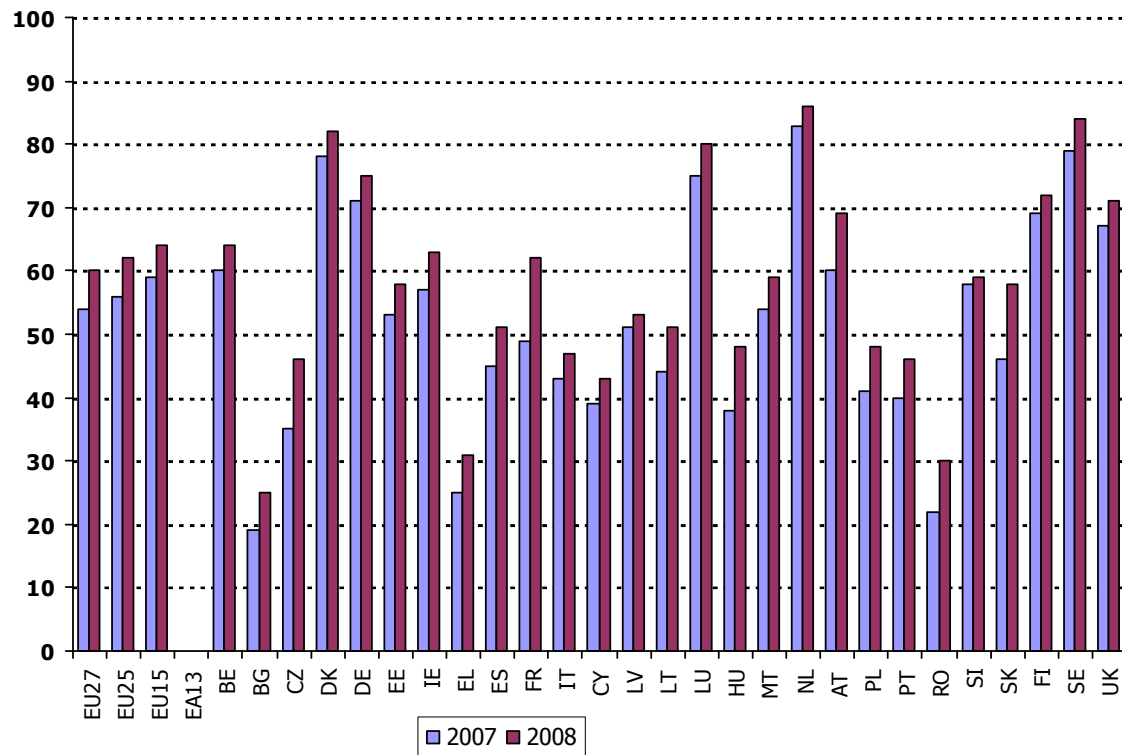
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
EU27	:	:	:	:	4,94(s)	5,06(s)	5,14(s)	5,07(s)	5,04(s)
EU25	4,79(s)	:	4,77(s)	4,71(s)	4,97(s)	5,08(s)	5,17(s)	5,1(s)	5,06(s)
EU15	4,86(s)	:	4,80(s)	4,73(s)	5,01(s)	5,13(s)	5,2	:	:
EA13	:	:	:	:	4,89(s)	4,91(s)	5,0(s)	4,93(s)	4,86(s)
EL	3,46	3,48	3,63	3,71i	3,47	3,55	3,58	3,84	3,98

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

III-2β. Πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά)

(% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο)

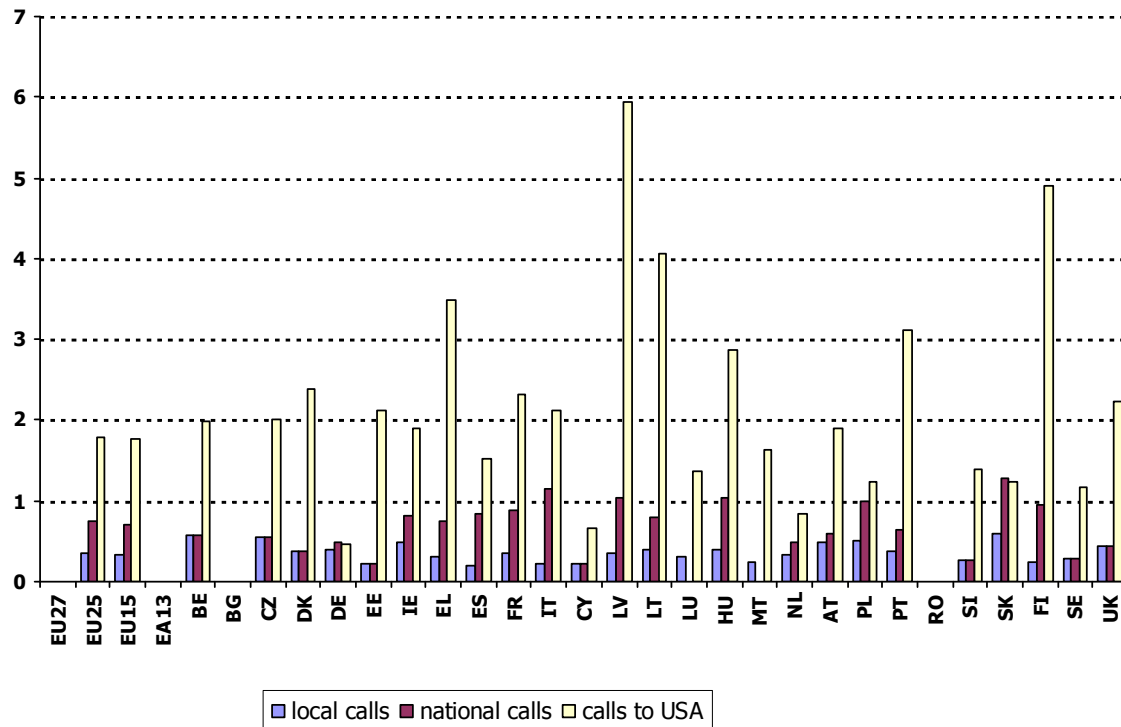
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	40	48	49	54	60
EU25	:	:	:	:	42	48	51	56	62
EU15	:	:	39	43	45	53	54	59	64
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	:	:	12	16	17	22	23	25	31

Πηγή: Eurostat

IV-B. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1β. Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2006

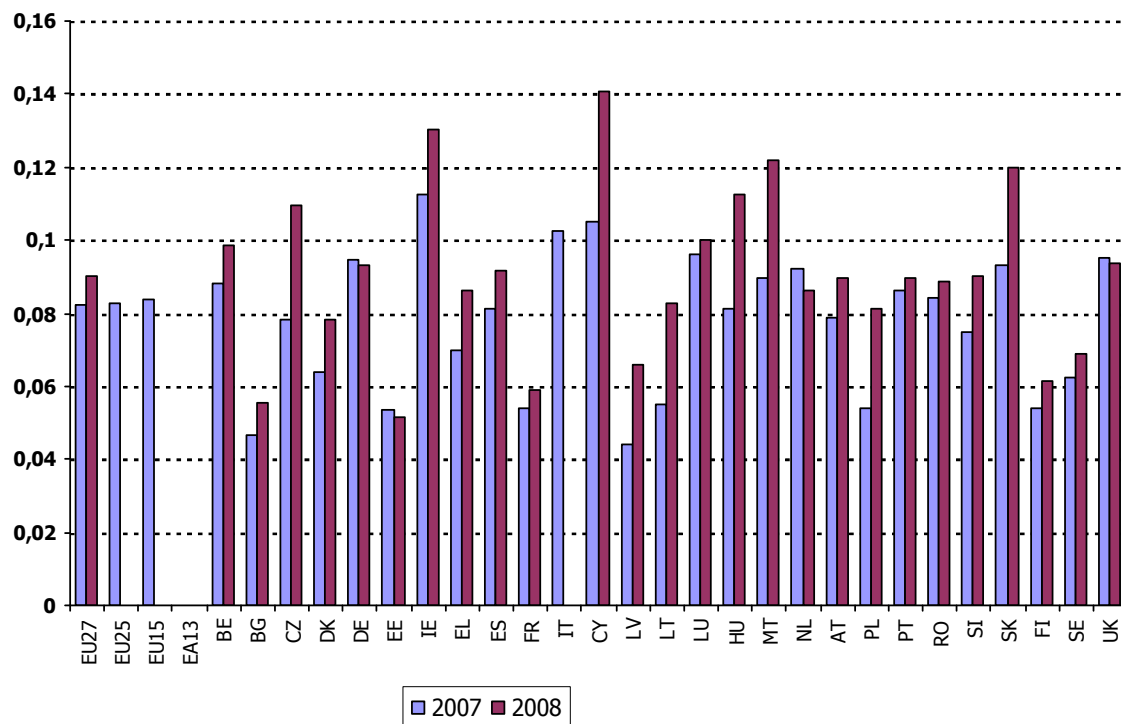
(ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Local calls									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	0,39	0,39	0,39	0,39	0,37	0,35	0,36
EU15	0,4	0,4	0,4	0,4	0,39	0,39	0,37	0,35	0,34
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,18	0,21	0,31	0,36	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31
National calls									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	1,33	1,17	1,07	1,05	0,92	0,76	0,74
EU15	2,14	1,67	1,33	1,14	1,03	1,01	0,87	0,69	0,71
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,15	2,78	1,4	0,98	0,77	0,77	0,73	0,74	0,74
Calls to USA									
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU25	:	:	:	:	3,08	2,98	2,13	2,11	1,79
EU15	4,51	3,5	3,11	2,65	2,24	2,15	1,88	1,88	1,77
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	5,82	5,82	3,26	2,91	2,95	2,95	2,91	2,93	3,49

Πηγή: Eurostat

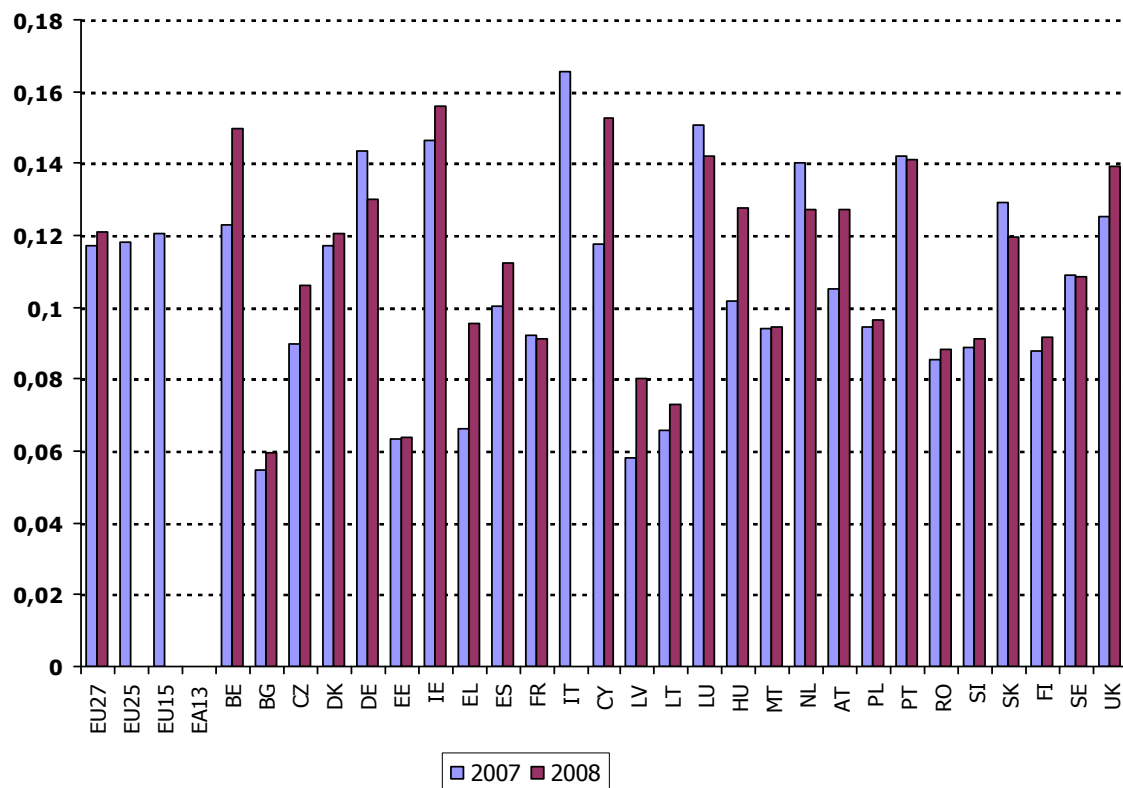
IV-2β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	0,0672	0,0752	0,082	0,09
EU25	:	:	:	:	0,0623	0,0672	0,0755	0,0825	:
EU15	0,0625	0,0644	0,062	0,0648	0,0634	0,0682	0,0766	0,0837	:
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,0571	0,0571	0,059	0,0614	0,063	0,0645	0,0668	0,0698	0,0861

Πηγή: Eurostat

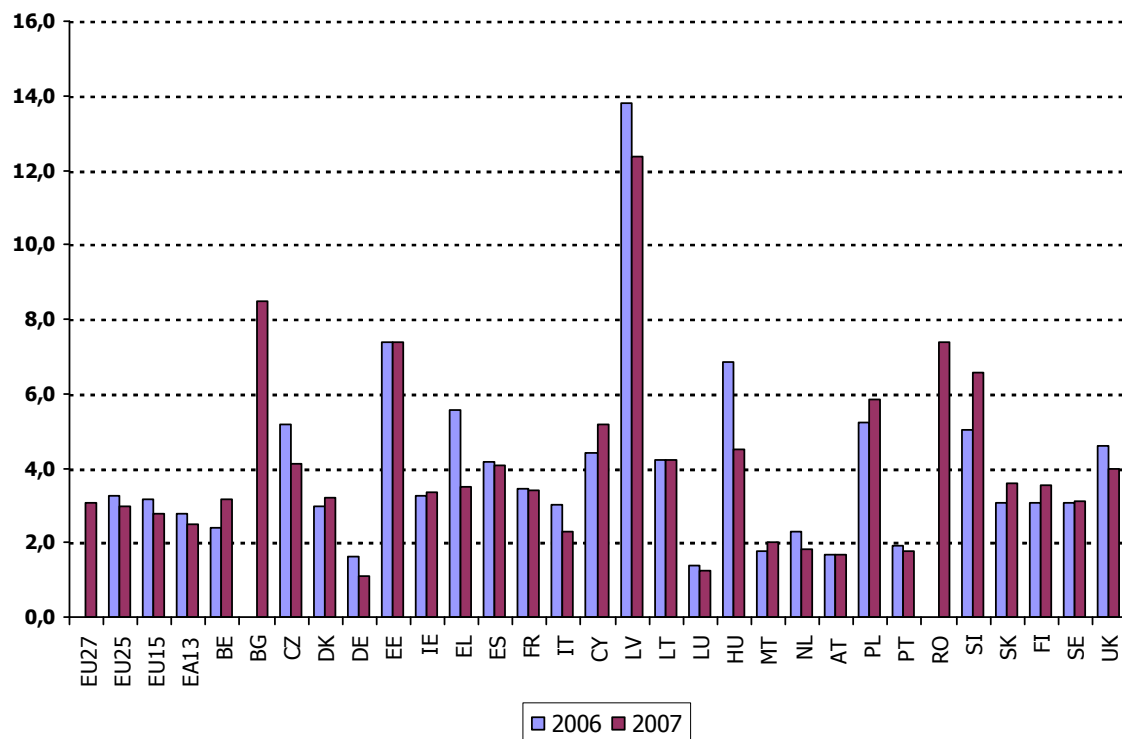
IV-3β. Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	0,1013	0,1068	0,1173	0,1186
EU25	:	:	:	:	0,1002	0,1023	0,1077	0,1183	:
EU15	0,1031	0,1027	0,1032	0,1036	0,1027	0,1042	0,1094	0,1205	:
EA13	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,0564	0,0564	0,058	0,0606	0,0621	0,0637	0,0643	0,0661	0,0957

Πηγή: Eurostat

IV-4β. Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε (% του ΑΕΠ)

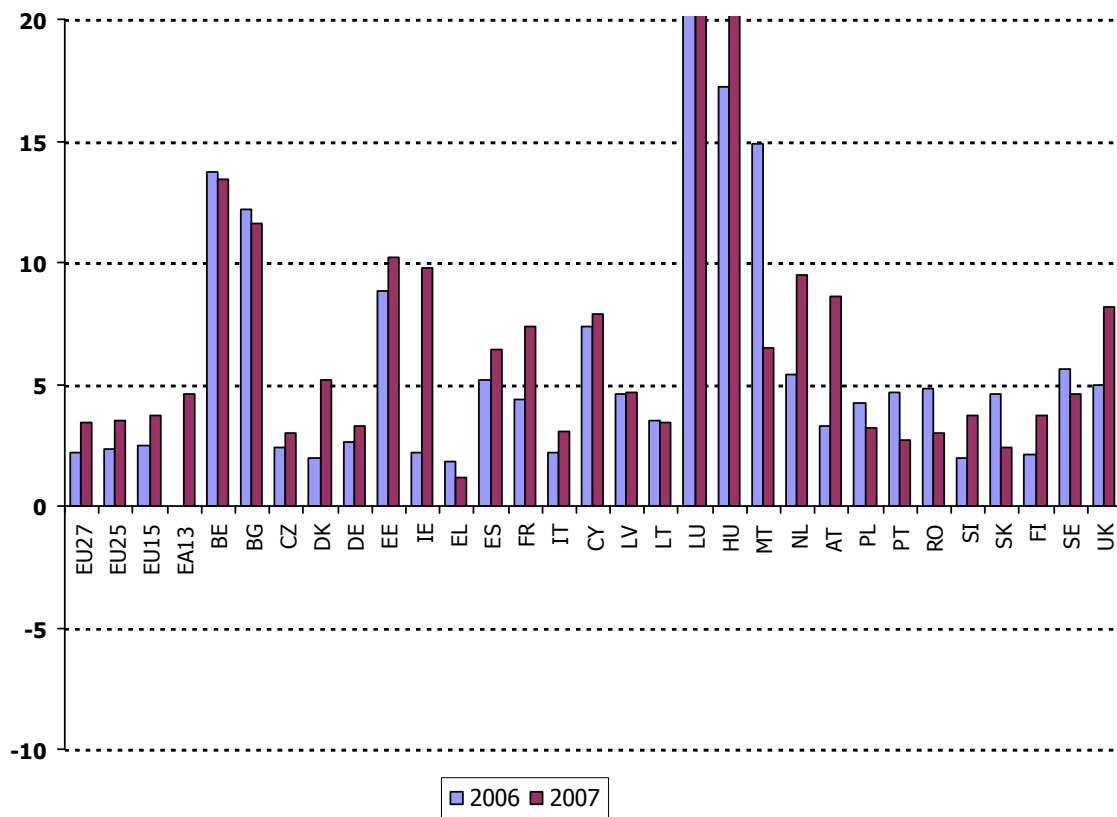

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	3,05
EU25	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	2,65	2,92	3,26	2,99
EU15	1,77	2,34	2,42	2,6	3,47	2,69	2,75	3,14	2,77
EA13	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮	⋮
EL	4,52	3,85	4,1	5,21	4,44	3,71	4,8	5,54	3,5

Πηγή: Eurostat

IV-5β. Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

(μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100)

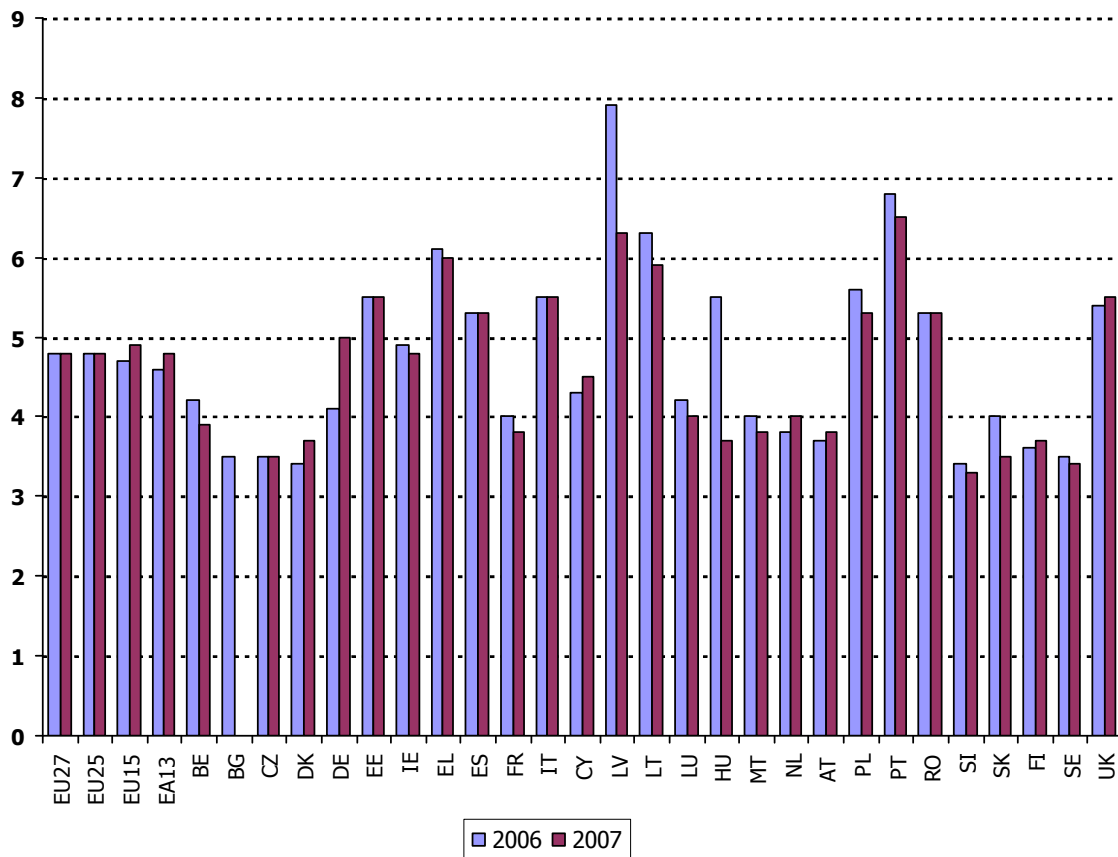
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	·	·	·	·	·	0,9	1,7	2,2	3,4
EU25	·	·	2,4	1,3	1,3	1	1,7	2,3	3,5
EU15	2,8	3,6	2,6	1,4	1,4	1,1	2	2,5	3,7
EA13	·	·	·	·	·	·	·	·	4,6
EL	·	1,3	0,8	·	·	0,7	0,4	1,8	1,2

Πηγή: Eurostat

V-B. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1β. Κατανομή Εισοδήματος

(Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα)

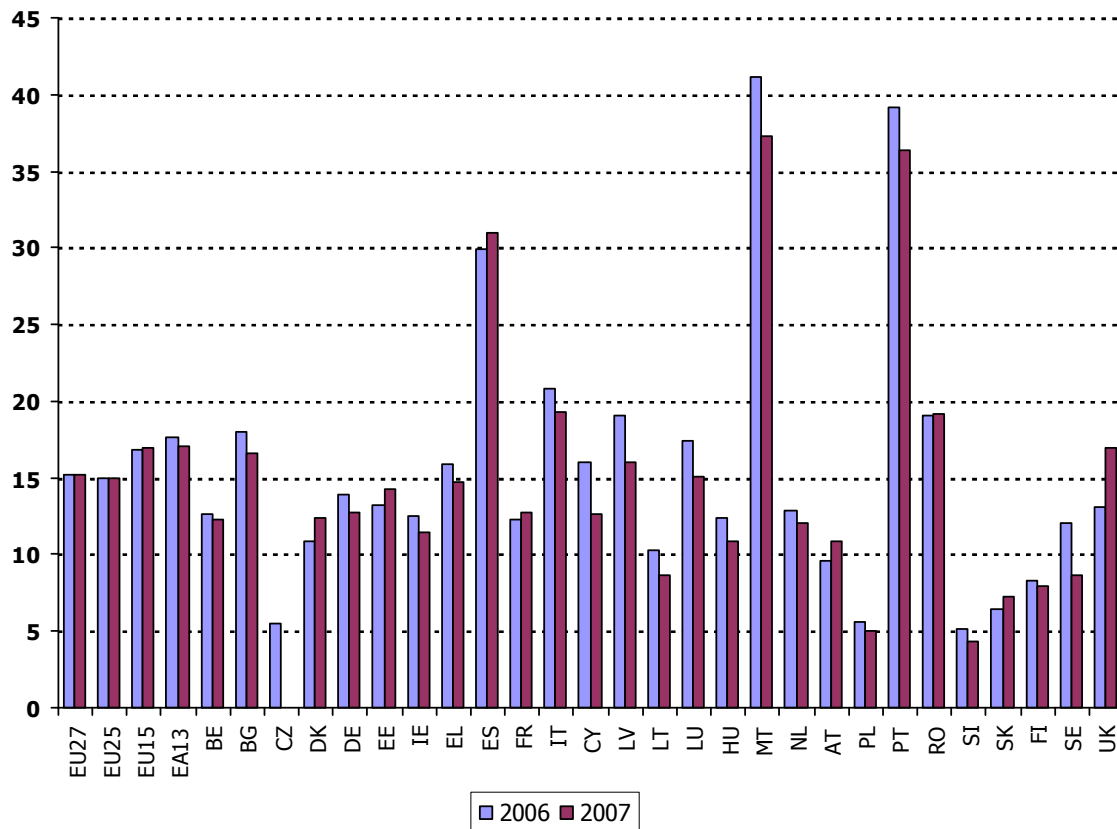
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	:	4,9(s)	4,8(s)	4,8(s)
EU25	4,6(s)	4,5(s)	4,5(s)	:	4,6(s)	4,8(s)	4,9(s)	4,8	4,8
EU15	4,6(s)	4,5(s)	4,5(s)	:	4,6(s)	4,8(s)	4,8(s)	4,7	4,9
EA13	:	:	:	:	:	:	4,6(s)	4,6	4,8
EL	6,2	5,8	5,7	:	6,4b	5,9	5,8	6,1	6,0

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

V-2β. Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευση ή Κατάρτιση

(ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	17,6	17,3	17,1	16,3	15,8	15,5	15,2	15,2
EU25	:	17,3	17,0	16,7	15,8	15,2	15,1	15,0	15,0
EU15	20,5	19,5	19,0	18,7	17,9	17,2	17,1	16,8	16,9
EA13	21,2(e)	20,0(e)	19,5(e)	19,1	18,8(e)	18,1	17,8	17,6	17,1
EL	18,6	18,2	17,3	16,7	15,5(e)	14,9	13,3	15,9	14,7
Άντρες									
EU27	:	19,7	19,4	19,3	18,3	18,1	17,4	17,3	17,2
EU25	:	19,5	19,2	18,9	17,8	17,6	17,2	17,2	17,1
EU15	22,6	21,8	21,3	21,1	20,1	19,8	19,4	19,2	19,2
EA13	23,6(e)	22,6(e)	22,2(e)	21,8	21,4(e)	21,1	20,4	20,2	19,6
EL	22,1	22,9	21,3	20,7	19,9(e)	18,3	17,5	20,7	18,6
Γυναίκες									
EU27	:	15,6	15,2	14,9	14,3	13,5	13,5	13,1	13,2
EU25	:	15,2	14,8	14,4	13,7	12,8	13,1	12,7	12,8
EU15	18,5	17,2	16,6	16,2	15,6	14,7	14,8	14,4	14,5
EA13	18,8(e)	17,4(e)	16,9(e)	16,4	16,2(e)	15,1	15,2	15,0	14,5
EL	15,4	13,6	13,4	12,6	11,0(e)	11,6	9,2	11,0	10,7

(e): εκτίμηση

Πηγή: Eurostat